

Corts *i assemblees parlamentàries*

*Jaume I, Pere el Gran,
Alfons el Liberal i Jaume II*

(1238 – 1326)

Edició a cura de
Vicent Baydal

2023

---

*f*onts històriques valencianes

Corts
i assemblees parlamentàries
Jaume I, Pere el Gran,
Alfons el Liberal i Jaume II
(1238 – 1326)

*f*onts històriques valencianes
85.

Corts i assemblees parlamentàries

*Jaume I, Pere el Gran,
Alfons el Liberal i Jaume II*

(1238 – 1326)

Edició a cura de
Vicent Baydal

2023

---

*f*onts històriques valencianes

Directors de la col·lecció
Antoni Furió i Enric Guinot

Sèrie
Acta Curiarum Regni Valentiae
1.

en coedició amb
les Corts Valencianes

Comitè científic

President

Antoni Furió (Universitat de València)
Ramon Baldaquí (Universitat d'Alacant)
Juan Antonio Barrio (Universitat d'Alacant)
Teresa Canet Aparisi (Universitat de València)
Carmen Corona Marzol (†) (Universitat Jaume I)
Vicent García Edo (Universitat Jaume I)
Lluís Guia (Universitat de València)
María Magdalena Martínez Almira (Universitat d'Alacant)
Juan Francisco Mesa (Universitat d'Alacant)
Javier Palao Gil (Universitat de València)
Carles Rabassa (Universitat Jaume I)

© *Vicent Baydal Sala, 2023*

© *D'aquesta edició:*
Corts Valencianes, 2023
Universitat de València, 2023

Disseny de la col·lecció: J.P.

Il·lustració de la coberta:
Joan Sarinyena (1592).
Pintura mural de la Sala Nova del Palau de la Generalitat
que representa els quatre jurats de la ciutat.

Coordinació editorial:
Mònica Fernández Arizmendi (CV), Maite Simón (UV)

Correcció: Concepció Ferragut i Joan Iborra

Maquetació: Immaculada Mesa

ISBN: 978-84-1118-111-2

DOI: <http://dx.doi.org/10.7203/PUV-OA-111-2>

Edició digital

Aquesta obra està sota una Llicència Creative Commons
Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 4.0 Internacional.

*P*resentació

ENRIC MORERA I CATALÀ

President de les Corts Valencianes

LES DEMOCRÀCIES PARLAMENTÀRIES ACTUALS TENEN EL SEUS FONAMENTS en el parlamentarisme medieval, en institucions com ara les Corts forals valencianes. El nostre model d'autogovern, la nostra assemblea legislativa, les Corts, la Comunitat Autònoma Valenciana, no van nèixer pels pactes dels anys huitanta del segle vint, sinó que són resultat d'un llarg procés històric des de l'antic regne de València.

Les *Acta Curiarum Regni Valentiae*, les actes de les nostres Corts forals, són la tipologia documental clau per conèixer el sistema polític i les relacions entre els actors d'un període fonamental en la història del nostre poble. A diferència de la resta dels parlaments de l'antiga Corona d'Aragó (Aragó, Catalunya, Nàpols, Sicília, Sardenya i Mallorca), les Corts Valencianes no teníem editades i publicades les actes de les seues sessions forals, a excepció d'un període molt breu. Una anomalia documental que la Mesa de les Corts decidí resoldre l'any 2018. D'una banda, s'acordà commemorar la sessió de Corts de 1418, que donaria lloc a la creació de la Generalitat, el mateix dia (un 22 de març) i al mateix lloc (el convent de Predicadors de la ciutat de València), just 600 anys després, per a celebrar el naixement de l'òrgan legislatiu principal del nostre autogovern. I d'una altra, iniciariem un projecte complex, gegantí, com és l'edició de les actes de les sessions de Corts a partir de les primeres sessions de l'any 1261.

Conèixer i fer possible la divulgació de les sessions de les Corts realitzades entre els segles XIII i XVIII era una obligació i, alhora, un repte ambiciós pel que fa a l'abast temporal i la complexitat documental, la qual cosa exigeix la cooperació del màxim nombre d'experts de totes les universitats valencianes. És per això que les Corts signaren un protocol general amb les universitats de València, Alacant i la Jaume I de Castelló, mitjançant el qual es creava un comitè científic per a editar les *Acta Curiae Regni Valentiae*, presidit pel professor Antoni Furió, catedràtic d'Història Medieval i president, alhora, del Congrés pel 600 aniversari de la Generalitat.

Aquest congrés internacional, organitzat per la Generalitat, comptà amb la col·laboració de les Corts i amb l'assistència de les presidències dels parlaments de Sardenya, Sicília, Catalunya, les Illes Balears i Aragó, territoris amb els quals hem compartit institucions similars, drets i llibertats, durant bona part de la nostra història comuna.

Els regnes de l'antiga Corona d'Aragó comptem amb un formidable bagatge històric en què la pràctica política del pactisme fou un referent destacat en les relacions entre la monarquia i els regnes, un model alternatiu a les experiències més centralistes, pròpies de l'absolutisme. El rei no regnava si no jurava abans els Furs, si no acatava les regles de joc entre poders.

Pactisme i equilibri de poders. «Nós que valem tant com vós, jurem davant vós que no sou millor que nós, que junts valem més que vós, i que us acceptem com rei i sobirà sempre que respecteu nostres llibertats i lleis, però si no, no.» En els regnes de la Corona d'Aragó, el poder del titular de la corona provenia del poble al qual servia, cosa que, efectivament, constitueix un precedent en la configuració dels nous estats moderns a Europa a partir de la Il·lustració.

El poble valencià és una nacionalitat històrica, tal com reconeix i recull expressament el nostre Estatut d'Autonomia, una llei orgànica, la nostra norma fonamental. Les institucions de l'autogovern de l'antic regne de València són un llegat patrimonial comú, són el testimoni històric d'allò que érem i d'allò que som. La recerca històrica ha comprovat que la consciència de ser poble diferenciat, amb personalitat pròpia, es generava a mesura que bastíem les nostres institucions des de 1238; i ha demostrat que les Corts Valencianes, a partir del 1261, contribuïren de manera decisiva a la gènesi d'una identitat pròpia, d'un nou subjecte polític, el regne de València dins la corona catalanoaragonesa.

Són huit segles d'història. El patrimoni documental és la prova que el nostre autogovern forma part del llegat polític des de molt abans de la creació de les comunitats autònomes a partir de la Constitució de 1978. I cal observar també que les Corts Valencianes naixen associades a l'Arxiu Reial de València, fundat durant les corts de 1419 per Alfons el Magnànim i embrió tres segles i mig més tard, després de l'abolició de les institucions de l'autogovern valencià pel decret de Nova Planta, de la creació de l'Arxiu General del Regne de València.

El primer exemplar de la col·lecció *Acta Curiarum Regni Valentiae*, el text que teniu ara a les mans, és la primera baula d'un projecte monumental que ha estat possible gràcies, com hem dit adés, a la cooperació entre les Corts i les universitats públiques valencianes, al Servei de Publicacions de les Corts i al magnífic Servei de Publicacions de la Universitat de València, que just ara fa 100 anys. Amb l'edició de les nostres *Acta Curiarum* resoldrem una anomalia documental, el desconeixement de l'activitat institucional històrica, i posarem llum al període més ampli i substancial de la història del nostre poble, per dues raons: una, perquè cal saber d'on venim i qui som, quina és la nostra herència institucional, el nostre

llegat històric; l'altra, perquè és peremptori fer-ho justament ara, en un període de la nostra història caracteritzat per una pulsó neocentralitzadora i de difusió massiva de postveritats, fins i tot de banalització del coneixement cert, contrastat, científic. Amb això, reforcem la nostra missió d'entendre millor el present protegint el patrimoni heretat, material i immaterial, natural i cultural, per transmetre'l a les generacions futures de valencianes i valencians.

*P*resentació

MARIA VICENTA MESTRE ESCRIVÀ

Rectora de la Universitat de València

EN APROVAR-SE L'ESTATUT D'AUTONOMIA DE LA COMUNITAT VALENCIANA, ara fa quaranta anys, els valencians i les valencianes recuperàvem l'autogovern del nostre territori en una democràcia restaurada i amb una organització territorial estructurada a partir de la Constitució de 1978. Recobràvem un autogovern que havia estat suprimit l'any 1707 i que fonia les seues arrels en la creació del regne de València l'any 1238 i els seus òrgans de govern, com les Corts, creades el 1261, i la gènesi de la Generalitat, que data del 1418.

La història de la Universitat de València no pot ser deslligada de la pròpia història de la ciutat, del cap i casal del regne de València. És així des de la mateixa voluntat del rei Jaume I de crear institucions en el territori que acabava de conquerir. Ja en 1245 havia obtingut dues lletres de gràcia i la lletra executòria *Grandi Gaudio*, signades pel papa Inocenci IV, que permetien erigir una nova universitat en aquest nou regne.

Tanmateix, les circumstàncies d'un període de consolidació de les fronteres del regne posposaren la creació de la Universitat de València, però es van crear escoles superiors a la ciutat, que han estat ben documentades per Vicent Vives i Liern amb ocasió del quart centenari de la institució.

Aquests estudis permetien comptar amb professionals necessaris, com ara juristes, boticaris i practicants de medicina i cirurgia, l'exercici de la qual estava regulat en l'època foral des del 1329, com han recollit els professors Carmel Ferragud i María Luz López Terrada.

No és fins el 1492 que els Jurats de la ciutat de València decideixen adquirir «unes cases bones e suficients per obs de fer hun estudi general en la present ciutat de València», com recollí al seu dietari de 1499 Francesc Marc, amb la garantia d'agrupar i assegurar la continuïtat de tots els edificis on es realitzaven estudis superiors.

Des del 1499 fins al dia de hui, la Universitat de València ha estat al servei del poble valencià i ha sigut vehicle de transmissió dels corrents de pensament internacionals i dels descobriments científics, contribuint a la formació del capital humà valencià, al desplegament del teixit industrial i a la sanitat i salut pública de les nostres ciutats.

En el marc constitucional recent, i dins l'autonomia universitària, els Estatuts de la Universitat de València estableixen, en l'article cinquè, que la Universitat de València, «vinculada a la realitat històrica, social i econòmica de la Comunitat Valenciana, dedica una atenció especial a l'estudi i al desenvolupament de la cultura de la seua nacionalitat, i es projecta activament sobre els problemes valencians mitjançant programes específics de docència, investigació i divulgació».

Al llarg de la seua història, la Universitat de València ha dedicat nombrosos esforços i recursos a l'estudi del nostre territori, de la nostra història, de les seues persones i les seues formes de vida, així com a difondre els resultats d'aquestes investigacions, tant a través d'activitats culturals i de difusió científica com en publicacions.

En aquest sentit, les publicacions a la Universitat de València han tingut una tradició estretament vinculada amb la seua fundació, fins esdevenir una editorial pròpia fa poc més d'un segle, iniciant així la moderna tradició d'un Servei de Publicacions reconegut i prestigiat que hui publica el volum que teniu a les mans.

Aquesta obra forma part de la col·lecció Fonts Històriques Valencianes, que aporta materials de primera mà tant per als investigadors i investigadores com per al públic en general, i en el marc de la qual s'han publicat textos fonamentals de la nostra història. Aquest primer volum de la sèrie singularitzada *Acta Curiarum Regni Valentiae* és un gran projecte, resultat de la col·laboració institucional entre les Corts Valencianes i la Universitat de València, i és una mostra de l'esperit de cooperació entre institucions valencianes, alhora que una tasca de recuperació de la nostra memòria tant institucional com ciutadana.

Vull aprofitar aquest espai per a agrair a les Corts Valencianes la seua implicació i col·laboració, especialment al seu president. També al Vicerectorat de Cultura i Societat i, en particular, al Servei de Publicacions i al professor Antoni Furió.

Els desitge que gaudesquen d'aquesta obra, que ens permetrà conèixer millor el nostre passat i la nostra història com a poble.

*P*resentació

ANTONI FURIÓ

Catedràtic d'Història Medieval

EN LA SEGONA MEITAT DEL SEGLE XIX, LA REAL ACADEMIA DE LA HISTORIA empenqué un ambiciós programa editorial que tenia per objectiu la publicació de les actes de les corts de tots els regnes de la monarquia espanyola. Primer, com no podia ser d'una altra manera atesa la matriu castellana de la monarquia i de la mateixa institució acadèmica, van veure la llum les actes de les *Cortes de los antiguos reinos de León y de Castilla*, que aparegueren en cinc volums —l'últim en dos toms—, publicats entre 1861 i 1884; en realitat, la publicació havia començat molt abans, el 1836, però es va veure interrompuda de seguida per la guerra civil (la primera guerra carlina). Aquesta iniciativa se situava dins la gran tradició erudita europea del segle XIX que tenia per objectiu la publicació de fonts històriques i que assolí el seu cim màxim amb els *Monumenta Germaniae Historica*, una col·lecció de més de 300 volums que començà a publicar-se a Hannover a partir de 1826. També francesos i anglesos venien publicant documents dels propis arxius, i en particular les actes de les seues assemblees parlamentàries, des de la segona meitat del Set-cents i la primera del Vuit-cents.

Fins i tot a casa nostra, el director de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, Pròsper de Bofarull, inicià el 1847 la publicació dels *Procesos de las antiguas Cortes y Parlamentos de Catalunya* dins la Colecció de Documentos Inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón, una igualment lloable iniciativa editorial, molt en sintonia amb l'esperit de l'època, que va publicar 41 volums fins 1910, i que ha estat represa posteriorment de manera irregular. En el cas de les actes de les corts i parlaments, de les quals aparegueren set volums, Bofarull va començar publicant en el primer tom les actes del parlament de Barcelona de 1410, en el segon la continuació d'aquest parlament i els processos de les corts de Tortosa de 1411 i en el tercer, les actes del parlament de Catalunya i les del Compromís de Casp. Tanmateix, el pla general es va veure alterat el 1856, «porque la Academia de la Historia

se ha propuesto incluir las de todos los reynos de España en la Colección de ellas, que con tanto aplauso está dando a luz, habiendo obtenido el permiso de S.M. y habiendo sido relevado el Archivo del compromiso contraído de publicarlas». L'ACA continuà publicant la Colección de Documentos Inéditos i fins i tot la sèrie de *Procesos de las antiguas cortes*, però amb altres continguts que no es corresponien ja estrictament a les actes de les assemblees parlamentàries.

Hem d'esperar quasi mig segle perquè, una vegada acabada l'edició de les corts lleoneses i castellanes, la RAH emprengué, ja a finals del Vuit-cents, la de les corts dels estats de la Corona d'Aragó, que va ser encarregada al filòleg i historiador Fidel Fita i a l'historiador del dret Benvingut Oliver, els quals, com expliquen en la introducció del primer volum, en comptes de continuar amb el criteri estrictament cronològic que s'havia seguit en l'edició de les corts de Lleó i de Castella, decidiren publicar separadament les de cada regne o territori. Argumentaven, no sense raó, que, mentre que Castella formava un sol estat i les corts eren comunes a tots els territoris, així com la legislació que s'hi produïa, a la Corona d'Aragó cada un dels membres que la integraven era un estat en ell mateix, amb les seues pròpies assemblees parlamentàries i les seues lleis. Per això es proposaven publicar, primer, les actes de les corts privatives de cada regne i, després, les corts generals de tota la Corona. També decidiren començar per Catalunya perquè era on apareixien testimoniades les corts més antigues i on millor s'havia conservat la documentació. En total, entre 1896 i 1922, es van publicar, sota el nom de *Cortes de los antiguos reinos de Aragón y de Valencia y Principado de Cataluña*, 26 volums (en realitat, 27, ja que el primer és doble), tots relatius només a les corts catalanes, sense que arribassen a publicar-se mai les aragoneses, les valencianes i les generals. El projecte de la RAH també deixava fora les assemblees parlamentàries dels estats no ibèrics de la Corona d'Aragó, ja que el seu propòsit editorial —i historiogràfic— se circumscribia estrictament a la història d'Espanya.

Al llarg del segle XX, altres estats han anat publicant les actes de les seues antigues corts i, amb la creació el 1936 de la International Commission for the History of Representative and Parliamentary Institutions, tant l'estudi com l'edició de documents relatius a les assemblees parlamentàries han rebut una nova i més sostinguda empena. Pocs països queden ja que no hagen publicat les actes de les corts respectives, conscients de la importància històrica d'aquesta documentació i del seu interès per a la ciutadania. En el cas de la Corona d'Aragó, la represa vingué justament d'un dels seus estats no ibèrics, del regne de Sardenya, que el 1983, i per decisió del Consiglio regionale della Sardegna, «hereu» de les antigues institucions representatives de l'illa, acordà emprendre l'edició crítica de les actes dels parlaments sards. Sardenya havia celebrat vint-i-dos parlaments entre 1355 i 1699, tots ells mentre formava part de la Corona d'Aragó, i encara que hi havia hagut intents de publicar-ne les actes des del segle XIX, va ser als anys vuitanta del segle XX quan la confluència entre els progressos de la historiografia local, en

particular dels estudis sobre les institucions parlamentàries, i l'interès pel coneixement de la identitat regional va fer factible el projecte. «El Consiglio era conscient —diu el text dispositiu que el posà en marxa— que la història d'un país no es pot escriure ignorant les seues institucions representatives, que expressen l'essència i l'abast de la participació de la població en el govern. La història parlamentària és el document més eloqüent de l'agitada història de Sardenya, de les seues necessitats i de les seues esperances, ja que el parlament és la institució intermediària entre els governants i els governats, alhora òrgan de la societat i òrgan de l'estat, òrgan representatiu tant en termes polítics com jurídics.» Poc després, el govern sard promovia la creació d'un comitè científic format per membres de les diferents universitats de l'illa, de la Deputazione di Storia Patria, dels arxius, de la International Commission for the History of the Representative and Parliamentary Institutions, del Consiglio Nazionale delle Ricerche i de la UNESCO, entre els quals hi havia, i continua havent-hi, els millors especialistes en la matèria. Sota el nom d'*Acta Curiarum Regni Sardiniae*, s'han publicat fins ara —tant en paper imprès com en edició digital en accés obert— setze dels vint-i-quatre volums previstos, que han servit també d'inspiració i model per a altres iniciatives que han aparegut després en altres territoris.

També als altres territoris italians de la Corona d'Aragó s'han dut a terme iniciatives similars de publicació de les actes dels respectius parlaments, però sense arribar a assolir l'envergadura del projecte sard. I així, el 1984, apareixia *Il Parlamento Generale del regno di Napoli nell'età spagnola (1556-1598)*, un volum de vora un miler de pàgines, a cura de Guido d'Agostino, que incloïa les actes de vint-i-dues sessions del parlament napolità. El mateix any apareixia també *Il parlamento siciliano del 1612. Atti e documenti*, a cura de Vittorio Sciuti Russi, al qual seguirien les actes dels parlaments de 1790, a cura de Concetta Spoto (1986); de 1615, a cura de Francesco Vergara (1991); de 1774, a cura de Maria Concetta Calabrese (1991), i de 1505, a cura de Rossella Cancila (1993). Val a dir, en tot cas, que l'actual Assemblea Regionale Siciliana custodia en el seu arxiu històric les actes dels antics parlaments sicilians, la publicació de les quals constitueix un dels seus objectius (vegeu <<https://www.ars.sicilia.it/sites/default/files/downloads/2018-10/Archivio%20storico%20del%20Parlamento%20regionale.pdf>>).

Pel que fa als territoris ibèrics, hi havia hagut intents per continuar la iniciativa de la RAH allà on s'havia deixat el 1922. Així, el 1928, Ferran Valls i Taberner publicava parcialment les corts generals de Montsó de 1362-1363, parts de les quals serien editades igualment per Sylvia Romeu Alfaro el 1977, i ja íntegrament per Josep M. Pons Guri el 1982. Ja per aquests anys, amb el restabliment de la Generalitat de Catalunya, el Departament de Justícia inicià una col·lecció de Textos jurídics catalans, amb una sèrie dedicada a l'edició dels processos de corts i altres produccions legislatives, Lleis i costums, dins la qual veuria la llum, el 1992, el volum corresponent a les corts generals de Montsó de 1382-1384.

I en els anys següents, a més d'altres fonts i documents relacionats amb les constitucions i el dret catalans, la col·lecció ha publicat, entre altres, els capítols del donatiu de 1288-1384 (1997), les actes de les corts generals de Montsó de 1585 (2001-2010), les privatives de Catalunya de 1701-1702 i 1705-1706 (2006-2016) i les de la Junta General de Braços de 1713 (2008). Es tracta d'una iniciativa meritòria, que compta amb el suport del Parlament de Catalunya i la col·laboració científica dels millors experts en la història i la història del dret de Catalunya, i que no es limita només als processos de corts, sinó que, com indica el seu títol, s'estén a tota mena de textos jurídics catalans.

Finalment, el grup d'investigació CEMA de la Universitat de Saragossa inicià el 2006 l'edició de les actes de les reunions de les corts aragoneses, així com de la documentació emanada de l'activitat parlamentària al regne d'Aragó i al conjunt de la Corona. El projecte, coordinat per José Àngel Sesma Muñoz i Carlos Laliena Corbera, i finançat pel Govern d'Aragó, el Justícia d'Aragó, la Universitat de Saragossa i Ibercaja, ha donat lloc a una col·lecció, *Acta Curiarum Regni Aragoniae*, que ha anat publicant al llarg de quinze anys un total de setze volums (l'últim, el 2016). L'any passat, 2021, de nou amb la col·laboració del Govern d'Aragó, s'ha creat una secció específica dins el portal de difusió d'informació DARA Medieval en la qual es pot accedir als setze volums publicats en format pdf, així com també a la documentació arxivística transcrita i a d'altres textos relatius a les sessions parlamentàries (<<https://dara.aragon.es/opac/doma/actacuriarum.jsp>>).

En contrast amb la resta de territoris de la Corona d'Aragó, la majoria dels quals han publicat ja, completament o parcialment, les actes de les seues antigues corts, la major part de les valencianes havien quedat inèdites. És cert que hi havia hagut alguns intents, però sempre de manera individual i aïllada, i sense suport institucional, com ara la publicació de les corts de 1358 per Josep Rius Serra el 1946, i les de 1281 i 1360, a cura de Sylvia Romeu (1969 i 1974, respectivament). Sylvia Romeu va ser, en efecte, la gran impulsora tant de l'estudi com de l'edició de les corts valencianes de l'època foral, però la seua empenta quedà bruscament truncada amb la seva mort prematura el 1988, quan només tenia cinquanta anys. Ja des del començament dels anys setanta, el Departament d'Història Moderna de la Universitat de València, dirigit aleshores per Joan Reglà, es proposà l'edició dels capítols de corts de totes les sessions celebrades en l'època moderna, de Ferran el Catòlic a Felip IV. Durant quinze anys, entre 1972 i 1984, es van anar publicant —la majoria en edició facsímil, llevat de les corts de 1645, que no havien estat publicades mai i, per tant, es van transcriure per primera vegada a partir de la documentació original— els diferents volums, a càrrec cada un d'un especialista en el període, que també s'ocupava de l'estudi introductor (Ernest Belenguer, Ricardo García Cárcel, Emilia Salvador, Eugenio Císcar, Dámaso de Lario i Lluís Guia). Una iniciativa important i útil, duta a terme amb mitjans molt modestos, que no resolía, però, el problema de disposar d'una edició íntegra i crítica de les actes de les Corts Valencianes.

El testimoni que deixà Sylvia Romeu va ser recollit de seguida per una nova generació d'historiadors valencians que s'havien ocupat de les corts forals des del començament dels anys vuitanta, entre els quals la medievalista Rosa Muñoz Pomer i el modernista Lluís Guia Marín. Guia havia estat a cura de l'edició de les últimes corts valencianes, les de 1645, publicades el 1984, l'any en què apareixia també el primer volum de les *Acta Curiarum Regni Sardiniae* i del llibre sobre el parlament general del regne de Nàpols, ja citats. Precisament, la relació amb les institucions i els historiadors italians, especialment els sards, resultaria determinant perquè es constituís a la Universitat de València un grup d'investigadors interessats en l'estudi i l'edició de les corts valencianes, format per professors dels departaments d'Història Medieval, d'Història Moderna, d'Història del Dret i de Ciències i Tècniques Historiogràfiques (entre els quals, a més dels citats Guia i Muñoz Pomer, David Bernabé, M. José Carbonell, Josepa Cortés, Remedios Ferrero, Vicent Graullera, Carlos López, Regina Pinilla, Vicent Pons, Mateu Rodrigo i M. Dolores Salvador). En la conformació d'aquest grup, ja ho he dit, va influir decisivament el precedent sard i, en particular, la celebració a Càller, el 1984, del congrés *Acta Curiarum Regni Sardiniae. Istituzioni rappresentative nella Sardegna Medioevale e Moderna*, en el qual participaren especialistes dels diferents territoris de la Corona d'Aragó.

A poc a poc anava prenent cos la idea d'impulsar un projecte semblant d'edició de les corts forals valencianes, i amb aquest objectiu se celebrava a València, el 1990, un seminari internacional, en el qual destacà la presència d'historiadors italians, especialment els sards, sobre *Les Corts: llurs fonts i llur edició*, seguit gairebé sense pausa per altres tres congressos, *Dels Furs a l'Estatut. Ier Congrés d'Història d'Administració Valenciana. De la Història a la Modernitat* (València, 1991), *Seconde Giornate d'Incontro Interuniversitario. Napoli e Valenza: Ricerca Scientifica e Relazioni Culturali* (Nàpols, 1993), i *Corts Valencianes e Parlamenti Sardi nel Medioevo e nell'Età Moderna* (l'Alguer, 1994), així com una magna exposició, *Les Corts Valencianes. Un passeig per la Història*, organitzada amb el suport de l'actual institució parlamentària i que durant dos anys, 1994 i 1995, es va poder visitar a València, Castelló i Alacant. Era potser el moment just, ara fa ja més de trenta anys, per a haver emprès també l'edició de les actes de les corts valencianes de l'època foral. Al capdavant, aquest era l'objectiu últim del grup i, per altra part, no faltaren propostes d'edició tant conjuntes com per part d'alguns dels seus membres. Signat per María Rosa Muñoz Pomer, Remedios Ferrero Micó, Lluís Guia Marín, Regina Pinilla Pérez de Tudela, María José Carbonell Boria, Vicent Pons Alós, Carlos López Rodríguez i Josepa Cortés, que es presentaven com a Grup de Corts de la Universitat de València, apareixia el 1992, en les actes del ja esmentat congrés *Dels Furs a l'Estatut*, el treball conjunt «Les Corts valencianes: qüestions d'historiografia i propostes de treball», en el qual ja postulaven la publicació dels processos de Corts, després d'un sistemàtic pla de treball que també detallaven.

L'any següent, M. Rosa Muñoz publicava a la revista *Medievalismo* l'article «Las Cortes Valencianas de la época foral: propuesta de edición», que l'autora presentava com un document de treball en el qual havien col·laborat també Josepa Cortés, Lluís Guia, Vicent Pons i Mateu Rodrigo, i que concretava els criteris que s'haurien de seguir en l'edició de les actes de les Corts, des dels estudis històric i diplomàtic de la documentació fins a la transcripció del text dels processos i d'altres documents relacionats, acompanyada dels corresponents índexs onomàstic, toponímic i de matèries.

Va ser també aleshores quan es va negociar i signar el primer acord amb les Corts Valencianes, a través del seu vicepresident, Vicent Soler; un acord que donaria lloc a una exposició itinerant i a l'inici d'algunes publicacions. Tanmateix, el projecte d'edició es veuria frustrat de seguida per les servituds de la conjuntura política, com afirmarien piadosament anys després Remedios Ferrero i Lluís Guia en la presentació d'allò que es pot considerar la contribució acadèmica més significativa d'aquest grup d'historiadors, el llibre *Corts i parlaments de la Corona d'Aragó. Unes institucions emblemàtiques en una monarquia composta* (València, 2008). Igualment important va ser la publicació, el 2013, del procés, desconegut, de les Corts Valencianes de 1349, dins del *Diplomatari de la Unió del Regne de València*, a cura de Mateu Rodrigo. És cert que fou una reunió més política que legislativa, destinada a la liquidació de la revolta unionista de 1347-1348, però amb el valor de presentar el primer diari de corts que es conserva dels estats de la Corona d'Aragó.

Havien de passar cinc anys més perquè es reprengué el projecte i s'arribés a un acord de col·laboració entre les Corts Valencianes i les universitats valencianes, que és el que ha fet possible que avui, quatre anys més tard, puguem comptar ja amb el primer dels volums de la sèrie *Acta Curiarum Regni Valentiae*, fent realitat el que ha estat una aspiració tant de successives generacions d'estudiosos com també de la mateixa institució parlamentària. La iniciativa partí aquesta vegada de l'àrea d'Història del Dret de la Universitat Jaume I de Castelló i, en particular, del grup de recerca FORVAL. Història i Dret Forals Valencians, coordinat per Vicent Baydal, que presentà a les Corts Valencianes un projecte d'edició dels processos de cort de l'època foral. Les Corts no sols acolliren favorablement la proposta, sinó que, per tal d'ampliar la col·laboració acadèmica i estendre-la també a la resta d'universitats valencianes, contactaren amb els historiadors que venien instant la publicació dels processos de corts des de feia trenta anys i plantejaren la signatura d'un conveni entre la pròpia institució i les tres universitats públiques valencianes amb estudis sobre la història i el dret valencians. El conveni, aprovat per la Mesa de les Corts el 26 de juliol de 2018 i signat en els mesos següents pel president de les Corts i per les rectores de la Universitat de València i la Universitat Jaume I i pel rector de la Universitat d'Alacant, preveia la creació d'un comitè científic format pels professors Vicent Garcia Edo, Carles Rabassa, Ramon Baldaquí, Juan Antonio Barrio, Juan Francisco Mesa, Javier Palao, Lluís Guia i Antoni Furió —al qual

s'incorporarien més tard les professores Teresa Canet, Carmen Corona (malauradament traspasada en abril de 2022) i Magdalena Martínez Almira—, especialistes en diferents àrees de coneixement —història del dret, història medieval, història moderna, ciències i tècniques historiogràfiques i filologia—, encarregat de fixar els criteris d'edició, de preparar el pla editorial i de supervisar tot el projecte, alhora que s'establí la licitació anual de l'edició de dos processos de cort. En la primera convocatòria, feta aquell mateix any, es van adjudicar els dos primers volums de la col·lecció, a cura, respectivament, de Vicent Baydal i Josepa Cortés. El de Vicent Baydal, *Corts i assemblees parlamentàries. Jaume I, Pere el Gran, Alfons el Liberal i Jaume II (1238-1326)*, el primer també en l'ordre cronològic, és el que obre la sèrie.

La idea de les Corts Valencianes va ser, des del principi, posar a l'abast dels estudiosos i de la ciutadania en general un dels llegats més emblemàtics del patrimoni documental dels valencians, a través d'edicions acurades des del punt de vista científic, que poguessen ser accessibles tant en format imprès com digital. Pel que fa a aquest últim, està encara en construcció una web pròpia i específica dins el servidor de les Corts, on el lector podrà consultar tant la transcripció de les actes de les corts de l'època foral, com també les imatges dels mateixos documents. Quant a la versió impresa, les Corts Valencianes han signat un conveni amb la Universitat de València perquè en tinguen cura els serveis de publicacions d'ambdues institucions. Aquest conveni preveu també la creació d'una sèrie pròpia, *Acta Curiarum Regni Valentiae*, dins la col·lecció Fonts Històriques Valencianes, amb més de vint anys ja d'existència, en el transcurs dels quals s'han publicat més de vuitanta títols, entre textos narratius i col·leccions documentals, relacionats amb la història valenciana. El que el lector té a les mans és el primer de la sèrie, al qual seguirà immediatament el volum sobre les corts de 1417-1418, a cura de Josepa Cortés, publicació que està prevista també per a aquest mateix any o principis del següent.

A la primera convocatòria, el 2019, n'han seguit ja tres més, i en aquests moments hi ha, per tant, a part dels dos esmentats, sis volums més en preparació, que veuran la llum els pròxims anys, al ritme de dos títols per any. Amb això, esperem que en no molt de temps es pugui donar per completada l'edició de les actes de les Corts Valencianes de l'època foral, les úniques que encara quedaven per publicar dels territoris de l'antiga Corona d'Aragó. En aquesta presentació del primer volum, i en nom del comitè científic, no puc deixar d'expressar el meu agraïment a totes les persones que han contribuït a fer possible aquest projecte —un projecte iniciat, com hem vist, fa ja més de cent anys i que s'ha vist frustrat massa vegades—, en particular a les successives generacions d'estudiosos que l'han impulsat una i altra vegada, i, molt especialment, a les nostres institucions acadèmiques i parlamentària —les universitats i les Corts—, que han sabut col·laborar per dur-lo finalment i feliçment a bon port.

*E*studi introductori

LA LLUITA PER UN REGNE AMB LLEIS I INSTITUCIONS PARLAMENTÀRIES PRÒPIES

El període que engloba aquest volum, des de la fundació del regne de València per part de Jaume I en 1238, just després de la conquesta de la ciutat homònima, fins a la fi del regnat del seu net Jaume II en 1327, es correspon amb els dificultosos inicis del desenvolupament jurídic i parlamentari d'aquell nou territori polític, que s'incorporava així a l'estructura plural de la Corona d'Aragó. Dificultosos perquè, tot i la intenció del monarca de fer que el conjunt del nou regne es regira pels Costums¹ o Furs de València promulgats aquell any iniciàtic, va trobar, com és sabut, la potent i pertinaç oposició de la plana major de la noblesa conqueridora, majoritàriament procedent del regne d'Aragó, que va aplicar els furs aragonesos als seus senyorijs, en detriment de les potestats del rei, de la ciutat de València i de la gran majoria de les viles reials (Romeu 1972; Baydal 2014 i 2016; Guinot 2017). És per això que, en l'àmbit de la política interna, aquell llarg lapse de temps va estar plenament mediatitzat per aquesta confrontació entre el monarca i la majoria de l'estament reial, d'una banda, partidaris dels Furs de València, i la majoria de l'estament nobiliari, d'altra banda, partidària dels Furs d'Aragó, una disputa que, de fet, no es va tancar de manera generalitzada fins a les resolucions acordades en les Corts de València de 1329-1330, ja durant el regnat del successor de Jaume II, Alfons el Benigne.

¶¹ Tot i que en els segles XIII i XIV era més habitual la forma femenina «la Costum» i «les Costums» o «les Costumes», que és la que apareix de

manera preeminent en les compilacions forals, ací fem la forma masculina que també és pròpia d'època medieval i normativa en l'actualitat.

Així les coses, si bé la situació de conflicte va motivar per un costat el desenvolupament de les Corts, que tant els successius monarques com sobretot l'estament reial van tractar d'impulsar a partir de 1261 per a obtenir la legitimitat de la comunitat política del regne, per un altre costat també va frenar la seua celebració, atès que els nobles i cavallers partidaris de les lleis aragoneses les van evitar o obstaculitzar de manera recurrent, segons veurem, i no va ser fins a mitjan segle XIV quan les reunions van assolir certa normalitat (Baydal 2019). Alhora, també va ser a partir d'aquesta data quan l'enfortiment de les institucions parlamentàries i el progrés de les pràctiques arxivístiques van donar lloc a l'aparició d'una nova tipologia documental, els processos de Corts, que la cancelleria reial va començar a assajar a les Corts de València de 1349 i de Perpinyà de 1350 i que, eventualment, acabaren registrant les cartes de convocatòria, les compareixences i habilitacions dels assistents, la proposició reial, les sessions i els tractaments amb el monarca i entre els braços, les protestacions pertinents, els greuges presentats a la corona, l'oferta del donatiu per part dels braços, l'aprovació de noves normatives jurídiques i la dissolució final de l'assemblea. Per tant, amb anterioritat a aquell moment, com és el cas del període inclòs en el present volum, no disposem d'aquests processos, sinó de referències documentals que s'han conservat de manera aleatòria a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, l'Arxiu Municipal de València, l'Arxiu del Regne de València i l'Arxiu de la Catedral de València.

En conseqüència, hi hem transcrit els principals documents dels esmentats arxius que coneixem a hores d'ara relatius a cada reunió parlamentària, que en alguns casos simplement permeten presumir-ne o certificar-ne la celebració, com, per exemple, en el cas de les Corts de València de 1276, mentre que en d'altres, en canvi, ofereixen informació més detallada sobre els afers que s'hi van tractar, negociar i aprovar, com el de les Corts de València de 1301-1302 o els tractaments de València de 1321. En relació amb aquesta terminologia, cal indicar, en primer lloc, que la diferenciació entre Corts i parlaments com s'entendria més tard —en el cas de les Corts, assemblees entre el rei i els braços amb funcions legislatives, judicials i fiscals o de jurament del rei i dels hereus, i, en el cas dels parlaments, reunions entre el rei i alguns dels braços o entre un representant del rei i els braços, sense la plenitud de totes aquelles funcions— sembla que en realitat no va començar a produir-se tampoc fins mitjan segle XIV.² Per tant, ací hem descartat l'ús del terme parlament i hem emprat el de Corts i el de tractaments: les Corts

¶ ² El primer esment que hem localitzat a un parlament com a tal en el cas valencià és el de l'assemblea de 1340, en què Pere el Cerimoniós va congregar els tres braços amb l'únic

objectiu d'aprovar un subsidi per a la defensa del regne contra els marínides, sense negociar noves normes jurídiques ni admetre la presentació de greuges (Baydal 2011: 590-601).

són les assemblees que apareixen denominades com a tals en l'època —les de 1272, 1273, 1276, 1281, 1286, 1289, 1292, 1301-1302, 1314 i 1325—, tot i ser convocades a vegades per qüestions molt circumstancials i específiques, o les que pensem que van rebre o havien de rebre tal denominació en consonància amb el seu contingut i desenvolupament —com les de 1261 i 1271—; mentre que hem utilitzat el terme de tractaments —o col·loquis— per a referir-nos a les reunions que el rei va celebrar exclusivament amb la ciutat de València —amb la negociació d'afers, però, que podien afectar tot el braç reial o el conjunt del regne, com en 1283, 1293 i 1323-1324— i també altres tipus d'aplec de negociació política que no eren convocats dins del marc parlamentari, justament a causa de la gran intensitat que va mantindre la disputa foral fins a 1330 —com els de 1266, 1290, 1321 i 1326—. ³ Per tant, dins l'anàlisi de l'evolució del desenvolupament parlamentari valencià, són una especificitat característica d'aquest període.

Ho explicarem a continuació amb més detall, en repassar les diferents assemblees que es van congregar al llarg dels successius regnats de Jaume I, Pere el Gran, Alfons el Liberal i Jaume II entre 1238 i 1327.

El regnat de Jaume I (1238-1276)

L'assemblea fundacional del regne de València, la que va establir les seues fronteres primigènies i un codi legislatiu que, segons la voluntat reial, s'havia d'aplicar al seu interior, va ser la que va tindre lloc poques setmanes després de la conquesta de la ciutat de València, probablement a finals d'octubre o principis de novembre de 1238 (Garcia Edo 1996, 2019). En ella Jaume I va aplegar els principals líders catalans i aragonesos, tant de l'Església —l'arquebisbe de Tarragona i els bisbes de Barcelona, Vic, Tortosa, Saragossa, Osca i Tarassona— com de la noblesa —Pere Ferrandes d'Albarraquí, Pere Cornell, Garcia Romeu, Eximén d'Urrea, Artal de Luna, Eximén Peres de Tarassona, Ramon Folch de Cardona, Pere de Montcada, Guillem de Montcada, Ramon Berenguer d'Àger i Ramon de Peralta— i de les ciutats —Ramon Pere, Ramon Ramon, Pere Sans, Guillem

¶ ³ Agafem el terme de «tractament» de les mateixes fonts ací presentades, que, per exemple, parlen dels «tractamenti» que s'havien tingut amb els partidaris dels Furs d'Aragó en 1283 (doc. 10.1), del «tractament e col·loqui» per a la reforma del subsidi del cabeçatge del braç reial en 1304 (doc. 15.10) o de «lo feyt dels tractaments» que van mantindre els partidaris dels Furs de València i els d'Aragó en 1326 (doc. 19.12). Apareix igualment en molts altres documents medievals, especialment relacionats amb

les negociacions polítiques i diplomàtiques, en concret amb una de les accepcions que indica el *Diccionari Català-Valencià-Balear*: «Tracte, conversa entre algunes persones per posar-se d'acord per a la consecució d'un fi». La documentació també empra a vegades el terme «col·loqui»/«colloquium», que pensem que seria igualment vàlid per a denominar aquest tipus de reunions, tot i que no sembla documentar-se de manera tan freqüent com «tractament» (vegeu, per exemple, els doc. 8.1, 17.4 i 19.4).

de Bell-lloch, Bernat Gisbert, Tomàs Garidell, Guillem Moragues, Pere Balaguer, Marimon de Plegamans, Romeu Durfort, Guillem de Lacera, Guillem Bou, Bernat Sapllana, Pere Martell, Hug Martí, Esteve de l'Aljaferia, Ramon Munyoç, Ferrando Pérez i Andrés de Luna—, presents en el moment de la presa de la ciutat, per tal de promulgar el text dels Costums de València —anomenats també Furs uns anys més tard (Garcia Edo 1996)— i prohibir l'ús d'altres normatives en tot el territori regnicola conquerit o del qual es preveia la conquesta: *«prohibemus itaque nullas alias consuetudines in civitate vel aliquo alio loco regni Valentie sibi locum in aliquo ve[n]dicare, sed per istas curia et iudices lites debeant difinire»* (doc. 1.1).

En aquest sentit, la presència de membres dels tres estaments i la mateixa promulgació d'aquell codi jurídic —que probablement va coordinar el jurista i canonge de Barcelona Pere Albert durant el setge de la ciutat (Garcia Sanz 1996)— han induït alguns autors a qualificar de Corts valencianes l'esmentada reunió. Amb tot, ací no ho hem fet per diverses raons: primerament perquè, tot i explicitar el nom dels principals assistents, amb la *voluntate et consilio* dels quals Jaume I va promulgar els Costums, enlloc del text es parla d'una reunió de Corts; igualment, perquè els mateixos assistents eren, com hem indicat, prelats, magnats i prohoms de Catalunya i Aragó que en cap cas formaven —ni aspiraven a fer-ho encara— la comunitat política del regne de València fundat just en aquell moment; finalment, perquè, malgrat la promulgació legislativa realitzada, aquella era evidentment una reunió de part, convocada per Jaume I per a cercar legitimació a la seua voluntat d'instaurar una nova normativa en la ciutat i el regne, però sense cap marge de negociació política amb els assistents. Per tant, hem preferit considerar-la simplement una «assemblea», sense entrar en més disquisicions,⁴ i, ahora, ens hem limitat a transcriure el pròleg de l'extensíssim codi jurídic que llavors es va promulgar, atés que, d'una banda, els Costums o Furs del conjunt del regnat de Jaume I ja han estat publicats i, de l'altra, el discerniment dels furs que es van aprovar en 1238, és a dir, del seu contingut primigeni, és encara un treball per fer, que actualment prepara l'historiador del dret Vicent Garcia Edo.

En relació amb això, el que sabem a hores d'ara és que, davant del fet que el codi jurídic promulgat l'any 1238 no s'aplicava a tot el regne perquè certs nobles i cavallers procedents del regne d'Aragó havien poblat els seus senyorius a fur aragonés (Guinot 2017), Jaume I, en la seua primera tornada al territori valencià després de l'expulsió del cabdill andalusí al-Azraq, va congrega una assemblea

¶ ⁴ Són adients, al respecte, les observacions de Luis González Antón (1979) sobre l'«*evolución preparlamentaria*» de les reunions de Corts en època de Jaume I, quan rebien el nom de

«Curia» o «Cort», però encara no havien desenvolupat plenament les funcions i característiques que començarien a adquirir a partir de la dècada de 1280.

amb els diversos estaments pel març de 1261 a la ciutat de València per a reformar els Furs i tractar que foren adoptats per tothom.⁵ En aquest sentit, certament cap dels documents que coneixem relatius a aquesta reunió parla explícitament d'unes Corts, però tant pels assistents —«bisbes e rics hòmens, cavalers e hòmens de ciutat» (doc. 2.2), ja heretats al regne de València després d'haver-se consolidat la conquesta als musulmans, com per la importància i el contingut dels afers tractats, la gran majoria d'autors que les han estudiades, les consideren com a Corts (Chabàs 1902: 34-37, Martínez Aloy 1930: 14-16, Romeu 1970: 583, López Elum 2001: 70-74, Garcia Edo 2002: 50-51). No debades, es van esmenar més de cent disposicions i se'n van afegir una cinquantena —explicitant que el rei «enadex» o «fa fur nou», es va incorporar un pròleg nou davant de l'anterior de 1238 (docs. 2.1 i 2.2.) i es va encarregar la traducció del codi del llatí al romanç, segons constatava un còdex conservat al monestir de Santa Maria de Benifassà que es va perdre al llarg del segle XIX (doc. 2.3).

Tot plegat, la intenció de Jaume I era que els senyors que aplicaven els Furs d'Aragó als seus dominis hi renunciaren i adoptaren el nou codi —«pregam e manam a tots aquells qui seran ni volrran ésser dins aquests furs que guarden e observen aquests furs e mantenguen, e per aquests se jutgen per tots temps» (doc. 2.2)—, per la qual cosa els oferí certs avantatges en les condicions legals de possessió i transmissió de la terra, sempre que contribuïren també al subsidi donat per aquella reforma global: «açò sia entés de aquells qui volrran atorgar e usaran dels nostres furs, e metre en aquela quantitat que nós haurem per lo trebayl dels furs a mellorar, e a esmenar, e a confermar» (Garcia Edo 2016: núm. 608, Baydal 2014: 161-164). Eren 100.000 sous que s'havien de pagar «*pro confirmatione fororum dicti regni*» (docs. 2.5 i 2.6), atés que el monarca va jurar la seua observança i va atorgar, a més a més, que tots els seus successors celebraren Corts en el termini d'un mes des que arribaren a València com a reis, per a jurar-los i confirmar la seua validesa exclusiva en tot el país: «*tenere perpetuo et observare et numquam in aliquo contravenire*» (doc. 2.4). Amb tot, segons va indicar el cronista Jerónimo de Zurita en parlar de les posteriors Corts de Saragossa de desembre de 1264, els principals nobles i cavallers aragonesos no ho van acceptar i van abandonar l'assemblea:

¶ ⁵ Segons Pedro López Elum (2001: 50-59), desenvolupant els raonaments d'autors previs, potser Jaume I ja havia congregat abans una assemblea a Morella, pel gener de 1250, per a introduir certes reformes en els Costums de València, com la incorporació de determinats privilegis concedits fins aleshores a la ciutat de València, i la seua aragonesització nominal, prenent el terme de «Furs» per al codi i de

«justícia» per al càrrec —en compte de «cúria». Amb tot, no hi hem inclòs eixa pretesa reunió, vist que no hi ha certificació documental de la seua congregació i que els privilegis reials que es van atorgar en la data assenyalada, entre el 18 i el 21 de gener de 1250, van dirigits exclusivament als afers municipals de la ciutat de València (Cortés 2001: doc. 33-35 i Huici i Cabanes 1978: doc. 554).

Decían estar agraviados porque al tiempo que se ganó el Reino de Valencia, los pobladores de él muchos días usaron del Fuero de Aragón; y después el rey sin consejo de los ricos hombres les había ordenado fuero nuevo y peculiar [en 1261], a lo cual, no queriendo consentir don Pedro Fernández de Azagra, señor de Albarracín, don Jimeno de Urrea y don Artal de Luna, con muchos caballeros y gran número de gente, se salieron de Valencia y fueron a Cuart, no consintiendo en ello por ser aquel reino de la conquista de Aragón y que debía ser poblado a su fuero y repartido a los aragoneses por caballerías como se acostumbraba (Zurita 1610: III, 66).⁶

De fet, aquest va ser un dels motius pels quals la noblesa es va negar en aquella assemblea aragonesa a col·laborar amb Jaume I en la seua campanya d'aixafament de la revolta andalusina del regne de Múrcia en favor del seu gendre, Alfons X de Castella, i es va revoltar durant bona part de l'any 1265 (Canellas 1978). El rei va haver de reconèixer que els Furs d'Aragó continuaven vigents en aquells senyoriis del territori valencià on havien estat aplicats i, en paral·lel, va negociar amb l'estament reial, en dos actes, una notable aportació fiscal: a finals d'octubre, camí de les terres murcianes, va rebre la promesa del pagament d'una futura contribució i, ja de tornada, en abril de 1266, es va reunir a la ciutat de València amb representants de la mateixa urbs i de les viles de Xàtiva, Morvedre i Borriana per a instaurar el pagament d'un nou impost septennal que afectava tot el regne, el monedatge o morabatí, a canvi de mantindre la llei i les característiques de la moneda reial de València, la qual havia de córrer oficialment pel territori valencià i el mallorquí, com s'havia establert en la seua primera emissió de 1247 (Crusafont 2015: 173 i 225). Així, a més de la instauració del tribut, la ciutat i les viles presents van obtindre diversos privilegis i gràcies (Baydal 2008),⁷ per la qual cosa hem considerat aquesta assemblea un tractament entre el monarca i els principals membres del braç reial i n'hem transcrit aquell acord relatiu a la moneda (doc. 3.1).

¶⁶ La seua font era el Privilegi General d'Aragó concedit als nobles i cavallers hereters al regne de València en 1283: «*Quando terra de Valencia se ganó usaron un gran tiempo de fuero d'Aragón, desí el sennor rey don Jaime quiso fer por su actoridat fuero nuevo y no le'l quisieron consentir los ricos omnes que y eran, ess a saber, don Pedro Fernández d'Azagra, sennor d'Albarrazín, e don Ximén d'Urrea, padre de don Ximén d'Urrea, e don Artal, padre de don Artal de Luna, e toda la cavalleria que y era, e grant conpanna d'otros hombres buenos, y sallieron de la villa e fuéronse pora Cuart, no queriendo consentir en aquel fuero porque la conquista era d'Aragón e devia seer poblada a fuero d'Aragón*» (Romeu 1972: 109). ¶⁷ El 15

d'abril de 1266, a l'endemà de la publicació del privilegi sobre la moneda i el monedatge referent al conjunt del regne, la ciutat de València va rebre quatre importants privilegis que van eximir de quèstia els ciutadans amb cavalls armats, van establir el sistema d'elecció del justícia, van permetre l'actuació judicial dels advocats i van institucionalitzar la tria de quatre jurats prohoms per tal de governar el municipi (Cortés 2001: doc. 75-78). Tres dies després, la vila d'Alzira va rebre també l'exempció de quèstia per als seus habitants amb cavalls armats, com possiblement també va ser atorgada a d'altres universitats reials (Burns 2001: doc. 678, Baydal 2009).

Altrament, tampoc en la següent assemblea documentada, congregada per Jaume I a la ciutat de València pel març de 1271, apareix enlloc la denominació de Corts, però novament, per l'assistència de membres dels tres estaments i la importància i el contingut dels afers tractats, l'hem considerada com a tal, seguint també l'opinió d'autors anteriors (Romeu 1970: 585-586, López Elum 2001: 77-79, Torró 2006: 109-115). En primer lloc, «*ad instantiam et requisitionem magnatum et militum, religiosorum et proborum hominum civitatis et totius regni Valentie*», s'hi van reformar més d'un centenar de furs —explicitant després en alguns que el rei els «romançà», «declarà», «esmenà», «adobà», «mellorà», «enadí», «cresch» o «esplanà»— i el mateix monarca els va tornar a jurar, confirmant que els seus successors també ho havien de fer a l'inici de cada regnat dins del seu primer mes d'estada a València i que, a més a més, qualsevol nou canvi s'havia de fer amb el consentiment de tots els braços: «*cum assensu et voluntate vestra*» (doc. 4.1).

Així mateix, s'hi va abordar un reconeixement dels desordes en la possessió i la transmissió de la terra distribuïda durant el procés conqueridor per a fer *tabula rasa* amb qualsevol irregularitat sobre les condicions inicials del repartiment. Amb tot, en aquest cas, de nou segurament pel conflicte entre els partidaris dels furs valencians i els aragonesos, la resolució presa només va afectar els habitants del braç reial —«*non intelligimus facere nec facimus militibus seu infantionibus nec clericis, ordinibus seu religiosis personis, sed tantum civibus et hominibus nostris seu nostri servitii dicti regni*»—, que van obtenir una confirmació de les heretats posseïdes i una remissió de tota possible petició retroactiva, així com també sobre els portals i envans fets fins a la data i la mesura dels draps confeccionats, dues matèries que havien estat objecte de modificació en la reforma del codi foral feta llavors. En contraprestació —«*ratione confirmationis et concessionis et absolutionis predictarum*»—, el braç va avançar el pagament del següent monedatge septennal que pertocava, bo i incrementant-lo amb una quantitat afegida, proporcional al patrimoni de cada contribuent (doc. 4.2).

Així les coses, va quedar per resoldre la qüestió de la terra en la resta de casos, que si més no per a l'estament nobiliari, va rebre una solució en la següent assemblea congregada per Jaume I, les Corts de Lleida d'abril de 1272, les primeres en les quals s'ha pogut documentar l'assistència de súbdits aragonesos, catalans i valencians, fins i tot abans que a les Corts Generals de Montsó de 1289, en temps d'Alfons el Liberal. En concret, sabem que el rei va convocar com a mínim la plana major dels nobles de Catalunya i els rics homes d'Aragó —entre els quals n'hi havia d'heretats al regne de València— i també les principals ciutats de la corona, incloent-hi València —a més d'Osca, Barbastro, Saragossa, Tarazona, Calataiud, Daroca, Terol, Perpinyà, Puigcerdà, Girona, Barcelona, Cervera, Tarragona, Tortosa i la mateixa Lleida—, alhora que hi van assistir igualment membres de l'Església, com el bisbe de València (doc. 5.1; Baydal 2014:

204-206).⁸ Els principals temes a tractar foren un possible atac del rei de França i la lluita entre l'infant Pere i el seu germanastre Ferran Sanxis de Castre, que es va resoldre momentàniament amb la destitució del primer del càrrec de procurador general dels regnes; però, a més a més, també es va arribar a un acord sobre l'evolució del repartiment valencià mitjançant el qual Jaume I va reconèixer als «*nobilibus sive richis hominibus et militibus ac infantionibus habitantibus et hereditates seu possessiones habentibus in regno Valentie*» la plena validesa d'allò que posseïen en aquell moment a canvi del pagament conjunt de 20.000 sous (doc. 5.2).⁹ En aquest sentit, el punt final en la qüestió de la terra per a l'estament nobiliari va aplegar al mateix resultat que per al reial, però el fet que es resolguera en una assemblea general de la corona celebrada a Lleida és indicatiu de la seua oposició a reforçar el marc parlamentari valencià.

De fet, les següents reunions del regnat de Jaume I en les quals pareix documentar-se l'assistència de dirigents del regne de València són igualment del conjunt de territoris del rei, en aquest cas amb l'assistència només dels membres més importants dels estaments i amb la finalitat d'abordar matèries molt concretes, com passaria després amb els Consells Generals d'època de Jaume II. Per exemple, les Corts d'Alzira-València de novembre i desembre de 1273 es van congregar per l'esmentada oposició entre l'infant Pere i Ferran Sanxis de Castre, que havia derivat en un greu conflicte de l'hereu de la corona amb son pare, Jaume I. En relació amb això, sabem que el rei hi va convocar els principals prelats, nobles i prohoms urbans si més no d'Aragó i Catalunya —«manam nostra Cort a Algezira a l'arquebisbe e als bisbes e als richs hòmens \e als bons hòmens/ de les viles»—, sense tindre constància explícita de la participació valenciana més enllà de la del bisbe de València: «haviem ja manada la Cort que fossen a Algezira, e era vengut l'infant don Jayme e l'arquebisbe e ls bisbes, lo de Barcelona e l de Leyda e lo de València, e Garcia Ortç e do Artal de Luna, e de les ciutats de Leyda e de Saragoça, e de Terol e de Calateyú e dels altres lochs» (doc. 6.1). És possible, però, que, a banda de nobles catalans i aragonesos que tenien senyorijs al territori valencià,

¶⁸ En tot cas, certament les Corts de Montsó de 1289 eren posteriorment recordades com les primeres Corts Generals de la corona, segons rememorava Pere el Cerimoniós en una carta del 4 d'abril de 1383: «Lo rey n'Amfós, son fill, tolch lo regne de Mallorques a son oncle e la illa de Manorcha als moros; e aquest fo lo primer que li tench a sos sotsmeses Corts generals, e puys donà fi a les guerres de França e de Castella que li concorrien ensemps» (ACA, Reial Cancelleria, reg. 1278, 2a numeració, f. 8v). En aquest sentit, les Corts amb membres

diversos del conjunt de la corona del temps de Jaume I són semblants a les reunions que posteriorment, en època de Jaume II, rebrien el nom de Consells Generals, com veurem més avant. Vegeu també el que expliquem a Baydal (2020). ¶⁹ Es van prendre altres decisions relatives als afers valencians, com el nomenament del batle general Arnau Escrivà també com a procurador del regne, o la confirmació reial al bisbe valentí de la compra de terres per a la fundació de la Cartoixa de Portaceli (Baydal 2014: 210-211).

també es trobaren presents almenys els síndics de la ciutat de València, que potser no apareixen en les cartes enviades pel monarca en finalitzar la reunió perquè justament es trobaven al seu costat.

En qualsevol cas, pel 12 de novembre les Corts estaven reunides a Alzira, segons palesa una llarga sentència emesa contra l'orde de l'Hospital —«*in Curia constitutis*» (Huici i Cabanes 2017: doc. 1.991)—, i continuaven a començaments de desembre (doc. 6.2)—, tot i que sembla que la darrera sessió, pel dia 13, es va celebrar a la ciutat de València —«*Curie nostre quam nuper apud Valentiam mandaveramus*» (doc. 6.4)—, segons apunten les lletres trameses per Jaume I als principals prelats i ciutats d'Aragó i Catalunya quan ja havien abandonat la reunió: «*post recessum dicte Curie*» (doc. 6.3).¹⁰ S'hi indicava que l'assemblea havia finalitzat sense cap resolució sobre la rebel·lió de l'infant —qui, a més a més, havia capturat posteriorment el lloctinent del castellà d'Amposta—, tot i que uns pocs mesos després es va produir finalment, a Xàtiva, la reconciliació entre pare i fill (Fondevilla 1913).

Així les coses, quan al llarg de 1274 la noblesa aragonesa, liderada precisament per Ferran Sanxis de Castre, i la catalana, encapçalada pel vescomte de Cardona i el comte d'Empúries, es van revoltar «*porque crebantades a aragoneses fueros e costumes d'Aragón e a catalanes costumes e usatges de Catalunya*» (Fondevilla 1913: 1.143), Jaume I i l'infant Pere hi van fer front conjuntament. En aquest context el rei va convocar novament a Lleida, pel febrer i març de 1275, unes Corts Generals amb els catalans, mallorquins i aragonesos per a intentar resoldre la disputa, i ho va fer una altra vegada pel novembre, als catalans i aragonesos, després que l'infant Pere haguera ordenat negar al riu Cinca el seu germanastre Sanxis de Castre. No hi hem documentat la participació de membres dels braços valencians en aquelles dues assemblees, per la qual cosa no les hem incorporat al present volum (Baydal 2014: 211-218).¹¹ Sí que hem inclòs les Corts celebrades a la ciutat de València pel març de 1276, a les quals Jaume I, molt probablement per a respondre a l'alçament musulmà del regne de València que s'estava produint llavors —«*negotium secretissimum quod cedit ad magnum Dei servitium*»—, va convocar els principals prelats de Catalunya, Aragó i Mallorca, un bon grup de nobles catalans i alguns d'aragonesos (doc. 7.1). Suposem novament que el fet que el monarca escriguera les seues cartes des de València implicava que no les enviara als representants valencians, com el bisbe o la ciutat, que, tot i no tindre'n

¶¹⁰ Després d'una llarga estada a Alzira, Jaume I es documenta fugaçment a la ciutat de València, el 13 de desembre de 1273 (Huici i Cabanes 2017: doc. 2.000), quan probablement es degué celebrar aquella darrera sessió, atès que el dia 15 ja enviava les esmentades lletres després

de la fi de les Corts (doc. 6.3 i 6.4). ¶¹¹ A les Corts de Lleida de febrer de 1275 sí que van ser convocats nombrosos alcaïds de castells i batles reials del regne de València, però perquè hi reteren comptes de la seua administració (Fondevilla 1913: 1146).

notícies que ho expliciten, possiblement es trobarien presents en aquella assemblea, celebrada de manera efectiva segons constata una orde per a reforçar la frontera «*donec presens Curia fuerit celebrata in Valentia*» (doc. 7.2).

Jaume I moriria pocs mesos després i el seu fill, Pere el Gran, va ser l'encarregat d'aixafar la revolta mudèjar a l'inici del seu regnat, que abordarem tot seguit.

El regnat de Pere el Gran (1276-1285)

A la mort de Jaume I a finals de juliol de 1276, l'infant Pere es trobava amb ell, a terres valencianes, tractant de fer front a l'alçament generalitzat dels musulmans, de manera que, sense prendre encara el títol de rei perquè havia de ser coronat primer a Saragossa, va assumir en primer lloc les tasques de direcció de les operacions militars fins a signar treves per uns mesos, al llarg de l'estiu, amb els principals cabdills del sud del regne. Així, abans de partir cap a Aragó, a començaments d'octubre va celebrar un «*colloquium et tractatum*» a la ciutat de València, amb representants del braç reial i almenys dotze cavallers del regne, sobretot de la zona interior afectada per la guerra contra els andalusins, cosa que sembla indicar que la reunió estava especialment destinada a tractar la gestió de la revolta (doc. 8.1; Baydal 2014: 235-236). De fet, tal vegada certes mesures ordenades per l'hereu entre el 26 i el 27 d'octubre de 1276 van ser conseqüència d'aquella assemblea, com l'expedició d'un guiatge general a tots els mudèjars que volgueren abandonar el país; l'oferiment de garanties per al retorn a casa dels musulmans convertits al cristianisme durant la contesa, estenen-los, a més a més, el gaudi dels Furs de València; l'obligació dels cristians de residir personalment allà on tingueren les seues heretats i l'enviament d'un veedor que havia de reconèixer l'estat i guarniment dels castells del regne (Soldevila 1962: 14-18). Tanmateix, com que no s'hi explicita enlloc aquesta connexió directa, hem decidit no incloure-les en el present volum.

D'altra banda, per la manca d'informacions al respecte, pel fet que l'infant encara no s'intitulava rei (doc. 8.1) i per la mateixa nòmina de convocats, no sembla que aquesta reunió servira per a procedir al jurament foral al qual els successors de Jaume I estaven teòricament obligats a l'inici de cada regnat, segons indicaven els privilegis reials atorgats en 1261 i 1271 (docs. 2.4 i 4.1). A més a més, tampoc es documenta cap assemblea parlamentària posterior, en consonància amb el comportament i les actuacions autoritàries que Pere el Gran va voler imposar posteriorment (Cingolani 2010). Amb tot, el monarca sí que va acomplir el mateix privilegi de 1271, segons el qual tota nova reforma foral s'havia de fer amb el consentiment dels braços, a l'hora d'abordar una modificació legislativa plantejada pel 1281. En primer lloc, va convocar els membres del braç reial i militar per al mes de juny a la ciutat de València amb l'objectiu de deliberar «*circa reformationem et aptationem fororum regni Valentie*» (doc. 9.1), tot i que, segons sembla, la reunió no es va

realitzar, sinó que finalment es va celebrar uns mesos més tard, després que alguns barons, cavallers i ciutadans hagueren demanat la celebració d'unes Corts i el rei donara permís a la ciutat perquè convocara aquells qui considerara més adients (doc. 9.2). Així les coses, l'assemblea va tindre lloc pel novembre, pareix que amb el mateix objectiu que el d'uns mesos abans: esmenar el codi foral de Jaume I, concretament per tal que les corts judicials pogueren fer inquisicions d'ofici sobre qualsevol crim, sense denúncia prèvia, excepte dels adulteris, una reforma que es va fer «*in Generali Curia, de assensu et voluntate nobilium, religiosorum, militum, civium et omnium aliorum hominum proborum congregatorum in dicta Curia*» (doc. 9.3, Romeu 1969, Baydal 2014: 253-258).

No obstant això, el nou fur introduït llavors va ser revocat a penes dos anys després, en el tractament que va tindre lloc a València en desembre de 1283. Cal tindre present que aquesta altra reunió es va produir exclusivament entre Pere el Gran, l'infant Alfons i la ciutat de València, en el turbulent context de l'ocupació de Sicília i la revolta aragonesa de la Unió posterior, que va revifar l'enfrontament per la vigència de les lleis aragoneses al territori valencià. En qualsevol cas, els seus resultats jurídics van afectar el conjunt de viles, castells i llocs de fur valencià, segons va aclarir el mateix monarca un mes després, pel gener de 1284, ja des de Barcelona: «*in omnibus libertatibus, munificentis, beneficiis, concessionibus et gratiis per nos concessis probis hominibus et universitati Valentie cum nostris privilegiis atque cartis partem habeatis*» (doc. 10.3). És per això que posteriorment les fins a setanta-una concessions atorgades en l'anomenat *Privilegium Magnum* —incloent-hi l'anul·lació de l'esmena foral de 1281 i importants competències i llibertats per als prohoms, menestrals i habitants dels municipis reials (doc. 10.1, Garcia Edo 2015)— van ser incorporades als Furs de València i igualment per això incloem la reunió en aquest volum com un tractament, malgrat que se celebrara únicament amb la capital, a causa de les urgències bèl·liques ocasionades per la revolta unionista.

De fet, l'altre document que es conserva de l'assemblea és el jurament del rei i de l'infant, de la defensa dels furs i privilegis concedits i de la protecció del territori valencià fet per 79 caps d'onze parròquies de la ciutat —incloent-hi 54 «ciutadans e prohòmens», possiblement els consellers municipals—, 249 caps de vint-i-quatre oficis i 18 prohoms llauradors, que havien de realitzar també la resta d'habitants de València i els «altres del regne», com va passar si més no en el cas de la localitat de Museros pel mes d'abril (doc. 10.2). En relació amb això, és molt probable que el jurament dels dirigents valentins es produïra immediatament després de la concessió del *Privilegium Magnum*, ja que es va fer en el mateix lloc on aquest s'havia promulgat —«la claustra de Santa Maria de la seu de València»— i s'hi incloïa una referència a «totes les libertats e atorgaments e confirmacions, privilegis e capítols a mi e a la universitat de València per los dits senyor rey e

senyor inffant atorgats e confermats, donats e jurats novellament». Malgrat que el rei i l'infant partiren de seguida cap a Barcelona per a obtenir l'ajuda dels catalans, uns mesos després, també per l'abril, es va acordar un servei monetari amb el braç reial valencià, novament mitjançant un monedatge o morabatí incrementat segons el patrimoni familiar —«*servitium de quibusdam quantitibus morabetinorum*»—, la qual cosa va originar una exempció del que s'havia de pagar uns anys després, en funció de la septennialtat de l'impost (docs. 10.4 i 10.5, Baydal 2014: 264–284).

Amb aquests i altres auxilis, Pere el Gran va poder fer front tant a la rebel·lió aragonesa com a la invasió francesa de la corona per la qüestió siciliana, però va morir poc després, en novembre de 1285, i donà pas al regnat d'Alfons el Liberal, igualment marcat pels mateixos conflictes, segons veurem a continuació.

El regnat d'Alfons el Liberal (1285-1291)

La mort de Pere el Gran es va produir mentre el seu fill Alfons es trobava ocupant l'illa de Mallorca, per la qual cosa hagué de retornar a la península ràpidament, en aquesta ocasió intitulant-se ja de manera pública rei d'Aragó, però amb urgència per coronar-se a Saragossa, on encara cuejaven les reivindicacions de la Unió. En conseqüència, tot i que en desembarcar a Gandia a finals de gener de 1286 va convocar a la ciutat de València les universitats reials i els nobles valencians «*ad prestandum homagium, fidelitatem ac iuramentum illustrissimo domino Alfonso, Dei gratia regi Aragonum*», finalment va sobreseure la convocatòria i va marxar cap a Catalunya i tot seguit a la capital aragonesa (docs. 11.1 i 11.2). Des de Saragossa, després de ser coronat per l'abril, va haver d'indicar als nuncis enviats pel braç reial valencià que, tot i l'obligació de fer-ho «*infra .XXX. dies post coronationem nostram*», no podria celebrar Corts al regne de València fins al mes de juny, una data que després es va allargar fins a novembre (docs. 11.3–11.5). Finalment, el rei va convocar les Corts per al mes de setembre a la ciutat de València (docs. 11.6 i 11.7), que efectivament es van celebrar, tot i que novament condicionades per la disputa valencianoaragonesa, que va motivar una coda parlamentària a la vila de Borriana.

En concret, si bé a l'entorn del 20 de setembre es van atorgar certs privilegis, algun de tan important com la franquesa perpètua de quèstia i de servei d'host i cavalcada per a la ciutat de València (doc. 11.8), amb la subsegüent petició d'ajudes econòmiques al braç reial a l'endemà (doc. 11.9), el monarca, fortament pressionat per una ambaixada de la Unió del regne d'Aragó i possiblement pel mateix braç militar valencià, va abandonar la reunió sense confirmar i jurar els Furs de València i se'n va anar a Borriana, una de les poques viles reials valencianes de fur aragonés (Baydal 2014: 291–305). Amb tot, els síndics de la ciutat de València i de la resta de principals viles reials —Morella, Cervera, Peníscola, Alpont, Morvedre, Alzira, Xàtiva, Ontinyent, Bocairent, Dénia, Cocentaina i Alcoi— el

van seguir fins a Borriana i van fer que confirmara i jurara la validesa dels furs i privilegis que els havien estat concedits des d'època de Jaume I: «*omnes foros Valentie vobis et dicti civitati et regno concessos per dominum Iacobum, recordationis inclite regem Aragonum avum nostrum, et omnes etiam consuetudines et privilegia, tam generalia quam specialia, et bonos usos, datos et concessos et data et concessa per dictum avum nostrum civitati et regno predictis et confirmata per predictum dominum regem patrem nostrum et per nos, specialiter et generaliter*» (doc. 11.10). A més a més, també hi van aconseguir que el rei ordenara a tots els oficials reials que no s'entremeteren en les causes vistes pels justícies locals i que concedira un privilegi que facultava les universitats a «*facere unitatem cum iuramento*» i a «*ponere cathenas per carrarias*» (docs. 11.11 i 11.12), la qual cosa anunciava els enfrontaments militars amb els partidaris dels Furs d'Aragó que estaven a punt de produir-se.

No debades la guerra va esclatar al llarg de 1287 i durant l'any següent la situació general es va agreujar, amb enfrontaments d'Alfons el Liberal amb els reis de França, Castella i Mallorca. L'any 1289 van revifar les exigències unionistes i els conflictes militars, de manera que el monarca va decidir convocar unes Corts Generals del conjunt de la corona a Montsó primer per a juny, tot i que finalment es van celebrar entre els mesos d'octubre i novembre. Amb tot, no es coneixen les cartes de convocatòria d'aquesta darrera congregació i, pel que sabem, finalment l'assemblea es va separar i a Montsó, després d'algun acord comú, es van tractar exclusivament els afers dels catalans i dels mallorquins, mentre que els dels aragonesos i els dels valencians es van ajornar per a reunions posteriors als seus respectius territoris, justament a causa dels enfrontaments que s'hi havien produït entre ells, segons informava el monarca al braç reial valencià: «*probi homines per vos transmissi apud Montesonum ad nostram Curiam Generalem magnas habuerint altercationes cum baronibus, militibus ac civibus regni Aragonum ratione fori Aragonum, quem in regno Valentie asserunt se habere*» (doc. 12.1, Baydal 2014: 317-326). De fet, Alfons va prometre tant al braç reial com al militar anar a València, primer pel febrer i després pel març de 1290 o bé quan haguera celebrat Corts a Saragossa, un temps durant el qual els nobles partidaris del fur d'Aragó retindrien a Sogorb, com a ostatges pel rei, el comte de Pallars, Ato de Foces, Ramon d'Anglesola i Berenguer de Puigverd (docs. 12.1 i 12.2).

Finalment, la reunió es va realitzar pel setembre de 1290 a la ciutat de València, en aquest cas sense fer cap esment a unes Corts, probablement per la negativa del braç militar i per la posició de força que va adoptar el monarca, per la qual cosa hem considerat l'assemblea com un tractament derivat de les Corts de Montsó de 1289. En primer lloc, el rei va fer jurar el justícia i els notaris de la ciutat de València que observarien els Furs d'Aragó als «*richis hominibus, militibus, infançonibus et hominibus castrorum et locorum suorum*» i a continuació va convocar a la capital els batles, justícies i notaris de la resta de viles reials per tal que procediren

a fer el mateix jurament de compliment de les lleis aragoneses a aquell col·lectiu en concret, malgrat que la teòrica vigència dels Furs de València en tot el regne continuava mantenint el seu valor (docs. 12.3 i 12.4). A més a més, als dos dies va demanar quantitats monetàries tant a les ciutats, viles i llocs de l'estament reial com als membres de l'estament eclesiàstic en raó de «*l'auxilii sive ci[se]*» que s'havia acordat vora un any abans a Montsó, que tant a Catalunya com a Aragó s'estava recaptant mitjançant imposicions indirectes però a València va adoptar la forma de contribucions directes (doc. 12.5, Baydal 2014: 326-332). En el cas dels habitants de la capital, el monarca va haver de reconèixer que els 80.000 sous que pagaven era un «*donum*» graciós que no perjudicava la franquesa de tota «*questia sive peyta vel alio servitio*» que els havia concedit a les Corts de 1286 (doc. 12.6). Així, amb l'ajut d'aquests i altres subsidis i amb les decisions preses en aquelles assemblees parlamentàries, Alfons el Liberal va tractar de fer front als diversos conflictes que mantenia oberts, tot i que la mort li va arribar només uns mesos després, en juny de 1291, amb la qual cosa el seu germà i successor, Jaume II, va ser qui finalment va intentar resoldre els afers relacionats amb la qüestió foral valencianoaragonesa i les guerres derivades de l'ocupació de l'illa de Sicília.

El regnat de Jaume II (1291-1327)

En morir Alfons el Liberal, feia sis anys que Jaume II regnava a Sicília, de manera que a la seua mort es trobava a Messina, on va ser enviat el noble català Ramon de Manresa «per fer saber al dit senyor rey en Jacme la mort del dit senyor rey, son frare, et que él romania hereter de sos regnes per son dret et per substitució del senyor rey en Pere, de bona membraça lur pare». Així, en aplegar primer a Mallorca el 6 d'agost de 1291, se li van presentar «los missatgers dels regnes et de les terres sues», tant de Catalunya com d'Aragó i de València, per a demanar-li que «vengués a emparar et reebre los dits regnes et terres sues qui li tanyen per son dret et per dret d'eretat». En el cas valencià, en nom del braç militar del regne hi van anar «en Jacme Pere e en Gonçalvo Eximenis d'Arenós e Johan de Bidaure e Gil Martínez d'Entença» (doc. 13.1), és a dir, la plana major de la noblesa partidària dels Furs d'Aragó i contrària als Furs de València, un conflicte que el monarca havia d'abordar a les Corts valencianes pertinents de l'inici del regnat. En concret, després de reunir-se amb els catalans i els aragonesos, Jaume II va convocar en Corts als braços valencians per a tractar «*circa ordinationem et dispositionem felicem regni Valentie*» en gener de 1292, quan efectivament va tindre lloc l'assemblea (docs. 13.2 i 13.3).

I, segons explica un cronicó copiat en un registre cancelleresc, hi va confirmar, dins la catedral de València, allò que havia establert el seu germà un any i mig abans, atés que va jurar la legalitat foral valenciana però respectant que s'haguera d'observar l'aragonesa als nobles que així ho volgueren: «jurà observar furs de

València e privilegis generals atorgatz a la ciutat \e als altres locs e viles/ del regne de València, aquels, ço és a saber, que usatz són, e encara bones custumes e uses, salv, emperò, ço que jurat avia als hòmens de paratge del regne de València sobre'l fur d'Aragó, a aquels, ço és a saber, d'ells qui'ls volrien» (doc. 13.4). De fet, el jurament foral del nou monarca va ser l'única disposició promulgada públicament en l'assemblea en forma de privilegi que confirmava tots els «*foros vestros Valentie omniaque privilegia et libertates ac bonos usus et consuetudines*» que havien estat anteriorment concedits per Jaume I, Pere el Gran i Alfons el Liberal (doc. 13.5). D'altra banda, Jaume II també hi va requerir l'ajuda econòmica del braç reial per a les guerres que s'aveïnaven, per la qual cosa la ciutat de València va oferir «*quadam ydoneam quantitatem peccunie*» —40.000 sous—, mentre que la resta d'universitats reials van ser taxades pel mateix rei en sumes diverses (docs. 13.6 i 13.7).

En aquest sentit, sembla que la mateixa ciutat va emprar precisament la negociació fiscal per tal que el rei revocara una reforma foral que havia aprovat uns pocs mesos després d'aquelles Corts, ja a Barcelona, l'1 d'abril de 1292, després d'haver rebut uns «*nuntii civitatis Valentie*» (doc. 14.2). Concretament, pareix que, tan sols a canvi d'una extensió a d'altres territoris de la franquesa de peatges i lleudes que tenien els ciutadans de València dins del regne, va promulgar una carta mitjançant la qual controlava i enduria els mecanismes judicials, ja que a partir de llavors podria triar a voluntat els càrrecs del justícia i l'escrivà de la cort de València, ampliava les competències per a investigar els delictes d'ofici, permetia la tortura dels ciutadans honrats i augmentava fins a la pena de mort el càstig pels homicidis. Tanmateix, en arribar a terres valencianes per primera vegada des d'aquelles modificacions, pel gener de l'any següent, els ciutadans de València li van pregar una reunió —«*ad preces humiles omnium nostrorum civium predictorum Valentie civitatis*»—, que és el que hem considerat el tractament de València de l'11 de gener de 1293. En aquest sentit, «*habito super predictis diligenti consilio et tractatu*», els representants municipals van exposar que aquesta reforma només es podia dur a terme amb el consentiment d'unes Corts —«*in dicto regno Curia celebrata prelatorum et religiosorum, magnatum, militum seu baronum, civium et omni in dicto regno habitantium comuniter concordante consensu*» i, tal vegada pressionant amb l'oferiment dels diners que el monarca necessitava per als seus afers bèl·lics, van aconseguir la revocació de totes aquelles innovacions (doc. 14.1). En conseqüència, els mateixos dirigents de la ciutat van retornar públicament al monarca l'extensió de la franquesa de peatges i lleudes —«*nobis restituistis*», segons informa el privilegi de recuperació d'eixa mateixa exempció atorgat deu anys després (doc. 14.2). Igualment, aquell mateix dia de 1293, el rei va demanar d'immediat els subsidis que necessitava a les viles reials, que es van sumar als 50.000 sous concedits per la ciutat (Baydal 2014: 353-357).

En tot cas hagué de passar vora una dècada, ocupada principalment per l'intent de conquesta del regne de Múrcia als castellans i la llarga expedició marítima contra el germà del rei, Frederic III de Trinària, fins a la segona reunió de Corts valencianes del regnat de Jaume II. Va ser justament en el context dels enormes deutes acumulats per aquelles guerres que el monarca va intentar congreguar en principi un Consell General a Lleida pel novembre de 1299 —un tipus d'assemblea amb els principals prelats, nobles i ciutats del conjunt de la corona que sembla detectar-se a partir de llavors—,¹² tot i que finalment va haver de reunir Corts per separat tant a Catalunya i Aragó com a València entre els anys de 1299 i 1302, «*ad faciendum solutionum debitorum nostrorum*» (Baydal 2014: 361-379). Concretament, les Corts valencianes es van convocar en principi just a la tornada d'una tercera campanya contra les terres murcianes, per al 23 d'abril de 1301 (doc. 15.1), però, tot i que el monarca va insistir la vespra perquè la ciutat de València constituïra síndics (doc. 15.3), la negativa a assistir-hi d'alguns dels principals nobles, com Jaume de Xèrica (doc. 15.2), que en realitat estaven organitzant el revifament de la revolta de la Unió al regne d'Aragó, va fer que finalment foren suspeses. Encara el 25 d'abril s'hi convocava a Ferrando d'Oblites (doc. 15.1), però, després de negociar certs afers amb els representants de les ciutats murcianes, finalment el dia 27 Jaume II va prendre la decisió de partir cap al Pallars, on s'havia produït la invasió d'Arnau d'Espanya, fill del comte de Comenge,¹³ i va celebrar Corts catalanes a Lleida entre juny i juliol, abans de partir cap a Saragossa i fer-hi també Corts, en aquest cas entre agost i octubre per tal de jutjar els rebels unionistes (González Antón 1975; Del Estal 2009).

De retorn a terres valencianes, el rei va convocar Corts a la ciutat de València per al 30 de novembre de 1301 (doc. 15.4), en les quals, en la darrera sessió del 21 de gener de 1302 realitzada a la catedral de València, es va promulgar l'anomenat Privilegi Capitulat, una vintena de «capítols» relatius sobretot a afers judicials, fiscals i administratius, però que incloïen també el compromís reial de celebrar noves Corts cada tres anys (doc. 15.5). Amb tot, segurament perquè la disputa entre els partidaris de les lleis aragoneses i les valencianes continuava oberta, els capítols no van ser incorporats en aquell moment al codi foral —ho serien més tard—, sinó als llibres de privilegis urbans, atés que en realitat únicament estaven destinats «a les universitats de la dita ciutat e viles nostres del regne» (doc. 15.10).

¶ ¹² Com hem indicat anteriorment, aquests Consells Generals s'assemblen a les Corts o assemblees del conjunt de la corona que va celebrar Jaume I a la fi del seu regnat, tant per la convocatòria només dels prelats, nobles i ciutats més destacats com per la seua dedica-

tòria a matèries molt concretes i circumstancials. ¶ ¹³ Vegeu els documents sobre aquestes qüestions registrats a: ACA, Reial Cancelleria, reg. 198, ff. 284r-287r (24 i 25-IV-1301) i 299r-v (27-IV-1301); reg. 332, f. 157v (27-IV-1301).

De fet, sembla ben probable que un altre dels resultats de l'assemblea fora la confecció immediata de diverses compilacions i trasllats jurídics: els dos «libre registre de la universitat de la ciutat de València en lo qual tots privilegis e cartes de la ciutat ja dita, segellades ab sagell de cera e de plom, són scrites» que es conserven a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, incloent-hi el Privilegi Capitulat com a darrer conjunt de disposicions, i el còdex amb la versió llatina dels Furs de Jaume I en la seua primera part i el mateix «libre registre» de privilegis de València a continuació, que es conserva a l'Arxiu de la Catedral de València (vegeu-los a Cortés 2001: 26-31).

D'altra banda, també s'hi van aprovar alguns capítols temporals vinculats a «lo temps que la dita ajuda se farà al senyor rey en lo dit regne de València» (doc. 15.6), en referència als subsidis atorgats, per separat, pel braç nobiliari i pel braç reial (vegeu una explicació més detallada en Baydal 2012-2014). L'auxili econòmic promés, destinat en primer lloc a pagar els deutes que el rei tenia amb els habitants del territori valencià, era un «cabeçatge» consistent en el pagament de 12 diners per cada persona (doc. 15.8). I així es va cobrar durant un any en les terres nobiliàries, amb els cavallers Pere de Montagut i Berenguer Llançol com a diputats encarregats de la recaptació, la qual podia ser retinguda pels senyors corresponents en relació amb els diners que el monarca els devia (doc. 15.7). En el cas del braç reial, per contra, s'havia de pagar durant quatre anys —o cinc si no bastava per a pagar els esmentats deutes—, amb els ciutadans Tomàs Fabre i Bernat Desclapers i els vilatans Berenguer Fluvià i Guillem Destorms com a diputats col·lectors de la primera anualitat (docs. 15.9 i 15.11). Amb tot, el fet que l'ajuda retera en la primera anualitat molt menys de la quantitat prevista —100.000 sous en lloc d'uns 140.000— va fer que Jaume II suspenguera els capítols atorgats a les Corts de 1301-1302 fins que, pel febrer de 1304, es va reunir a la ciutat de València amb els síndics de les universitats reials per a mantindre un «tractament e col·loqui» amb la finalitat de reordenar el subsidi. Així, a partir d'aleshores, es va fixar la quantitat de 150.000 sous anuals repartits entre el reialenc, a pagar durant quatre anys consecutius, tot retornant els privilegis concedits, però reservant-se ara el monarca la destinació dels diners recaptats allà on volguera, segons la seua pròpia voluntat (doc. 15.10).

Uns anys més tard, recuperades les seues finances, el rei va marcar un altre objectiu bèl·lic, l'Almeria nassarita, per a la conquesta de la qual va arribar a convocar un altre Consell General, primer a Tortosa i després a Lleida en març i abril de 1309, en aquest cas només de catalans i aragonesos, encara que finalment no es va celebrar (González Antón 1977). L'expedició es va realitzar, tot mobilitzant ingents esforços fiscals i militars del conjunt de la corona, que, tanmateix, van ser infructuosos i van comportar una nova època de calma diplomàtica durant els anys subsegüents (Baydal 2014: 408-459). En aquest context, Jaume II, que no havia acomplit el privilegi de 1302 que n'establia la celebració triennal, va convocar les

terceres Corts valencianes del seu regnat, a la ciutat de València a mitjan gener de 1314 (docs. 16.1 i 16.2). Aquesta assemblea no va ser coneguda historiogràficament fins a fa pocs anys (Baydal 2014: 466–476), però es va celebrar amb total certesa, com mostren, d’una banda, les dènou cartes de procuradoria conservades de les universitats reials de Morella, Sogorb, Castellfabib, Alpont, Morvedre, Lliria, Cullera, Alzira, Gandia, Xàtiva, Montesa, Ontinyent, Bocairent, Biar, Xixona i Alacant, del bisbe i el capítol de la catedral de València i dels nobles Gombau d’Entença i Artal de Luna (docs. 16.3–16.20, 16.22 i 16.23), i de l’altra, la carta del monarca a l’infant Joan Manuel on li indica que «*agora somos en la ciudad de Valencia por Cortes Generales que tenemos a los del regno*» (doc. 16.21). En aquest sentit, la principal raó del desconeixement de l’assemblea és que, com es va anotar cap a mitjan febrer en les cartes de convocatòria, «*Curia predicta, licet congregata, non venit ad effectum*» (docs. 16.25 i 16.26), és a dir, que es va llicenciar sense cap acord tangible, malgrat que els «prohòmens de la ciutat e de les viles» hi van negociar fins a trenta-nou capítols, especialment relacionats amb qüestions que afectaven el funcionament de la justícia i l’administració reial, a banda d’algunes altres matèries (doc. 16.24).

En cap lloc s’expliciten les causes del desacord, però tal vegada estaven novament relacionades amb la disputa entre l’estament nobiliari i el reial pel conflicte foral, que es va revifar l’any següent, arran d’unes impositions establides sobre la compravenda de pa i carns als mercats de la ciutat de València i les viles de Morella, Xàtiva, Morvedre, Alzira, Castelló de la Plana, Sogorb i Gandia, per a finançar una esquadra de tres galeres i dos llenys que havia d’atacar el soldanat de Tremissén (Ferrer i Mallol 2015).¹⁴ No obstant això, on sí que es van mostrar plenament units els principals membres dels estaments de tota la corona va ser en el Consell General de «*prelatorum, nobilium et civium*» que Jaume II va aplegar a Tortosa i després a Gandesa i Tarragona entre octubre i desembre de 1319, davant els dubtes i finalment la renúncia de l’infant Jaume, el primogènit i hereu, a casar-se amb Elionor de Castella i acceptar la successió al tron. Així, a conseqüència d’aquells fets, el rei va atorgar, el 14 de desembre de 1319, el Privilegi de la Unitat perpètua dels regnes d’Aragó i València i el comtat de Barcelona, que tots els seus successors haurien de jurar a l’inici de cada regnat i que havia de ser preservat pels governants municipals de les tres capitals respectives: «*pro universitate regni Aragonum tenendum per iuratos et*

¶¹⁴ Per a concretar els capítols de les impositions i l’armada, primer es van reunir els síndics de totes aquelles universitats reials, amb tota probabilitat a la ciutat de València, i més tard, pel març de 1315, van presentar els seus acords al rei a Lleida, que els va aprovar. Això va generar la protesta del braç militar valencià per no haver estat consultat i es van fer certes

reunions a la mateixa ciutat de València amb els representants del braç reial sobre la qüestió durant el mes d’abril, però no les hem inclòs en el present volum perquè no hi hagué cap mena de negociació ni resultat que anara més enllà de l’organització de l’esmentada flota (podeu trobar la transcripció dels capítols i les protestes subsegüents a Baydal 2011: II, doc. 14–16).

probos homines civitatis Saraguste; aliud pro universitate regni Valentie tenendum per iuratos et probos homines civitatis Valentie; et aliud pro universitate Catalonie tenendum per consiliarios et probos homines civitatis Barchinone» (Baydal 2014: 499-501).

En qualsevol cas, la qüestió foral continuava dividint els principals dirigents valencians, per la qual cosa, a finals de 1320, Jaume II va convocar a la ciutat de València les parts enemistades, tant el braç reial de fur valencià com el braç militar de fur aragonés, per tal que «*omnes fori reducantur solum ad forum Valentie et quod in ipso foro Valentie fiant aliquas additiones, mutationes et correctiones ad bonum et tranquillum statum regni*» (docs. 17.1 i 17.2). Amb tot, segons va informar el mateix monarca en demanar a la universitat d'Elx que no enviara un síndic cavaller, vist que el conflicte enfrontava «*nobiles et milites dicti regni ex parte una et cives et homines villarum ipsius regni ex altera*», la reunió es va ajornar fins a després de Nadal, segurament al 15 de gener de 1321, que era la data assenyalada a certs nobles de llei aragonesa (docs. 17.3 i 17.4). No obstant això, les negociacions no van avançar, sembla que davant la incomprensió de les universitats del sud acabades d'incorporar al regne, com Elx, que finalment va confirmar el seu síndic cavaller, i Oriola, que a mitjan febrer va obtenir permís per abandonar la reunió fins que hi haguera algun resultat, davant del fet que el «*negotium fororum meliorandorum minime differatur*» (docs. 17.5 i 17.6). En aquest sentit, els tractaments van ser represos al llarg del mes de març, durant el qual van ser convocats encara més cavallers de fur aragonés (doc. 17.7). Finalment, les converses per la unitat jurídica es van trencar de manera definitiva el mes d'abril, quan el rei va escriure al procurador del regne de València ordenant-li que garantira l'observança de les lleis aragoneses als nobles, cavallers i generosos que les tenien (doc. 17.8).

Els tractaments, però, van continuar durant alguns dies més, només amb els síndics de la ciutat de València i les viles reials, que el primer de maig de 1321 van obtenir un seguit de privilegis i gràcies reials negociats prèviament (doc. 17.16). En aquest sentit, la documentació conservada sobre les negociacions és d'una gran riquesa, fins i tot superior a la de molts processos de Corts posteriors, ja que no només disposem de les peticions inicials del conjunt del braç reial, sinó també de les rèpliques i contrarèpliques fetes després de les primeres respostes del monarca, segons es pot observar a la Taula 1. Així mateix, es conserven igualment altres rèpliques i contrarèpliques de peticions realitzades únicament per la ciutat de València (docs. 17.14 i 17.15) i encara algunes poques sol·licituds fetes per separat per la resta de viles reials, amb les corresponents respostes del monarca, que mostraven clarament l'enorme preeminència amb què la corona volia privilegiar la capital, «car rahó és que la ciutat haja prerogativa més que les viles» (doc. 17.15). Finalment, a més a més tenim el resultat tangible de tot allò: les concessions atorgades per Jaume II, la majoria de les quals van ser recollides més tard a l'*Aureum Opus* de València, tot i que també se'n poden observar d'altres inèdites fins al moment (doc. 17.16).

En relació amb això, cal indicar que una bona part de les més de seixanta peticions realitzades pels membres del braç reial, relatives a qüestions sobre la unitat foral —amb propostes semblants a la jurisdicció alfonsina finalment aprovada en les Corts de 1329-1330—, el funcionament de la justícia i l'administració, els afers mercantils, l'ús dels recursos naturals o la relació amb els jueus i els musulmans, van ser rebutjades. No obstant això, al voltant d'una vintena van ser acceptades o aprovades amb matisacions pel rei, de manera que finalment van tindre efecte, sense subsidi a canvi conegut (Baydal 2014: 501-513).

TAULA 1
Passos negociadors entre el rei i el braç reial en els tractaments de València de 1321

<i>Pas negociador</i>	<i>Autor</i>	<i>Documentació localitzada</i>
Peticions inicials	Estament reial	Doc. 17.9
Respostes	Rei	No
1a rèplica	Estament reial	No
1a contrarèplica	Rei	Doc. 17.10
2a rèplica	Estament reial	Doc. 17.11
2a contrarèplica	Rei	Doc. 17.12
Privilegi (si escau)	Rei	Doc. 17.13

La disputa foral, en tot cas, es mantenia vigent a conseqüència del fracàs dels tractaments de 1321 sobre aquella matèria i, de fet, va continuar condicionant la resta d'assemblees polítiques del regne de València fins a la fi del regnat de Jaume II, com la que va ocasionar el context de negociació entre la corona i els súbdits a propòsit de l'inici de la conquesta de Sardenya. Si bé inicialment, en 1322, va ser el cap militar de la campanya, l'infant Alfons, qui va negociar amb la ciutat de València i d'altres membres dels estaments valencians les ajudes econòmiques necessàries per a l'expedició, més tard, quan aquell ja havia passat a terres sardes, van ser l'infant Pere i el mateix Jaume II els qui van requerir nous auxilis, mitjançant diversos tractaments que van desembocar en una convocatòria de Corts (Baydal 2014: 513-549). En primer lloc, pel novembre de 1323, l'infant Pere es va desplaçar a la ciutat de València i va negociar en nom del rei un important subsidi amb el Consell municipal, que el va atorgar a canvi de dènou peticions, de les quals la primera era la celebració d'unes Corts uns pocs mesos més tard, a mitjan abril:

com vós, senyor, ab privilegi vostre ajats atorgat que per bon stament de la ciutat e del regne de València de .III. en .III. ayns farets Cort General en la ciutat ho en lo regne, segons que en lo dit privilegi és contengut, e, senyor, alcunes de vegades vos sia estat

suplicat e request per part de la dita ciutat que la dita Cort deguésets fer e celebrar per tranquil·litat e bon estament de la ciutat e del regne, e per conservació de justícia, et açò, salvant la vostra altea, no ajen de vós, senyor, pogut obtenir (doc. 18.1).

La resposta provisional de l'infant, provisional a l'espera de la presentació al monarca del resultat de les negociacions, va ser positiva, tot i que allargant la congregació de les Corts fins al primer de novembre de 1324, atès que en abril era massa precipitat «per rahó dels afers de Sardenya» (docs. 18.2 i 18.3).

De fet, aquells mateixos afers van ajornar el tractament amb Jaume II fins març de 1324, quan va contestar definitivament les peticions a dos síndics de la ciutat de València enviats a Barcelona. La resposta a la reiterada voluntat de celebrar Corts valencianes va ser igualment afirmativa, per «*Omnium Sanctorum*», bo i afegint que en l'assemblea establiria que a partir d'aleshores es farien «de .I[II]I. en .IIII. anys» —ja no per privilegi, per tant, sinó per fur general— (doc. 18.4). A més, el monarca va expedir una carta als esmentats síndics amb la promesa de celebrar la reunió pel mes de novembre (doc. 18.5), que, tanmateix, no va fer efecte, perquè en acostar-se la data va haver d'escriure als governants valentins per a advertir-los que no podria ser llavors, sinó quan acabara el Consell General que havia convocat a Lleida per al 18 d'octubre de 1324, amb «*prelatos, nobiles, milites et procuratores civitatum regnorum Aragonum et Valentie ac Catalonie*», entre els quals hi havia la ciutat de València, per a tractar sobre la mort del rei Sanç de Mallorca (doc. 18.6, Santamaría 1982).¹⁵ Així les coses, unes setmanes després, encara des de Lleida, Jaume II va convocar finalment les perseguides Corts a la ciutat de València per a mitjan gener de 1325 (doc. 18.7).

Tanmateix, com les anteriors de 1314, aquestes Corts no han deixat a penes constància documental i ni tan sols es coneixien fins fa poc, ja que novament van haver de llicenciar-se sense haver arribat a cap acord: «*licet tractatum fuisset plurimum in Curia supradicta, nichil tamen finaliter actum fuit vel etiam concordatum, immo licenciati fuerunt qui venerant ad Curiam supradictam*» (doc. 18.9, Baydal 2014: 552-558). De fet, tal vegada ja a mitjan febrer s'albirava el fracàs de l'assemblea, puix que els síndics de Xixona, Penàguila, Castalla i Biar van demanar de no tornar a futures reunions de Corts, per les despeses improductives que els ocasionaven (doc. 18.8). És molt probable que una altra vegada la disputa foral estiguera en l'origen de l'esterilitat de la reunió, segons es pot inferir d'allò que es deia uns mesos després sobre «diverses tractaments que són estats en Cort General a aportar lo regne en tranquil·litat e unió sobre la discensió que és estada e és per rahó dels furs»

¶ ¹⁵ Hi van ser convocats els membres més importants dels estaments valencians: el bisbe de València, el mestre de Montesa, els nobles Bernat de Sarrià, Francesc Carròs, Jaume de

Xèrica i Joan Eximenes d'Urrea, els cavallers Gonçalbo Garcia i Vidal de Vilanova i l'esmentada ciutat de València (Zurita 1610: VI, cap. 57).

(doc. 18.10) i de certes protestacions que va fer l'escrivà reial Bertran Desvall en nom de la ciutat de València, que van ser respostes pel braç militar i les viles reials de Borriana i Vila-real, que eren les úniques de fur aragonés (doc. 18.11).

Aquesta qüestió va motivar els darrers tractaments del regnat de Jaume II, al llarg de 1326, quan el monarca, malaltós, es trobava reclòs al palau reial de Barcelona. Pel mes de febrer d'aquell any, el Consell municipal de València va escollir «missatgers solemnes» per a trametre'ls a la capital catalana a tractar amb el rei «alcuns negocis de la ciutat» (doc. 19.1), entre els quals hi havia un que «toch a tot lo regne», com s'havia posat de manifest uns mesos abans, a propòsit d'un conflicte «per rahó dels furs e de la jurisdicció entre ls ordinaris e lo procurador del regne», que havia originat una reunió de les principals universitats reials (doc. 18.10). Concretament, els cavallers s'hi negaven a reconèixer les competències dels justícies locals en els casos que els afectaven —a ells i als seus vassalls, encara que estigueren dins dels termes municipals dels nuclis de fur de València—, de manera que recorrien a la cort del procurador del regne, per la qual cosa el rei, després de rebre els missatgers de València, va ordenar que, si no tenien privilegi exprés d'exempció, s'havien de sotmetre als oficials ordinaris de justícia (doc. 19.2). I això va generar un seguit de tractaments a la capital valenciana, especialment intensos entre abril i maig de 1326, per a abordar «la unió dels furs, axí que fur de València fos en lo regne», mitjançant un intent d'acord de reforma del codi foral entre l'estament eclesiàstic i militar, «axí catalans com aragoneses» —amb l'excepció dels Luna i els Xèrica—, i la mateixa ciutat de València, que actuava en pro de «totes les universitats de les ciutats e lochs situats dins lo regne» (doc. 19.6), en els quals van mitjançar el conseller reial Vidal de Vilanova i el bisbe de València, qui afirmava que aquell afer donaria glòria i honor a Jaume II «*si tempore vestro tam antiqua questio, sic ista est, poterit terminari*» (docs. 19.3-19.9).

Així, malgrat alguns entrebancs, a finals de maig les negociacions dutes a terme pels «tractadors elets per los prelats, rics hòmens, cavallers e generosos d'una part e per nós [la ciutat de València] de l'altra» estaven a punt de finalitzar i en breu el Consell municipal prometia enviar al rei «missatgers sol·lempnes per trame-tre aquells ab los dits tractaments» (docs. 19.10 i 19.11). Però tot just llavors van esclatar alguns enfrontaments bèl·lics amb els Luna i els Xèrica, de manera que no va ser fins a les darreries de 1326 que els missatgers de València que havien anat a Jaume II a començaments d'any van tornar a Barcelona per a mostrar al monarca els tractats i concordances que s'havien assolit: «*ostenderent super tractatibus et concordantiis comuniter tractatis ad Dei servitium, ad honorem nostrum et pro universali bono et pro bono statu civitatis et regni Valentie supradicti et in ampliacionem fori Valentie*» (doc. 19.12; Baydal 2014: 552-567). De fet, el rei va respondre als membres del Consell municipal que podien enviar nuncis a Tortosa a mitjan juliol de 1327 per a concloure la qüestió, segons degueren ser informats els «prohòmens missatgers

de les viles del regne» que es van congregar a la ciutat de València a principis d'any per escoltar les noves sobre el «fet dels tractaments e concordàncies dels furs» (doc. 19.13). Tanmateix, aquella reunió amb Jaume II no es pogué produir mai perquè el monarca va passar l'any greument malalt fins a la seua definitiva mort, a la mateixa ciutat de Barcelona, el 2 de novembre de 1327.¹⁶

Per tant, la qüestió foral, que, com hem pogut comprovar de manera abundant, va condicionar constantment els afers polítics del període contingut en el present llibre, des de l'origen de les primeres Corts valencianes de 1261 fins als tractaments de 1326, passant pel dificultós desenvolupament del marc parlamentari, no es va poder resoldre fins als temps del fill i successor de Jaume II, Alfons el Benigne, en les Corts de 1329-1330, que seran tractades en el següent volum de les *Acta Curiarum Regni Valentiae*.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BAYDAL, V., «El naixement de l'impost del morabatí al regne de València (1265-1266)», *Anales de la Universidad de Alicante. Història medieval*, 15 (2008), pp. 141-164.
- BAYDAL, V., *Els fonaments del pactisme valencià. Sistemes fiscals, relacions de poder i identitat col·lectiva al regne de València (c. 1250-1365)*, Barcelona, Universitat Pompeu Fabra, 2011, tesi doctoral, 2 vols.
- BAYDAL, V., «El cabeçatge, un desconegut servei aprovat a les Corts valencianes de 1301-1302», *Anales de la Universidad de Alicante. Història medieval*, 18 (2012-2014), pp. 227-270.
- BAYDAL, V., *Guerra, relacions de poder i fiscalitat negociada: els orígens del contractualisme al regne de València (1238-1330)*, Barcelona, Fundació Noguera, 2014.
- BAYDAL, V., *Els valencians, des de quan són valencians?*, Catarroja, Afers, 2016.
- BAYDAL, V., «“La dita Cort General representa tot lo regne de València”. El desenvolupament jurídic i parlamentari valencià entre 1238 i 1370», *Anuari de l'Agrupació Borrianenca de Cultura. Revista de recerca humanística i científica*, 30 (2019), pp. 23-34.
- BAYDAL, V., «Las primeras Cortes Generales de Monzón de 1289, unas Cortes mal entendidas», *Aragón en la Edad Media*, 31 (2020), en premsa.

¶¹⁶ ACA, Reial Patrimoni, Mestre Racional, Llibres d'albarans, 630, f. 184v (4-XI-1327): «Diluns que fo festa de la commemoració dels difunts, e foren .II. dies dins novembre

de l'any .M.CCC.XXVII., lo molt alt senyor rey en Jacme passà d'aquesta vida, e era el seny sonant,/ en lo seu palau de Barcelona».

- BURNS, R. I., *Diplomatarium of the Crusader Kingdom of Valencia. The registered charters of its conqueror Jaume I, 1257-1276*, vol. 3, Princeton-Oxford, Princeton University Press, 2001.
- CANELLAS, Á., «Fuentes de Zurita, Anales III, 67. Las asambleas de Calatayud, Huesca y Ejea de 1265», *Revista de Historia Jerónimo de Zurita*, 31-32 (1978), pp. 7-41.
- CHABÀS, R., *Génesis del derecho foral de Valencia*, València, Imprenta de Francisco Vives Mora, 1902.
- CINGOLANI, S. M., *Pere el Gran. Vida, actes i paraula*, Barcelona, Base, 2010.
- CORTÉS, J., *Liber privilegiorum civitatis et regni Valencie*, València, Publicacions de la Universitat de València, 2001.
- CRUSAFONT, M., *Història de la moneda de la Corona catalanoaragonesa medieval (excepte els comtats catalans) (1067/1162-1516)*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2015.
- DEL ESTAL, J. M., *Itinerario de Jaime II de Aragón (1291-1327)*, Saragossa, Institución Fernando el Católico, 2009.
- FERRER I MALLOL, M. T., «La guerra marítima contra l'islam a la Corona catalanoaragonesa en el segle XIV. Els armaments no reials», dins D. Baloup i M. Sánchez Martínez (eds.), *Partir en croisade à la fin du Moyen Âge: financement et logistique*, Tolosa, Université de Toulouse-Le Mirail, 2015, pp. 117-152.
- FONDEVILLA, F., «La nobleza catalanoaragonesa capitaneada por Ferrán Sánchez de Castro en 1274», dins *Congrés d'Historia de la Corona d'Aragó dedicat al rey en Jaume y a la seua època*, vol. 2, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1913, pp. 1061-1168.
- FUSTER, J. P., *Biblioteca valenciana de los escritores que florecieron hasta nuestros días*, vol. 1, València, Imprenta y Librería de José Ximeno, 1827.
- GARCIA EDO, V., «La redacción y promulgación de la Costum de Valencia», *Anuario de Estudios Medievales*, 26 (1996), pp. 713-728.
- GARCIA EDO, V., «Estudi històric-jurídic», dins Germà Colón i Vicent Garcia Edo (a cura de), *Furs de València*, Barcelona, Barcino, 2002, pp. 5-61.
- GARCIA EDO, V., «El "Privilegium Magnum" del rey Pedro I como acta de salvaguarda del reino de Valencia frente a las intromisiones aragonesas de 1283», *Revista valenciana d'estudis autonòmics*, 60 (2015), pp. 10-61.
- GARCIA EDO, V., *Furs de València (1238-1645)*, València, Generalitat Valenciana, 2016.
- GARCIA EDO, V., «La "Costum de la ciutat i regne de València" de 1238», *Anuari de l'Agrupació Borriana de Cultura*, 30 (2019), pp. 9-21.
- GARCIA SANZ, A., «El jurista Pere Albert i la seva obra», *Estudis històrics i documents dels Arxius de Protocols*, 14 (1996), pp. 7-38.
- GONZÁLEZ ANTÓN, L., *Las Uniones aragonesas y las Cortes del reino (1283-1301)*, Saragossa, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1975, 2 vols.

- GONZÁLEZ ANTÓN, L., «Las Cortes aragonesas en el reinado de Jaime II», *Anuario de Historia del Derecho Español*, 47 (1977), pp. 523-682.
- GONZÁLEZ ANTÓN, L., «Notas acerca de la evolución preparlamentaria en Aragón en el reinado de Jaime I», dins *Jaime I y su época. X Congreso de Historia de la Corona de Aragón*, Saragossa, Institución Fernando el Católico, 1979, pp. 415-429.
- GUINOT, E., «De los fueros locales al Fuero de Valencia en el marco del proceso de instauración de la sociedad feudal del siglo XIII en el Reino de Valencia», *Studia historica. Historia medieval*, 35-2 (2017), pp. 37-62.
- HUICI, A.; M. D. CABANES, *Documentos de Jaime I de Aragón (1275-1276)*, vol. 3, Saragossa, Anubar, 1978.
- HUICI, A.; M. D. CABANES, *Documentos de Jaime I de Aragón (1275-1276)*, vol. 7, Saragossa, Anubar, 2017.
- LÓPEZ ELUM, P., *Los orígenes de los Furs en Valencia y las Cortes en el siglo XIII*, València, Biblioteca Valenciana, 2001.
- MARTÍNEZ ALOY, J., *La Diputación de la Generalidad del Reino de Valencia*, València, Diputació Provincial de València, 1930.
- ROMEU, S., «Cortes de Valencia de 1281», *Anuario de Historia del Derecho Español*, 39 (1969), pp. 725-728.
- ROMEU, S., «Catálogo de las Cortes valencianas hasta 1410», *Anuario de Historia del Derecho Español*, 40 (1970), pp. 581-608.
- ROMEU, S., «Los Fueros de Valencia y los Fueros de Aragón: jurisdicción alfonsina», *Anuario de Historia del Derecho Español*, 42 (1972), pp. 75-115.
- SANTAMARÍA, Á., «Tensión Corona de Aragón-Corona de Mallorca. La sucesión de Sancho de Mallorca (1318-1326)», *En la España Medieval*, 3 (1982), pp. 423-496.
- SOLDEVILA, F., *Pere el Gran. Segona part: el regnat fins a l'any 1282*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1962.
- TORRÓ, J., *El naixement d'una colònia. Dominació i resistència a la frontera valenciana (1238-1276)*, València, Publicacions de la Universitat de València, 2006.
- ZURITA, J., *Los cinco libros primeros de la segunda parte de los Anales de la Corona de Aragón*, Saragossa, Juan de Lanaja y Quartanet, 1610.

CORTS I ASSEMBLEES
PARLAMENTÀRIES

SELECCIÓ DOCUMENTAL, FONTS I EDICIÓ

Com acabem d'explicar en la introducció, en el present volum incloem les reunions de Corts conegudes amb participació dels estaments valencians del període que va de 1238 a 1327 —les dotze de 1261, 1271, 1272, 1273, 1276, 1281, 1286, 1289, 1292, 1301-1302, 1314 i 1325— i també les assemblees o tractaments que en condicions normals, per la importància de les matèries tractades, que afectaven el conjunt del regne, haurien estat convocades dins del marc de reunions parlamentàries, però que no van ser qualificades de tals fonamentalment per la disputa foral que va caracteritzar aquest interval cronològic —les set de 1238, 1266, 1276, 1283, 1293, 1321 i 1326, a més d'altres aplecs derivats d'algunes reunions de Corts, com els de 1290, 1304 i 1323-1324. Com hem advertit, durant aquella època no hi existia encara la tipologia documental dels processos de Corts que predominarà al llarg del conjunt de volums de les *Acta Curiarum Regni Valentiae*, per la qual cosa hi hem seleccionat els documents coneguts relatius a cadascuna de les assemblees que després s'hi podrien trobar, és a dir, els que informen sobre les convocatòries dels assistents, les negociacions polítiques o judicials dutes a terme, els resultats jurídics de tot plegat —amb l'única excepció de 1238, per les raons que hem indicat més amunt— i els subsidis aprovats pels braços.

Hi publiquem un conjunt divers de documents procedents bàsicament de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, de l'Arxiu Municipal de València, de l'Arxiu de la Catedral de València i de l'Arxiu del Regne de València, a més d'un fragment del *Llibre dels fets* de Jaume I, perquè explica certs detalls de l'assemblea de Corts d'Alzira de 1273. En aquest darrer cas hem fet l'edició a partir del còdex conservat en català més antic, el de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona de 1343, mentre que en la resta de casos l'hem basada en documents originals o en còpies properes a la seua data d'expedició. Per exemple, per als fragments relatius al text dels Furs de València, elaborat entre 1238 i 1271, hem begut de la còpia en llatí més antiga, la del còdex de l'Arxiu de la Catedral de València de c. 1302, així com de la còpia en romanç més antiga, la del còdex de l'Arxiu Municipal de València de c. 1330. Igualment, hem transcrit textos de pergamins i cartes originals, sempre que els hem localitzat en els quatre arxius esmentats. En el seu defecte, hem recorregut a registres i còpies properes fetes pels escrivans de la Reial Cancelleria,

el Mestre Racional o el Consell municipal de València. En el cas concret dels privilegis atorgats a l'estament reial valencià dels quals no s'ha conservat l'original, ens hem basat en una de les compilacions més antigues, la del còdex de la col·lecció de manuscrits de la casa reial de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, de c. 1302.

D'altra banda, malgrat haver estat publicats prèviament en molts casos, sempre hem consultat i fet la transcripció a partir dels documents originals, seguint els criteris detallats en el següent apartat. En el cas concret dels privilegis de l'estament reial valencià, hem complementat l'edició amb les còpies incloses a la Reial Cancelleria i a l'*Aureum Opus* de València de Lluís Alanyà, per a suplir certes errades i mancances del còdex de c. 1302. Finalment, hem afegit numeració romana als documents que inclouen un seguit de capítols per a facilitar-ne la referenciació i, vista la individualitat i dispersió dels documents relatius a cada reunió, hem inclòs registres detallats previs per a cadascun d'ells, al marge de l'índex onomàstic final.

CRITERIS DE TRANSCRIPCIÓ

1. Es conserven les grafies tradicionals.
2. Es punten i separen els textos segons les convencions i usos actuals.
3. S'aplica el criteri normatiu actual en l'ús de majúscules i minúscules.
4. S'accentua i s'apostrofa el text d'acord amb la normativa actual. S'accentuen els pronoms forts *ell* i *ells* quan apareixen escrits sense la *l* final, per evitar la confusió amb l'article determinat: «que él romania hereter»; «Et éls, veén açò a palés». El mateix s'ha fet amb el pronom neutre *ho* quan hi manca la *hac*: «cascun ayn lo justícia ó faça». S'accentua l'adverbi de lloc *lla* quan ha perdut la *l* inicial.
5. S'usa la dièresi i el guionet d'acord amb la normativa actual.
6. Es desfàn les aglutinacions i, pel contrari, s'ajunten les paraules que estaven separades seguint un mateix criteri. Per exemple, s'ha separat: *damunt dit, proper vinent, tan solament, de cetero, iam dictus, tertio decimo*, però s'han ajuntat, quan estaven separades, *entrò, resnomenys, incontinenti, insimul* o *unacum*.
7. S'empra el punt volat per a indicar l'elisió de vocals en aquelles reduccions que no tenen representació gràfica en la normativa actual: *que·ns*.
8. Se simplifiquen les consonants dobles a inici de paraula.
9. Se substitueix la *ll* per *l·l* quan la grafia té valor geminat.
10. Se substitueix la *ç* per la *c* quan la grafia té valor fricatiu.
11. En els textos en romanç es regularitzen les grafies *ci/ti*, *i/j* i *u/v* d'acord amb els usos actuals: *gràcia, Jaume, viure*. En les parts en llatí es regularitzen les grafies *ci/ti* i *i/j*, però es mantenen les *v* amb valor consonàntic: *gratia, Iacobus, vivere*.

12. Les formes verbals del verb *haver ha, he*, quan no duen la *hac*, van accentuades de la següent manera: *à i é*.
13. Els textos en romanç aragonés i castellà també s'accentuen, s'apostrofen i segueixen la resta de criteris indicats.
14. Les paraules, frases o paràgrafs escrits en llengua diferent a la principal del document van en cursiva.
15. Es despleguen les sigles i les abreviatures sense indicar-ho de manera explícita. Però en el cas dels noms propis representats només per una inicial es desenvolupa el nom complet entre parèntesis: *R(amon)*.
16. Es regularitza la unió de cognoms i topònims compostos, tant en les parts en romanç com en llatí. Els articles *ça, sa, çes i ses* i les contraccions *des o dez* s'han aglutinat amb els cognoms als quals precedeixen. També s'aplica la normativa actual pel que fa a l'apòstrof, el guionet i l'accentuació quan apareixen noms, cognoms i topònims tant en romanç com en llatí.
17. La *t* tironiana, amb sentit d'*et*, es transcriu *et* en els textos en llatí i *e* en els textos en romanç.
19. Les xifres romanes van en versaleta i entre dos punts: *.iii.*, *.iiii°.*, *.v^a.*, *.ii^M.*
20. Les lletres o mots omesos per l'escrivà i indispensables per al sentit, els quals restituïm, van entre claudàtors oblics: *< >*.
21. Les lletres, mots o parts il·legibles per deteriorament del document o forats s'indiquen amb tres punts entre claudàtors: *[...]*. S'intenta indicar l'extensió aproximada de les paraules il·legibles amb tres punts successius: *[... ..]*.
22. Les lectures dificultoses o lletres i mots que falten per deteriorament del document, i que poden restituir-se pel significat o per aparèixer en altre apartat del document, van entre claudàtors: *Val[èn]cia*. També es poden emprar els interrogants: *cavall[ers?]*.
23. Els interlineats van al seu lloc natural en la frase indicats amb dues barres inclinades: *\abc/*.
24. Les indicacions com (sic) i les numeracions o apartats afegits, com (i.) o (A), van entre parèntesis i en lletra redona.
25. S'indiquen els blancs: (en blanc). També si hi ha un foli en blanc: *||^{5r}* (en blanc).
26. Les llistes separades en columnes s'indiquen entre claudàtors i en lletra cursiva: *[Col. A]*, *[Col. B]*.
27. Les fletxes o claus que afecten línies, llistes o paràgrafs s'indiquen amb un seguit de punts suspensius al final de la línia, la llista o el paràgraf: *..... Jurats*.
28. Les notes i mots al marge del document, la indicació d'un símbol o dibuix, així com els ratllats en el text van en nota a peu de pàgina.

SIGLES I ABREVIATURES EMPRADES

aca	Arxiu de la Corona d'Aragó
acv	Arxiu de la Catedral de València
amv	Arxiu Municipal de València
arv	Arxiu del Regne de València
doc.	document/s
ed.	editor/s
f.	foli/s
ms.	manuscrit
núm.	número/s
p.	pàgina/es
Publ.	Publicat a
r	<i>recto</i>
reg.	registre/s
v	<i>verso</i>
vol.	volum/s

EL REGNAT DE JAUME I

L'ASSEMBLEA DE VALÈNCIA DE 1238

1.1

1238, octubre, c. 31. València.

Pròleg dels Costums promulgats per Jaume I després de la conquesta de la ciutat de València per a regir la ciutat i el regne de València, amb voluntat i consell de l'arquebisbe de Tarragona, Pere, i els bisbes de Barcelona, Berenguer, d'Osca, Vidal, de Saragossa, Bernat, de Tortosa, Ponç, de Tarassona, Garcia, i de Vic, Bernat; els nobles Pere de Montcada, Ramon Berenguer, Ramon de Peralta, Pere Ferrandes d'Albarrasí, Pere Cornell, Garcia Romeu, Eximén d'Urrea, Artal de Luna i Eximén Pérez; i els prohoms de les ciutats Ramon Pere de Lleida, Ramon Ramon, Pere Sans, Guillem de Belloch, Bernat Gisbert, Tomàs Garidell, Guillem Moragues, Pere de Balaguer, Marimon de Plegamans, Romeu Durfort, Guillem de Lacera, Bernat Sapllana, Pere Martell, Guillem Bou, Esteve de l'Aljaferia, Hug Martí, Ramon Munyoç, Ferrando Pérez i Andrés de Luna.

ACV, Còdex 146 [c. 1302], f. 1r-v.¹

Publ.: M. DUALDE SERRANO, *Fori Antiqui Valentiae*, Madrid, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1950-1967, pp. 3-4.

G. COLÓN; A. GARCIA I SANZ, *Furs de València*, vol. I, Barcelona, Barcino-Fundació Jaume I, 1980, pp. 99.

¶ ¹ En aquesta còpia dels Costums o Furs de València feta a començaments del segle XIV, la més antiga de les conservades, hi ha un altre pròleg previ que, com considerava (Roc Chabàs 1902), pensem que pertany a la reforma de 1261, quan es va oferir al conjunt de senyors del regne la seua adhesió al codi jurídic, en consonància amb el que es conté en eixe altre pròleg: «*rogamus et precipimus omnibus illis qui erunt vel esse voluerint intra consuetudines istas quod ipsas custodiant et observent et manuteneant, et per istas/ volumus quod iudicentur imperpetuum*»

(doc. 2.1). En aquest sentit, cal dir que és segur que ja en 1261 hi havia dos pròlegs al text, segons va documentar el jurista Francesc Xavier Borrull mitjançant la consulta d'un còdex d'aquella data —posteriorment perdut— (doc. 2.3, Fuster 1827: 34). Per tant, el pròleg original dels Costums seria exclusivament el que transcrivim en aquest document, escrit davant la presència d'un conjunt de membres de l'Església, la noblesa i les ciutats de Catalunya i Aragó, documentats a la ciutat de València al llarg d'octubre de 1238, (Garcia Edo 1996).

Cum sint iuris precepta honeste vivere, alterum non ledere, ius suum unicuique tribuere, et terrarum principes, miseratione divina, regnorum gubernacula recepisse ut ius suum equa lanxe tam pauperi quam diviti tribuissent provintiasque eis commissas summa diligentia, non ¶^{1v} distingendo unde essent malis hominibus expurgassent, nos igitur Iacobus, Dei gratia rex Aragonum, Maioricarum et Valentie, comes Barchinone et Urgelli et dominus Montispesullani, supradicta ad effectum ducere cupientes, Deum habentes pre oculis, consuetudines in hac regia civitate Valentie necnon et toto regno, et universis villis, castris, alqueriis, turribus et locis aliis in hoc regno hedificatis et hedifficandis, provisione celesti nostro noviter commissis regimini, voluntate et consilio episcoporum Aragonum et Catalonie, et P(etri) Terrachonensis archiepiscopi, Berengarii Barchinonensis, V(italis) Oscensis, B(ernardii) Scesaraugustani, P(ontii) Dertusensis, G(artie) Tirasonensis, B(ernardii) Vicensis episcoporum; et magnatum P(etri) de Montecatheno,² R(aimundi) Berengarii, R(aimundi) de Peralta, P(etri) Ferrandi, P(etri) Cornelii, Garcia Romei, Eximeni de Urrera, Artaldi de Luna, Eximeni Petri; et proborum hominum civitatum R(aimundi) P(etri) Ylerdensis, R(aimundi) Raymundi, Petri Sancii, G(uillermi) de Pulcrolocco, B(ernardi) Gilberti, T(homasii) Garidel, G(uillermi) Morages, P(etri) de Balaguer, Marimundi de Plicamanibus, Romei Durfort, G(uillermi) de Lacera, B(ernardi) de Plana, P(etri) Martelli, G(uillermi) Bovis, S(tephani) de Alieferia, H(ugonis) Martini, R(aimundi) Muynós, F(erdinandi) Petri, A(ndrei) de Luna³ et plurimorum aliorum, dignum duximus compilandas.

Sed nisi in scriptis redigerentur inter litigantes quid esse consuetudo magna possit oriri confusio altercandi, cum labilis sit memoria hominum et humana fragilitas nimis prona oblivioni, idcirco consuetudines istas ad perpetuam rei memoriam in scriptis redigi fecimus, nam omnium habere memoriam et in nullo penitus deviare potius deitatis quam humanitatis est.

Prohibemus itaque nullas alias consuetudines in civitate vel aliquo loco regni Valentie sibi locum in aliquo vendicare, sed per istas curia et iudices lites debeant difinire, nam satis competenter equum ab iniquo licitum ab illicito per easdem consuetudines poterunt separare; hiis itaque prelibatis ubi dicte consuetudines non poterunt habundare ad naturalem rationem et equitatem iudicantes possunt licite properare.

¶² En aquesta còpia en llatí de començaments del segle XIV no apareixen els noms dels nobles catalans Ramon Folch de Cardona i Guillem de Montcada que, tanmateix, sí que ho fan en la primera còpia en romanç conservada, feta a conseqüència de les Corts de València

de 1329-1330 (doc. 2.2). ¶³ En l'esmentada primera còpia en romanç conservada dels Costums o Furs de València, feta com a conseqüència de les Corts de València de 1329-1330 (doc. 2.2), el nom d'Andrés de Luna apareix com Andreu de Linyan.

LES CORTS DE VALÈNCIA DE 1261

2.1

1261, març, 31. València.

*Pròlegs dels Costums o Furs de València reformats per Jaume I en el context de l'assemblea de Corts de València de 1261. Al pròleg del codi de 1238, que promulgava els Costums que havien de regir la ciutat i el regne de València, s'avantposa un altre que vincula l'autoritat reial a l'exercici de la justícia i prega i preceptua que el seu contingut siga observat per tots aquells que vulguen participar dels dits Costums.*⁴

ACV, Còdex 146 [c. 1302], f. 1r-v.

Publ.: M. DUALDE SERRANO, *Fori Antiqui Valentiae*, Madrid, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1950-1967, pp. 1-4.

G. COLÓN; A. GARCIA I SANZ, *Furs de València*, Barcelona, Barcino-Fundació Jaume I, 1980, vol. I, pp. 95-99.

(A)⁵ Initium sapientie timor Domini et naturaliter ipsum quidem timere et diligere debemus. Timere namque quia potens utpote qui nos de nichilo creavit et nos ad nichilum rediget cum de sua processerit voluntate, quia sine ipso factum est nichil, secundum id quod Iohannes reffert in Evangelio; diligere enim debemus eum ex toto corde nostro et ex tota mente nostra, quia est gratia[rum] et bonorum spiritualium et temporalium largitor, et perpetue eum timere et diligere debent reges: <timere> quia omnipotens, diligere propter bona que eis confert, quia per ipsum regnant et habent bonos mores et pre aliis maius esse et maiores divitias. Ratio autem quare reges potissime regnare debent cum iustitia, quia eis iustitia data est, quia si iustitia non esset, gentes regibus non indigerent. Que quidem necessaria est, quia sine iustitia non possunt homines vivere in hoc mundo, quia non solum homines per reges iudicantur vel per locum eorum tenentes, immo eis posse datum est a creaturarum Domino, nullus enim in veritate vel iustitia vivere potest nisi in se iustitiam servet, quia si quis non iudicabat se sicut alios non haberet vitam materiei hominis, nec secundum nobilitatem et dignitatem quam Deus homini tribuere voluit quando fecit eum ad similitudinem suam; igitur iustitia est prolongatio rerum que spirituales sunt et temporales, quia nullus ad salvationem potest venire nisi prius reprehendat se ipsum de hiis que committet, nec potest bene regere quod Deus ei tribuit si cum fide et iustitia et dilectione non custodit gentes suas, quia bene facientibus

¶ ⁴ Sobre els pròlegs, vegeu la nota 1 del doc. 1.1. ¶ ⁵ El f. 1r no s'ha pogut contrastar amb l'original, sinó que s'ha agafat directa-

ment de la transcripció de Manuel Dualde, atés que per la pèrdua de tinta resulta il·legible en l'actualitat.

bonum retribuet et male facientibus malum, misericordiam habendo cum viderit expedire; quia lumen terrenum est in quo homines videre possunt et custodire se et alios ab errore, non potest iustitia igitur custodiri nisi per maiores, quia si quilibet possit aliud facere iuxta voluntatem suam, mundus non esset nisi tenebre et dolor, quia hec est declaratio cordis et mentis hominis, quia nullus timebit se offendi nisi comiserit. Et si reges sunt bonorum morum in totum vel in partem, non proderet tota gratia illa quam eis Deus tribuit, nisi utantur iustitia, quia hoc est eorum officium veritatis, et facimus bene hanc gratiam iustitie, quare Dei misericordia multos alios bonos mores possumus pertransire, quia hoc est magnum cooperulum regum.

Sicut enim nos Iacobus, Dei gratia rex Aragonum, Malyoricarum et Valentie et comes Barchinone et Urgelli, dominus Montispeulani, volumus quod Dominus noster nos iudicet misericorditer, eodem modo nostros subditos iudicare debemus; sed non oportet misericordiam tantam esse quod exemplum mali posset aliis dari volentibus se propria auctoritate vindicare que vindicta ad officium nostrum expectat; et licet in iustitia simus aliquantum negligens, plus quam nobis esset necessarium in hiis que Deus nobis submisit, misericordiam illus imploramus qui nobis gratiam hanc et posse istud tam magnum nobis tribuit, quod nobis hoc parcat, quia in hoc mundo nullus potest vivere sine peccato et si nos erravimus contra officium quod nos tenemus, sumus voluntatis quod de cetero non erremus et ista de causa fecimus istum librum qui liber [...] vocatur, in quo posuimus mentem nostram et nostrorum episcoporum, sapientium, richorum hominum, militum, hominum civitatum; et rogamus et precipimus omnibus illis qui erunt vel esse voluerint intra consuetudines istas quod ipsas custodiant et observent et manuteneant, et \per istas/ volumus quod iudicentur imperpetuum.

(B) Cum sint iuris precepta honeste vivere, alterum non ledere, ius suum unicuique tribuere, et terrarum principes, miseratione divina, regnorum gubernacula recepisse ut ius suum equa lanxe tam pauperi quam diviti tribuissent provinciasque eis commissas summa diligentia, non ^{lv} distingendo unde essent malis hominibus expurgassent, nos igitur Iacobus, Dei gratia rex Aragonum, Maioricarum et Valentie, comes Barchinone et Urgelli et dominus Montispeullani, supradicta ad effectum ducere cupientes, Deum habentes pre oculis, consuetudines in hac regia civitate Valentie necnon et toto regno, et universis villis, castris, alqueriis, turribus et locis aliis in hoc regno hedificatis et hedifficandis, provisione celesti nostro noviter commissis regimini, voluntate et consilio episcoporum Aragonum et Catalonie, et P(etri) Terrachonensis archiepiscopi, Berengarii Barchinonensis, V(italis) Oscensis, B(ernardii) Scesaraugustani, P(ontii) Dertusensis, G(artie) Tirasonensis, B(ernardii) Vicensis episcoporum; et magnatum P(etri) de

Montecatheno,⁶ R(aimundi) Berengarii, R(aimundi) de Peralta, P(etri) Ferrandi, P(etri) Cornelii, Garcia Romei, Eximeni de Urrera, Artaldi de Luna, Eximeni Petri; et proborum hominum civitatum R(aimundi) P(etri) Ylerdensis, R(aimundi) Raymundi, Petri Sancieri, G(uillermi) de Pulcrolocco, B(ernardi) Gilberti, T(homasii) Garidel, G(uillermi) Morages, P(etri) de Balaguer, Marimundi de Plicamanibus, Romei Durfort, G(uillermi) de Lacera, B(ernardi) de Plana, P(etri) Martelli, G(uillermi) Bovis, S(tephani) de Alieferia, H(ugonis) Martini, R(aimundi) Muynós, F(erdinandi) Petri, A(ndrei) de Luna et plurimorum aliorum, dignum duximus compilandas.

Sed nisi in scriptis redigerentur inter litigantes quid esse consuetudo magna possit oriri confusio altercandi, cum labilis sit memoria hominum et humana fragilitas nimis prona oblivioni, idcirco consuetudines istas ad perpetuam rei memoriam in scriptis redigi fecimus, nam omnium habere memoriam et in nullo penitus deviare, potius deitatis quam humanitatis est.

Prohibemus itaque nullas alias consuetudines in civitate vel aliquo loco regni Valentie sibi locum in aliquo vindicare, sed per istas curia et iudices lites debent definire, nam satis competenter equum ab iniquo licitum ab illicito per easdem consuetudines poterunt separare; hiis itaque prelibatis ubi dicte consuetudines non poterunt habundare ad naturalem rationem et equitatem iudicantes possunt licite properare.

2.2

1261, març, 31. València.

Versió en romanç dels pròlegs dels Costums o Furs de València reformats per Jaume I en el context de les Corts de València de 1261. Al pròleg del codi de 1238, que promulgava els Costums que havien de regir la ciutat i el regne de València, s'avantposa un altre que vincula l'autoritat reial a l'exercici de la justícia i prega i preceptua que el seu contingut siga observat per tots aquells que vulguen participar dels dits Costums.

AMV, Còdexs dels Furs, núm. 1 [c. 1330], ff. 1r-2r.⁷

Publ.: G. Ll. D'ARINYÓ, *Furs e ordenacions del regne de València*, València, Lambert Palmart, 1482, Proemi.

F. J. PASTOR, *Fori regni Valentiae*, València, Johan Mey, 1547-1548, f. I.

¶⁶ Com s'ha explicat abans, en aquesta còpia en llatí de començaments del segle XIV no apareixen els noms dels nobles catalans Ramon Folch de Cardona i Guillem de Montcada que, tanmateix, sí que ho fan en la primera còpia en romanç conservada, feta a conseqüència de les Corts de València de 1329-1330 (doc. 2.2).

¶⁷ Aquesta còpia dels Costums o Furs de València es va fer a conseqüència de les Corts de

València de 1329-1330 (Elum 2001) i és la més antiga de les conservades en romanç. Sabem, en tot cas, que la primera traducció al romanç es va realitzar en el context de la reforma foral feta en l'assemblea de Corts de València de 1261, amb data de 31 de març, segons indicava un manuscrit perdut del monestir de Benifassà que va poder consultar el jurista Francesc Xavier Borrull (doc. 2.3, Fuster 1827: 34).

- G. COLÓN; A. GARCIA I SANZ, *Furs de València*, Barcelona, Barcino-Fundació Jaume I, 1980, vol. I, pp. 93-95.
- A. GARCIA I SANZ, *Els Furs*, València, Vicent García Editors, 1976, pp. 21-23.
- P. LÓPEZ ELUM, *Los orígenes de los Furs de València y de las Cortes en el siglo XIII*, València, Biblioteca Valenciana, 2001, pp. 109-111.
- V. GARCIA EDO, *Furs de València (1238-1645)*, València-Castelló de la Plana, Generalitat Valenciana-Universitat Jaume I, 2016, pp. 2-4.

(A) En l'an de Nostre Senyor .M.CC.XXX.VIII., .IX. dies a la entrada d'octubre, pres lo senyor en Jacme, per la gràcia de Déu rey d'Aragó, la ciutat de València.

Començament de saviea sí és la temor de Déus e naturalment lo devem témer e amar: la temor perquè ell és poderós com aquell que'ns feu de nient e'ns desfa[rà] con a ell vendrà de plaer, car res [n]o podem fer sens ell, segons la para[u]la que'ns retrau sent Johan en l'Avangeli; amar-lo devem de tot nostre cor e de tota nostra pensa, car ell és donador de gràcies e de béns esperituals e temporals. E majorment lo deuen témer e amar los reys: témer perquè és tot poderós e amar per lo bé que'ls dona, car per ell regnen e an bones costumes e major poder [e] major riquesa. E la rahó per què rey de[u] regnar majorment sí és per justícia, car aquesta li és donada, que si justícia no [f]os, les gens no aurién mester rey. Primerament, és necessària, que meyns de justícia no poden viure los hòmens en aquest món, car no tan solament se deuen ju[t]jar los hòmens per los reys o per aquels qui tenen lur loch, on los és donat po[der d]el Senyor de les creatures, e null hom [n]o pot viure en veritat ni en dretur[a] si donques no té justícia en si mesex; car si om no jutjava a si tan bé com a altre, no poria aver vida de manera d'ome, ne segons la noblea ne la dignitat que Déus volch donar a home can lo feu a sa semblansa; donchs car justícia és il·luminament de les coses que són sperituals e temporals, car null hom no pot venir a salvació si primerament no reprén sí dels falimens que farà, ne pot ben governar ço que Déus li ha donat si ab fe e ab justícia e ab carrera d'amor no guarda sa gent aquel a qui és donada. Que als que faran bé reta guardó de bé e als que faran mal reta guardó de mal, avén misericòrdia migancera can veurà que loch sia; car lum terrenal on los hòmens poden veer e guardar sí e altruy d'arrar ve per justícia, donchs aquesta no pot ésser ben tenguda si no és per los majors, car si cascú podia fer ço que ha en volentat a altruy, aquest segle no seria mas tenebres e dolor, car açò és declarament de cor e de pensa d'ome, car no's donarà dupte que negun li face mal, si donchs no feya per què.

E si los reys són de bones costumes en totes coses o en partida, no'ls tendria prou tota aquela gràcia que Déus los auria donada si donques no usaven de justícia e de dretura, car aquest és lur offici de veritat e, faén bé aquesta gràcia de justícia perquè Nostre Senyor los hi à meses, moltes altres bones costumes poden passar e encobrir, car aquesta és gran cuberta de reys.

E axí com nós, en Jacme, per la gràcia de Déu rey d'Aragó, e de Malorques, e de València, e comte de Barcelona, e d'Urgel e senyor de Montpesler, volén que Nostre Senyor ||^{lv} nos jutge avén a nós misericòrdia, en aquesta manera devem

jutgar nostres sotsmeses; mas la misericòrdia no à obs a ésser tanta que exempli de mal pogués dar als altres qui's volguessen venyar e emperar per sa auctoritat pròpria de ço que és offici nostre, dels venjamens. E jassia que nós siam necligens algunes vegades en justícia, pus que a nós no auria mester ne a aquels que Nostre Senyor nos à comanats, clamam mercé a aquel qui aquesta gràcia e aquest poder tan gran nos à donat, que ells que'ns ó perdó, car nul hom en aquest món no pot viure sens peccat. E si nós avem errat contra l'offici que nós tenim per ell, avem volentat que d'aquí enant no errem plus, e per aquesta rahó avem feyt aquest libre de dret, <en> el qual metem nostra pensa e de nostres savis, aquels que nós poguem aver: bisbes e richs hòmens, cavalers e hòmens de ciutat. E pregam e manam a tots aquells qui seran ni volrran ésser dins aquests furs que guarden e observen aquests furs e mantenguen e per aquests se jutgen per tots temps.

(B) Comencen les costumes e'ls establiments del regne e de la ciutat de València del senyor⁸ en Jacme, per la gràcia de Déu rey d'Aragó, e de Malorques, e de València, e comte de Barcelona e d'Urgell, e senyor de Montpeller, axí com davayl són hordenades, d'aquel qui la ciutat e tot lo regne ab gran victòria guanyà.⁹

Com manamens sien de dret honestament viure e altre no agreuyar, e son dret a cascú donar, e'ls prínceps de les terres, per la misericòrdia de Déu, agen reebuts los governaments dels regnes, per ço que donassen egualment son dret també al pobre com al rich e que purgassen de mals hòmens ab gran diligència les províncies a ell comanades, no departén d'on fossen aquels mals hòmens. Emperaçó, nós, en Jacme, per la gràcia de Déu rey d'Aragó, e de Malorques, e de València, comte de Barcelona e d'Urgell, senyor de Montpeller, cobeejans dur a acabament les davant dites coses, havén Déus denant nostres ulls, costumes en aquesta reyal ciutat de València, e en tot lo regne, e en totes les viles, castells, alqueries, torres e en tots altres lochs en aquest regne edificats ho a edificar, sotsmeses novellament per la volentat de Déu al nostre governament, fem e ordenam, ab volentat e ab consell d'en P(ere), per la gràcia de Déu archebisbe de Tarragona, e dels bisbes d'Aragó e de Catalunya, ço és a saber, d'en Berenguer, bisbe de Barcelona, e d'en Vidal, bisbe d'Oscha, e d'en Bernat, bisbe de Saragoça, e d'en Ponç, bisbe de Tortosa, e d'en Garcia, bisbe de Taraçona, e d'en Bernat, bisbe de Vich; e ab conseyl dels nobles barons, d'en R(amon) Folc[h], vescomte de Cardona, d'en P(ere) de Muncada, e de G(uillem) de Muncada, e d'en R(amon) Berenguer, e d'en R(amon) de Peralta, e d'en P(ere) Ferràndeç d'Albarray, e d'en P(ere) Cornell, e d'en Garcia Romeu, e d'en Examén d'Orrea, e d'en ¶^{2r} Artal de Luna e d'en Examén Pèriç;

¶⁸ Ratllat: *rey*. ¶⁹ Aquest paràgraf de transició entre ambdós pròlegs de la còpia en romanç de c. 1330 no apareix en la versió llatina de

començament del segle XIV. Desconeixem, en tot cas, si es trobaria ja en la primera versió romanç de 1261.

e dels prohòmens de les ciutats, ço és a saber, d'en R(amon) P(ere) de Leyda, e d'en R(amon) R(amon), e d'en P(ere) Sanç, e d'en G(uillem) de Belloch, e d'en Bernat Gisbert, e d'en Thomàs Garidell, e d'en G(uillem) Moragues, e d'en P(ere) de Balaguer, e d'en Marimon de Plegamans, e d'en Romeu Durfort, e d'en G(ui- llem) de Lacera, e d'en Bernat Çaplana, e d'en P(ere) Martel, e d'en G(uillem) Bou, e d'en Esteve de la Geferia, e d'en Uch Martí, e d'en R(amon) Munyós, e d'en Ferran Pèriç, e d'en Andreu de Linyan e de molts altres.

Mas, emperò, si costumes no eren posades en scrit, porie ésser entre aquels qui pledejen gran confusió e porien exir gran matèria de contendre, per ço, com memòria de hom molt és lenegable e la feblea de l'hom és molt aparellada ha hublidança; e per açò, aquestes costumes fem metre en escrit a perdurable memòria, car aver memòria de totes coses e que en neguna cosa hom no's desviàs, majorment pertany a Déu que a hòmens.

Vedam, donchs, que nengunes altres costumes en la ciutat ho en alcun loch del terme altre del regne de València en alcuna cosa no agen loch, mas per aquestes costumes, la cort e'ls jutges degen los pleyts jutyar e determenar, car assats covinentment poran departir per aquestes costumes la cosa equal d'aquela, que no serà leeriva. E aquestes coses enaxí sobredites, volem que là on aquestes costumes no poran abastar, aquels que jutyarán pusquen leerivament recórrer a natural sen e a egualtat.

2.3

1261, març, 31. València.

Èxplícit de la versió en romanç dels Costums o Furs de València reformats per Jaume I en el context de l'assemblea de Corts de València de 1261.

Arxiu del Monestir de Santa Maria de Benifassà, Còdex perdut en el segle XIX.¹⁰

Publ.: J. P. FUSTER, *Biblioteca valenciana de los escritores que florecieron hasta nuestros días*, vol. I, València, Imprenta y Librería de José Ximeno, 1827, pp. 34.

R. CHABÁS, *Génesis del derecho foral de Valencia*, València, Imprenta de Francisco Vives Mora, 1902, doc. V.

G(uillermus) et Vitalis, illorum Bernardusque sodalis, translaverunt hos foros et redigerunt in linguam planam legaliter atque romanam, et dominus rex laudavit iurandoque ratificavit.

Mille ducentesimo decies sex primo sub anno et sub kalendis aprilis pridie mensis iste liber est scriptus.

Iacobus sit benedictus.

¶ ¹⁰ Segons va deixar escrit el jurista Francesc Xavier Borrull, el manuscrit, que va passar el 1820 al convent de Santa Maria de Montesa de València i

al cap d'un pocs anys va ser retornat al monestir de Santa Maria de Benifassà, es degué perdre, però, a partir de l'exclaustració de 1835 (Fuster 1827: 34).

2.4

1261, abril, 11. València.

Jaume I reconeix haver jurat els Furs i Costums de València el 7 d'abril i estableix que tots els seus successors, quan hagen de regnar, els juren i els confirmen en Corts en el termini d'un mes des que arriben a la ciutat de València. També ordena als habitants de la ciutat i el regne de València que empren eixos furs i costums perpètuament en totes les causes.

ACA, Col·leccions, Manuscrits, Casa reial, núm. 9, f. 31v.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 11, ff. 202v-203r.

Publ.: LL. ALANYÀ, *Aureum opus regalium privilegiorum civitatis et regni Valentie*, València, Diego de Gu-miel, 1515, «Iacobi primi», LX.

V. GARCIA EDO, *El llibre dels privilegis de València*, València, Vicent García editors, 1988, pp. 164-165.

J. CORTÉS ESCRIVÀ, *Liber privilegiorum civitatis et regni Valentie. I. Jaume I (1236-1276)*, València, Publicacions de la Universitat de València, 2001, doc. 63.

Que·ls successors del rey d'Aragó degen jurar furs e privilegis en València dins .I. mes.

Noverint universi quod nos Iacobus, Dei gratia rex Aragonum, Maioricarum et Valentie, comes Barchinone et Urgelli, et dominus Montispesulani, recognoscimus et confitemur nos iurasse in civitate Valentie, .VII°. idus aprilis anno Domini .M^o.CC^o.LX°. primo, foros et consuetudines Valentie tenere de cetero et perpetuo observare et numquam in aliquo contravenire, et ideo per nos et nostros volumus et concedimus vobis universis et singulis hominibus habitatoribus civitatis Valentie et totius regni Valentie, presentibus et futuris, imperpetuum quod, prout nos iuravimus et confirmavimus dictos foros et consuetudines, semper de cetero successores nostri teneantur iurare et confirmare ipsos foros et consuetudines ac tenere perpetuo et observare et numquam in aliquo contravenire, sic quod quando dicti successores nostri debebunt regnare apud Valentiam veniant et infra unum mensem ex quo fuerint ibi in civitate Valentie celebrent Curiam Generalem et tunc iurent et confirment ibi dictos foros et consuetudines coram omnibus, prout superius est iam dictum, et sic semper successores nostri, unum post alium, dictam iuram et confirmationem facere teneantur sub forma superius prenotata.

Mandantes universis habitatoribus civitatis et totius regne Valentie, presentibus et futuris, quod de dictis foris et consuetudinibus utantur et uti teneantur de cetero in omnibus causis et non de aliquo vel de aliquibus aliis foris vel consuetudinibus unquam aliquo tempore aliqua ratione vel causa.

Datum Valentie, <tertio> idus aprilis anno Domini .M^o.CC^o.LX°. primo.

Signum Iacobi, Dei gratia regis Aragonum, Maioricarum et Valentie, comitis Barchinone et Urgelli, et domini Montispesulani.

Testes sunt: Iazbertus de Castronovo, Garcias Romey, Eximinus de Urrea, Sancius de Antillone, Eximinus Petri de Arenoso.

Signum Michaelis Violete, qui mandato domini regis, pro domino Guillermo, Dei gratia episcopo Ilerdensi, cancellario suo, hec scrivi fecit loco, die et anno prefixis.

2.5

1261, abril, 12. València.

Jaume I reconeix haver rebut dels prohoms de la ciutat de València tots els castells que tenia obligats amb ells per raó dels 48.000 sous que li havien prestat per a finançar un viatge que pretenia fer a ultramar, i n'assigna la devolució als diners que ha de rebre de la mateixa ciutat de València, els llocs del seu terme i les viles de Castelló de la Plana, Vilafamés, Onda, Lliria, Corbera, Cullera i Gandia, per haver confirmat els Furs.

AMV, Pergamins, Jaume I, núm. 23.

Publ.: R. CHABÀS, *Génesis del derecho foral de Valencia*, València, Imprenta de Francisco Vives Mora, 1902, doc. VII.

J. CORTÉS ESCRIVÀ, *Liber privilegiorum civitatis et regni Valenciae. I. Jaume I (1236-1276)*, València, Publicacions de la Universitat de València, 2001, doc. 64, doc. 54.

Noverint universi quod nos Iacobus, Dei gratia rex Aragonum, Maioricarum et Valentie, comes Barchinone et Urgelli, et dominus Montispesulani, recognoscimus et confitemur nos recuperasse a vobis probis hominibus civitatis Valentie omnia castra que a nobis tenebatis obligata in regno Valentie pro quadraginta octo milibus solidorum regalium Valentie quos nobis mutuastis ad opus viatici quod facturi eramus in partibus ultramarinis, et ideo assignamus vobis dicta quadraginta octo milia solidorum regalium habendos et percipiendos in universis et singulis denariis quos nunc habere debemus pro confirmatione fororum Valentie ab universis et singulis hominibus civitatis Valentie et omnium aliorum locorum et villarum orte Valentie et terminorum ac pertinentiarum eiusdem, tam ordinum clericorum <et> religiosorum quam militum, et etiam villarum Castillionis de Burriana, de Villafamez, de Onda, de Liria, de Corbera, de Cuyllera, de Candia et terminorum suorum.

Mandantes collectoribus dictorum denariorum quod, non expectato inde a nobis aliquo alio mandamento, vobis de predictis denariis solvant predicta quadraginta octo milia solidorum regalium et recuperent a vobis hunc albaranum nostrum; promittentes vobis quod de denariis dictorum locorum aliquid non tangeremus nec accipiemus, nec tangi seu accipi faciemus vel permittemus, quousque dicti collectores solverint vobis primo de quadraginta octo milibus solidorum regalium supradictis; tamen, si de dictis villis vel locis facta vobis primo dicta solutione vestra aliquid inde superaverit, totum illud dicti collectores nobis vel cui mandaverimus restituere teneantur; dictam autem solutionem volumus quod recipiatis in dictis villis et locis, prout superius est expressum, ante et primo quam aliquis alius aliquid recipiat inde, non obstante aliqua assignatione seu obligatione in ipsis alicui vel aliquibus factis vel de cetero faciendis.

Datum Valentie, pridie idus aprilis anno Domini .M^o.CC^o.LX°. primo.

2.6

1261, abril, 13. València.

Jaume I absol els jueus de la ciutat i el regne de València de contribuir amb els 100.000 sous que obtindrà dels cristians i els musulmans del regne per la confirmació dels Furs de València.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 11, f. 233r.

Publicat per: R. I. BURNS, *Diplomatarium of the Crusader Kingdom of Valencia. The registered charters of its conqueror, Jaume I, 1257-1276*, Princeton, Princeton University Press, 1985-2007, vol. 2, 1991, doc. 362.

[Con]cedimus et indulgemus vobis universis iudeis civitatis et regni Valentie quod non ponatis nec donetis aliquid, nec ponere sive dare ten<e>amini <incentum> milibus solidorum regalium quos a christianis et sarracenis totius regni Valentie predicti habere [v]olumus pro confirmatione fororum dicti regni, immos (sic) vos inde cum omnibus bonis vestris absolvimus et quitamus, quoniam intentionis nostre fuit et est quod dicta centum milia solidorum regalium abeamus (sic) tantum a christianis et sarracenis dicti regni Valentie et quod vos in ipsis aliquid non ponatis nec¹¹ detis.

Datum Valentie, idus aprilis anno Domini .M°.CC°.LX°. primo.

EL TRACTAMENT DE VALÈNCIA DE 1266

3.1

1266, abril, 14, València.

Jaume I, amb el consell i consentiment dels infants Pere i Jaume, dels prohoms i ciutadans de la ciutat de València i les viles del regne de València i, en teoria, dels prohoms de la ciutat i el regne de Mallorca, assegura la validesa de la moneda reial de València en el territori valencià i mallorquí, promet mantindre de manera perpètua la seua forma, redonesa, figura, pes i llei; la farà encunyar amb consentiment dels prohoms de la ciutat i regne de València i treballarà per obtindre'n una confirmació papal. En nom del conjunt d'habitants del regne de València, els jurats de València Ferrer Matoses, Guillem de Porçà, Berenguer Samorera i Guillem Arnau, els ciutadans de València Arnau Escrivà, Guillamó Escrivà, Arnau de Mont-roig, el jurista Guillem de Bell-lloch, Berenguer Dalmau, Guerau Martí, Bartomeu d'Ossal, Míngot de Boisan, Bernat Arnau, Bernat Dalmau, Ramon de Poblet, Ramon de Riu-sech, Berenguer Sapllana, Bartomeu Despont, Ferrer d'Apiera, Pere Mercer, Romeu Pellicer, Tamarit i Gilabert, els habitants de Xàtiva Pere Desbosch, Arnau de Montsó, Pere Guasch i Ponç Carbonell, els habitants de Morvedre Robau de Voltorasch, Berenguer Clavell, Joan de Mora i Arnau

¶ ¹¹ Ratllat: *de*.

Llorenç, els habitants de Borriana Bernat Escrivà i Arnau de Juneta. I en nom del conjunt d'habitants del regne de Mallorca, els habitants i ciutadans de la ciutat de Mallorca —dels quals no se n'esmenta cap. En contraprestació, s'obliguen a pagar, per cada casa amb una fortuna equivalent o superior als 15 morabatins o 105 sous reials de València, un morabatí, és a dir, 7 sous reials de València, cada set anys, que començaran a comptar a partir de la festa de Nadal de 1266.

AMV, Pergamins, Jaume I, núm. 29.

Publ.: Ll. ALANYÀ, *Aureum opus regalium privilegiorum civitatis et regni Valentie*, València, Diego de Gu-miel, 1515, «Iacobi primi», LXVIII.

J. CORTÉS ESCRIVÀ, *Liber privilegiorum civitatis et regni Valentie. I. Jaume I (1236-1276)*, València, Publi-cacions de la Universitat de València, 2001, doc. 74.

Quecumque a regibus et principibus statuuntur in sua debent soliditate ac firmitate consistere et, ne processu temporis oblivioni tradantur, debent scripture memorie comendari, cum omnium habere memoriam et in nullo peccare potius sit divinitatis quam humanitatis nature, nos itaque Iacobus, Dei gratia rex Aragonum, Maioricarum et Valentie, comes Barchinone et Urgelli et dominus Montispesulani, huiusmodi consideratione inducti, habitis deliberatione et tractatu, consilio ac assensu karissimorum filiorum nostrorum infantis Petri et infantis Iacobi, et proborum hominum ac civium civitatis Valentie et regni ac villarum eiusdem, et civium ac proborum hominum civitatis et regni Maioricarum ac insularum suarum, ad honorem Dei et gloriose virginis Marie, matris eius, et comunem utilitatem regni Valentie et regni Maioricarum et omnium comorantium in eisdem, presentis monete regalium Valentie securitatem ac perpetuam firmitatem duximus statuenda, ne unquam imposterum ex mutatione ipsius monete possit gentibus ipsorum regnorum dampnum aliquod suboriri; unde, cum inter cetera temporalia precipuum et magis necessarium sit generaliter gentibus universis, ut moneta qua uti habent sit semper eadem et immutabilis atque firma, idcirco nos Iacobus, Dei gratia rex predictus, assensu et consilio omnium predictorum et ad instantiam ac requisitionem iam dictorum omnium proborum hominum, civium et aliorum habitantium in civitatibus et regnis predictis, nobis supplicantium et postulantium una voce ut memorate monete regalium Valentie sub eisdem forma, rotunditate, figura, pondere atque lege quibus nunc est, securitatem et firmitatem omnimodam ac perpetuam prestaremus, eorum piis et iustis supplicationibus inclinati, per nos et omnes heredes ac successores nostros qui pro tempore fuerint statuimus imperpetuum ex certa scientia et concedimus vobis probis hominibus ac civibus et habitatoribus omnibus civitatum et regnorum predictorum, presentibus et futuris, et promittimus ac obligamus nos et successores nostros vobis et successoribus vestris imperpetuum quod presens moneta regalium Valentie sub eisdem forma, rotunditate, figura, pondere atque lege, quam nos nomine nostro cudi fecimus et formari, in sua omnimoda firmitate, secundum quod nunc est, currat imperpetuum publice et permaneat atque duret in civitatibus et regnis predictis, ita videlicet quod neque a nobis nec ab heredibus vel successoribus nostris destrui valeat vel permutari, nec de novo amodo cudi eiusdem legis, ponderis et

figure, nec minui vel augeri; et etiam si forte dicta moneta minueret in tantum quod de ipsa moneta ita esset modica quod magnum dampnum esset terre, quare necesse esset plus cudi de ipsa sub forma, rotunditate, figure, pondere atque lege predictis, nos vel nostri successores de ea plus cudi facere non possimus nisi de consilio, consensu et voluntate proborum hominum civitatis et regni Valentie; et tunc, quando eorum consilio in casu predicto cuderet plus de dicta moneta, volumus et concedimus ac statuimus quod ipsa moneta in civitate Valentie tantum et non alibi cudatur fideliter atque bene adhibitis ex probis hominibus Valentie duobus qui custodiant et intersint ac videant ut ipsa moneta cudant fideliter, prout debet ac superius continetur.

Promittentes vobis nos pro viribus laborare ut presens carta a summo pontifice confirmationis gratiam consequatur ob hoc ut quicumque contra hoc veniret esset excommunicationis sententia innodatus.

Propter hanc autem specialem gratiam supradictam quam vos domine Iacobe, Dei gratia rex predictae, ad instantiam, supplicationem et requisitionem nostram, nobis et universis et singulis habitatoribus civitatum et regnorum predictorum, liberaliter exhibitis, nos Ferrarius Mathoses, Guillelmus de Porzano, Berengarius Zamorera et Guillelmus Arnaldi, iurati, et Arnaldus Scribani, Guillelmonus Scribani, Arnaldus de Monterubeo, Guillelmus de Bello loco, iurisperitus, Berengarius Dalmatii, Geraldus Martini, Bertholomeus d'Ossal, Mingotus de Boysano, Bernardus Arnaldi, Bernardus Dalmatii, Raymundus de Populeto, Raymundus de Rivosicco, Berengarius de Plana, Bertholomeus de Ponte, Ferrarius de Apiaria, Petrus Mercerii, Romeus Pellicerii, Thamaritus et Guilabertus, cives civitatis Valentie memorate, per nos et totam ipsius civitatis universitatem, et nos Petrus de Boscho, Arnaldus de Montesono, Petrus Guasqui et Pontius Carbonelli, habitatores ville Xative, per nos et eiusdem ville universitatem totam, et nos Robaudus Voltorasci, Berengarius Clavelli, Iohannes de Mora et Arnaldus Laurentii, habitatores ville Muriveteris, per nos et totam eiusdem ville universitatem et nos Bernardus Scribani et Arnaldus de Iuneta, habitatores ville Burriane, per nos et habitatores omnes eiusdem ville, necnon etiam et nos omnes predicti simul per nos et omnes alios habitatores regni Valentie, presentes et futuros, et nos universi cives et habitatores civitatis Maioricarum, per nos et habitatores omnes eiusdem civitatis et regni Maioricarum ac insularum eiusdem, presentes et futuros; nos inquam, omnes predicti admittentes spontanea voluntate gratiam antedictam ut superius continetur, obligamus nos et heredes ac successores nostros et habitatorum omnium regnorum predictorum vobis domino Iacobo, Dei gratia regi memorato, et vestris imperpetuum quod omnes habitatores civitatis et villarum predictarum et etiam regnorum predictorum pro singulis domibus dum tamen valeant bona habitatoris domus quindecim morabatinos vel ultra, quantumcumque plus valeant, de septennio in septennium vobis et heredibus ac successoribus vestris dare unum morabatinum, videlicet septem solidos dicte monete pro morabatino

tantummodo pro monetatico, scilicet ac assecuramento dicte monete, quilibet teneatur, sed ille cuius bona non valebunt quindecim morabatinos non teneatur aliquid dare vobis vel vestris ratione monetatici antedicti; attamen si in una domo plures fratres aut sorores vel consimiles persone habitaverint simul, nondum divisus bonis suis inter eos, non teneantur ipsi dare aliquid nec solvere vobis vel vestris, nisi secundum quod habitator unius domus tenetur persolvere, ut est dictum; ita tamen quod in hoc nulla fraus adhibeatur, sed si divisio facta fuerit inter eos, quisque eorum, licet simul habitarent, si bona eorum valuerint quindecim morabatinos vel ultra, unum morabatinum pro monetatico solvere teneantur.

Ad hec autem nos Iacobus, Dei gratia rex predictus, recipimus a vobis predictis, pro vobis et habitatoribus omnibus civitatum, villarum et regnorum predictorum, obligationem vestram prefatam ratione predicti monetatici et assecuramenti presentis monete regalium memorate, secundum formam superius comprehensam.

Volentes, concedentes et statuentes per nos et nostros successores ac firmiter precipientes vobis et heredibus ac successoribus vestris quod dictum monetaticum per vos et ipsos solvatur secundum formam monetatici superius annotatam, non obstante in aliquo carta a nobis vobis concessa que continet quod quecumque exactio vel quodcumque comune a vobis per nos fiat solvi debeat per omnes hereditarios et habitatores civitatis et regni per solidum et per libram, quam cartam locum habere non volumus in hoc casu, immo quantum ad hoc monetaticum ipsam irritam esse volumus et inanem, sed in omnibus aliis exactionibus comunibus et expensis suum robur obtineat firmitatis, ut in ea plenius continetur.

Volentes et concedentes vobis et vestris successoribus per nos et nostros successores quod dictum monetaticum persolvere teneamini et solvatis vos et vestri successores imperpetuum a proximo venturo festo Natalis Domini in septem annos, et ex tunc de septennio in septennium imperpetuum dicto festo, et teneamini dare pro morabatino septem solidorum de dicta moneta, ut superius continetur, qui numerus septem solidos pro morabatino non possit minui nec augeri.

Volentes etiam quod non teneatur aliquis qui in diversis villis vel locis in regnis predictis vel altero eorum hereditates vel possessiones habuerit solvere monetaticum, nisi in altero ipsorum locorum tantum.

Volumus necnon et concedimus quod venerabilis archiepiscopus ecclesie Terrachone qui pro tempore fuerit transgressores et invasores, consiliatores, contradictores et suggestores in huius statuti contrarium venientes possit excommunicationis sententia innodare.

Item volumus, statuimus et mandamus quod filii et successores karissimi infantis P(etri), filii nostri predicti, unus post alium successive qui in dicto regno succedent eidem antequam vos vel vestri successores iuramentum fidelitatis faciatis eisdem, iurent ac habeant iurare quod predictam monetam et omnia predictam firmam et firma habeant, ut superius continetur.

Ad maiorem vero predictorum omnium et perpetuam firmitatem nos Iacobus, Dei gratia rex predictus, in presentia vestrum omnium predictorum et plurium richorum hominum ac militum terre nostre, tactis corporaliter a nobis sanctis quatuor Evangeliiis et cru(+)-ce Domini, iuramus per nos et successores nostros predicta omnia et singula observare, attendere et complere ac facere observari, ut superius continentur, sic Deus nos adiuvet et hec sancta Dei Evangelia et crux Domini posita coram nobis.

Nos insuper infans P(etrus) et infans Iacobus, prelibati filii illustris regis Aragonum antedicti, laudantes ex certa scientia, approbantes et confirmantes omnia et singula supradicta in presentia predictorum, tactis ab unoquoque nostrum corporaliter sanctis quatuor Evangeliiis et cru(+)-ce Domini, iuramus per nos et successores nostros predicta omnia et singula rata et firma semper habere atque tenere et observare, ac facere observari, et nunquam contravenire in aliquo ullo modo, sic Deus nos adiuvet et hec sancta Dei Evangelia et crux Domini posita coram nobis.

Actum est hoc apud Valentiam, .XVIII°. kalendas madii anno Domini .M^o.CC^o.LX°. sexto.

Signum (+) Iacobi, Dei gratia regis Aragonum, Maioricarum et Valentie, comitis Barchinone et Urgelli, et domini Montispesulani, qui predicta iuravit, ut superius continetur.

Testes sunt: Iaçbertus, vicecomes Castrinovi, Berengarius Arnaldi de Angularia, Eximinus de Urrea, Atho de Focibus, P(etrus) Martini de Luna, Gaucerandus de Pinos, Berengarius de Entenza, Carrocus, dominus Rebolleti.

Sig(+)-num Simonis de Sancto Felicio, qui mandato domini regis et infantis P(etri) ac infantis Iacobi predictorum, qui predicta iurarunt, ut superius continentur, hec scripsit et clausit loco, die et anno prefixis.

LES CORTS DE VALÈNCIA DE 1271

4.1

1271, març, 21. València.

Jaume I confirma els Furs i Costums de València amb les esmenes i addicions que s'hi han introduït i renova l'obligació dels seus successors, quan hagen de regnar, de jurar-los dins el termini d'un mes des de la seua arribada a la ciutat de València.

ACA, Col·leccions, Manuscrits, Casa reial, núm. 9, ff. 34r-35r.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 16, f. 265r.

Publ.: Ll. ALANYÀ, *Aureum opus regalium privilegiorum civitatis et regni Valentie*, València, Diego de Gumiel, 1515, «Iacobi primi», LXXXI.

V. GARCIA EDO, *El llibre dels privilegis de València*, València, Vicent García editors, 1988, pp. 169-170.
J. CORTÉS ESCRIVÀ, *Liber privilegiorum civitatis et regni Valentie. I. Jaume I (1236-1276)*, València, Publicacions de la Universitat de València, 2001, doc. 90.

De les esmenes et declaracions dels Furs de València.

||^{34v} Noverint universi quod nos Iacobus, Dei gratia rex predictus, nos et omnes nostros successores, confitentes et recognoscentes nos in civitate Valentie foros et consuetudines Valentie iam iurasse ipsos per omnia et in omnibus observare et ex ipsis aliquid non diminuere vel eis addere vel ipsas in aliquo immutare, verum cum natura cotidie novas deproperet edere formas et novis morbis nova conveniant antidota preparari, et non sit reprehensibile iudicandum si secundum varietates temporum, statuta varientur humana, ad instantiam et requisitionem magnatum et militum, religiosorum et proborum hominum civitatis et totius regni Valentie, cum instantia requirentes quod foros aliquos deberemus corrigere, emendare ac etiam declarare, et etiam propter ea que noviter contingerant eis aliqua addere deberemus, nos, attendentes quod in eorum tranquillitate, pace et requie noster animus requiescit, propter utilitatem comunem civitatis et totius regni Valentie predicti, predictos foros correctioni dedimus, addentes, detrahentes, corrigentes et emedantes que in ipsis addenda fuerant, detrahenda, corrigenda ac etiam emendanda. Et ut omnia que in ipsis addidimus, detraximus, correximus et emedavimus, cum omnibus aliis foris qui in aliquo tacti non sunt vel etiam immutati, per nos et nostros successores sine diminutione, additione, correctione aliqua perpetuo observentur, iuramus ea predicta et infrascripta omnia confirmanda per Deum et super .IIII^{or}. Dei Evangelia, a nobis corporaliter tacta, predictos foros cum omnibus additionibus, correctionibus, diminutionibus et emendis in eis factis, prout vobis tradidimus, tenere et perpetuo observare et in ipsis aliquo tempore aliquid non addere, detrudere, corrigere vel mutare, nisi de evidenti et maxima necessitate fieri oporteret; et quod tunc fieret cum assensu et voluntate vestra, immo per nos et omnes successores nostros ipsos tenebimus et teneri et observari faciemus et inviolabiliter custodiri.

Volumus preterea et concedimus vobis universis et singulis habitatoribus civitatis et totius regni Valentie, presentibus et futuris, imperpetuum quod nos, prout iuramus et confirmamus predictos foros et consuetudines, semper de cetero successores nostri teneantur iurare et confirmare ipsos foros et consuetudines ac tenere et perpetuo observare et nunquam in aliquo contravenire, sic quod quando dicti successores nostri debebunt regnare apud Valentiam veniant infra unum mensem ex quo fuerint ibi in civitate Valentie et tunc iurent et confirment dictos foros et consuetudines coram omnibus, prout superius est iam dictum, et sic semper successores nostri, unus post alium successive, dictam iuram et confirmationem facere teneantur sub forma superius prenotata, et ad hec nos et successores nostros ex certa scientia perpetuo obligamus.

Mandantes universis habitatoribus civitatis et totius regni Valentie, presentibus et futuris, quod dictis foris cum emendis, correctionibus, declarationibus et additionibus et aliis supradictis utantur et in omnibus causis uti de cetero teneantur et aliis consuetudinibus sive foris aliquo tempore non utantur.

Datum Valentie, .XII. kalendas aprilis anno Domini .M^o.CC.LXX°.

Signum Iacobi, Dei gratia regis predicti et cetera.

Testes sunt: P(etrus) de Villamuro, Berengarius Arnaldi de Angularia, Garcias Ortis de Açagra, Gaucerandus de Pi-^{35r}-nos, Peratonus de Montecatheno.

Signum Symonis de Sancto Felicio, qui mandato domini regis predicti hec scribi fecit et clausit loco, die et anno prefixis.

4.2

1271, abril, 29. València.

Jaume I confirma als habitants cristians de la ciutat i el terme de València, de les viles de Xàtiva, Alzira, Ontinyent, Albaida, Cocentaina, Gandia, Cullera, Morvedre, Borriana, Peníscola, Onda, Sogorb, Lliria i Morella i de la resta de viles, alqueries i llocs del regne de València la possessió de les cases, obradors, castells, alqueries, torres, horts, camps, vinyes i qualsevol altra heretat, tant de regadiu com de secà, que posseïsquen en eixe moment, amb títol o sense, i els absol de tota petició que s'hi poguera fer, alhora que es compromet a no soguejar de nou les terres ni demanar-ne documents als seus posseïdors, amb certes retencions sobre les terres ermes, excepte en el cas de València i Xàtiva. També confirma tots els portals i envans fets fins a la data, autoritza a fer-ne en el futur, en regula les dimensions i hi renuncia a qualsevol petició retroactiva. Igualment, els absol de qualsevol petició i pena per contravenir els furs en la mesura dels draps de llana. Precisa que les anteriors confirmacions i absolucions només es refereixen als ciutadans i homes del rei i no als nobles i eclesiàstics, i que no inclouen els fraus en els foms, molins i obradors. Finalment, el monarca reconeix haver rebut una quantitat de morabatins proporcional al patrimoni de cada contribuent, en paga del proper monedatge, a canvi de totes aquestes concessions.

AMV, Pergamins, Jaume I, núm. 34.

Publ.: LI. ALANYÀ, *Aureum opus regalium privilegiorum civitatis et regni Valentie*, València, Diego de Gu-miel, 1515, «Iacobi primi», LXXXIII.

J. CORTÉS ESCRIVÀ, *Liber privilegiorum civitatis et regni Valentie. I. Jaume I (1236-1276)*, València, Publicacions de la Universitat de València, 2001, doc. 91.

Noverint universi quod nos Iacobus, Dei gratia rex Aragonum, Maioricarum et Valentie, comes Barchinone et Urgelli, et dominus Montispesulani, volentes universos et singulos homines seu habitatores christianos regni Valentie, tam cives scilicet quam omnes alios qui nostri sunt servitii ac suos etiam successores, habere et possidere pacifice et quiete, et absque aliqua nostra et nostrorum inquietatione successorum, castra, turre et alquerias ac hereditates et possessiones omnes et singulas quas hodie possident atque tenent ac plena semper tranquillitate frui, idcirco per nos et omnes successores nostros cum hac presenti carta perpetim duratura ex certa scientia et consulte laudamus, concedimus et confirmamus vobis

hominibus et universitati ac habitatoribus omnibus et singulis christianis civitatis et terminorum Valentie ac universis et singulis christianis villarum Xative, Algezire, Ontinnenii, Albayde, Cocentainie, Candie et Cullarie, Muriveteris, Burriane, Peniscole, Onde, Segorbii, Lirie et Morelle, ac quarumlibet aliarum villarum, alqueriarum et locorum omnium regni Valentie ac vestris successoribus imperpetuum omnes domos et operatoria et castra, alquerias et turre ac ortos, campos et vineas et quaslibet alias hereditates et possessiones, tam regadivi quam de siccano, quas hodie tenetis et possidetis vel tenuistis seu possedistis actenus cum titulo vel sine titulo et quacumque ratione vel modo.

Necnon etiam per nos et nostros successores absolvimus, damus, remittimus et difinimus vobis et vestris successoribus imperpetuum totum ius nostrum et omnem petitionem et demandam quod et quam in predictis vel aliquo ipsorum possemus nos vel nostri successores vobis vel successoribus vestris usque in hunc presentem diem facere vel movere pro recognoscendis ipsis domibus et operatoriiis et pro recognoscendis et soguegiandis castris, alqueriis, turribus, ortis, campis, vineis ac aliis hereditatibus predictis vel aliqua qualibet ratione, iure, modo vel causa.

Concedentes et indulgentes vobis et vestris successoribus ac etiam statuentes quod nos vel nostri successores non possimus ipsas domos vel operatoria recognoscere de cetero nec ipsa castra, alquerias vel turre, ortos, campos, vineas et hereditates alias predictas soguegiare vel facere soguegiari de cetero, nec vos vel vestri successores teneamini aliquo tempore nobis vel nostris successoribus ostendere vel monstrare aliquas cartas ratione predictorum que vobis confirmamus, donationis scilicet vobis vel antecessoribus vestris a nobis vel partitoribus nostris factas de predictis aut alias ullas cartas. Immo volumus et mandamus vobis et vestris quod vos et quisque vestrum et vestri successores imperpetuum habeatis, teneatis, possideatis et explectetis tanquam rem vestram propriam, domos omnes et operatoria et castra, alquerias, turre, ortos, campos, vineas et quaslibet alias hereditates et possessiones quas, que et quos hodie tenetis et possidetis vel actenus tenuistis seu possedistis cum titulo vel sine titulo et qualibet ratione vel modo in locis quibuslibet dicti regni, sicut ea modo tenetis et possidetis, ut dictum est, in pace scilicet et quiete et absque omnia nostra et nostrorum successorum inquietatione recognoscendi et soguegiandi ea ac quorumlibet aliorum propter que vos vel vestros inde inquietare possemus nos vel nostri, et ad omnes etiam vestras et vestrorum successorum voluntates inde penitus faciendas, exceptis militibus et sanctis. Nos enim predicta omnia et singula que tenetis et possidetis confirmamus et damus de presenti vobis et vestris successoribus imperpetuum ex certa scientia, et concedimus ac laudamus, et sic facimus vobis et vestris successoribus imperpetuum super predictis omnibus et singulis bonum finem et firmum pactum de non petendo et de non agendo, ita videlicet quod pro predictis vel eorum aliquo non possimus nos vel nostri successores ullo tempore de cetero facere vel movere vobis aut vestris successoribus, in iudicio vel extra iudicium, petitionem aliquam

seu demandam, sed sitis inde vos et vestri successores liberi et immunes ac penitus perpetuo absoluti, sicut melius et utilius dici, scribi et intelligi potest ad vestrum et vestrorum bonum et sanum ac sincerum intellectum.

Volentes etiam et statuentes quod omnes carte que reperiantur facte ad stabilimentum antiquum decem solidorum pro unaquaque iovata nobis dandorum valeant quantum ad donationem et titulum donationis, sed non quantum ad stabilimentum seu censum ipsorum decem solidorum, pro eo quia ipsum stabilimentum decem solidorum pro iovata a nobis iam extitit revocatum ac etiam infranquitum.

Verumtamen est sciendum quod retinemus nobis et nostris, in confirmatione et concessione et absoluteione predictis, quod omnes hereditates quas in quibuslibet villis, alcareis et locis nostris regni Valentie predictis vel aliis, exceptis tantum civitate et terminis Valentie ac termini Xative, quos terminos Valentie et Xative in predicta retentione non intelligimus, invenerimus heremas possimus nos et nostri emparare et dare quibus voluerimus, nisi in hiis proxime subsequentibus casibus tantum, videlicet si ipse hereditates remanserint hereme seu ad laborandum propter paupertatem vel aliam evidentem necessitatem domini seu dominorum ipsarum, vel si fuerint aliquorum pupillorum, qui eas laborare non possint, pro eo quia fuerint infra annos, vel si pro ipsis hereditatibus ponant domini ipsarum in questiis, servitiis et aliis nostris exactionibus regalibus seu demandis, vel nisi fuerit aliqua pars competens ipsarum hereditatum vestrarum quam vos seu quisque vestrum et vestrorum ad opus vestri bestiarum heremam dimittatis; volumus enim ut aliquam competentem partem vestrarum hereditatum ad opus bestiarum vestri heremam dimittere valeatis; in quibus quidem casibus proxime predictis vel altero ipsorum non possimus nos vel nostri successores aliquas hereditates aliquorum habitatorum dicti regni, presentium vel futurorum, emparare pro heremis, nec alii vel aliis dare.

Item nos Iacobus, Dei gratia rex predictus, cum hac eadem carta per nos et omnes successores nostros laudamus, concedimus et confirmamus vobis probris hominibus et universitati ac habitatoribus omnibus et singulis civitatis Valentie et universis et singulis habitatoribus Xative, Algezire, Ontinnenii, Albayde, Concantainie, Candie et Cullarie, Muriveteris Burriane, Peniscole, Onde, Segorbii, Lirie et Morelle ac aliarum villarum, alqueriarum et locorum omnium regni Valentie, christianis videlicet tam presentibus quam futuris, imperpetuum, omnes ambannos et portallos etiam factos in civitate et terminis Valentie et villis predictis ac terminis suis per quamcumque vel quascumque personas; et damus etiam vobis et vestris successoribus imperpetuum licentiam et potestatem faciendi de cetero libere et secure ambannos et portallos in domibus vestris sitis intus ipsam civitatem Valentie vel extra in terminis suis et intus ipsas villas et terminis suis, ita scilicet quod de solo terre seu carrarie que sub ipsis ambannis est vel erit usque ad bigas ipsorum ambannorum sint et contineantur viginti palmi alne Valentie in altum, et quod ipsos portallos possitis facere in carraria habente in latitudine decem et octo palmos

alne predicte, sic quod non oporteat vos ipsos portillos tornare retro, ex quo ipsa carraria sit dicte latitudinis, non obstante foro Valentie dicente quod quicumque operabitur tornet duos palmos retro, nec foro etiam qui dicit quod nemo ambannos possit facere nec bescalmos, cum nos ipsum forum quantum ad dictos ambannos et portillos in predictis, ut dictum est, emendemus et corrigamus de voluntate vestra expressa; verumtamen si illa carraria in qua ipsi portillus seu portalli fient erit strictior decem et octo palmos, tunc ipsos portillos quos ibi facere volueritis vos seu vestri habeatis tornare retro per duos palmos, secundum quod forum est, nisi tamen paries ubi portalli fient iam alia vice tornatus fuerit retro per duos palmos secundum forum; et sic habeatis vos et vestri successores imperpetuum predictos ambannos et portillos iam factos et quos de cetero feceritis, ut dictum est, ad vestras liberas et omnimodas voluntates. Nichilominus, etiam absolvimus vos omnes predictos et singulos ac vestros et omnia bona vestra ab omni nostra et nostrorum petitione et demanda ac pena quam vobis, ratione ipsorum ambannorum seu portallorum iam factorum in civitate et terminis Valentie, vel in prenominationis aliisque villis, alqueriis et locis dicti regni Valentie, habemus et habere vel movere, imponere seu infligere possumus aut possemus in posterum, qualibet ratione, facientes inde vobis et vestris semper bonum finem et firmum pactum de non petendo; ita scilicet quod ratione ipsorum ambannorum seu portallorum iam factorum, ut dictum est, non possimus nos vel nostri successores facere vel movere aliquam petitionem vel demandam vobis vel vestris successoribus nec ullam penam civilem vel criminalem in vos vel res vestras ea ratione imponere seu infligere ullo modo, sed sitis inde vos et vestri successores cum omnibus bonis vestris habitis et habendis liberi et immunes ac penitus perpetuo absoluti, sicut melius et utilius dici, scribi et intelligi potest ad vestrum et vestrorum bonum, sanum et sincerum intellectum.

Item nos Iacobus, rex memoratus, per nos et omnes nostros successores absolvimus et difinimus ac remittimus vobis universis et singulis draperiis ac aliis habitatoribus omnibus et singulis civitatis Valentie et terminorum suorum et Xative et Algezire, Ontinnenii, Albayde, Conccentainie, Candie et Cullarie, Muriveteris, Burriane, Peniscole, Onde, Segorbii, Lirie et Morelle, ac aliarum quarumlibet villarum, castrorum, alqueriarum et locorum omnium regni Valentie predictis, presentibus et futuris, imperpetuum, omnem petitionem et demandam ac penam civiles et criminales quas contra vos et res vestras faciebamus et habebamus, et facere, habere sive movere poteramus et possumus vel possemus, ea scilicet ratione quia in alnando pannos lane et alios non fuistis vos vel antecessores vestri usi duobus digitis, quos ultra alnam dare et accipere debebatis secundum forum, et quia vos forsitan vel aliqui vestrum seu antecessores vestri in officiis que usque hodie tenuistis, vel in ministeriis vestris aut in aliis quibuslibet, usque modo usi fuistis contra forum Valentie vel contra privilegia a nobis vobis facta vel contra stabilimenta seu mandata facta a nobis vel nostris officialibus seu tenentibus locum nostrum, aut si in ipsis in aliquo errastis seu deliquistis, facientes vobis et

vestris imperpetuum super omnibus et singulis proxime supradictis bonum finem et firmum pactum de non petendo et de non agendo, ita videlicet quod ratione predictorum duorum digitorum quos in alnando pannos dare plus et accipere debebatis ultra alnam, vel quia contra forum Valentie et privilegia nostra vel stabilimenta seu mandata nostra, vel baiulorum nostrorum seu locum nostrum tenentium, usi fuistis vos vel antecessores vestri usque in hodiernam diem quocumque modo in officiis que tenuistis, aut ministeriis vel in aliis quibuscumque, vel si in eis errastis seu deliquistis in aliquo, ut dictum est, non possimus nos vel nostri successores facere seu movere vobis et vestris successoribus ullo unquam in tempore petitionem aliquam vel demandam, in iure vel extra ius, nec aliquam penam civilem vel criminalem in personas vel res vestras aut alicuius vestrum imponere seu infligere ullo modo, sed sitis inde vos et vestri successores cum omnibus bonis vestris, habitis et habendis, liberi et immunes ac penitus absoluti, sicut melius et utilius dici, scribi et intelligi potest ad vestrum et vestrorum bonum et sanum ac sincerum intellectum. Volentes insuper et concedentes per nos et nostros successores vobis et vestris successoribus imperpetuum quod in alnando pannos lane ac alios et quaslibet alias res non teneamini de cetero vos vel vestri successores dare vel accipere duos digitos ultra alnam, sed alnare cum ipsaalna quatuor palmorum consueta, prout consuetum est actenus, non obstante foro Valentie quod dicit «Quod ultra alnam dentur duo digiti in alnando pannos», quoniam nos ipsum forum de voluntate vestra expressa quantum ad ipsos duos digitos dandos et recipiendos annullamus et emendamus.

Verumtamen est sciendum quod confirmationem, concessionem et absolutionem predictas non intelligimus facere nec facimus militibus seu infantionibus nec clericis, ordinibus seu religiosis personis, sed tantum civibus et hominibus nostris seu nostri servitii dicti regni, tam presentibus scilicet quam futuris, ut superius continetur; et quod non intelligimus in predictis concedere vel absolvere fraudem vel iniuriam nobis factam in furnis, molendinis et operatoriis que a nobis tenentur ad censum et in nostris censibus vel aliis regaliis nostris in quibus aliquis iniuriam vel fraudem nobis fecerit, immo retinemus nobis et nostris quod ipsam fraudem et iniuriam in ipsis nobis factam petere valeamus et intelligimus regalias nostras esse ea que pro nobis tenentur ad censum vel ad certam partem fructuum \seu reddituum/ vel ad feudum.

Ad maiorem autem predictorum omnium securitatem et pleniorum etiam firmitatem, nos Iacobus, Dei gratia rex predictus, tactis a nobis propriis manibus nostris corporaliter sacrosanctis quatuor Evangeliiis et cru(+)-ce Domini coram nobis positis, iuramus per nos et nostros successores predicta omnia et singula superius contenta attendere et complere firmiter ac inviolabiliter observare et facere observari, ut superius continetur, et in aliquo nunquam contravenire modo aliquo vel aliqua ratione, sic Deus nos adiuvet et sancta Dei Evangelia et crux Domini posita coram nobis.

Insuper vero est sciendum quod, ratione confirmationis et concessionis et absolutionis predictarum, et in solutum primi venturi monetatici quod a primo venturo festo Natalis Domini ad duos annos dare deberetis, et quod nobis modo ratione predicta adenantatum persolvitis et donatis, dedistis et solvistis nobis quisque vestrum habitatorum omnium dicti regni, tam cives quam alii qui nostri sunt servitii pro bonis vestris in hunc modum, videlicet quod illi qui habent bona valentia quindecim morabatinos vel a centum morabatinis infra usque in quindecim, sed non centum morabatinos completos, dederunt et persolverunt nobis singulos morabatinos, videlicet septem solidos pro unoquoque morabatino; et illi qui habent bona valentia centum morabatinos et a trecentis morabatinis infra usque in centum, et non trecentos morabatinos completos, dederunt nobis duos morabatinos unusquisque; et illi qui habent bona valentia trecentos morabatinos vel amplius quantumcumque dederunt nobis tres morabatinos unusquisque; et ita ultra unum morabatinum dicti monetatici quod dare debebatis dedistis nobis residuum dictorum morabatinorum pro servitio predictorum; et sic recognoscimus nos esse pccatos de vobis de toto monetatico predicto quod a dicto festo Natalis Domini ad duos annos nobis dare debebatis, ut dictum est, et quantum ad ipsum monetaticum clamamus vos et vestros quitios et penitus absolutos, et recognoscimus vobis quod a iam dicto festo Natalis Domini ad novem annos primos venturos et continue completos non teneamini nobis vel nostris monetaticum solvere sive dare.

Mandamus itaque firmiter baiulis, alcajdis et locum nostrum tenentibus ac iustitiis, iuratis et universis aliis officialibus et subditis nostris, presentibus et futuris, quod predicta omnia et singula firma habeant et observent ac faciant observari, ut superius continetur, et non contraveniant nec aliquem contravenire permittant aliqua ratione.

Datum Valentie, tertio kalendas madii anno Domini millesimo .CC°.LXX°. primo.

Signum (+) Iacobi, Dei gratia regis Aragonum, Maioricarum et Valentie, comitis Barchinone et Urgelli et domini Montispesulani.

Testes sunt: A(maldus), Dei gratia Barchinone episcopus, Gombaudus de Benavento, Iaufridus de Crudiliis, G(uillermus) de Alcalano de Lurcenich, P(etrus) Noves, Iacobus de Rocha, sacrista Ilerdensis et notarius domini regis, Albertus de Lavannia, legum professor, Sancius Eximini, prior Sancte Christine.

Sig(+)num Simonis de Sancto Felicio, qui mandato domini regis predicti hec scripsit, cum raso et emendato in .XVIII^a. linea, ubi dicitur «etiam», et cum supraposito in .XXXIII^a. linea, ubi dicitur «seu redsituum», et clausit loco et die et anno prefixis.

LES CORTS DE LLEIDA DE 1272

5.1

1272, març, 1, Eixea.

Jaume I ordena que els nobles i cavallers Arnau Roger, comte de Pallars, Bernat de Mal-Ileó, Ponç de Peralta, Gombau de Benavent, Pere de Vilamur i Guerau de Cabrera —de la Ribagorça i Pallars—, Hug, comte d'Empúries, Jofre, vescomte de Rocabertí, Guerau, vescomte de Cabrera, Dalmau de Rocabertí, Arnau Guillem de Cartellà i Guerau de Cervià —de la vegueria de Girona—, Guillem, vescomte Castellnou, Dalmau de Castellnou, Guerau Hug de Travesseres, Ramon d'Urtx, Galceran d'Urtx, Ermengol d'Urtx i Galceran de Santa Fe —de la vegueria de Rosselló—, Ramon de Montcada, Ramon de Cervera, senyor de Castellldans, Berenguer de Puigverd, Guillem Ramon de Montcada, Pericó de Montcada i Ramon de Montcada —de la vegueria de Lleida—, Jaume de Cervera, Ramon, vescomte de Cardona, Pere de Queralt i Guerau d'Aguiló —de la vegueria de Cervera—, Gastó, vescomte de Bearn, Guillem de Cervelló, Berenguer d'Entença, Berenguer de Cardona, Bernat de Centelles, Guillem de Montclús, Pere de Berga, Galceran de Pinós, els hereus de Ponç de Cervera i Berenguer de Sant Vicent —de la vegueria de Barcelona— vagen a Lleida a partir de mitjan Quaresma, l'1 d'abril de 1272, on vol celebrar una Cort. I també que no ajuden el comte de Foix contra el rei de França. Ordena igualment que hi vagen els rics homes d'Aragó i els prohoms de les ciutats de Saragossa, Tarassona, Calataiud, Daroca, Terol, Osca, Barbastre, Cervera, Barcelona, Girona, Perpinyà, Puigcerdà, Tarragona, Tortosa i València. S'hi anoten els troters que duen les cartes.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 18, f. 89v.

Publ.: Ch. BAUDON DE MONY, *Relations politiques des comtes de Foix avec la Catalogne*, vol. II, París, Alphonse Picard et fils, 1896, pp. 143.

M. DÁNVILA, *Estudios críticos acerca de los orígenes y vicisitudes de la legislación escrita del antiguo Reino de Valencia*, Madrid, Jaime Ratés, 1909, pp. 293-294.

F. FONDEVILLA, «La nobleza catalanoaragonesa capitaneada por Ferrán Sánchez de Castro en 1274», *Congrés d'Història de la Corona d'Aragó dedicat al rey en Jaume I y a la seua època*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1913, pp. 1103-1104.

Kalendas martii anno Domini .M^o.CC^o.LXX°. primo mandavit dominus rex Curiam apud Ilerdam celebrandam in medio proxime venture Quadragesime richis hominibus infrascriptis et mandavit eis quod non iuvarent comitem Fuxii contra illustrem re[gem] Francie sub hac forma:

Iacobus, Dei gratia rex Aragonum et cetera, nobili viro comiti de Payllar[s], salutem et dilectionem.

Noveriti[s] quo[d] nos volumus celebrare [C]uriam in Ilerda pro aliquibus magnis negotiis, de quibus volumus loqui vobiscum et cum [a]lliis baronibus et hominibus terre nostre, quare mandamus [vo]bis atque rogamus quatenus in medio instantis Quadragesime sitis nobiscum in Ilerd[a], et hoc non mutetis nec differatis aliqua ratione.

Sciatis etiam nos intellexisse quod comes Fuxii misit vos rogare ut eatis iuvare ipsum contra illustrem regem Francie, quare mandamus vobis et firmiter

inibemus quatenus ipsum comitem non iuuetis contra dictum regem Francie, pro eo quare dictus rex habet tantum nobiscum quod nolumus ut aliquis de terra nostra faciat ei malum vel terre sue, alioquin sciatis quod displiceret nobis multum et acciperemus illud ita ac si illud contra nos faceretis.

Data Exee, kalendis martii anno Domini .M°.CC°.LXX°. primo.

[*Col. A*]

In Rippacurtia et Payllars:

A(rnaldo) Rogerii, comiti de Payllars.

Bernardo de Maloleone.

Pontio de Peralta.

Gombaudo de Benavento.

P(etro) de Villamuro.

Geraldo de Cabrera. .... Portavit istas Berthomeo, troterius.

Item in vicaria Gerunde:

H(ugono), comiti Impuriarum.

Iaufrido, vicecomiti Rocabertini.

Geraldo, vicecomiti Caprarie.

Dalmatio de Rocabertino.

A(rnaldo) G(uillermo) de Cartilian[o].

R(aimundo) de Cabrera.

Geraldo de Cerviano. .... Portavit istas Iohannes Galego.

In vicaria Rossilionis:

G(uillermo), vicecomiti Castrinovi.

Dalmatio de Castronovo.

Geraldo Huc de Travesseres.

R(aimundo) de Urgio.

Gaucerando de Urgio.

Ermengauda de Urgio.

Gaucerando de Sancta Fide. .... Portavit istas Iacmetus, trotarius.

[*Col. B*]

In vicaria Ilerde:

R(aimundo) de Moncada, filio G(uillermi) de Moncada, quondam.

R(aimundo) de Cervaria, domino Castri Asinorum

Berengario de Podioviridi.

G(uillermo) R(aimundo) de Moncada.

Pericono de Moncada.¹²

R(aimundo) de Moncada.

¶¹² Ratllat, a continuació: *Geraldo de Cabrera*.

[Col. C]

In vicaria Cervarie:

Iacobo de Cervaria.¹³

R(aimundo), vicecomiti Cardone.

P(etro) de Queralto.

Geraldo de Aguilone. .... Portavit istas omnes Senderonus, trotarius.¹⁴

[Col. D]

In vicaria Barchinoni:

Gastoni, vicecomiti Be[arne].

G(uillermo) de Cervilione.

Berengario de Entenza.

Berengario de Cardona.

Bernardo de Scintiliis.

G(uillermo) de Montclus.

P(etro) de Berga.

Gaucerando de Pinos.

Heredi Pontii de Cervaria.

Berengario de Sancto Vincentio. .... Portavit istas lo Gomero.

[Col. E]

Item eadem die et anno prefixis fuerunt misse civitatibus et villis infrascriptis quod mitterent probos homines ad dictam Curiam dicta die, videlicet:

[Col. E. 1]

Cesaraugusta, .III. .... Escudero.

Tirassona.

Calatahiú.

Darocha.

Terol.

Tarragona.

Valentia.

Tortosa. .... Michaletus, troter.

Oscá.

Barbastre. .... Berthomeo.

[Col. E. 2]

Cervera.

Barcelona.

Girona.

¶¹³ Escrit en la columna B, però amb una fletxa que el trasllada a la columna C.

¶¹⁴ Fent referència a les columnes de les vegueries de Lleida i Cervera.

Perpeynnà.

Puigcerdà. .... Trotarii suprascripti.

[Col. F]

Item richis hominibus Aragonum sub forma predicta.

5.2

1272, abril, 18, Lleida.

1307, gener, 10, València.

Jaume I confirma els feus dels nobles, rics homes, cavallers i infançons al regne de València a canvi del pagament de 20.000 sous.

ACV, Pergamins, núm. 6.001.

Publ.: P. DE BOFARULL, *Colección de documentos inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*, Barcelona, Imprenta del Archivo, 1847-1910, vol. XI (1856), pp. 145-149.

A. HUICI, *Colección diplomática de Jaime I el Conquistador*, València, La Voz Valenciana, 1916-1922, vol. III, 1922, doc. 980.

A. HUICI; M. D. CABANES, *Documentos de Jaime I de Aragón*, València, Anubar, 1976-2017, vol. VI, 2017, doc. 1.855.

Hoc est translatum bene et fideliter factum quarto idus ianuarii anno Domini .M°.CCC°. septimo sumptum a quodam alio translato cuius tenor talis est:

Hoc est translatum bene et fideliter sumptum a quodam instrumento sigillato sigillo cereo maiori pendenti domini regis kalendis iulii anno Domini .M°.CC°.LXX°. secundo tenor cuius talis est:

Noverint universi quod nos Iacobus, Dei gratia rex Aragonum, Maioricarum, Valentie, comes Barchinone et Urgelli, et dominus Montispesullani, per nos et nostros heredes ac successores omnes, ex certa scientia et consulte laudamus, concedimus et confirmamus vobis universis et singulis nobiles sive richis hominibus et militibus ac infantionibus habitantibus et hereditates seu possessiones habentibus in regno Valentie omnia castra vestra, alquerias et turres, vineas ac domos, ortos, campos atque reallos et quaslibet alias hereditates et possessiones vestras que, quas et quos habuistis et tenuistis actenus et hodie tenetis ac possidetis, cum titulo vel sine titulo et quacunque ratione vel modo, in civitate et quibuslibet locis aliis regni Valentie memorati; concedentes per nos et nostros heredes et successores et indulgentes vobis et vestris, ac imperpetuum statuentes, quod nos vel nostri heredes seu successores non possimus dicta vestra castra, alquerias, turres, vineas, domos, ortos, campos atque reallos, vel alias hereditates seu possessiones vestras que, quos et quas hodie tenetis et possidetis, sogegiare aut recognoscere vel facere sogegiari aut recognosci de cetero; et quod vos vel vestri non teneamini de cetero nobis vel nostris successoribus ostendere aliquo tempore cartas aliquas

vel albaranos donationis vel partitionis hereditatum seu possessionum vestrarum predictarum, quas in dicto regno, ut dictum est, possidetis hodie seu tenetis, nostra scilicet vel partitorum nostrorum.

Nos enim ipsa omnia que hodie in dicto regno tenetis de presenti damus noviter, laudamus, concedimus, firmamus et volumus ut presens carta vobis et vestris semper habeatur pro titulo predictorum, et quod vos et vestri successores habeatis, teneatis, possideatis, expletetis tanquam rem vestram propriam predicta omnia et singula que in dicto regno tenetis hodie et possidetis, cum titulo vel sine titulo vel alia qualibet ratione modo, ut dictum est, sicut ea <h>odie melius tenetis ac possidetis, et absque omni nostro (sic) et nostrorum successorum inquietatione recognoscendi et sogettiendi ea et aliorum etiam quorumlibet, propter que vos vel vestros in ipsis inquietare possemus usque modo, et ad omnes etiam vestras et vestrorum voluntates inde cui et quibus volueritis penitus faciendas, exceptis clericis et personis religiosis, vos tamen facientibus aliis querelantibus inde de vobis iustitie complementum.

Item absolvimus etiam per nos et nostros, et remittimus ac diffinimus vobis et vestris, imperpetuum omnem petitionem et demandam quam ratione quantitatis quam ultra vestras cartas invenimus in vestris hereditatibus et possessionibus modo quando ipsas recognosci fecimus et sogettiari, vel quia aliquas hereditates emistis ab hominibus nostri servitii vel aliter ab ipsis vel aliis personis adquisistis, vel alia qualibet ratione occasione ipsius sogettiamenti et recognitionis, habebamus in ipsis vestris hereditatibus et possessionibus vel movere contra vos aut facere poteramus.

Item volumus et concedimus vobis et vestris quod possitis uti et utamini embannis et portallis, faciendis secundum quod hoc hominibus civitatis et villarum nostrarum regni Valentie concessimus cum carta nostra, ut in ea continetur, et quod pro embandis (sic) et portallis vestris iam per vos factis usque modo nullam vobis et vestris possimus nos vel nostri petitionem aut demandam facere vel movere, et sic vobis et vestris facimus super predictis omnibus et singulis bonum finem et firmum pactum semper de non petendo in iudicio vel extra, sicut melius et utilius dici, scribi, intelligi potest ad vestrum et vestrorum bonum et sanum et sincerum intellectum.

Est tamen sciendum quod propter huiusmodi confirmationem, concessionem et absolutionem non intelligimus concedere nec absolvere vobis nec vestris fraudem vel iniuriam nobis factam in furnis, molendinis et operatoriiis que a nobis tenentur ad censsum, nec in nostris feudis vel censibus aut aliis regaliis nostris in quibus aliquis nobis iniuriam fecerit; immo retinemus nobis et nostris quod ipsam

¶ ¹⁵ Repetit: *molendinis*.

iniuriam et fraudem, si <ali>quam in ipsis furnis, molendinis¹⁵ et operatoriis que a nobis tenentur ad censum vel in nostris aliis censibus, feudis atque regaliis nobis factam esse invenerimus, nos vel nostri petere valeamus, et intelligimus regalias nostras esse ea que pro nobis tenentur ad censum vel ad certam partem fructuum sive reddituum vel ad certum servitium, sive ad violarium vel ad feudum.

Et ad maiorem horum firmitatem predicta atenda et servanda iurari facimus ab Arnaldo Scriba, baiulo Valentie, in animam nostram.

Ad hoc ego, Arnaldus Scriba predictus, de mandato dicti domini regis et in eius presentia, tactis a me sacrosanctis .IIII^{or}. Evangeliiis et cruce Domini, iuro in animam ipsius domini regis quod idem dominus rex et sui predicta omnia et singula firma habebunt et observabunt et non contravenient nec aliquem contravenire permitent aliqua ratione.

Insuper etiam nos Iacobus, Dei gratia rex predictus, recognoscimus et confitemur nos habuisse et recepisse a vobis richis hominibus, militibus et infantionibus predictis, ratione predicta, viginti milia solidorum regalium Valentie, de quibus vestri bene paccati sumus nostre voluntati.

Mandamus itaque baiulis, iustitiis, iuratis, alcaldis et universis aliis officialibus et subditis nostris, presentibus et futuris, quod predicta omnia et singula firma habeant et observent, et faciant ab omnibus inviolabiliter observari, ut superius continetur, et non contraveniant nec aliquem contravenire permitant aliqua ratione.

Datum Ilerde, .XIIII°. kalendas madii anno Domini .M^o.CC^o.LXX°. secundo.

Signum (+) Iacobi, Dei gratia regis Aragonum, Maioricarum et Valentie, comitis Barchinone et Urgelli et dominus Montispesullani.

Testes sunt: R(aimundus) de Montecatano, Guillelmus Raimundi de Montecatano, Berengarius Arnaldi de Angularia, Bernardus de Malloleone, S(ancius) Martini de Oblitis.

Sig(+)num Simonis de Sancto Felicio, qui mandato domini regis predicti hec scribi fecit et clausit loco, die et anno prefixis.

Sig(+)num Iacobi de Castro Sarraceno, notarii publici Valentie, testis.

Sig(+)num Bernardi Pagani, notarii Valentie, testis.

Sig(+)num Raymundi Maçane, notarii publici Valentie, qui hec scripsit.

Sig(+)num Laurentii Moratoni, auctoritate regia notarii publici, testis.

Sig(+)num Iacobi de Pinu, notarii publici, testis.

Sig(+)num Simonis de Cruce, notarii publici Valentie, qui hec translatum bene et fideliter translatare fecit die et anno in prima linea contentis cum raso in .XVIII^a. linea, ubi dicitur «facimus super predictis».

LES CORTS D'ALZIRA-VALÈNCIA DE 1273

6.1

1273, novembre–desembre.

Jaume I relata al Llibre dels fets que va congregar els prelats, rics homes i prohoms urbans de la Corona d'Aragó en Cort a Alzira —per novembre de 1273— per a intentar resoldre l'enfrontament entre el seu fill i hereu, l'infant Pere, i el seu fill natural Ferran Sanxis de Castre.

Biblioteca de la Universitat de Barcelona, Fons de reserva, Ms. 1, ff. 187r-188r.

Publ.: M. AGUILÓ (a cura de), *Chrònica o comentaris del gloriosíssim e invictíssim rey En Jacme Primer*, Barcelona, Alvar Verdager, 1873, pp. 497-500.

F. SOLDEVILA (a cura de), *Les quatre grans cròniques: Jaume I, Bernat Desclot, Ramon Muntaner, Pere III*, Barcelona, Selecta, 1971, pp. 176-178.

V. GARCIA EDO (a cura de), *El Llibre dels feyts*, vol. II, València, Vicent García editors, 1989, pp. 305-307.

J. BRUGUERA (a cura de), *Llibre dels fets del rei En Jaume*, Barcelona, Barcino, Barcelona, 1991, pp. 359-362.

F. SOLDEVILA, *Les quatre grans Cròniques. I. Llibre dels feits del rei en Jaume*, revisió filològica de Jordi Bruguera i revisió històrica de Maria Teresa Ferrer i Mallol, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2007, pp. 494-497.

Puys nós manam nostra Cort a Algezira a l'arquebisbe, e als bisbes e als rics hòmens, \e als bons hòmens/ de les viles, .IIII. de cada .i.^a. E puys vench Ferran Sànxex a nós, a València, e dixem-li les paraules que havem dites d'ell e que anch don Examén d'Orrea, qui era son sogre, no y volc respondre, nós dién-li que y responés a ell e alls altres, car tots los deshonoraven de cosa que valia menys lur fe, si veritat era; e anch negun d'els no y volgué respondre.

E sobre açò haguem acort que ||^{187v} anàssem a Algezira, que tenia l'infant, e aquí seríem en lo pas de la aygua e poyríem-lo meylor restrényer si ell volia res fer contra nós. E fom aquí e estiguem-hi caçan e escoltam què faria l'infant ne què no. E quan nós guardam, dixén-nos que l'infant era passat a .i. guau dejús Segai-reny, e que's n'era vengut a Corbera e de .XXV. tro a .XXX. hòmens a caval ab ell. E nós havíem ja manada la Cort que fossen a Algezira, e era vengut l'infant don Jayme, e l'arquebisbe, e·ls bisbes, lo de Barcelona, e·l de Leyda, e lo de València, e Garcia Ortiç, e do Artal de Luna; e de les ciutats de Leyda, e de Saragoça, e de Terol, e de Calateyú e dels altres lochs. E nós, estan e pensan lo tort que l'infant nos feya e que no volia pendre dret de Ferran Sànxix, ans, nós dient-li-ho, havia feyts bastir los castells que tenia per nós. Pregam als de la Cort que els pesàs de ço que ells nos faya; e ells dixeren que, pus ell era vengut a Corbera, que ells hirien e que punyarien que l'adobassen ab nós. E nós, quan veem que açò feya contra nós, emparam-li quant tenia de nós en Aragó e en Cathalunya.

E puy los dits richs hòmens anaren a l'infant a Corbera, levat do Artal \d'Alagó/ que no y fo, e trobaren-lo molt brau e molt esquiú de ço que li dixerren, sí que's partiren los uns no bé dels altres, e tornaren a nós a Algezire e dixerren que's n'irien cascú a lur terra. E puy nós haguem acort com fariem ni com no. E dix-nos l'arquibisbe les paraules que havia haüdes ab ell, e nós dixem-los que no devien anar així, entre nós e ell, que ell, qui era arquibisbe, e·l·ls bisbes, e·l·ls richs hòmens, e·l·ls ciutadans que y eren que li devien dir:

—Vós, per què estats mal ab vostre pare? Car diu-vos que si tort vos té, que us ho adobarà a coneguda de vós. E si vós açò no volets fer, fem-vos saber que perdrets a nós e tot lo regne, ^{||188r} e irem contra vós així com contra aquel qui és rebel a som (sic) pare.

—E si açò li deïts, no osarà mudar que ell no's parta de la nostra contrària. E con vos partrets vosaltres d'aquí que sots justats, que no'ns façats negun fruyt en tan gran mal, con aquest és de nós e d'ell. Cant trobarets nuyl hom al camí e us dirà con havets jaquit lo rei e son fiyl en guerra ni en mal, anar-vos n'ets con a malastruchs.

E dixerren que y tornarien e que li ho dirien. E pregaren-nos que do Artal anàs ab ells, e enviam-li.

E quan foren là, dixerren a l'arquibisbe que dixés la rahó per tots e ell dix que no la diria. E dixerren-ho al bisbe de Barcelona e a altres richs hòmens, que ho dixessen; e anch negú no ho volch dir. E dixerren \a'n Johan/ Gil que ho dixés, ell per tots, e dix en Johan Gil:

—E con diré jo la paraula? Estan aquí arquibisbe e bisbes e richs hòmens? E con ho faré jo?

E dixerren tots que volien que ell ho dixés. E levà les mans a Nostre Senyor e dix:

—Jo graesch a Déu quan aquí comanen a mi la paraula, e plàcia a Déu que jo la pusca dir en tal manera que sia a honor del rey e a bé de l'infant.

E dix la paraula, mas no tan complidament ne tant fort com nós los havíem dit.

E puy tornaren a nós e dixerren que no u podien acabar. E dixerren-nos ço que volia fer l'infant, que faera cosa qui fora a escarn de nós, e nós no u volguem creure. E·l·ls richs hòmens dixerren que, pus aquí no podien res acabar e que havien despés ço que havien, que's n'irien. E nós dixem:

—Ara anats-vos-en en mala ventura, que nós acabarem ço que demanam bé, menys de vosaltres.

E així anaren-se'n. E puy, quant vench al tercer dia o al quart, l'infant nos envià missatge que nós li enviàssem ell bisbe de València e .ii. cavallers en qui nós nos fiàssem. E faem-ho. E nós anam-nos-ne a Xàtiva e lexiem establida Algezire.

6.2

1273, desembre, 7. Alzira.

Jaume I ordena que els habitants d'Alzira no obeïsquen l'infant Pere, després que li hagen requerit consell a ell i a la Cort.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 19, f. 81v.

Publ.: R. CHABÀS, «Selección de documentos», *El Archivo. Revista de ciencias históricas*, IV (novembre-desembre 1890), pp. 302.

A. HUICI, *Colección diplomática de Jaime I el Conquistador*, València, La Voz Valenciana, 1916-1922, vol. III, 1922, doc. 1.418.

A. HUICI; M. D. CABANES, *Documentos de Jaime I de Aragón*, València, Anubar, 1976-2017, vol. VI, 2017, doc. 1.997.

Recognoscimus et confitemur vobis universitati Algezire quod cum nos mandarem vobis quod in aliquo non obediretis infanti P(etro), filio nostro, pro eo quod bene nobiscum non erat et stabiliebat se contra nos, vos, dubitantes super hoc, requisistis a nobis et Curia nostra consilium quid super hiis sine lesione vestre fidei facere deberetis, et nos ac Curia nostra, cum inveniremus quod vos dicto filio nostro omagium non fecistis, nisi quod attendentes ei post obitum nostrum, et nos etiam salvavimus vobis omnia mandamenta nostra que facere vellemus in carta quam fecimus hominibus terre nostre de omagio faciendo eidem in consilium vobis quod nobis, ut maiori et vero domino vestro et non ipsi, sine lesione vestre fidei attendere debeatis.

Et ideo promittimus vobis quod si forte unquam de predictis, de fide vel aliter fueritis demandati, deffendemus vos inde contra omnes personas et reddemus fidem vestram salvam de predictis penitus et illesam.

Datum Algezire, .vii°. ydus decembris anno Domini .M°.CC°.LXX°. tertio.

6.3

1273, desembre, 15. Alzira.

Jaume I envia una carta a l'arquebisbe de Tarragona i els bisbes de Barcelona, Urgell, Tortosa, Lleida, Girona, Vic, Saragossa i Tarassona informant-los del seu enfrontament amb el seu fill, l'infant Pere, i dels fets succeïts després de la fi de la Cort que havia celebrat a València per aquest motiu. Carròs, senyor de Rebollet, i alguns franciscans havien anat a tractar sobre la pau amb fra Berenguer d'Almenara, lloctinent del mestre de la castellania d'Amposta, de l'orde de l'Hospital, qui jeia al llit al lloc de Sueca, en terme de Cullera, però l'infant Pere l'havia fet capturar i l'havia dut al castell de Bairén, malgrat ser una persona religiosa.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 18, f. 53v.

Publ.: R. CHABÀS, «Selección de documentos», *El Archivo. Revista de ciencias históricas*, IV (novembre-desembre 1890), pp. 302.

A. HUICI, *Colección diplomática de Jaime I el Conquistador*, València, La Voz Valenciana, 1916-1922, vol. III, 1922, doc. 1.420.

.XXVIII°. kalendas ianuarii, in Algezira, dominus rex misit litteras suas super facto suo et infantis P(etro), filii sui, archiepiscopo Terrachone et episcopis infrascriptis sub hac forma:

Iacobus, Dei gratia rex Aragonum et cetera, venerabili et dilecto B(ernardo) per eandem archiepiscopo Terrachone, salutem et dilectionem.

Cum infans P(etrus), filius noster, quoddam novum et enorme fecerit modo noviter post recessum Curie quam apud Valentiam pro facto nostro et suo mandaveramus, idcirco illud vobis per presentes litteras duximus intimandum.

Unde facimus vobis sciri quod post recessum dicte Curie Carrocius, dominus Rebolleti, et quidam fratres minores tractaverunt de pace inter nos et dictum infantem, et ipsis hoc tractantibus cum frater Berengarius de Almenara, gerens vices magistri ultramarini in castellania Emposte, hiis diebus iaceret in lecto suo in quodam loco ipsius ordinis nomine Zuecha, qui est in termino de Cuyllera, et nos in Valentia tunc essemus, dictus infans P(etrus) fecit eundem fratrem Berengarium capi et captum inde duci indebite et sine causa apud castrum de Bayren, quod ipse tenet, et ipsum detinet ibi captum, non defferendo in aliquo ordini Hospitalis, qui est ita honorabilis sicut scitis, nec persone ipsius que presidet castellanie Emposte et qui est de bono genere terre nostre, nec Deo potissime, cum dictus frater Berengarius sit persona religiosa, nec reverentie nostre, qui eramus in Valentia constituti.

Et significamus hec vobis, ut considerando hec et alia que contra nos dictus filius noster fecit videatis et attendatis qualia dictus infans fecit et temptat facere atque facit.

Data Algezire, .XVIII°. kalendas ianuarii anno Domini .M^o.CC^o.LXX°. tertio.

[*Col. A*]

B(ernardo), archiepiscopo Terracone.

A(rnaldo), episcopo Barchinone.

P(etro), Urgellensi episcopo.

P(etro), episcopo Cesarauguste.

[*Col. B*]

A(rnaldo), episcopo Dertuse.

G(uillermo), episcopo Ilerdensi.

F(ortunio), episcopo Tirassone,

[*Col. C*]

P(etro), episcopo Gerundensi.

R(aimundo), episcopo Vicensi.

De litteras predictas missas predictis prelati portavit Pedrollus, *cego*.
Litteras episcoporum Ilerde, Vicci et Urgelli¹⁶ portavit Petrus Sanctacara.
Litteras episcopi Cesarauguste et episcopi Tirassone et alias portavit Berthomeo de Graynnen, trotarius.

6.4

1273, desembre, 15. Alzira

Jaume I envia una carta als oficials reials i prohoms de Terol, Daroca, Tarassona, Osca, Calataiud, Saragossa, Tortosa, Barcelona, Perpinyà, Lleida, Tarragona i Girona, informant-los de l'enfrontament amb el seu fill, l'infant Pere, i dels fets succeïts després de la Cort que havia celebrat a València i Alzira per aquest motiu, finalitzada sense haver arribat a una concòrdia. Carròs, senyor de Rebollet, i alguns franciscans havien anat a tractar sobre la pau amb fra Berenguer d'Almenara, lloctinent del mestre de la castellania d'Amposta, de l'orde de l'Hospital, qui jeia al llit en el lloc de Sueca, en terme de Cullera, però l'infant Pere l'havia fet capturar i l'havia dut al castell de Bairén, malgrat ser una persona religiosa. S'hi anoten els troters que duen les cartes.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 18, f. 75v.

Publ.: R. CHABÀS, «Selección de documentos», *El Archivo. Revista de ciencias históricas*, IV (novembre-desembre 1890), pp. 303.

A. HUICI, *Colección diplomática de Jaime I el Conquistador*, València, La Voz Valenciana, 1916-1922, vol. III, 1922, doc. 1.421.

A. HUICI; M. D. CABANES, *Documentos de Jaime I de Aragón*, València, Anubar, 1976-2017, vol. VI, 2017, doc. 2.002.

Item eadem die et anno misit dominus rex litteras suas villis et civitatibus infrascriptis sub hac forma:

Iacobus, Dei gratia rex Aragonum et cetera, fidelibus suis iudici, iuratis et probis hominibus ac concilio Turolii, salutem et gratiam.

Bene credimus vos scire et audivisse in quibus infans P(etrus), filius noster, fecit et venit contra nostram inhibitionem et mandatum et contra nostram iurisdictionem, et qualiter nos in posse Curie nostre quam nuper apud Valentiam mandaveramus volumus in Algezira ponere factum nostrum et suum, et ipse noluit ipsum ponere in posse eiusdem Curie et qualiter etiam propter eius rebellitatem Curia non potuit inter nos et ipsum facere concordiam atque pacem, nobis volentibus ei facere magnam misericordiam et gratiam in predictis.

Unde facimus vobis sciri quod post recessum dicte Curie Carrocii, dominus Rebolleti, et quidam fratres minores tractaverunt postmodum de concordia inter nos et ipsum, et ipsis hoc tractantibus cum frater Berengarius de Almenara,

¶ ¹⁶ Ratllat: *alias*.

gerens vices magistri ultramarini ordinis Hospitalis in castellania Emposte, hiis diebus iaceret in suo lecto in quodam loco ipsius ordinis nomine Çuecha, qui est in termino de Cuyllera, et nos in Valentia tunc essemus, dictus infans P(etrus) fecit eundem fratrem Berengarium capi et captum inde duci indebite et sine causa apud castrum de Bayren, quod ipse tenet, ipsumque detinet ibi captum, non deferendo in aliquo ordini Hospitalis, qui est ita ordo honorabilis sicut scitis, nec persone ipsius que presidet in castellania Emposte et qui est de bono genere terre nostre, nec Deo potissime, cum dictus frater Berengarius sit persona religiosa, nec etiam reverentie nostre, qui eramus in Valentia constituti.

Et significamus hec vobis, ut considerantes hec et alia que dictus infans contra nos fecit videatis et attendatis qualia idem infans temptavit facere atque facit et qualiter contra Deum et nos errat, et ut vos alteri cognoscatis nos rationem habere commovendi nos contra infantem predictum.

Data loco, die et anno quo supra.

[Col. A]

Baiulo, iustitie, iuratis et concilio Daroce.

Iustitie, iuratis et concilio Terrassone.

Baiulo, iustitie, iuratis et concilio Osce. .... P(etrus) Sentacara portavit istas.

Baiulo et probis hominibus Dertuse.

Baiulo et probis hominibus Barchinone.

Baiulo, vicario et probis hominibus Perpiniani. .... Berthomeo portavit istas.

[Col. B]

Iustitie, iudici, iuratis et concilio Calataiubi.

Çalmedine, iuratis et probis hominibus ac concilio Cesarauguste. ....

P(etrus) Sentacara portavit istas.

Baiulo, curie, paciariis et probis hominibus Ilerde. .... Pedrollus portavit istas.

Baiulis et probis hominibus Terrachone.

Baiulo, iudici et probis hominibus Gerunde. .... Istas duas portavit Berthomeo, trotarius.

LES CORTS DE VALÈNCIA DE 1276

7.1

1276, febrer, 3. València.

Jaume I ordena que els infants Pere i Jaume, el bisbe de Mallorca, l'arquebisbe de Tarragona, els bisbes de Tortosa, Lleida, Barcelona, Girona, Lleida, Saragossa i Tarassona, els mestres dels ordes del Temple i de l'Hospital, els comanadors d'Alcanyís i Montalbà, Ramon, vescomte de Cardona, Galceran de Pinós, Berenguer d'Entença, Pere de Queralt, Berenguer Arnau d'Anglesola, Bernat d'Anglesola, Guillem d'Anglesola, Guillem Ramon de Montcada, Bernat de Mal-lleó, Gombau de Benavent, Ramon de Peralta, Ponç de Peralta, Guerau de Cabrera, el comte d'Empúries, el vescomte Guerau de Cabrera, Berenguer de Cardona, el vescomte Jofre de Rocabertí, Dalmau, el vescomte Guillem de Castellnou, Ramon d'Urtx, Guillem de Canet, Ramon Fort, veguer de Cerdanya i Conflent, Ramon de Montcada, procurador d'Aragó, Ato de Foces, Pedro Martínez de Luna, Guillem Despuig i Fortuny de Berga vagen a la ciutat de València tres setmanes després de l'inici de la Quaresma, el 8 de març de 1276, per a rebre el seu consell sobre un negoci secretíssim a exaltació de la Cristiandat. S'hi anoten els troters que duen les cartes.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 23, f. 34r.

Publ.: F. FONDEVILLA, «La nobleza catalanoaragonesa capitaneada por Ferrán Sánchez de Castro en 1274», *Congrés d'Història de la Corona d'Aragó dedicat al rey en Jaume I y a la seua època*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1913, pp. 1147-1148.

S. ROMEU, «Catálogo de las Cortes valencianas hasta 1410», *Anuario de Historia del Derecho Español*, 40 (1970), pp. 581-607, doc. I.

F. S. RODRÍGUEZ LAJUSTICIA, *La relación de Jaime I de Aragón con sus hijos en los registros de cancellería (1257-1276)*, Saragossa, Institución Fernando el Católico, 2019, doc. 152.

.III. nonas febroarii anno Domini .M.CC^o.LXX. quinto, dominus rex misit litteras suas¹⁷ domino infanti Petro et domino infanti Iacobo et archiepiscopo ac episcopis et richis hominibus infrascriptis in hunc modum:

Iacobus, Dei gratia rex et cetera, T., salutem et dilectionem.

Noveritis ad nos quoddam pervenisse negotium secretissimum quod cedit ad magnum Dei servitium et honorem et ad magnum honorem nostrum et vestrum ac aliorum baronum et hominum omnium terre nostre et ad exaltationem totius Christianitatis, quod quidem vobis significare per litteras non volumus; et nos nolumus in hoc negotio procedere absque vestro consilio et aliorum ricorum hominum terre nostre, quapropter dicimus vobis atque rogamus quatenus ad tres septimanas post Carniprivium proxime venture Quadragesime, scilicet tertia die dominici eiusdem Quadragesime sitis nobiscum in Valentia et non curetis venire nisi cum duobus vel tribus sociis ut allevietis nos missionibus et expensis. Rogantes etiam vos quatenus ad hec non deficiatis pro eo ut possimus vobiscum et cum aliis

¶¹⁷ Ratllat: *archiepiscopo*.

qui dicta die erunt nobiscum habere plenariam deliberationem et bonum consilium super negotio antedicto, taliter quod sit ad Dei beneplacitum et ad honorem et comodum nostrum et subditorum nostrorum et fidei christiane, scientes pro certo quod dicta die poterimus vobis et aliis que ibi fuerint dicere totum negotium predictum et sequenti die vos et alii qui ibi fueritis nobis poteritis respondere.

Data Valentie, .III. nonas febroarii anno Domini .M^o.CC^o.LXX°. quinto.

[*Col. A*]

Infanti P(etro).

Infanti Iacobo.

Episcopo Maioricarum. .... Iste due littere fuerunt misse \Iahudano/
per Gonzalbellum, barberium, ut mitteret eas.

B(ernardo), archiepiscopo Terracone.

A(rnaldo), episcopo Dertuse.

G(uillermo), episcopo Ilerdensi.

A(rnaldo), episcopo Barchinone.

P[etro], episcopo Gerunde.

G(uillermo), episcopo Ilerdensi. (sic, repetit)

P(etro), episcopo Cesarauguste.

F(ortunio), episcopo Tirassone.

P(etro), episcopo Maioricarum. (sic, repetit)

Magistro Templi.

Magistro Hospitalis.

Comendatori Alcanicii.

Comendatori Montisalbani.

[*Col. B*]

R(aimundo), vicecomiti Cardone.

Gaucerando de Pinos.

Berengario de Entenza.

P(etro) de Queralto.

Berengario Arnaldi de Angularia.

Bernardo de Angularia.

G(uillermo) de Angularia.

G(uillermo) R(aimundo) de Moncada.

Episcopo Ilerde. (sic, repetit)

Bernardo de Maloleone.

Gombaudo de Benavento.

R(aimundo) de Peralta.

Pontio de Peralta.

Geraldo de Capraria. .... Portavit istas Rodericus de Tarazona, trotarius.

[Col. C]

Comiti Impuriarum.

Geraldo, vicecomiti Caprarie.

Berengario de Cardona.

Iaufrido, vicecomiti Rocabertini.

Dalmatio de Rocabertino.

G(uillermo), vicecomiti Castrinovi.

R(aimundo) de Urgio.

G(uillermo) de Caneto.

R(aimundo) Fortis, vicario Ceritanie et Confluentis. .... Portavit istas Salvator de Alcoleya, trotarius, cum literis domini infantis, archiepiscopi et episcoporum Dertusie, Barchinone et Gerunde, et portavit litteras Iacobo Gronini et fratri Bernardo Pujalt, tenenti locum magistri Templi.

[Col. D]

R(aimundo) de Moncada, procuratori Aragonum.

Atho de Focibus.

P(etro) Martini de Luna.

G(uillermo) de Podio.

Fortunio de Bergua. .... Istas portavit Dominicus Lonbart cum litteris castellani Emposte et episcopi Cesarauguste et episcopi Tirassone et comendatoris Alcanicii et comendatoris Montisalbani.

7.2

1276, març, 4. València.

Jaume I ordena a Pericó de Montcada que tinga fins a 50 cavallers i fins a 200 peons i que vaja per les fronteres del regne de València contra els musulmans mentre se celebra la Cort a València.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 23, f. 35v.

Publ.: S. ROMEU, «Catálogo de las Cortes valencianas hasta 1410», *Anuario de Historia del Derecho Español*, 40 (1970), pp. 586, nota 10.

Item eodem die et anno mandavit Pericono de Moncada quod habet usque ad .L. homines equites et usque ad .CC. pedones, et quod sit in frontaria contra saracenos et vadat per frontarias cum ipsis militibus et pedonibus ad custodiendam terram donec presens Curia fuerit celebrata in Valentia et aliud habuerit a domino rege mandatum.

EL REGNAT DE PERE EL GRAN

EL TRACTAMENT DE VALÈNCIA DE 1276

8.1

1276, setembre, 29. València.

L'infant Pere, primogènit i hereu del difunt Jaume I, ordena que els batles, justícia i prohoms de Borriana, Castelló de la Plana, Onda, Sogorb, Morvedre, Llíria, Morella, Alzira, Cullera, Corbera, Gandia, Dénia, Xàtiva, Bocairent, Ontinyent, Cocentaina, Alcoi, Xixona, Ademús, Castellfabib, Alpont, Llutxent, Castalla i Guadalest envien tres o quatre prohoms perquè es reunisquen amb ell a València als huit dies, el 7 d'octubre de 1276, per tal de tindre un col·loqui o tractament sobre certs negocis. També ordena que assistisquen els cavallers Garcia Sanxis d'Orradre, Eximén Sabata d'Alfaro, Eximén Peris d'Uesa, Martí Roís de Xelva, Sanxo Peris de Rivabellosa, Pere Eximenes de Montornés, Roís Eximenes de Bunyol, Galceran de Montcada, Castellnou, Pero Llopis de Vallmanya, Martín Julianes i el seu fill Alfonso.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 38, f. 42r.

Publ.: F. SOLDEVILA, *Pere el Gran. Segona part: el regnat fins a l'any 1282*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1962, doc. 22.

Anno Domini .M^o.CC^o.LXX°. sext[o], .III kalendas octobris, dominus infans misit litteras militibus et villis regni [Va]lentie infrascriptis sub hac forma:

Infans P(etrus) et cetera,¹ fidelibus suis baiulo, iustitie et universis probis hominibus Burriane, salutem et gratiam.

Mandamus [vo]bis quatenus m[i]ttatis nobis tres vel quatuor probos homines vestrum qui sint nobiscum Valentia ab hodierna die martis ad octo dies, pro quibusdam negotiis nostris super quibus cum eis habere intendimus colloquium et tractatum.

Data Valentie, .III° kalendas octobris anno Domini .M^o.CC^o.LXX°. sexto.

¶¹ Als documents anteriors a l'entronització de Pere el Gran, feta a Saragossa el 16 de novembre de 1276, la intitulació sol ser: *Infans Petrus,*

illustris domini Iacobi bone memorie regis Aragonum primogenitus et heres, o Infans Petrus, illustris domini felicis recordationis regis Aragonum primogenitus.

[*Col. A*]
[Cas]telló de Burriana.
[On]da.
Sogorb.
Murvedre.
Líria.
Morella.

[*Col. B*]
Algezira.
Cuyllera.
Corbera.
Gandia.
Dénia.

[*Col. C*]
Xàtiva.
Bocayrén.
Ontinyén. (sic)
Coztantayna.
Alcoy.
Xexona.

[*Col. D*]
Adamuz.
Castelfabib.
Alpont.
Lutxén.
Castalla.
Godalest.

[*Col. A bis*]
Garcia Sanxis de Rohadre.
Exemén Sabata d'Alfaro.
Exemén Peris d'Ueza.
Martín Ruys de Xelva.

[*Col. B bis*]
Sanxo Peris de Ribaveloza.
Pero Xemenis de Munttornés.
Ruy Xemenis de Buniol.
Gauseran de Muncada.

[Col. C bis]
Castelnou.
Pero Lopis de Valimaya.
Martín Iulianes.
Alfonso, filio Martín Iulianes.

LES CORTS DE VALÈNCIA DE 1281

9.1

1281, maig, 18. Alzira.

Jaume I ordena que la ciutat de València i les viles d'Alzira, Xàtiva, Ontinyent, Bocairent, Llíria, Segorb, Gandia, Alcoi, Cullera, Corbera, Morvedre, Borriana, Castelló de la Plana, Morella, Peníscola i Cocentaina envien tres o quatre síndics a València huit dies després de Pentecosta, el 9 de juny de 1281, per abordar la reforma i adaptació dels furs del regne de València. També ordena que hi vagen els rics homes del regne que no es troben a València: Artal d'Alagó, Eximén d'Urrea, Bernat Guillem d'Entença, Caròs, senyor de Rebollet, i algun més, il·legible.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 49, f. 88r.

Publ.: LI. FULLANA, *Historia de la villa y condado de Cocentaina*, València-Alcoi, Huici-La Industrial, 1920, p. 76, nota 1.

S. ROMEU, «Catálogo de las Cortes valencianas hasta 1410», *Anuario de Historia del Derecho Español*, 40 (1970), pp. 581-607, doc. II.

Pro universis hominibus Algezire.

Cum nos habeamus intendere circa reformationem et aptationem fororum regni Valentie et ordinare quedam ad utilitatem eiusdem regni, et velimus ad hoc consensum et deliberationem vestram et aliorum hominum villarum et locorum regni e[ius]dem, mandamus vobis quatenus mitatis ad nos tres vel quatuor syndicos universitatis vestre cum carta sindicatus qui possint ex parte vestra interesse et consentire hiis que ordinata et gesta fuerint in premissis, qui quidem syndici sint nobiscum Valentie .VIII^a. die post instans festum Pentechostes.

Data Algezire, .XV°. kalendas iunii.

[Col. A]
València.
Xàtiva.
Ontiyén.
Bocayrén.
Líria.
Segorb.

[Col. B]

Candia.

Dénia.

Alcoy.

Cullera.

Corbera.

Morvedre.

Burriana.

[Col. C]

Castelló de Burrian[a].

Morella.

Paníscola.

Cosentany[a].

Scriptimus etiam hac de causa richis hominibus regni qui non [e]rant presentes in [Valent]ia:

[Col. A]

Artaldo de Alago.

Exemeno de Urrea.

[Col. B]

Bernardo Guillermi de Entenza.

Berengario de En[t]e[n]za.

[Col. C]

Carrocio, domino Rebolleti.

[...]

9.2

1281, octubre, 12. Barcelona.

Pere el Gran informa els jurats i prohoms de València que li plau celebrar Corts a València per la festa de Sant Martí, l'11 de novembre de 1281, després d'haver escoltat el que l'ardiac de València li ha dit de la part d'aquells. Mentrestant, poden convocar a qui consideren convenient amb l'autoritat de la lletra que els tramet, que s'hi copia a continuació.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 50, f. 177r.

Publ.: S. ROMEU, «Cortes de Valencia de 1281», *Anuario de Historia del Derecho Español*, 39 (1969), pp. 725-728, doc. I.

P(etrus), Dei gratia rex Aragonum, fidelibus suis iuratis et proprius probis hominibus Valentie, salutem et gratiam.

Auditis hiis que dilectus noster archidiaconus Valentie nobis ex parte vestra proposuit super negotiis regni Valentie, volentes providere statui ipsius regni proprius ibi esse circa festum Omnium Sanctorum proxime, Domino concedente, et placet nobis quod Curia in festo Sancti Martini proximi in Valentie celebretur, proinde ad quam medio tempore vocare poteritis illos quos videritis evocandos auctoritate littere quam vobis mitimus super eo.

Data Barchinone, .IIII°. idus octobri anno Domini .M^o.CC^o.LXXX°. primo.
Raimundus Scorna.

Petrus, Dei gratia rex Aragonum, nobilibus et dilectis² richis hominibus, militibus, religiosis, civibus et aliis in regno Valentie hereditates habentibus, salutem et dilectionem.

Cum per aliquos barones et milites ac³ cives Valentie rogati fuerimus quod Curia congregetur apud Valentiam in qua statum regni ordinare possimus, nos ad eorum instantiam hoc eis concessimus, dantes auctoritatem civibus Valentie vocandi eos quos ad dictam Curiam cognoverint evocandos, ad quam Curiam diem assignavimus festum Sancti Martini proxime, unde placet nobis quod⁴ ad requisitionem dictorum civium iuxta vestre voluntatis arbitrium veniatis.

Data Barchinone, .IIII°. idus octobri anno Domini .M^o.CC^o.LXXX°. primo.
Raimundus Scorna.

9.3

1281, novembre, 19. València.

Pere el Gran, amb l'assentiment i voluntat dels nobles, religiosos, cavallers, ciutadans i d'altres prohoms congregats en Corts a la ciutat de València, esmena dos furs de Jaume I per tal que les corts judicials puguen fer inquisició sobre qualsevol crim, excepte el d'adulteri.

ACV, Còdex 146 [c. 1302], f. 3r-v.

Publ.: M. DUALDE SERRANO, *Fori Antiqui Valentiae*, Madrid, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1950-1967, pp. 13-14, nota 19.

Fororum interpretationem et correctionem ¶^{3v} culmini principali competere nemini venit in dubium, cum promulgandorum quoque fororum auctoritatem fortune sibi vendicet eminentia principalis, unde nos P(etrus), Dei gratia rex Aragonum, attendentes olim foros fuisse editos per illustrem dominum Iacobum, bone memorie quondam patrem nostrum regem Aragonum, collocatos sub titulo «De curia», quorum unus incipit «Inquisitionem» et alius incipit «Inquisitionibus»,

¶² Repetit: *et dilectis*. ¶³ Ratllat: *cive*. ¶⁴ Ratllat: *ex*.

in quibus data erat in quibusdam criminibus contentis sive enumeratis in dicto foro qui incipit «Inquisitionem» certa forma inquirendi, videlicet contra publicos infamatos precedente denuntiatione et clamosa insinuatione, propter que in dictis foris contenta dabatur hominibus materia delinquendi, cum curia nostra aliter ad inquirendum procedere <non> valebat et maleficia remanebant impunita, idcirco, cum ad regale culmen spectet curare ut placata atque quieta provincia sit quam regit, quod non difficile obtinebit si sollicite agat ut malis hominibus provincia careat eosque puniat et conquirat, Curiam regalem in civitate Valentie fecimus evocari, qua presente, de eius assensu et voluntate expressa, processimus ad auditionem faciendam et correctionem in foris superius nominatis, addentes et corrigentes foros iam dictos, statuentes quod curia cum ad audientiam eius quocumque modo pervenerit aliquem vel aliquos deliquisse vel crimen aliquod commisisse de predictis in dicto foro contentis vel aliud crimen excepto adulterio, de quo provisum est per forum Valentie contentum in foro «De adulteriis», quem forum in omnibus aprobamus, possit per se vel per alium inquirere, licet denunciator vel accusator sive fama vel clamosa insinuatio non precedat, evocato legitime eo qui deliquisse dicitur, si presens erit in curia; alioquin, eo non citato, legitime possit procedere ad inquisitionem factam, fiat copia illi contra quem inquisitio facta erit, si presens fuerit, vel eius legitimo defensori, prout in dicto foro qui incipit «Inquisitionibus» continetur, et deinde, sive presens sit sive absens, eo citato, legitime possit procedere ad sententiam proferendam, et quod de citatione facienda diximus, intelligimus cum inquisitio fiet contra singulares personas, sed si contigerit inquisitionem fieri generalem, tunc enim nullatenus est sive erit inquisitio facienda; actamen, inquisitione facta, copia fiat illis contra quos inquisitio erit facta, et etiam detur eis potestas suas defensiones proponendi.

Levia vero domestica crimina domestice corrigantur, prout in foro Valentie continetur.

Et hunc intelligimus de criminibus non hinc retro commissis, sed ab inde in antea commitendis.

Actum fuit hoc in Generali Curia, de assensu et voluntate nobilium, religiosorum, militum, civium et omnium aliorum hominum proborum congregatorum in dicta Curia, die iovis, .XIII°. kalendas decembris anno Domini .M^o.CC^o.LXXX°.I^o.⁵

¶ ⁵ Fur posteriorment anul·lat (vegeu doc. 9.4),
la qual cosa s'indica en aquest còdex amb l'anotació *Vacat*: *Va-* al principi i *-cat* al final.

9.4

1283, desembre, 1. València.

Pere el Gran, a petició d'alguns ciutadans i habitants de la ciutat de València i dels llocs del regne, confirma els furs, privilegis, usos i bons costums atorgats per Jaume I a la ciutat i el regne de València i els fa un seguit de concessions entre les quals s'inclou la revocació del fur sobre les inquisicions que havia incorporat durant el seu regnat.

ACA, Col·leccions, Manuscrits, Casa reial, núm. 9, ff. 35r i 40rv.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 46, ff. 126r i 129v.

Publ.: LL. ALANYÀ, *Aureum opus regalium privilegiorum civitatis et regni Valentie*, València, Diego de Gu-miel, 1515, «Petri primi», V-XXVI.

V. GARCIA EDO, *El llibre dels privilegis de València*, València, Vicent García editors, 1988, pp. 170-171 i 183.

V. GARCIA EDO, *Furs de València (1238-1645)*, València-Castelló de la Plana, Generalitat Valenciana-Universitat Jaume I, 2016, pp. 242-243 i 254-255.

Ací comensen los privileges del rey en Pere.

(.1.) *De la confirmació que·l rey en Pere feu en la claustra de València dels furs et dels privilegis de tot lo regne de València.*

In Dei nomine.

Noverint universi, quod cum nos Petrus, Dei gratia Aragonum et Sicilie rex, invenerimus in civitate et regno Valentie, plura et mala tracta<ta> et inordina<ta> ex quibus cives⁶ et habitatores eiusdem <civitatis> et locorum regni se dicebant gravari, et per ipsos nobis fuerit humiliter supplicatum ut super eisdem et super quibusdam etiam ex foris Valentie dirigendis dignaremur ad reformationem boni status dicte civitatis et regni <iuxta> nostrum beneplacitum providere, idcirco eorum supplicationibus benignius annuentes, considerantes quod decet regem esse munificum in gratiis et beneficiis suis fidelibus conferendis, volentesque illustrissimi domini Iacobi, recordationis regis Aragonum patris nostris, aliorumque predecessorum nostrorum vestigiis inherere, per nos et successores nostros, gratis et ex certa scientia et spontanea voluntate, laudamus, concedimus et confirmamus vobis hominibus et universitatibus civitatis et regni Valentie, tam presentibus quam futuris, imperpetuum omnes foros civitatis Valentie et omnia et singula eisdem civitati et regno concessa per dictum dominum patrem nostrum, ex quibus usi fueritis et consueveritis temporibus dicti domini patris nostri.

Volentes et concedentes quod de dictis foris Valentie, usibus et consuetudinibus et privilegiis libere uti possitis et sine impedimento alicuius, non obstantibus aliquibus privilegiis seu ordinationibus factis in contrarium fororum Valentie sive privilegiorum predictorum, non obstante ratione aliqua que possit in contrarium

¶⁶ En el còdex: *civis*.

allegari, nec obstante sententia aliqua lata contra forum Valentie vel contra privilegia supradicta. Et specialiter concedimus et confirmamus iustitiatum, almustazafia et forum decem dierum, revocantes et annullantes expresse emendam fori novi tempore nostri regiminis factam inquisitionibus faciendis que incipit «Fororum interpretationem», ita quod deinde inquisitio fieri non possit per curiam, exceptis casibus tantum contentis in foro Valentie, nec nos etiam inquisitiones facere possimus, nisi forte super officiales nostros eas facere haberemus.

(...)⁷

¶^{40r} Datum Valentie, kalendis decembris anno Domini .M^o.CC^o. octuagesimo tertio.

Signum Petri, Dei gratia Aragonum <et> Sicilie regis, signum infantis Alfonsi, illustris regis Aragonum, primogeniti, qui predicta omnia et singula iuramus per Deum et eius sancta Evangelia, manibus nostris tacta, et per crucem Domini tenere et observare, ut superius continetur et non ¶^{40v} in aliquo contravenire.

Testes sunt: Guillermus, vicecomes Castrinovi, Petrus Arnaldi de⁸ Botonach, Iacobus Petri, Arnaldus de Corsavino, Blaschus Eximeni de Ayerb.

Signum Raymundi Scorna, dicti domini regis scriptoris, qui mandato eiusdem domini hec scribi fecit, cum supraponito in .XXIX. linea, ubi dicitur «modo», et .XLII., ubi «extra» dicitur, et in .LVII., ubi dicitur «christianis», et clausit loco et die et anno prefixis.

EL TRACTAMENT DE VALÈNCIA DE 1283

10.1

1283, desembre, 1. València.

Pere el Gran, a petició d'alguns ciutadans i habitants de la ciutat de València i dels llocs del regne de València, confirma els furs, privilegis, usos i bons costums atorgats per Jaume I a la ciutat i el regne de València i els fa setanta-una concessions relatives a la confirmació dels càrrecs de justícia i mostassaf, tot i revocar el fur sobre les inquisicions judicials que havia estat modificat durant el seu regnat; la capacitat dels quatre jurats municipals de fer noves normes amb el consell dels prohoms de la mà mitjana i menor; la confirmació de totes les possessions que tenen els pobladors del regne; l'anul·lació de gabelles o tributs sobre béns que puguen imposar els oficials reials; el pagament de tres diners per somada de vi i blat, com estableixen els Furs de València, a donar al lloc on es venguen; la prohibició als advocats

¶ ⁷ La resta del document, que no afecta el contingut de les Corts de València de 1281, es pot trobar a continuació, al doc. 10.1. ¶ ⁸ Ratllat: *Bonach*.

d'al·legar lleis que no siguen els Furs de València, amb el consell i coneixença dels prohoms municipals per a les llacunes legals; la tria anual de sis prohoms per parròquia de la ciutat de València com a consellers; certes prohibicions d'actuació per als procuradors i advocats de secà; la llibertat de producció de coltells i baines per als coltellers i bainers; la llibertat d'establiment dels obradors dels sabaters; la indemnitat dels furs i privilegis de la ciutat i el regne, malgrat les actuacions en contrari dels oficials o altres persones; l'anul·lació de totes les gabelles fetes de manera privada, tot i tindre carta o privilegi del rei o de l'infant; la llibertat de compravenda de qualsevol bé, sempre que no estiga prohibida per fur o privilegi; la prohibició als notaris de cobrar pels contractes més d'allò que s'estableix al fur de València corresponent i, als escrivans, de rebre res als testaments que redacten; la prohibició de defensar els captius fugitius i l'obligació de retornar-los als seus posseïdors; la prohibició, als notaris i escrivans que redacten les escriptures judicials, de rebre més salari de l'acostumat a rebre els escrivans de la cort de València; l'absolució pels barrejaments fets contra les moreries de la ciutat de València i d'altres llocs del regne, pels avalots populars, les actuacions contràries als furs i els capítols concedits pel rei o pels juraments fets sobre els Furs d'Aragó; l'anul·lació de les penes d'infàmia per les dites causes; la revocació del càrrec de sobresequier, de manera que els sequiers tornen a actuar segons el costum antic; la llibertat de construcció d'almàsseres; la llibertat de moldre el blat, les olives, l'alquena, el lli, l'arròs i tots els altres productes; la llibertat de residència personal; l'obligació, per a l'establiment de taules de canvi i obradors d'argent, d'assegurar el que rebran en poder de la cort judicial; la llibertat de residència respecte de les heretats posseïdes; el sistema de tria anual del justícia, els jurats i el mostassaf de la ciutat i els llocs del regne; la llibertat de delmar i primiciar com s'acostumava en temps de Jaume I; l'absolució de la pena de quart si s'assignen béns per a pagar els diners deguts; la llibertat de compravenda per als musulmans del regne; la llibertat d'establiment de tavernes; la llibertat als teixidors de fer flassades de l'extensió que vulguen; la llibertat de fer fustanyes com els fan a Barcelona; la mesura i la venda de la sal; la prohibició, als oficials del pes, de cobrar més que allò establert als furs sobre la lleuda; la llibertat, als brunaters, de fer tota mena de draps a mesura i pes de Lleida, Valls, Montsó, França i Narbona i tintar-los de qualsevol color, excepte d'indi i grana; la llibertat, als notaris, per a fer contractes de censos reials i de venda de musulmans captius; la prohibició de donar cenes als procuradors reials; la prohibició, als camissers, de pasturar el ramat en vinyes i terres conreades sense la voluntat dels seus senyors; l'anul·lació de la lleuda contra els transeünts que s'havia posat en el grau de València; l'anul·lació de les penes contra els barquers i navegants que porten sal a compte seu; l'obligació de cobrar les lleudes en els llocs acostumats i no en altres; l'obligació dels armadors d'expedir els seus negocis amb el batle reial de València o el seu llocinent i no amb un altre; la creació d'un justícia del grau de València nomenat pel justícia i els prohoms de la ciutat; la llibertat per a establir treballadors musulmans sense haver de pagar cap quantitat al rei; l'anul·lació de la dècima que el mateix monarca havia imposat sobre els captius musulmans que es redimien; la confirmació de la indemnitat dels vestits i altres béns que no es poden penyorar judicialment segons els Furs de València; l'obligació de garbellar les espècies i béns de diverses parts dels oceans que s'han de garbellar; l'encàrrec de la clau de l'almodí de València a un o dos prohoms per part del justícia; la llibertat de portar coltell de fins a un pam i mig de llargària; les condicions de venda de la roba vella; la invalidesa de les disposicions concedides contra els privilegis de la ciutat de València; la prohibició, als tonsurats, de rebre procuracions o oficis públics; la prohibició als corredors de rebre salaris més enllà dels establerts als Furs de València o de comprar ells mateixos la roba que se'ls encomana per a vendre; la prohibició, als usurers, de rebre procuracions; l'anul·lació de les escales contributives o talles proporcionals fetes a la ciutat de València i l'obligació, quan s'hagen de fer, de fer-les amb albarans de la riquesa de cadascú, a coneixença dels de la mà major, mitjana i menor; la llibertat de comprar les sobres del blat i d'arreplegar el blat que cau a terra a l'almodí; la prohibició, als batles, d'imposar calònies; les formes de pagament de la lleuda; la facultat del justícia per a anul·lar o rebaixar les calònies; l'obligació dels advocats professionals de jurar anualment el seu ofici i rebre per salari, com els jutges, allò establert per un privilegi de Jaume I; la prohibició, als menors de 22 anys, de ser corredors o tindre un altre ofici públic; les formes del procediment judicial; la prohibició

als moliners de prestar res als flequers i fariners i la prohibició, també als moliners de draps, de fer-ho als seus clients; la valoració del morabatí censal en 9 sous i de la masmodina censal en 7 sous; la prohibició als jueus de ser batles, cúries, col·lectors de rendes o tindre cap altre ofici públic amb jurisdicció sobre cristians; l'obligació de tornar els objectes robats als seus possessors; la confirmació de l'esmena del fur de València sobre el jurament de les malediccions dels jueus; les taxes de préstec dels usurers jueus; la prohibició als jueus de tallar carns a les carnisseries dels cristians; l'obligació dels jueus de portar una capa redona a costum de Barcelona; la prohibició als jueus de fiar més de 5 sous sobre coses seues sense carta o testimonis cristians; l'obligació del fill del rei i els seus successors de celebrar Corts dins el primer mes des que arriben a la ciutat de València quan hagen de regnar i jurar els furs, privilegis, bons usos i bons costums de la ciutat i regne de València.

ACA, Col·leccions, Manuscrits, Casa reial, núm. 9, ff. 35r-40v.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 46, ff. 126r-129v.

Publ.: LL. ALANYÀ, *Aureum opus regalium privilegiorum civitatis et regni Valentie*, València, Diego de Gu-miel, 1515, «Petri primi», V-XXVI.

V. GARCIA EDO, *El llibre dels privilegis de València*, València, Vicent García editors, 1988, pp. 170-183.
— *Furs de València (1238-1645)*, València-Castelló de la Plana, Generalitat Valenciana-Universitat Jaume I, 2016, pp. 242-255.

Ací comensen los privileges del rey en Pere.

(.I.) *De la confirmació que'l rey en Pere feu en la claustra de València dels furs et dels privilegis de tot lo regne de València.*

In Dei nomine.

Noverint universi, quod cum nos Petrus, Dei gratia Aragonum et Sicilie rex, invenerimus in civitate et regno Valentie, plura et mala tracta<ta> et inordi-na<ta> ex quibus cives⁹ et habitatores eiusdem <civitatis> et locorum regni se dicebant gravari, et per ipsos nobis fuerit humiliter supplicatum ut super eisdem et super quibusdam etiam ex foris Valentie dirigendis dignemur ad reformationem boni status dicte civitatis et regni <iuxta> nostrum beneplacitum providere, idcirco eorum supplicationibus benignius annuentes, considerantes quod decet regem esse munificum in gratiis et beneficiis suis fidelibus conferendis, volentesque illustrissimi domini Iacobi, recordationis regis Aragonum patris nostris, aliorumque predecessorum nostrorum vestigiis inherere, per nos et successores nostros, gratis et ex certa scientia et spontanea voluntate, laudamus, concedimus et confirmamus vobis hominibus et universitatibus civitatis et regni Valentie, tam presentibus quam futuris, imperpetuum omnes foros civitatis Valentie et omnia et singula eisdem civitati et regno concessa per dictum dominum patrem nostrum, ex quibus usi fueritis et consueveritis temporibus dicti domini patris nostri.

Volentes et concedentes quod de dictis foris Valentie, usibus et consuetudinibus et privilegiis libere uti possitis et sine impedimento alicuius, non obstantibus aliquibus privilegiis seu ordinationibus factis in contrarium fororum Valentie sive privilegiorum predictorum, non obstante ratione aliqua que possit in contrarium

¶⁹ En el còdex: *civis*.

allegari, nec obstante sententia aliqua lata contra forum Valentie vel contra privilegia supradicta. Et specialiter concedimus et confirmamus iustitiatum, almustazafia et forum decem dierum, revocantes et annullantes expresse emendam fori novi tempore nostri regiminis factam inquisitionibus faciendis que incipit «Fororum interpretationem», ita quod deinde inquisitio fieri non possit per curiam, exceptis casibus tantum contentis in foro Valentie, nec nos etiam inquisitiones facere possimus, nisi forte super officiales nostros eas facere haberemus.

(.II.) *De la confirmació de la elecció dels .III. juratz.*

Confirmamus etiam privilegium electionis .III^{or}. iuratorum, volentes et imperpetuum statuantes quod ubi forum Valentie non sufficiat ipsi .III^{or}. iurati possint facere novos cotos et certa statuta, et, factis per eos, possint remove inde illud quod eis videbitur expedire, ita tamen quod semper fiant ^{||^{35v}} cum consilio bonorum hominum de manu maiori, mediocri et minori.

(.III.) *De la confirmació de les possessions a totz los pobladors de la ciutat et tot lo regne de València.*

Item laudamus, concedimus et confirmamus ac etiam damus de presenti quibuscumque et singulis civibus et populatoribus civitatis Valentie et regni eiusdem omnes domos, vineas, ortos et campos, censualia, alcherias et castra, turre et possessiones, cultas et incultas, que habebant vel habebunt, tenent vel possident aut possidebunt, quecumque sint et in quocumque loco civitatis vel regni existant ex quacumque causa vel ratione, ea habeant aut possideant vel habebunt aut possidebunt cum titulo et absque titulo, cum cartis et absque, et facimus omnes cessare demandas et petitiones quas civiliter aut criminaliter posueramus aut poni feceramus contra aliquos, ita quod nunc vel aliquo tempore illas demandas vel alius pro nobis non possimus tornare, nec in aliquibus bonis aut hereditamentis aliquorum civium vel habitatorum civitatis Valentie et regni que per franchum et liberum alodium possidebuntur non possimus aliquid demandare, nec aliquis pro nobis aliquo casu vel aliqua ratione, renuntiantes omni iuri contra hec venienti et removendo ac revocando omnem exceptionem et occasionem contra hec venientes.

(.IV.) *De la confirmació de totes les gobelles (sic).*

Item revocamus et annullamus omnes gabellas in generali et speciali que quondam per nos vel officiales nostros fuissent facte aut consuete in civitate Valentie nec in regno aliquo modo, et quod nunquam gabelle aliquarum rerum vel averiorum aliqua ratione fieri possint, nec aliud nomen eis possit imponi quod in dampnum civitatis vel regni in aliquo redundaret.

(.V.) *Que per somada de blat no sia pres si no .III. diners.*

Item concedimus quod pro saumata bladi et vini quod aportabitur per terram quod non solvantur nisi tres denarii ut in foro Valentie continetur, nec illi tres denarii solvantur nisi in loco ubi dicta saumata vini vel bladi vendetur.

(.VI.) *Que·ls avocatz ni·ls rahonadors no pusquen al·legar leys ni decretals.*

Item statuimus et perpetuo ordinamus nec aliquis advocatorum seu rahonadorum, nec alius pro eo, in civitate vel regno possit decreta vel decretales aut leges aliquas allegare aliquo modo, sub pena .X. marcharum argenti, de quibus nos habeamus medietatem, sed solummodo habeant foros Valentie allegare in omnibus causis civilibus et criminalibus. Volentes tamen quod si forus Valentie non sufficeret, quod sit consilio et cognitione proborum hominum civitatis et locorum regni; et si solvere non posset penam supradictam, sit eiectus a suo officio et privatus, ita quod nunquam possit advocare ibidem, et ad hec per iustitiam et iuratos compellantur; et si per aliquem fuerit allegatum, quod iustitia illud non recipiat, quod si fecerit, penam similem solvere teneatur.

(.VII.) *Que sien eletz .VI. prohòmens per cascuna paròquia.*

Item statuimus et ordinamus quod per iuratos et probos homines civitatis Valentie .VI. probos homines sint electi uniuscuiusque parrochie, qui quolibet anno in festo Pentecostes iurent ¶^{36r} in posse iustitie dominationem et fidelitatem nostram in omnibus observare et ad vestrum comunitatis Valentie comodum atque bonum.

(.VIII.) *Que negun avocat de seccà o procurador no pusca tenir tudoria ni cura en cort, ne sia stad extimador, ni gros rehonar sinó .I. pleit.*

Item statuimus et ordinamus ne aliquis advocatus de seccano aut procurator possit tenere nec uti tutela vel cura, <nec possint dari in extimationes super venditionibus quas curia faciat>, nec faciet nec possint procurare nec advocare in curia nisi tantum unam causam donec ipsam per sententiam fuerit terminata, quod si fecerit solvat pro pena .C. solidos, de qua pena habeamus nos medietatem et comunitas Valentie aliam medietatem, et si ipsam penam solvere non posset, suo officio omni tempore sit privatus.

(.IX.) *Que·ls coltellés e les bachinés¹⁰ pusquen fer cotells et bachines quy·s se volran et pusquen alls vendre a qui se volran.*

Item statuimus et ordinamus quod¹¹ cultellarii et baynarii civitatis et regni Valentie faciant cultellos et vaginas quoscumque et quascumque voluerint, et quod possint vendere ipsos quibuscumque voluerint.

(.X.) *Que·ls çabatés pusquen obrar obra nova en qual loch se volran <fran>cament.*

Item statuimus et ordinamus ac concedimus quod sabaterii omnes tam presentes quam futuri qui novo opere sabaterie operari voluerint intus civitatem vel

¶¹⁰ Ratllat: no.

¶¹¹ En el còdex: pro.

extra non teneantur solvere morabatinum nobis, sed libere possint uti et operari eorum ministerio seu officio supradicto intus civitatem vel extra civitatem in quocumque loco extra sabateriam, salvo tamen nobis censu et iure quod accipimus et debemus accipere annuatim in operatoriiis carrarie maioris sabaterie civitatis Valentie, et in aliis sabateriis locorum regni Valentie.

(.XI.) *Que si alcun official del rey o altra persona fahia o husava alguna cosa contra lo fur de València, que all fur romangués en sa virtut.*

Item statuimus et ordinamus quod si aliquis officialis vel alia persona faciebat vel utebatur in aliquo contra forum Valentie aliqua ratione, vel contra privilegia civitatis et regni, quod ille forus vel privilegium non minus valeret, immo remaneret in sua firmitate, robore et valore.

(.XII.) *Que qui empetrarà carta de neguna gabella, que perda lo cap.*

Item statuimus et ordinamus quod quicumque homo privatus vel extraneus qui impetrabit cartam vel privilegium a nobis vel filiis nostris de quibus fiat aliqua gabella in civitate nec in regno, quod amittat capud, ita quod cindatur ea ex toto et quod moriatur cum probatum fuerit legitime contra illum, et quod gabella illa penitus sit defacta.

(.XIII.) *Que cascú pusca vendre e comprar franchament béns e coses e mercaderies en tot lo regne de València.*

Item statuimus quod quilibet libere possit emere et vendere omnia bona, res et merces quecumque sint et in quocumque loco civitatis et regni que non prohibeantur per privilegium sive forum.

(.XIV.) *Que ls notaris no reeben dels cartes que faran si <nó> aytant con en fur de València és ordenat.*

Item statuimus et ordinamus quod notarii qui exigent vel recipient aliqua vel aliquam quantitatem pro testamentis vel cartis nuptialibus aut aliquibus contractibus quarumcumque rerum ultra quam continetur in foro Valentie, quod privetur officio suo et eiciatur ¶^{36v} per medium annum; nec quod scriptori qui aliquod testamentum scribet testator possit ei aliquam quantitatem pecunie dare vel legare in ipso testamento.

(.XV.) *Que negun catiu qui fugirà no pusca ésser defés ni salvat en negun logar.*

Item statuimus et ordinamus quod in aliquo <loco>, villa aut castro vel alqueria <captivi> qui fugiant arriperint ab hominibus civitatis vel regni de quibus erunt non possint salvari vel defendi ac servitute eorum vel captivitate per franchos nec etiam¹² absolutos, et¹³ quod, non obstante privilegio concesso vel

¶¹² En el còdex: *etiam nec.* ¶¹³ Ratllat: *n.*

concedendo in loco ubi captivi erunt recolenti, domini illorum captivorum possint recuperare ipsos captivos libere et habere, nisi forte ipsi pernoverint <in locis>¹⁴ sarracenorum guerre et hoc esset legitime manifestum.

(.XVI.) *Que·ls notaris e·ls escrivans¹⁵ qui escri<u>ran actes de pleitz no reeben salari sinó aytant con és costumats en la cort de València.*

Item statuimus et ordinamus quod notarii et scriptores qui scribent aliquas causas pro¹⁶ aliquibus iudicibus ordinariis vel etiam per iudices nostros vel procuratores aut alios iudices vel per iudices¹⁷ delegatos, non accipiant nec possint accipere de actis vel scripturis aliquibus sententiis ultra illam quantitatem vel salarium quod consuetum est recipi per scriptorem Valentie curie.

(.XVII.) *De l'absolviment dels barreyg de la moreria et del sagrament per alguns feyt del fur d'Aragó.*

Item absolvimus et diffinimus per nos et nostros ac etiam remittimus de speciali gratia omnes petitiones et actiones civiles et criminales quas facere possemus usque in hodiernum diem ratione barregiorum vel fractionum morerie Valentie et aliarum moreriarum aliorum locorum regni, vel dirruptionem domorum vel qualibet unione vel cloqua populi, vel alio modo quo erratum esset contra forum, vel ratione scripturarum seu tractamenti capitulorum que nos duxerimus concedenda aut ratione sacramentorum factorum per aliquos super foris Aragonum usque in hunc presentem diem, dummodo deinde non perseveretis in eisdem.

(.XVIII.) *Que per sentències o condempnacions que seran feytes contra alguns neguna pena de infàmia no·ls sia posada.*

Item volumus quod <per> sententias vel condemnationes que facte fuerint vel illate contra aliquos pro aliquibus ex dictis causis aliqua pena infamie non sit nec poni possit contra aliquem, non obstante foro Valentie.

(.XIX.) *Que sobrecequier per totz temps sia privat del offici.*

Item concedimus quod supercequiarius de suo officio imperpetuum sit eiectus et unusquisque ex cequiariis utatur et uti possit secundum quod antiquitus est consuetum.

(.XX.) *Que cascun pusca fer en sa heretat o en son loch almàceres de oli.*

Item concedimus quod quilibet in toto regno possit facere in hereditate et loco suo libere almaceras olei et habere molendina olei olivarum aut molendina¹⁸ seu almaceras ad opus sui et aliorum, et quod laborator possit molere partem suam in molendino seu màcera domini hereditatis vel cuius ipse voluerit.

¶¹⁴ Ratllat: *et*. ¶¹⁵ En el còdex: *escrivans*.

¶¹⁶ En el còdex: *causas personas pro*. ¶¹⁷ En el còdex: *iudices per*. ¶¹⁸ En el còdex: *molendinas*.

(.XXI.) *Que cascun pusca molre blat, olivas, alquenas, linos, arròs et totes coses on se volrà.*

Item quod quilibet possit molere bladum, olivas, alquenam, linos, arrocium et omnia ¶^{37r} alia ubicumque voluerit.

(.XXII.) *Que cascun hom de qualque lig sia o de qualque loch, privat o estrayn, pusca posar on se volrran.*

Item quod quilibet homo, cuiuscumque <legis vel> cuiuscumque loci existat, privatus vel extraneus, possit hospitari et habitare cum rebus suis et averiis in quocumque loco voluerint, intus civitatem vel extra.

(.XXIII.) *Que cambiadors et argenters donen segurtat.*

Item statuimus et ordinamus quod aliquis tenere non possit tabulam cambii vel operatorium argenterii donec <in> posse curie assecuraverit idonee quod totum illud quod receperit vel sibi fuerit comendatum pro altero dicet aliqua ratione illi cuius erit satisfaciatur et emendet.

(.XXIV.) *Que negun qui aja heretat no sia tengut de fer residència personal sinó en aquel loch on se volran.*

Item statuimus et ordinamus quod habitatores civitatis et locorum regni Valentie habentes hereditates per aliqua loca regni non teneantur tenere hospitium nec habitare vel facere residentiam personalem in aliquo castro, villa, turri aut qualibet alia fortitudine, nisi in illo loco ubi ipsi voluerint, non obstantibus aliquibus conditionibus seu modis contentis in instrumentis «Dels accaptés».

(.XXV.) *De la elecció de justícia et de juratz et de mudaçaf.*

Item statuimus et ordinamus imperpetuum quod in civitate et in unoquoque locorum regni Valentie quolibet anno tertia die ante festum Natalis Domini sit creatum iustitia et electis, et iurati in festo Pentecostes, et mutazafus in festo Sancti Michaelis, in forma que sequitur, videlicet quod iurati cum .III^{or}. probis hominibus de unaquaque parrochia eligant unum probum hominem <et> nomen pro iustitia, et ita erunt in Valentia .XII. iustitie nominati <et nomina> illorum sint posita et abscondita in .XII. redolins de çera et unus infans qui <non> steterit electioni predicte accipiat tres ex predictis .XII. redolins quos ipse voluerit, et illi tres sint nobis vel tenenti locum nostrum traditi et presentati, et incontinenti, sine aliquo alongamento, nos vel baiulus nostri, apertis redolinis predictis et visis nominibus eorundem, eligamus et accipiamus unum ex predictis tribus qui sit iustitia per unum annum tantum modo proxime tunc subsequentem qui faciat sacramentum in foro Valentie contentum; verumtamen si homo sufficiens¹⁹ pro

¶¹⁹ En el còdex: *sint faciens*.

iustitia non inveniretur in altera ex parrochiis supradictis ponatur ibi de altera parrochia, ubi plures inveniantur.

Et iurati ac mudaçafus sub ista forma similiter eligantur.

(.XXVI.) *Que cascun pusca delmar sens lo delmer.*

Item statuimus et ordinamus quod, non obstante pena .LX. solidorum quod nullus posset decimare <vel primitiare> expletum suum absque delmario nostro et episcopo Valentie, quilibet possit delmare expletum suum absque delmario et primitiario per civitatem et regnum, et quod bladum sit dalmatum ac primitiatum absque aliqua pena, secundum quod erat consuetum tempore domini regis patris nostri.

(.XXVII.) *De assignació de béns seenyans del terme o de reclam feyt.*

Item statuimus et ordinamus quod si aliquis fuerit condempnatus sub pena quarti et non habeat mobilia unde solvat, ac debitor ante terminum retroclamum assignavit bona sua sedentia que ipse voluerit que sufficiant ad faciendam solutionem de dicto debito, quod in tali casu debitor non teneatur solvere quartum.²⁰

||^{37v} (.XXVIII.) *Que·ls sarrahins pusquen vendre les lurs coses a cristians et a juheus.*

Item statuimus per civitatem et regnum²¹ quod sarraceni regni Valentie, tam nostri quam alii, possint vendere quibuscumque voluerint res et alias merçes suas, et emere etiam a quibuscumque voluerint, et christiani et iudei emere possint ab ipsis et eis vendere res suas.

(.XXIX.) *Dels taverners, en qual manera pusquen vendre vin.*

Item statuimus et ordinamus quod quilibet tabernarius possit vendere vinum in domo sua propria, et qui domum propriam non habeat possit vendere in loco vino uno quo voluerit, et etiam possit vendere vinum in quocumque loco ipsum emerit.

(.XXX.) *Dels tixidors de l<e>s flaçades, en qual manera les pusquen fer.*

Item statuimus et ordinamus quod textores flaçiatorum possint facere de quacumque voluerint latitudine, dum modo pecten habeat duas alnas in amplitudine et flaçate habeant tres alnas et mediam in longitudine vel plus²² quantum voluerint.

(.XXXI.) *De fustanis, en qual manera se dejen fer.*

Item ordinamus quod quilibet possit facere fustanos secundum quod fiunt in Barchinona legaliter atque bene.

¶²⁰ En el còdex: *debitum quartum.*

¶²¹ En el còdex: *regni.*

¶²² En el còdex: *fil us.*

(.XXXII.) *De la mesura de la sal, en qual manera sia feyta.*

Item statuimus et ordinamus quod mesure salis sint omnes rotunde et de eadem amplitudine tam capite quam in solo, et quicumque voluerit de sale cum barcella, quod cum barcella mensuretur eidem, et venditores ipsius salis vendant ipsum bonum et pulcrum et recipiens absque²³ *broça* sub pena .LX. solidorum, quam penam iustitia exigat et habeat loco nostri.

(.XXXIII.) *Que negun no sia tengut de dar salari ni servii en la taula del pes.*

Item aliquis homo civitatis nec regni, nec etiam extraneus, non teneatur solvere in tabula pensi salarium nec servitium ponderatori,²⁴ nec aliis²⁵ officialibus dicte tabule, ratione albaranorum,²⁶ nisi quantum teneatur solvere iuxta forum quod accipiatur pro lezda ab illis qui lezdam solvere teneatur, et ab officiali dicte tabule qui contrafecerit extorquantur per iustitiam loco nostri viginti solidi pro pena quotiens fecerit contra predicta.

(.XXXIV.) *Dels brunaters, en qual manera facen los draps.*

Item statuimus et ordinamus quod brunaterii possint facere pannos de tota natura et de tota lana et de omnibus coloribus, bene et legaliter, de cissa et de penso llerde et de Vallibus <et> de Montesono, et facere etiam pannos de tota natura de França et de Narbona, dummodo pelum de boch sive stopam non ponant in eis, et quod ipsi et alii possint facere tintam de omnibus coloribus ad opus sui et aliorum ubicumque voluerint, exceptis indi et grana.

(.XXXV.) *Que les cartes dels sensals del senyor rey e dels vendes dels sarrahyns pusquen ésser feytes per cascum notari.*

Item statuimus et ordinamus quod instrumentum <censualium nostrorum et> instrumenta venditionum sarracenorum qui vendentur possint confici per quoslibet notario civitatis et loci.

(.XXXVI.) *Que·ls hòmens de les viles del regne no sien tengutz de dar cena al procurador.*

Item statuimus et ordinamus quod homines villarum regni non teneantur dare cenam alicui procuratorum, nisi tantum nobis et successoribus nostris.

(.XXXVII.) *Que·ls carnicers pusquen pasturar bestiar en ^{38r} terres no laurades.*

Item statuimus et ordinamus quod carnicerii non possint pascere vel pasturare bestiarium eorum in vineis vel terris cultis absque voluntate dominorum ipsarum, alio modo nisi quam continuatur in foro Valentie.

¶²³ En el còdex: *et absque.*

¶²⁴ En el còdex, repetit: *nec servitium ponderatori.*

¶²⁵ En el còdex: *alibus.*

¶²⁶ En el còdex: *albaratorum.*

(.XXXVIII.) *Que sia remoguda del port de la mar la estacha que aquí era posada.*

Item statuimus et ordinamus quod a portu gradus Valentie removeatur staca que ibi posita erat ratione leude et pena tollatur que posita erat contra transeuntes dictam stacam donec scrutati erant, et deinde exigatur leuda legaliter et solvatur.

(.XXXIX.) *En qual manera los barquers pusquen aportar sal.*

Item tollatur pena imposita contra barcherios sive nautas aportantes sal aliis partibus pro expensis eorum, dum tamen in fraudem salis nostri Valentie sal non aportent causa vendendi.

(.XL.) *De la leuda, en qual manera deja ésser pagada.*

Item statuimus et ordinamus quod leude nostre et cuiuslibet loci nostri leventur et solvantur legaliter in maria in quibus debebunt solvi et in locis consuetis antiquitus et secundum quod antiquitus erat fieri consuetum, non in aliis partibus sive locis.

(.XLI.) *En qual manera dejen asegurar aquels que armaran lenys o barques.*

Item statuimus et ordinamus quod quicumque armaverit lignis suis vel barchis quod in eundo vel veniendo, de hiis que se habebunt de nostris officialibus expedire, se expediant cum baiulo nostro Valentie vel tenentem locum eius, et non cum alio.

(.XLII.) *En qual manera sia creat justícia al grau de València.*

Item ordinamus quod per manus iustitie et proborum hominum Valentie sit in gradu Valentie annuatim iustitia procreatus.

(.XLIII.) *En qual manera cascun hom pusca metre sarrahiens luraadors en sa heretat.*

Item statuimus et ordinamus quod quilibet homo civitatis et regni possit mittere sarracenos laboratores ad laborandum in hereditatibus suis ad certum tempus vel imperpetuum, et quod ipsi sarraceni vel qui iam habitant in eisdem non teneantur dare domino regi nec²⁷ alicui alii illos duodecim vel viginti solidos nec alia que erant de novo imposita que solvantur nobis, et quod franchi sint a quantitatibus supradictis et rebus, et quod sarraceni laboratores teneantur solvere domino hereditatis quicquid conventum fuerit inter eos, et quod bissantios sarracenorum habeant et recipiant ab ipsis domini hereditatis prout continetur in foro, et quod sarraceni non fortientur accipere salii, nisi id quod emere voluerint.

(.XLIV.) *Del delme dels sarrahiens catius qui's reemien, que és lexat et absolt.*

Item statuimus et ordinamus quod illud decimum quod petebatur noviter a captivis sarracenis qui se redimebant a dominis eorundem sit penitus absolutum, quod non teneantur solvere decimum supradictum nobis, cum tempore domini patris nostri non fuerit consuetum.

¶²⁷ En el còdex: *ut.*

(.XLV.) *Quals coses no deuen ésser peyorades par la cort.*

Item statuimus et ordinamus quod generaliter cuilibet homini civitatis et regni, cuiuscumque conditionis aut modi existat sive sit dives aut pauper, sint salve vestes²⁸ sue et alia que per forum Valentie excusabantur pignorari per curiam hominibus honoratis.²⁹

||^{38v} (.XLVI.) *Dels avers que deuen ésser garbellats.*

Item statuimus et ordinamus quod omnes averes qui debeant garbelari, videlicet *grana, indi, piper, zinzeber, gala, alum, mastech, encens* et *lacha*, et alii *avers* oceani que faciant garbelari garbelentur de cetero, ne fraus vel incamaramentum possint fieri in eisdem.

(.XLVII.) *Dels claus del almudà (sic), a qui deuen ésser comanades.*

Item statuimus et ordinamus quod³⁰ clavis almodini Valentie per iustitiam uni vel duobus probis hominibus comedentur, ut mercatores aportantes bladium in almodino predicto sub spe legali dimittere possint illud.

(.XLVIII.) *De la mida et del ban dels coltells, et del ban del seyn del ladre.*

Item statuimus et ordinamus quod quilibet portare possit cultellum de uno palmo et medio, et bannum cultelli maioris ipsius mide tornetur <ad quinque solidos>, et bannum cultelli evaginati tornetur ad sexaginta solidos.

(.XLIX.) *Dels pellers, que no deffacen alcuna roba dins .X. dies après que la auran comprada.*

Item statuimus et ordinamus quod aliquis pellerius <non sit ausus> defecere aliquam roba infra .X. dies postquam emerit eam, et eam tenuerit publice extra in *perxa* sua per dictos .X. dies³¹ iuret in posse iustitie anno quolibet teneatur, et postquam ropa steterit per decem dies in *perxa* non possit per aliquem demandare nisi solvet pretium quod constaret, et postquam cursor publice portasset eam per plateas non possit demandari pro furto, et intelligatur inter presentes, cum absentibus posset preiudicium generari. Et aliquis ministralis non <sit> ausus vendere aliquam roppam veterem pro nova nisi in principio mercati illud dicet emptori, et si non diceret perdat eam.

(.L.) *Negun privilegi impetrat contra ls privilegis datz o atorgat a la ciutat no aja valor.*

Item statuimus et ordinamus quod privilegium (sic) aliquod impetratum contra privilegium datum seu concessum civitati non habeat valorem nec in aliquo observetur.

¶²⁸ En el còdex, repetit: *vestes*. ¶²⁹ En el còdex s'afig: *Per hoc capitulum reservantur pignorate* ||^{38v} *vestes et alia ut ibi*. ¶³⁰ Ratllat: *al*.

¶³¹ En el còdex, repetit: *postquam emerit eam, et eam tenuerint publice extra per perexa sua per dictos .X. dies*.

(.LI.) *Que negun qui port corona no sia reebut en procuració ni en offici públich.*

Item statuimus et ordinamus quod prohibeatur de cetero ne aliquis portans coronam recipiatur in procuracione nec in officio publico.

(.LII.) *Dels corredors, en qual manera deuen usar de lur offici.*

Item statuimus et ordinamus quod aliquis cursor non sit ausus recipere salarium nisi iuxta forum inter ambas partes, nec sit ausus retinere nec facere emere roppam que sibi comandata fuerit ad vendendum, quod si fecerit suo officio omni tempore sit privatus.

(.LIII.) *Que negun usurer públich no sia reebut a neguna procuració per la cort.*

Item statuimus et ordinamus quod aliquis usurarius publicus non recipiatur aliqua procuracione pro curia nec³² in alio loco, ne anulletur petitio quam procurabit vel gentes super hoc possint in aliquo defraudari.

(.LIV.) *Que no sien feytes escales d'alt en bax per negun temps en València.*

Item statuimus et ordinamus quod scale de alto ad baxium que fiebant in civitate removeantur imperpetuum, ¶^{39r} ita quod non fiant in aliquibus contributionibus³³ civitatis, et cum civitas multum facere habebit illud fiat cum albaranis per ricos homines et per medianos et per minores,³⁴ secundum quod unusquisque habeat, <ad> cognitionem illorum de manu³⁵ maiori, mediocri et minori.

(.LV.) *Dels escaygs del blat et de les garbelladures de almudí.*

Item statuimus et ordinamus quod quilibet possit emere escagios bladi seranorum et aliorum hominum que fient in almudino, et quod non sit gabella de agranaduris bladi que versatur seu spargitur in almudino, et quod quilibet possit levare bladum suum de terra ubi vertetur seu spargetur.

(.LVI.) *Que negun batle no pusca posar calònia ab crida o sens crida.*

Item statuimus et ordinamus quod aliquis³⁶ baiulus non possit ponere caloniam super gentes, cum crida vel sine crida.

(.LVII.) *En qual manera los vehïns pusquen pesar les lurs coses.*

Item statuimus et ordinamus quod vicinus vicino possit ponderare et recognoscere res suas a quibus lesda dari non debeat absque aliqua pena, et quod mercatores vicini Valentie non teneantur ire ad tabulam pensi pro dicendo vel nominando lesdas quas homines extranei dare debeant in tabula supradicta.

(.LVIII.) *Que la justícia pusca fer gràcia et lexa de les calònies.*

Item statuimus et ordinamus quod iustitie possit dimittere et facere gratiam sive lexiā de caloni<i>s secundum quod utebatur tempore domini regis Iacobi.

¶ ³² En el còdex: *nunc*. ¶ ³³ En el còdex: *contributionibus*.

¶ ³⁴ En el còdex: *maiores*. ¶ ³⁵ En el còdex, repetit: *manu*. ¶ ³⁶ En el còdex: *alias*.

(.LIX.) *Dels advocatz et dels jutges, en qual manera deuen fer sacrament.*

Item statuimus et ordinamus quod advocati qui per denarios advocabunt, semel in anno faciant sacramentum quo utantur bene et legaliter iuxta sanam et bonam conscientiam eorum in omnibus causis que tenebunt, et quod non accipiant nec accipi faciant pro salario nisi quantum taxatum ei extitit per dictum dominum patrem nostrum cum privilegio suo, et quod veniant fovere causas quas ducent coram curia, et qui contra hec fecerit solvat penam in privilegio contentam.

Similiter ordinamus ne recipiant iudices salarium ultra quod in eodem privilegio contineatur.

(.LX.) *Que menor de .XXII. anys no sia reebut en offici de corredor ne en negun altre offici públich.*

Item statuimus et ordinamus quod aliquis minor viginti duobus annis non³⁷ recipiatur in curatore, nec utatur officio corritorie, aut officium publicum teneat in civitate.

(.LXI.) *En qual guisa los pleits sien menatz.*

Item statuimus et ordinamus, ad tollendum missiones scripturarum advocatorum et iudicum, quod omnes cause ducantur per forum Valentie sub ista forma quod petitio sit data et responsio facta eidem et exceptiones recipiantur, et non fiant alique positiones nec articuli nec aliquis alius processus, et quilibet possit dare testes super petitione sua vel super exceptione sua, et quod nulla petitio possit dici inepta et quod quilibet se possit iuxta forum Valentie appellare.

(.LXII.) *Que·ls senyors dels molins no prestén ne donen res a flequers.*

Item statuimus et ordinamus sub pena centum morabatinorum ne domini aliquorum molendinorum vel aliquis pro^{39v} ipsis audeat mutare nec dare per se vel per alium alicui flaquerie vel forinariis (sic) ad hec ut³⁸ moleat in suis molendinis, <et> si forte flaqueria acciperet vel faceret accipi mutuum, servitium sive donum de³⁹ aliquo domino molendinorum, a suo officio imperpetuum sit privata.

De dominis autem⁴⁰ molendinorum draperiorum intelligatur,⁴¹ scilicet quod non mutent nec donent alicui aliquid ut aportent pannos in molendinis suis.

(.LXIII.) *Per morabatins et per mazmudines sensals quant ne sia pagat.*

Item statuimus et ordinamus quod pro morabatino censuali solvantur tamen .IX. solidi regalium et pro maçmodina censuali septem solidi eiusdem monete, et tam de censualibus nostris quam aliarum personarum cuiuscumque conditionis aut modi existant de civitate et regno istud idem intelligantur deinde.

¶³⁷ En el còdex: *in*. ¶³⁸ En el còdex: *ne*. ¶³⁹ En el còdex: *in*.

¶⁴⁰ En el còdex: *Declinis aut tres*. ¶⁴¹ En el còdex: *intelligati*.

(.LXIV.) *Que negun juheu no sia batle ni cort, ni tinga offici públich.*

Item statuimus et ordinamus quod nullus iudeus sit baiulus nec teneat baiuliam nec curiam, nec possit etiam esse collector reddituum in Valentia nec in aliquo loco regni, nec officium publicum teneat unde super christianum habeat iurisdictionem.

(.LXV.) *Que sia retuda sens tot preu cascun la cosa sua que li serà emblada o si serà trobada.*

Item statuimus et ordinamus quod quicumque invenerit rem vel roppam suam que sit furata eidem vel fortiata aut extracta de posse suo absque voluntate sua, et fuerit in posse alicuius iudei vel alicuius alterius persone, quod domino suo restituatur libere absque pretio et servitio, non obstante privilegio aliquo in⁴² contrarium concesso vel etiam concedendo.

(.LXVI.) *Del sacrament de les⁴³ malediccions dels juehus.*

Item statuimus et ordinamus quod observetur et confirmetur per civitatem et regnum esmenda fori Valentie que facta fuit super facto sacramentalis maledictionum iudeorum.

(.LXVII.) *En qual manera les juehus logrers deuen jurar⁴⁴ que usaran de lur offici.*

Item statuimus et ordinamus per civitatem et regnum quod iudei usurarii iurent quolibet anno in posse iustitie quod mutuent ad rationem .III^{or}. denariorum pro libra, iuxta cotum domini patris nostri et non ad amplius, et si contrafecerint perdant debitum et solvant pro pena .X. marchos argenti, de qua nos habeamus tertiam partem et tertiam comune et tertiam accusator.

(.LXVIII.) *Que negun juheu no gos decollar <car>ns en la carnasaria dels cristians.*

Item statuimus et ordinamus quod aliquis iudeus non decollet carnes in carniceria christianorum infra menia⁴⁵ civitatis vel loci.

(.LXIX.) *Que si<a> departiment de vestedures de cristians ab juehus. Que·ls juehus porten capes rodones a costum de Barchilona.⁴⁶*

Item, cum iudei⁴⁷ non sint in una fide seu credentia nobiscum propter quod inter vestes christianorum et iudeorum distinctio habitus debet esse,⁴⁸ statuimus et ordinamus per civitatem et loca regni quod quilibet iudeus ultra etatem decem annorum portet capam rotundam indutam⁴⁹ ad consuetudinem Barchilone, eundo per civitatem vel villam excepto eorum callo; sed si extra civitatem vel vill-^{40r}-am

¶ ⁴² En el còdex: *et*. ¶ ⁴³ En el còdex: *deleos*.

¶ ⁴⁴ En el còdex: *jurarar*. ¶ ⁴⁵ En el còdex: *nema*.

¶ ⁴⁶ En el còdex: *iudei cum*. ¶ ⁴⁷ La segona frase del títol del capítol s'escriu més avall. Vegeu la nota

següent. ¶ ⁴⁸ En el còdex s'inclou ací un títol com si fora un capítol nou: *Que·ls juehus porten capes rodones a costum de Barchilona. Item statuimus et ordinamus...* ¶ ⁴⁹ En el còdex: *capas rotundas incultam*.

iverint spatiatum, portent eas in collo si voluerint, et si per caminum de uno loco ad alium accedere voluerint, tunc portent aliam vestem quamcumque voluerint; et si quis iudeus contra hoc fecerit penam .XXX. solidorum pro nobis baiulo nostro solvat pro⁵⁰ <una>quaque vice.

(.LXX.) *Que juheu no sia creegut ultra .V. sous en la sua cosa pròpria.*

Item, propter dolum et multas fraudes quas iudei faciunt, ut dicitur christianis, ratione cuiusdam privilegii quod habent quod credantur de eo quod se assererunt mut<u>asse, statuimus et ordinamus quod aliquis iudeus non credatur ultra .V. solidos in <re> sua propria absque⁵¹ carta aut testibus christianis, non obstante eorum privilegio supradicto.

(.LXXI.) *Que cascun successor del rey sia tengut de jurar dins .I. mes.*

Item statuimus et ordinamus quod quando karissimus filius noster <habeat> regnare infra unum mensium tunc primum venturum in civitate Valentie faciat personaliter Curiam celebrare, et iuret tenere et observare et facere teneri et penitus observari foros Valentie et privilegia, bonos usus et consuetudines civitatis et regni Valentie, licet iam hoc iuraverit⁵² in presentia nostra pariter atque vestra.

Illud idem etiam successores nostri et sui facere et iurare penitus teneantur.

Has autem laudationes, statuta, gratias et remissiones per nos et successores nostros imperpetuum facimus vobis civibus Valentie supradictis et omnibus aliis hominibus locorum omnium⁵³ regni Valentie et vestris et eorum successoribus imperpetuum qui foros Valentie volueritis acceptare,⁵⁴ sicut melius dici et intelligi <potest> ad vestrum et vestrorum semper bonum et scincerum intellectum. Volentes quod omnes cives et habitatores civitatis et regni Valentie qui, ut dictum est, foros Valentie voluerint acceptare sint in predictis gratiis ac beneficiis ac omnibus aliis et singulis supradictis participes⁵⁵ et consortes, ac ea omnia per loca regni Valentie sic observent et faciant observari, non obstante si contra forum Valentie concessimus et confirmamus seu ordinavimus <aliqua ex predictis, cum ea ex certa scientia et de vestro assensu et ad vestri requisitionem duxerimus concedenda, corrigenda ac etiam ordinanda>, nec obstantibus aliquibus⁵⁶ privilegiis impetratis⁵⁷ in contrarium vel de cetero impetrandis.

Et ut predicta omnia maiori gaudeant firmitate iuramus per Deum et eius sancta .IIII^{or}. Evangelia, a nobis corporaliter tacta, et crucem Domini, et per infantem Alfonsum, karissimum primogenitum nostrum, illud idem iurari facimus de presenti predicta omnia observare iuxta posse nostrum et non in aliquo contravenire.

¶ ⁵⁰ En el còdex: *pena*. ¶ ⁵¹ En el còdex: *ab sens*. ¶ ⁵² En el còdex: *iuraverint*. ¶ ⁵³ En el còdex: *hominum*. ¶ ⁵⁴ En el còdex: *aspectare*.

¶ ⁵⁵ En el còdex: *particeps*. ¶ ⁵⁶ En el còdex, repetit: *aliquibus*. ¶ ⁵⁷ En el còdex, repetit: *privilegiis impetratis*.

Mandantes nichilominus universis officialibus nostris, presentibus et futuris, quod predicta omnia et singula firma habeant et observent et faciant inviolabiliter observari, et non contraveniant nec aliquem contravenire permittant aliquo modo vel aliqua ratione.

Datum Valentie, kalendis decembris anno Domini .M^o.CC^o. octuagesimo tertio.

Signum Petri, Dei gratia Aragonum <et> Sicilie regis, signum infantis Alfonsi, illustris regis Aragonum, primogeniti, qui predicta omnia et singula iuramus per Deum et eius sancta Evangelia, manibus nostris tacta, et per crucem Domini tenere et observare, ut superius continetur et non ¶^{40v} in aliquo contravenire.

Testes sunt: Guillermus, vicecomes Castrinovi, Petrus Arnaldi de⁵⁸ Botonach, Iacobus Petri, Arnaldus de Corsavino, Blaschus Eximeni de Ayerb.

Signum Raymundi Scorna, dicti domini regis scriptoris, qui mandato eiusdem domini hec scribi fecit, cum supraposito in .XXIX. linea, ubi dicitur «modo», et .XLII., ubi «extra» dicitur, et in .LVII., ubi dicitur «christianis», et clausit loco et die et anno prefixis.

10.2

1283, desembre, c. 1 / 1284, abril, 27 i 30. València.

Cinquanta-quatre ciutadans i prohoms de la ciutat de València —possiblement els consellers municipals—, setanta-nou caps d'onze parròquies i dos-cents quaranta-nou caps de vint-i-quatre oficis de la mateixa ciutat, i dèhuit llauradors de Russafa i de la resta del terme, el nom dels quals s'hi explicita, juren fidelitat a Pere el Gran i l'infant Alfons i l'observança i defensa a ultrança dels Furs de València. Uns mesos després ho fan els habitants de la universitat de Museros, el nom dels quals també s'hi explicita.

ACA, Reial Cancelleria, Cartes reials, Legislació, Lligall 9, 2, ff. 6v-12r.

Aquests són aquells que feeren lo sacrament de la feeltat en poder e en mans del molt noble e molt alt senyor en P(ere), per la gràcia de Déu rey d'Aragó e de Sicília, e juraren ¶^{7r} encara les altres coses en lo dit sacrament davall contengudes en presència e audiència del Consell de la ciutat de València, dins, en la claustra de Santa Maria de la Seu de València. E aquell matex sacrament feeren al noble senyor inffant n'Anffós, fill e hereu e primer engendrat del dit noble senyor r[ey] en P(ere), e en presència e en audiència d'aquell noble infant n'Anfós, fill e hereu e primer engendrat damunt dit, segons que's seguex pruhixmament:

Primerament, en Guillem Escrivà, ciutadà de València, per si e per los seus, jurà per Déu e per los sants quatravengelis e lo se[ny]al de la santa creu de Nostre

¶⁵⁸ Ratllat: *Bonach*.

Senyor, denant ell posats e per les sues mans tocats, en poder e en les mans del dit senyor rey, e en presència e audiència d'aquell \e/ del dit noble senyor inffant n'Amfós e de tot lo dit Consell de la universitat de València, sí feelment guardar e observar feeltat al dit senyor rey e al dit senyor inffant n'Amffós, e haver en sa memòria empertotstemps e en son cor, que no farà dan en son cors al dit senyor rey ni al dit senyor infant n'Amffós; que no·ls descobrirà de lur secret a lur dan, ni serà a dan d'ells ni d'alcun d'ells de les fortalees per les quals ells poden ésser segurs, ni serà a ells o a algun d'ells en dan d'açò que serà sa dretura; e que no jaurà carnalment ab lur mare ni ab lur filla ni ab lur muller, ne farà semblant cosa que no sia honesta en la casa d'aquells; e que no serà a lur dan de les lurs possessions; e que no farà aquella cosa que sia bona e leugera de fer e d'acabar al senyor, greu ne embargosa d'acabar ne de fer; e que no farà ço que's pot fer que no puscha fer ne acabar; e que no celarà a ells ço que seria dan d'ells, ans lo li descobrirà e·ls li dirà si u sabrà; e ncarà que ajudarà per tot son poder [e] forces sues als furs e a les [co]stumes de la ciutat de València observar e mantenir e deffendre contra totes persones.

Ítem, en Ferrer Mathoses, ciutadan de València, jurà e feu lo sagrament damunt dit.

Ítem, en G(uillem) Fort, ciutadan de València, jurà e feu lo sagrament damunt dit.

Ítem, en Berenguer Fabarzà jurà e feu lo sagrament damunt dit.

||^{7v} Ítem, en Thomàs Valentí jurà e feu lo sagrament damunt dit.

Ítem, en Berenguer de Berga jurà e feu lo sagrament damunt dit.

Ítem, en Nicholau Salvat[err]a jurà e feu lo sagrament damunt dit.

Ítem, en Jacme Deçmàs jurà e feu lo sagrament damunt dit.

Ítem, en Berthomeu Fuster jurà e feu lo sagrament damunt dit.

Ítem, en G(uillem) Costantí jurà e feu lo sagrament damunt dit.

Ítem, en P(ere) de Soler jurà e feu lo sagrament damunt dit.

Ítem, en Bernat Costanç jurà e feu lo sagrament damunt dit.

Ítem, en Salvador de Torres jurà e feu lo sagrament damunt dit.

Ítem, en Guillem Michel jurà e feu lo sagrament damunt dit.

Ítem, en Guillem Català jurà e feu lo sagrament damunt dit.

Ítem, en P(ere) de Ripoll, correger, jurà e feu lo sagrament damunt dit.

Ítem, en Bernat Çataula jurà e feu lo sagrament damunt dit.

Ítem, Enego Pèriç \de Bohisà/ jurà e feu lo sagrament damunt dit.

Ítem, Marcho Pintor jurà e feu lo sagrament damunt dit.

Ítem, n'Arnau de Campdàse[ns] jurà e feu lo sagrament damunt dit.

Ítem, en P(ere) Virgili jurà e feu lo sagrament damunt dit.

Ítem, en Phelip de Frígola jurà e feu lo sagrament damunt dit.

Ítem, en R(amon) Sanç, perpunter, jurà e feu lo sagrament damunt dit.

||^{8r} Ítem, en Guil[le]m Ferrer jurà [e] feu lo sagrament damunt dit.

Ítem, en Guillem Senan jurà e feu lo sagrament damunt dit.

Ítem, en Berenguer de Torres jurà e feu lo sacrament damunt dit.
 Ítem, en Guillem Pujol jurà e feu lo sacrament damunt dit.
 Ítem, en Domingo Navata jurà e feu lo sacrament damunt dit.
 Ítem, en P(ere) Mir, bayner, jurà e feu lo sacrament damunt dit.
 Ítem, n'Arnau de Milleres jurà e feu lo sacrament damunt dit.
 Ítem, Jacme R(amon) de Cervera jurà e feu lo sacrament damunt dit.
 Ítem, en Bonanat de Pomar jurà e feu lo sacrament damunt dit.
 Ítem, Bernat Dur[a]n jurà e feu lo sacrament damunt dit.
 Ítem, en Berenguer Çapla[n]a jurà e feu lo sacrament damunt dit.
 Ítem, n'Arnau de Mont-roig jurà e feu lo sacrament damunt dit.
 Ítem, en R(amon) de Riusech jurà e feu lo sacrament damunt dit.
 Ítem, en G(uillem) de Porçà jurà e feu lo sacrament damunt dit.
 Ítem, en P(ere) Maçó jurà e feu lo sacrament damunt dit.
 Ítem, en Berenguer de Ripoll, notari, jurà e feu lo sacrament damunt dit.
 Ítem, [en] Pon[ç] Alarich jurà e feu lo sacrament damunt dit.
 Ítem, en G(uillem) de Vallach jurà e feu lo sacrament damunt dit.
 Ítem, en G(uillem) Mir jurà e feu lo sacrament damunt dit.
 ||^{8v} Ítem, n'Arnau de [T]ér[m]ens jurà e feu lo sacrament damunt dit.
 Ítem, n'Arnau Scrivà jurà e feu lo sacrament damunt dit.
 Ítem, en Ferrer Ça-reyal jurà e feu lo sacrament damunt dit.
 Ítem, en R(amon) de Poblet jurà e feu lo sacrament damunt dit.
 Ítem, en Guillem Celom jurà e feu lo sacrament damunt dit.
 Ítem, en Romeu Pellicer jurà e feu lo sacrament damunt dit.
 Ítem, en Matheu jurà e feu lo sacrament damunt dit.
 Ítem, en Pol [d]e Torroella jurà e feu lo sacrament damunt dit.
 Ítem, en G(uillem) Bernat jurà e feu lo sacrament damunt dit.
 Ítem, en Bernat Amalrrich jurà e feu lo sacrament damunt dit.
 Ítem, n'Exemén de Torres jurà e feu lo sacrament damunt dit.
 Ítem, en Nicholau Pèriç jurà e feu lo sacrament damunt dit.

Enaprés, los dits ciutadans e prohòmens de la ciutat de València, per manament e per auctoritat del senyor rey, ordenaren e elegiren prohòmens de cascuna parròquia e de cascuns officis, a[rt]s e mesters qui ajudassen a t[e]nir en bon estament e en pau e en tranq[ui]l·litat la dita ciutat e'l regne, e per observar furs e ls privilegis e la feultat del dit senyor rey e del senyor inffant n'Amfós, e encara que aquells prenguen lo sacrament ||^{9r} dels altres de la ciutat \qui a jurar han,/ segons que se'n seguex:

Aquesta és la forma de sacrament dels ciutadans de València e dels altres del regne feyta per manament del senyor rey:

«Yo, aytal, ciutadan de València, jur per Déu e los sants .IIII. Evangelis de Déu, tocats corporalment de mi e per la santa creu de Nostre Senyor, feultat al

molt alt e noble senyor en P(ere), per la gràcia de Déu rey d'Aragó e de Sicília, e al senyor inffant don Alffonso, primer fill d'ell e hereu, e totes les altres coses que en la forma del sacrament de la feultat en lo fur de València són contengudes e especialment comptades.

Jur encara en la forma damunt dita tenir o observar en totes coses e per totes furs de València, e totes les libertats e atorgaments e confirmacions, privilegis e capítols a mi e a la universitat de València per los dits senyor rey e senyor inffant atorgats e confermats, donats e jurats novellament, e jur encara tenir mi e la ciutat en tranquil·litat, e dissessió e discòrdia esquivar e vedar de ma força.

E aquestes coses m[...]g[...] d'aquelles no lejaré de negú ni de neguns trencar ni c[o]rrrompre, abans seré ajudador de tota ma força a deffendre e a man[te]nir e conservar totes les coses e sengles damunt dites, si Déus m'ajut e los sants Evangelis seus».

Aquest \és/ l'ordenament feyt per lo senyor rey e per los prohòmens de la ciutat de València per tenir en bon estament e en pau e en tranquil·litat la dita ciutat e lo regne, e per observar furs de València e la feultat al senyor rey e al senyor ^{9v} enfant n'A[mffós].

Aquests dels caps dels mesters davall nomenats pu[sque]n aquells de lur mester [m]etre en deenes, e atresí que sien en deenes totes les parròquies.

Primerament, són en lo sacrament aquests caps de les parròquies davall nomenats e que los .iiii. prohòmens de cada una d'aq[uest]es parròquies prenguen lo sacrament dels altres de la parròquia qui romanen.

De la parròquia de Santa Maria: Bernat Çataula, Phelip Serra, A(rnau) de Sobirats, Enego Periç, mestre, P(ere) G(uillem) de Manresa, P(ere) de Sentvicent, Gueraldó Ma[...]r.

De Sent Berthomeu: Jacme Capeller, Pere Bonet, Domingo de Terol, Domingo de Ruffès, A(rnau) Ciffre, G(uillem) de Solsona, en Guaxart, Bonet de Vilalba, \en/ Porçà, Goçalvo Çorito, Nicholau de Salvaterra.

De Santa Caterina: Jacme Castellà, Gerau Çaffont, Domingo de Torrafeyta, en R(amon) de Coromines.

De Sent Martí: Johan d'Aulesa, en Romeu Pellicer, en P(ere) de Barberà, Johan d'Ongría, Berthomeu de Lagostera, A(rnau) de Térmenes, Domingo de Peralta, en Cardona Des[...], en Caner, en Bernat Çamorera, P(ere) Talla.

De Sent Andreu: Berenguer Çapl[a]na, A(rnau) de Mont-roig, Domingo de Sarrià, Berthomeu Roig, G(uillem) Michel, G(uillem) Burgera, [...] [...]rpi[...], Maymó de Pontons, G(uillem) Sanxo, P(ere) de Torres.

De Sent Thomàs: G(uillem) Escrivà, Berthomeu Deçpont, Ferrer Mathoses, G(uillem) d'Espígol, G(uillem) Mir, en P(ere) Mir, Ferrer d'Apiera, en Thomàs Fabre, Simon Deçmaç, G(uillem) de Vallach, Berenguer de Ripoll, Huguet de Romaní.

||^{10r} De Sent Steve: A(rnau) Scrivà, Bonanat de Pomar, Berenguer de B[...], [Arnau] de Milleres, Bernat de Valldaura, A(rnau) de Valldaura, Ferrer Ço[...], en Richart Meneschal et son fill.

De Sent Salvador: G(uillem) Val[ ]mol[ ], A(rnau) del Castellar, G(uillem) Cerdà, Phelip de Frígola, Ramon Barber.

De Sent Lorenç: Ponç Alarich, Jacme Company, Exemén de Torres.

De Santa Creu de Roterós: [en] Vicent, lo fill d'en P(ere) G(uillem) Català, en Corberà.

De Sent Johan: n'Espanyol, P(ere) Virgili, Sanxo Oliver, Benet de Venes.

Dels mesters sien elets primerament per caps de cada mester los davall scrits.

De la çabateria: Jacme Aranyó, P(ere) Steve de Limotges, Bernat de Bergua, Berenguer Ça-riera, P(ere) d'Almirall, A(rnau) Porcell, A(rnau) Ruffet, P(ere) Virgili, Andreu de Bergua, Berenguer Çalboreda, Garcia de Saragoça.

Dels carnicers: G(uillem) Costantí, Berthomeu Çahilla, Jacme Cortit, P(ere) Verdú, Johan Benet, [...] Deçcanet, Borraç d'Oulesa, Bonanat Reig, Berenguer Serrador, en Bernat d'Alós.

Dels freners [e ar]genteres: Berenguer Fabarzà, en [...] Deçbosch, Marcho Pintor, R(amon) de Casell[es], Ferrer Çafont, fiveller, Martí Pèriç, p[in]tor, A(rnau) de Serra, R(amon) Tixeda, Jacme Argenter, Bonasenya, P(ere) Argenter.

Dels pellicers: P(ere) Ferrer, P(ere) Bertran, pellicer, en Parençós, A(rnau) Guavarra, Ferrer Ermengou, en Clarmunt, Berthomeu Cas[...], Berenguer Metge, A(rnau) Deçpuig, en Berthomeu de Perpinyà.

||^{10v} Ítem, de la pelleria: [... d'E]çplugues, en Bernat Riera, G(uillem) Basset, Bernat Basset, R(amon) Sena[n], Bernat Balaguer, R(amon) Ve[y]à, G(uillem) Riera, Berenguer Deççalç, P(ere) de [...]ia[...], en Balaguer, corredor, Berenguer Raffaces, en G(uillem) Crexell, Berthomeu, corredor, [...] de [...]fà.

Ítem, dels drapers: en P(ere) de Ripoll, G(uillem) P[o]nç, Bernat Deçclapers, Martí de Cedrelles, Ramonet de Poblet, Berenguer de Besaldú, Berenguer [M]açó, Jacme Deçmàs, Bernat d'Arenys, Jacme de Celma, Jacme de Soler.

Ítem, dels sartres: G(uillem) Moliner, G(uillem) Rocha, R(amon) de Muntgay, en Semuran, Guillem Veyà, P(ere) Cespluga, P(ere) Roger, en Marquet Çafont, n'Assensi.

Ítem, dels brunaters: Bernat de Solsona, en R(amon) de P(ere), G(uillem) de Sarrià, en Bernat Costanç, en Salvador de Torres, en Giner Rabaça.

Ítem, dels texidors: Guillem d'Almacit, A(rnau) Texidor, Domingo de Monçó, [...] R[o]ig, P(ere) A(rnau), G(uillem) Texidor.

[Ítem, dels ...]: [...]dal de Puigvert, Jacme Capeller, Johan de Salas.

Dels obradors: Berenguer d'Alberola, R(amon) de Camp[fra]nch, Bernat del Boix, Thomàs Garcia, Jacme de Monçó.

Ítem, dels corregers: Jacme de Perp[i]nyà, P(ere) Çamata, Pere de Ripoll, Berenguer P[r]unell, Jacme Seller, P(ere) de Galliça, Guillem de Monçó, en Bernat Matheu, en Vil·là, [...] de Fo[...]lles, Pere Çarrocha.

Ítem, dels fusters: Sanxo Oliver, Berthomeu Mar[r]oquí, P(ere) Fuster, Bernat Caruces, Berenguer Fuster, ||^{11r} P(ere) Tor[...], G(uillem) de Soler, Guerau Roqueta, Thomàs Fuster, Berenguer de Santap[...], A(rnau) de Campdàsens, Bernat de Luymanya, Johan de [B]arbastre.

Ítem, dels piquers: R(amon) Bernat, piquer, Nichol[au, p]iquer, Pere Vid[a]l, Bernat Duran, en Martorell.

Ítem, dels coltellers e bahiners e fer[re]r[s]: en Burgera, R(amon) Gela[t]s, Berenguer de Noguer, R(amon) de Vich, colteller, P(ere) Mir, bayner, Domingo de Navata, Jacme Terroga, R(amon) de Cigar, Guillamó Salelles, Berenguer de Déu, G(uillem) de Sent Salvador, G(uillem) Oliver, ferrer, Guerau de Merola, Paschual Ferrer, Bernat A(rnau), Pericó de Portaví, en Sanxo Navarro, Johan Calderer, Ramon Calderer, Ferrando Ferrer, Bernat Guillem.

Ítem, dels hòmens de la mar e dels corredors: Bernat de Lançà, Bernat Amalrich, Bernat Arau, G(uillem) [S]enan, Berenguer Motes, P(ere) Guilla, en Castellonet, Berthomeu Maçot, G(uillem) Bonet, G(uillem) Martí, Johan R(amon), Bernat [...], G(uillem) Fort, Thomàs Valentí, en Macià de Poblet, Bernat d'Orchau, Ponç, co[rredo]r, Berthomeu, corredor, Jacme Riquer, R(amon) Çacelva, P(ere) Çaselva.

Ítem, dels peschadors: Johan de Colent, Johan de Palau, P(ere) Michel, Ponç Avellà, en Johan Roster, P(ere) Porter, Nada[l] Thomàs, P(ere) Texidor, Bernat d'Elna, Dalmau de Garrigans.

Ítem, dels ortolans: n'Esteve de Viaga, R(amon) Cres[...], Ferrer Vidal, Bernat Vidal, Santipoli, Bernat Alós, Johan de Muntalbà, Johan de Xàt[iv]ja, G(uillem) Martí, Johan de Taraçona, en R[o]meu de la Serra, Romeu Deçsoler, en G(uillem) [...]er, Bernat Ponç, Domingo de Estela, G(uillem) Oliver, en G(uillem) Serrador.

||^{11v} Dels cambiadors: en P(ere) de Muntanyola, Bernat Ferrer, G(uillem) de Pratbuh[í], G(uillem) A(rnau), Bernat Cort[i]t, Bernat de Lémena.

Dels scrivans: en Giner [R]abaça, G(uillem) [...]ner, A(rnau) Astruch, Jacme Sarr[a]h[í], Bernat Galceran, G(uillem) Agramunt, F[...] Ça[...]ba, R(amon) Maçana, Ferrer del Mas.

Ítem, dels moliners: en Bernat Redoner, en P(ere) Guasch, G(uillem) Pujol, Bernat Roig, G(uillem) de Copons, Ferrer Moliner, P(ere) Deçpuig, P(ere) de Carcassona, A(rnau) Claver, Johan de na Jaquesa, Pere Deçcaus, G(uillem) Pujol.

Ítem, dels taverners: en G(uillem) de Pomar, en Sanfores, R(amon) Todó, en Prats, G(uillem) Baldoví, Michel Abat, Garcia Fuster, en Portell.

Ítem, dels perpunter et cobertorers: P(ere), perpunter, R(amon), perpunter, R(amon) Sanç, perpunter, Berthomeu, perpunter, en Pagan.

Dels lorigers e dels espaers: en Ballester, en Bonacorsa, en Pelegrí, ballester, R(amon), espaer, G(uillem), spaer, P(ere), ballester, en Genayo.

Ítem, de la draperia del lin: [en] Domingo, Bernat Çatorra, en Bataller, Domingo d'Aguiló, en Mealla, n'Abelló, Berenguer d'Àer.

Ítem, de Ruçafà e dels altres lauradors: en Bonfill, n'Olbert, A(rnau) D[u]ran, P(ere) Duran, n'Abelló, G(uillem) d'Aparici, P(ere) Ra[...]aç, Jacme Bofill, en Todó, P[el]egrí son genrre, [...] Lopart, G(uillem) d'Espígol, P(ere) R[e]don, G(uillem) Borraç, P(ero) Rohiç, [...] ||^{12r} Daviu, Bernat Borraç, en Rabaça.

An[no] Domini millesimo .CC^o. octuagesimo quarto .V^o. kalendas madii, Michel de Nabau e R(amon) Sasala, jurats de Museros, per ells e per la universitat del dit loch de Museros, >de volentat e consentiment <e> atorgament d'en Garcia Lopiç, comanador de Montalbà, juraren e feren lo sagrament damunt dit de la feeltat en poder d'en Sancho Loarre, justícia de València, e dels jurats per lo senyor rey reebents, e totes les altres coses juraren en lo dit sagrament contengudes e expresades segons que damunt són escrites.

Enaprés, *pridie kalendas madii* del any damunt dit, feren lo dit sagrament de feeltat en la forma ja dita per ells e per lurs succehidors Nicholau Màger, en P(ere) Fort, G(uillem) Maestre, Bernat Davit, Ferrer Grau, P(ere) Deçcoll, Bernat Deçplà, Michel Lombart, G(uillem) Calderó, P(ere) Cifre, Sancho de Biscarra, G(uillem) de Palmerola, Barberà Çabater, P(ere) Julià, Romeu Graa, Bernat Tortosa, P(ere) S[...], G(uillem) Cirera, Bern[ar]dó de Muntarcho, Berenguer Ferrer, P(ere) de Palmerola, R(amon) Cortés, Bernat Çaffont, Jacme Giner, G(uillem) Pujol, P(ere) Deçplà, Domingo Vallés, Domingo de Carcia, A(rnau) de Nabau, Bernat [...]t, P(ere) Màyner, G(uillem) Bertran, P(ere) Lamera, P(ere) Bertran, Johan de Santa Palaya, [J]ulià Lanera, G(uillem) Bellet, Romeu de Palmerola, en Calvaró (sic) Çaguilera, G(uillem) G[o]mar, Domingo Meseguer, Berenguer de Rubi[ó], habitants del dit loch de Museros.

10.3

1284, gener, 5. Barcelona.

Pere el Gran, davant els dubtes existents, concedeix als prohoms i universitats de Morvedre, Xàtiva, Sogorb, Morella, Alzira, Cullera, Gandia, Llíria, Castelló de la Plana i qualsevol altra vila que vulga acceptar els Furs de València les mateixes llibertats, munificències, beneficis, concessions i gràcies que han estat concedides a la ciutat de València, excepte les referents a la franquesa de lleudes i peatges, el Consolat del Mar i l'Albufera.

ACA, Col·leccions, Manuscrits, Casa reial, núm. 9, f. 47r-v.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 46, f. 143v.

Publ.: Ll. ALANYÀ, *Aureum opus regalium privilegiorum civitatis et regni Valentie*, València, Diego de Guimiel, 1515, «Petri primi», XXVIII.

V. GARCIA EDO, *El llibre dels privilegis de València*, València, Vicent García editors, 1988, pp. 190-191.

En qual manera sunt participans les homes de lles viles del rey ¶^{47v} del regne de València en les privilegues que'l rey⁵⁹ feus als homes de la civitat.

Noverint universi quod nos Petrus, Dei gratia Aragonum et Sicilie rex, nuper in Valentia multas libertates, munificentias, franquitates, beneficia, ordinationes, concessionem et gratias fecimus et concesserimus vobis probis hominibus et toti universitati Valentie cum privilegiis nostris, ut continetur in eis, de quibus universitates aliquorum locorum regni Valentie dubitent utrum ea omnia ad universitates easdem similiter se extendant, ideoque nos Petrus, Dei gratia rex predictus, per nos et nostros concedimus vobis probis hominibus et totis universitatibus hominum Muriveteris, Xative, Sogorbii, Morelle, Aliezire, Cullarie, Gandie, Lyrie, Castellionis campi de Burriana et omnibus aliis hominibus et universitatibus aliarum villarum, castrorum et locorum regni Valentie, presentibus et futuris, qui foros Valentie volueritis acceptare, quod in omnibus libertatibus, munificentis, beneficiis, concessionibus et gratiis per nos concessis probis hominibus et universitati Valentie cum nostris privilegiis atque cartis partem habeatis ac in eisdem omnibus vos et vestros esse volumus participes et consortes, excepta franquitate leudarum et pedagiorum concessa civibus Valentie et exceptis quibusdam concessionibus nostris factis eisdem super consulatum hominum⁶⁰ maris et super albufaria atque devesia nostra Valentie; in aliis autem omnibus per nos concessis eisdem civibus Valentie vos et vestri, ut dictum est, consortes sitis ac participes et de eisdem possitis uti sicut et ipsi, sicut melius et plenius in dictis privilegiis continetur.

Mandantes universis officialibus et subditis nostris, presentibus et futuris, quod⁶¹ predicta omnia et singula firma habeant et observent et ab omnibus faciant inviolabiliter observari, et non contraveniant nec aliquem contravenire permitant aliqua ratione.

Datum Barchinone, nonis ianuarii anno Domini .M^o.CC^o.LXXX. tertio.

Signum Petri, Dei gratia Aragonum et Sicilie regis, signum infantis Alfonsis, illustris regis Aragonum primogenitum, qui hec laudamus et confirmamus appositum hec per manum Petri Marchesii, scriptoris nostri, loco, die et anno prefixo, et sigillum nostrum apponi <iussimus>.

Testes sunt: Arnaldus Rogerii, comes Pallerensis, Berengarius de Entença, Ermengaudus, comes Urgelli, R(aimundus), vicecomes de Vila<m>ur, Guillelmus de Angularia.

Signum Raymundi Scorna, dicti domini regis scriptoris, qui mandato eiusdem hec scribi fecit et clausit, loco, die et anno prefixo.

¶⁵⁹ En el còdex: *del rey*.
¶⁶⁰ Ratllat: *at*. ¶⁶¹ Ratllat: *in dicta*.

10.4

1284, c. abril.

Anotació d'un registre cancelleresc que indica que Pere el Gran i els ciutadans i homes dels llocs del regne de València han fet una composició segons la qual els qui tinguen béns per valor de 15 a 500 morabatins contribuïran al rei amb un morabatí, els qui tinguen béns per valor de 500 a 1.000 morabatins en pagaran dos i els qui tinguen béns per valor de 1.000 morabatins en avant en pagaran tres.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 51, f. 8r.

Facta fuit compositio inter dominum regem et cives ac homines locorum regni Valentie in hunc modum: quod ille qui habuerit in bonis usque ad quantitatem quindecim morabetinos⁶² vel ultra usque ad quingentos morabetinos solvat unum morabetinum, et qui habuerit in bonis quingentos morabetinos vel ultra usque ad sumam mille morabetinos solvat duos morabetinos, et qui habuerit in bonis mille morabetinos vel ultra quantumcumque fuerit solvat tres morabetinos.

10.5

1284, abril, 10. València.

Pere el Gran concedeix als jurats, prohoms i universitat de la ciutat de València i als altres llocs del regne de València l'absolució del pagament del proper monedatge, en raó del servei de morabatins que han pagat segons una ordenació feta al respecte. S'escriu als oficials reials per tal que obliguen els habitants de les viles i llocs del regne de València a pagar la part que els pertoca en la quantitat que el rei ha de rebre pels privilegis concedits.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 46, f. 181v.

Nos Petrus, Dei gratia Aragonum et Sicilie rex, per nos et nostros concedimus vobis iuratis et probis hominibus ac universitatibus civitatis Valentie ac aliorum locorum regni Valentie quod in solutionem primi monetatici quod nobis dare debetis faciatis nunc nobis servitium de quibusdam quantitibus morabetinorum iuxta ordinationem inde factam, propter quod nos a monetatico proxime venturo vos dictam universitatem Valentie et aliorum locorum regni vos et bona vestra per presentem cartam duximus absolvenda.

Mandantes universis officialibus nostris quod ad solutionem primi monetatici vos seu bona vestra in aliquo non compellant.

Datum Valentie, .iiii^o. idus aprilis.

¶ ⁶² Ratllat: *vel ultra usque ad quantitatem solvat unum morabetinum.*

Fuit scriptum universis officialibus quod unusquisque sub suo districtu compellet homines villarum et locorum regni Valentie ad solvendum partem ipsis contingentem in quantitate denariorum quod dominus rex habuit pro privilegiis ab universitatibus predictis.

Datum ut supra.

EL REGNAT D'ALFONS EL LIBERAL

LES CORTS DE VALÈNCIA-BORRIANA DE 1286

11.1

1286, gener, 25. Gandia.

Alfons el Liberal ordena al justícia, jurats, prohoms i a la universitat de Xàtiva, Alzira, Cullera, Corbera, Ontinyent, Cocentaina, Alcoi, Biar, Castalla, Bocairent, Moixent, Gandia, Pego, Dénia, Guadalest, Alpont, Castellfabib, Ademús, Morvedre, Xixona, Borriana, Vila-real, Castelló de la Plana, Peníscola, Morella, Vall d'Aiora i Llíria que constituïsquen quatre síndics i procuradors per a prestar-li homenatge, fidelitat i jurament a València el dia de la Purificació de Santa Maria, 2 de febrer de 1286, amb l'instrument de sindicatura que els adjunta. També els ordena que ho advertisquen als cavallers que viuen a les seues viles i termes per tal que també hi vagen per al mateix afer. Igualment ho ordena als nobles i cavallers Jaume de Xèrica, Jaume Peres, Amor Dionís, Gabriel Dionís, Pedro Jordán de Penya, Rodrigo Sanxes de Calataiud, Conrad Llança, Carròs de Rebollet, Berenguer Llançol, Arnau de Romaní, Guillem Ramon de Montcada, Bernat de Bellví, Pere Eximenes de Montornés, Pere Sabata de Tous, Sancho Martínez de Lagunella, Eximén Peris d'Orís i Garcia Pérez d'Alenda.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 63, ff. 33v-34r.

Publ.: S. ROMEU, «Catálogo de las Cortes valencianas hasta 1410», *Anuario de Historia del Derecho Español*, 40 (1970), pp. 581-607, doc. III-IV.

Alfonsus, Dei gratia et cetera, fidelibus suis iustitie, iuratis, probis hominibus ac toti universitati Xative.

Volumus ac vobis dicimus et mandamus quatenus constituatis quatuor syndicos et procuratores de universitate vestra ad prestandum nobis homagium, fidelitatem ac iuramentum nomine totius universitatis predicte, qui syndici sint coram nobis apud Valentiam die purificationis beate Marie parati facere nobis homagium supradictum cum instrumento sindicatus cum (sic) forma infrascripta.

Mandamus etiam vobis quod moneatis omnes milites habitantes in Xative vel termino suo quod sint coram nobis apud Valentiam die predicta parati facere nobis fidelitatem et homagium supradictum.

Data Candie, .viii^o. kalendas febroarii anno Domini et cetera.

Noverint universi quod in presentia mei, notarii et testium infrascriptorum, iustitia et iurati et tales ac tales, de Xativa, in tali loco, ad sonum campane more solito congregati, unanimiter constituerunt et ordinaverunt suos syndicos ac procuratores, tales (ponantur .III^{or}. de melioribus), ad representandum se, nomine totius universitatis predicte, et ad prestandum homagium, fidelitatem ac iuramentum illustrissimo domino Alfonso, Dei gratia regi Aragonum et cetera, tanquam regi et eorum domino naturali, nomine ac loco sui ac nomine totius universitatis predicte, et ad faciendum, recognoscendum ac prestandum omnia alia que vassalli tenentur facere, prestare ac recognoscere suo domino naturali.

Promittentes ratum et firmum habere perpetuo quecumque per prefatos syndicos ac procuratores in premissis actum fuerit et in quolibet premissorum.

Quod est actum et cetera.

Similes fuerunt facte infrascriptis:

[Col. A]

Algizire.

Cullarie.

Corbarie.

Untinyén.

Cocentayna.

[Col. B]

Alcoy.

Biar.

Castayla.

Bocayrén.

Moxén.

[Col. C]

Gandia.

Pego.

Dénia.

Godalest.

Alpont.

[Col. D]

Castelfabib.

Adamuç.

Murvedre.

Sexone.

Burriane.

[Col. E]
Vila-reyal.
Casteylló.
Peníscola.
Morella.
Val d'Ayora.
Líria.

||^{34v} Alfonsus et cetera, nobili viro dompno Iacobo, domino de Xèrica.
Mandamus vobis quatenus die purificationis beate Marie sitis Valentie coram nobis, paratus prestare [nobis] homagium et fidelitatem ac iuramentum, tanquam regi vestro ac domino naturali, quoniam dictam diem vobis et aliquis militibus ac universitatibus regni Valentie super hoc duximus assignandam.

Data Candie, .VIII°. kalendas febroarii.

[Col. A]
Iacobo Petri.
Amori Dionisii.
Gabrieli Dionisii.
P(etro) Iordani de Pena.
Roderico Sancii de Calataiubii.

[Col. B]
Corrado Lancee.
Carrocio, domino Rebolleti.
Berengario Lançol.
A(rnaldo) de Romanino.
G(uillermo) R(aimundo) de Montecatheno.

[Col. C]
Bernardo de Pulcrovisu.
P(etro) Eximini de Montornés.
P(etro) Sabata, domino de Tous.
Sancio Martini de Lagunella.
Eximeno Periz de Oris.
Garcie Perez d'Alenda.

11.2

1286, gener, 29. Alzira.

Alfons el Liberal informa el justícia, jurats, prohoms i universitats de Xàtiva, Alzira, Cullera, Corbera, Ontinyent, Cocentaina, Alcoi, Biar, Castalla, Bocairent, Moixent, Gandia, Pego, Dénia, Guadalest, Alpont, Castellfabib, Ademús, Morvedre, Xixona, Borriana, Vila-real, Castelló de la Plana, Peníscola, Morella, Vall d'Aiora i Llíria, i els nobles i cavallers Jaume de Xèrica, Jaume Pere, Amor Dionís, Gabriel Dionís, Pedro Jordán de Penya, Rodrigo Sanxes de Calataiud, Conrad Llança, Carròs de Rebollet, Berenguer Llançol, Arnau de Romaní, Guillem Ramon de Montcada, Bernat de Bellví, Pere Eximén de Montornés, Pere Sabata de Tous, Sancho Martínez de Lagunella, Eximén Peris d'Orís i Garcia Pérez d'Alenda que sobreseu la convocatòria que els havia fet a València per a prestar-li homenatge i fidelitat, a causa d'uns arduos negocis que l'obliguen a accelerar la seua anada a Catalunya.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 63, f. 34r.

Publ.: S. ROMEU, «Catálogo de las Cortes valencianas hasta 1410», *Anuario de Historia del Derecho Español*, 40 (1970), pp. 581-607, doc. V.

Alfonsus, Dei gratia et cetera, fidelibus suis iustitie et iuratis, probis hominibus et universitati Xative, salutem et gratiam.

Noveritis quod, propter quedam ardua negotia que de novo emergerunt, oportet nos accelerare gressus nostros ad partes Catalonie, unde licet prefixerimus vobis diem sabbati quod miteretis cindicos apud Valentiam ad faciendum nobis homagium et fidelitatem, deliberavimus supersedendum in ipso negotio quod ad presens.

Data Algiçire, .IIII°. kalendas febroarii.

Sub ista forma fuit scriptum cuilibet predictorum locorum¹ et cuilibet dictorum nobilium et militum.

Data ut supra.

11.3

1286, abril, 17. Saragossa.

Alfons el Liberal prega als justícies, jurats i prohoms consellers de la ciutat de València i la resta de llocs del regne de València que accepten l'ajornament de les Corts que havia de celebrar dins els 30 dies posteriors a la seua coronació, segons el privilegi concedit pel seu pare, Pere el Gran, i per ell mateix, fins a la festa de Pentecosta, 2 de juny de 1286, com han acceptat els nuncis enviats a les Corts que es fan a Saragossa.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 66, f. 39v.

Publ.: S. ROMEU, «Catálogo de las Cortes valencianas hasta 1410», *Anuario de Historia del Derecho Español*, 40 (1970), pp. 581-607, doc. VII.

¶ ¹ Ratllat: *et militibus*.

Iustitie, iuratis et probis hominibus consiliariis civitatis Valentie necnon et aliis iustitiis, iuratis [et probis] hominibus locorum aliorum regni Valentie.

Noveritis nos vidisse nuntios vestros quos Cesarauguste ad Curiam destinatis nobis, inter alia, supplicantes quod, iuxta privilegium vobis concessum per dominum [Petrum], inclite recordationis regem Aragonum patrem nostrum, et nos apud Valentiam deberemus accedere pro celebranda <Curia> ibidem infra .XXX. dies post coronationem nostram, unde cum nos propter ardua negotia que habemus ad presens in partibus istis remanere (sic) elongavimus Curiam Valentie supradictam de voluntate nuntiorum vestrorum predictorum, qui ad preces nostras hoc sustinerunt usque ad festum Pentecosten (sic), rogantes vobis nos hoc sustineatis similiter amore nostro, nam si potuerimus citius ad dictam Curiam accederemus [si] diem abbreviare possemus illud vobis curabimus intimare.

Nolumus tamen quod propter huiusmodi elongamentum vobis vel vestri preiudicium aliquod generetur, immo dictum privilegium remaneat in suo robore et valore.

Data Cesarauguste, .XV°. kalendas madii.

11.4

1286, maig, 19. Saragossa.

Alfons el Liberal informa els prohoms de Morella, Castelló de la Plana, Borriana, Morvedre, Llíria, Cullera, Corbera, Alzira, Xàtiva i Gandia que es trobarà a València en la festa de Pentecosta, 2 de juny de 1286, perquè vagen a les Corts que hi celebrarà.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 66, f. 85v.

Publ.: S. ROMEU, «Catálogo de las Cortes valencianas hasta 1410», *Anuario de Historia del Derecho Español*, 40 (1970), pp. 581-607, doc. VIII.

Probis hominibus Morelle.

Noveritis quod prout promisimus erimus Valentie in festo Penthecostes proxime venturo ratione Curie quam ibi celebraturi sumus, Domino concedente, et istud vobis significamus ad hoc ut intersitis celebrationi Curie supradicte.

Data Cesarauguste, .XIII°. kalendas iunii anno predicto.

[Col. A]

Castelló.

Burriana.

Murvedre.

[Col. B]

Líria.

Cullera.
Corbera.

[Col. C]
Algezira.
Xàtiva.
Gandia.

11.5

1286, maig, 27. Saragossa.

Alfons el Liberal concedeix als justícies, jurats, prohoms, consellers i universitats de la ciutat i el regne de València que l'ajornament de les Corts que celebrarà a la ciutat de València fins a la festa de Tots Sants, 1 de novembre de 1286, no perjudicarà els privilegis que tenen sobre la qüestió.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 66, f. 98r.

Publ.: S. ROMEU, «Catálogo de las Cortes valencianas hasta 1410», *Anuario de Historia del Derecho Español*, 40 (1970), pp. 581-607, doc. IX.

Nos Alfonsus et cetera, concedimus vobis iustitie, iuratis, probis hominibus, consiliariis et universitati civitatis et regni Valentie quod, propter prorogationem que necessarie habet fieri de celebratione Curie in civitate Valentie usque ad festum Omnium Sanctorum non preiudicet vobis vel vestris in futurum nec vestris privilegiis in aliquo derogetur, set ipsa privilegia, non obstante prorogatione predicta, illesa remaneant ac in suo robore et valore.

Datum Cesarauguste, .VI°. kalendas iunii.

11.6

1286, agost, 24. Barcelona.

Alfons el Liberal informa els prohoms i la universitat de la ciutat de València que es trobarà a la mateixa urbs en la festa de la Nativitat de Santa Maria, 8 de setembre de 1286, per a celebrar Corts, perquè ho facen saber a la resta de prohoms dels llocs del regne de València perquè hi vagen.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 66, f. 167v.

Publ.: S. ROMEU, «Catálogo de las Cortes valencianas hasta 1410», *Anuario de Historia del Derecho Español*, 40 (1970), pp. 581-607, doc. X.

Probis hominibus et universitati civitatis Valentie.

Cum diu est proposuerimus ire apud dictam civitatem causa celebrandi Curiam ibidem et istud facere non potuerimus ratione arduorum negotiorum que habuimus pro manibus, ut vos scitis, significamus vobis quod nos versus ipsas partes dirigimus gressus nostros, ita quod erimus apud Valentiam in festo Sancte

Marie septembris proxime venturo pro celebranda ibi Curia, Domino concedente, hec qui vobis significamus ut vos ea probis hominibus locorum regni Valentie per vestras litteras intimetis ut intersint Curie predicte.

Data Barchinone, .IX°. kalendas septembris.

11.7

1286, agost, 25. Barcelona.

Alfons el Liberal ordena que els prohoms i universitats de les viles reials de Peníscola, Morella, Borriana, Dénia, Morvedre, Lliria, Cullera, Alzira, Xàtiva, Ontinyent, Gandia i Cocentaina envien quatre prohoms a les Corts que ha convocat a la ciutat de València en la festa de la Nativitat de Santa Maria, 8 de setembre de 1286.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 66, f. 168r.

Publ.: S. ROMEU, «Catálogo de las Cortes valencianas hasta 1410», *Anuario de Historia del Derecho Español*, 40 (1970), pp. 581-607, doc. XI.

Probis hominibus et universitati Paniscole.

Significamus vobis nos ordinasse celebrare Curiam in civitatem Valentie die beate Marie septembris proxime venturo, Domino concedente, quare vobis dicimus et mandamus quatenus mitatis .IIII^{or}. probos homines ad Curiam predictam.

Datum Barchinone,² .VIII°. kalendas septembris.

[Col. A]

Morelle.

Burriane.

Denie.

[Col. B]

Muriveteris.

Lirie.

Cuillarie.

[Col. C]

Algezire.

Xative.

Untinyén.

[Col. D]

Gandie.

Cossentanie.

¶ ² Ratlat: *nuper*.

1286, setembre, 20. València.

Alfons el Liberal, amb el consell de les Corts, enfranqueix perpètuament la ciutat de València de la quèstia, peita i tota altra exacció o empriu, tant pel deute que té amb ella com per gràcia especial i pels serveis que li ha prestat. Igualment, l'enfranqueix d'exèrcit i cavalcada i la seua redempció, excepte per necessitat evident dins del regne de València o si el rei volgués anar personalment contra els seus enemics a Múrcia i Castella, en la frontera amb el mateix regne de València, o si un altre monarca envaeix les terres de la Corona.

AMV, Pergamins, Alfons el Liberal, núm. 3.

Publ.: LL. ALANYÀ, *Aureum opus regalium privilegiorum civitatis et regni Valentie*, València, Diego de Gu-miel, 1515, «Alfonsi primi», I.

J. HINOJOSA, *Privilegios, órdenes y donaciones de Pedro III, Alfonso III y Jaime II*, València, Ajuntament de València, 2009, doc. 8.

Noverint universi quod nos Alfonsus, Dei gratia rex Aragonum, Maioricarum et Valentie ac comes Barchinone, ex certa scientia nostra et habito consilio plenarie in Curia nostra, enfranquimus civitatem Valentie et habitatores ipsius civitatis et termini sui, tam ex debito nobis certo in quo eis tenemur quam ex speciali gratia ratione plurium servitiorum que a dicta civitate et termini sui et hominibus eiusdem recepimus, ab omni scilicet questia, peyta et quacumque alia exactione et ab omni ademprivo, quocumque nomine nuncupetur generaliter vel specialiter que nobis vel successoribus nostri seu aliis pro nobis aut nostro nomine numquam dare teneantur, et quod nos vel successores nostris seu alii pro nobis aut nomine nostro de predictis ab ipsa civitate vel termino seu habitatoribus eiusdem vel termini sui numquam petere seu exigere possimus, quod si faceremus predicta petitio non valeret nec cives seu habitatores dicte civitatis seu termini aut bona eorum ad hoc minime teneantur.

Item, ex certa scientia nostra et habito consilio plenarie in Curia supra-dicta, enfranquimus nunc et imperpetuum civitatem Valentie supradictam cum omnibus terminis suis et omnes habitatores eiusdem, presentes scilicet et futuros, ab omni exercitu et cavalcata, generaliter et specialiter, quocumque nomine ap-pelletur seu nuncupetur, et ab omni redemptione ipsius seu ipsarum quacumque scilicet redemptione peccuniaria vel aliqua alia que nos mandaremus redimere aut posset redimi ullo modo, salvo tamen et retento nobis quantum ad factum exer-citus et cavalcate proxime dicte, quod quandocumque contigerit nos habere ne-cessitatem evidentem per quam exercitum seu cavalcata habere necessariam infra regnum Valentie, quod tunc in hoc casu habitatores dicte civitatis teneantur facere exercitum vel cavalcata nobis et nostris infra regnum Valentie et non aliter ullo modo, salvo etiam et retento nobis quod si versus partes Murtie vel Caste-lle prout frontaria regni Valentie dividit seu marchat, videlicet de Ademuç usque ad rippariam maris que est inter Deniam et Alacant, nos vellemus ire personaliter

contra inimicos nostros et exercitum seu cavalcata sine fraude necessariam habemus a civitate Valentie, quod homines ipsius civitatis et termini simul cum aliis villis nostri regni Valentie teneantur ire nobiscum et non alio modo, salvo etiam et retento nobis quod si alius rex vel potestas regis intrabat intus terram nostram, exercitu congregato, pro faciendo malo, et in hiis casibus solummodo moneremus et requireremus hostem et cavalcata a civitate Valentie, dicta civitas in hiis casibus teneretur nobis facere hostem et cavalcata simul cum aliis villis nostris regni Valentie et non alio modo.

Et sic istas gratias et concessions eis facimus sicut melius dici et intelligi potest ad suum et suorum bonum et sincerum intellectum.

Et ad maiorem securitatem iuramus per Deum et sancta .IIII^{or}. Dei Evangelia predicta atendere et complere et non contravenire aliqua ratione.

Renuntiantes specialiter et generaliter omni iuri canonico et civili, foris et consuetudinibus et stabilimentis factis tempore populationis Valentie vel postea, et omnibus etiam privilegiis per que contra hec venire possemus.

Has autem gratias et concessiones eis facimus dum foros Valentie et non alium forum tenere voluerint et habere.

Mandantes universis officialibus et subditis nostris quod predicta observent, ut superius continetur, et non contraveniant nec aliquem contravenire permitant aliqua ratione.

Data Valentie, .XII°. kalendas octobris anno Domini millesimo .CC^o. octuagesimo sexto.

Signum (+) Alfonsi, Dei gratia regis Aragonum, Maioricarum et Valentie ac comes Barchinone.

Testes sunt: Petrus Ferrandi, Iacobus Petri, Guillelmus de Angularia, Rodericus Eximeni de Luna, Amor Dionisii.

Sig(+)num Raimundi Escorna, predicti domini regis scriptoris, qui mandato eiusdem hec scribi fecit et clausit loco, die et anno prefixis.

11.9

1286, setembre, 21. València.

Alfons el Liberal ordena que els prohoms i universitats de Xàtiva, Corbera, Alzira, Gandia, Xixona, Dénia, Cocentaina i Alcoi, Pego, Guadalest, Carbonera i Rugat, Penàguila, Borriana, Ademús i Castellfabib, Llíria, Alpont, Morvedre, València, Morella, Peníscola i Sogorb li aporten certes quantitats monetàries en auxili dels ardu i urgents negocis que han sorgit a l'inici del seu regnat. Les recaptaran els porters Joan de Pertusa, Guillem Terrè, Bernat de Torres i Pere Escorna, els quals respondran davant Muce de Portella i hi aplicaran les rebaixes que els dirà Pere de Llebià, a qui s'ordena que en lleve la tercera part. Sogorb pagarà una quantitat com a subsidi i una altra pels privilegis que se li han concedit.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 68, ff. 49v-50v.

Alfonsus et cetera, fidelibus suis probis hominibus et universitati Xative, salutem et gratiam.

Fidelitatem vestram non credimus ignorare quod arduis et urgentibus negotiis sumus implicati et in principio nostri regiminis diversis questionibus maturati, sane considerantes de vobis quod nobis subveniatis in tam arduis negotiis nuper ut ipsa negotia ad honorem nostri et vestri laudabiliter consumantur, vobis dicimus et mandamus quatenus, visis presentibus, donetis nobis in auxilium predictorum viginti quinque milia solidorum regalium, quos tradatis loco nostri fideli porterio nostro Iohanni de Pertusa; alias mandamus eidem quod vos et res vestras inde pignoret et compellat.

Data Valentie, .XI°. kalendas octobris anno Domini .M.CC.LXXX.VI°.

Fuerunt remissi pro .XII. mille solidis cum carta.

Corbaria ..... .V. milia solidorum.

Algezira ..... .XX. milia solidorum.

.VIII. kalendas novembris in Ilerda remisimus cum carta .VII. mille solidos.

Isti debent respondere Guillermo Terreni:

Gandia ..... .VIII. milia solidorum.

Pro .IIII. mille solidis, cum carta data Terrachone .II. nonas novembris.

Sexona ..... .D. solidos.

Dénia ..... .VIII. milia solidorum.

Coscentayna et Alcoy ..... .IIII. milia solidorum.

Pego ..... .III. milia solidorum.

Godalest ..... .D. solidos.

Carbonera et Rugat ..... .M. solidos.

Penàgila ..... .M. solidos.

||^{50r} Isti debent respondere Bernardo de Turribus:

Burriana ..... .III. milia solidorum.

Fuerunt eis remissi .M. solidi, cum carta.

Adamuç ..... .M.D. solidos.

Castellfabib ..... .M.D. solidos. .... Fuit remissum pro .M.D. solidis cum carta data Terrachone, nonas novembris.³

¶³ La remissió és conjunta, per a Ademús i Castellfabib.

R(aimundus) Scorna.

Líria ..... .III. milia solidorum.

Alpont ..... .VI. milia solidorum.

Remisit dominus rex .III. milia solidorum cum carta data Terrachone,
.VIII°. idus novembris.⁴

Murvedre ..... .XX. milia solidorum.

.XII°. kalendas novembris [... ...] remisimus cum carta .IX. milia solidorum.

Isti debent respondere Petro Scorene:

Valentia ..... .L. milia solidorum.

Morella ..... .XXX. mille solidos.

Remisimus .XV. mille cum carta .VIII°. kalendas novembris in Ilerda.

Panischola ..... .V. milia solidorum.

Sogorb ..... .V. milia solidorum pro servitio privilegii et ..... .V.
mille pro subsidio.

Fuit missa littera predictis portariis quod de dictis denariis respondeant
Muçe de Portella.

Datum ut supra.

^{50v} Fuit mandatum portariis predictis quod de alfardis et subsidio regni Valentie
faciant lexias quas P(etrus) de Libiano eis dixerit.

Datum Valentie, .XI°. kalendas octobris.

Fuit mandatum P(etro) de Libiano quod de predictis dimitat tertium.

Datum ut supra.

11.10

1286, setembre, 22. Borriana.

Alfons el Liberal confirma, a la vila de Borriana, als síndics de la ciutat de València i als altres llocs del regne de València, els Furs de València i els costums, privilegis i bons usos atorgats per Jaume I, cosa que havia d'haver fet a les Corts que havien començat a València el 15 de setembre de 1286. No s'havia dut a terme per molts negocis i evidències, sense que tot això perjudiqués els privilegis concedits per Jaume I, segons els quals, els seus successors havien de jurar-los en Corts valencianes 30 dies

¶ ⁴ Ratllat: Castelfabib ..... .M.D. solidos.

després de la seua coronació. Al mateix temps, els síndics de la ciutat de València (els jurats Arnau de Vilardida i Ramon Guillem Català, així com Berenguer Dalmau, Guillem Escrivà, Pere de Ripoll, Ferran Constantí, Andreu de Graa i Bernat Desclapers) i de les viles de Xàtiva, Ontinyent i Bocairent (Guillem Descloquer, Mingot de Torres i Ponç de Malferit), Morvedre (Joan Ferrandis i Pere Gombau), Dénia (Pere Garcia, Joan Gallart i Pere de Cerdanyola), Alzira (Bernat d'Estany, Pere de Santa Creu i Bernat de Palau), Cocentaina (Martí d'Açagra, Arnau de Pina, Guillem de Castalla, Martí Pérez de Bosa), Morella, Cervera i Peníscola (Téric de Brusca i Francesc de Poalat), Alcoi (Ramon de Sant Climent i Jaume Parent) i Alpont (Miguel d'Alpont i Rodrigo Valacloche) juren observar perpètuament els furs i costums de València.

AMV, Pergamins, Alfons el Liberal, núm. 1.

Publ.: Ll. ALANYÀ, *Aureum opus regalium privilegiorum civitatis et regni Valentie*, València, Diego de Gu-miel, 1515, «Alfonsi primi», II.

J. HINOJOSA, *Privilegios, órdenes y donaciones de Pedro III, Alfonso III y Jaime II*, València, Ajuntament de València, 2009, doc. 9.

Noverint universi quod nos Alfonsus, Dei gratia rex Aragonum, Maioricarum et Valentie ac comes Barchinone, attendentes et considerantes nos debere celebrasse Curiam in civitate Valentie infra triginta dies post coronationem nostram iuxta tenorem privilegiorum datorum et concessorum per dominum Iacobum, inclite recordationis regem Aragonum avum nostrum, civitati et regno Valentie confirmatorum per dominum Petrum, recordationis inclite regem Aragonum patrem nostrum, et per nos, cum nos illud adimplere non potuerimus iuxta tenorem ipsorum privilegiorum pro eo quia nobis existentibus in civitate Cesarauguste magna et ardua negotia obvenerunt, quibus negotiis occupati non potuimus ad dictam civitatem Valentie pro celebranda dicta Curia declinare, immo dictam Curiam habuimus necessario prolongare de consensu et voluntate sindicorum civitatis et regni predictorum, ipsis sindicis nobis protestantibus cum publico instrumento quod dictum elongamentum non fieret in eorum preiudicium seu gravamen, nec etiam in derogationem privilegiorum predictorum, quod elongamentum fecimus de voluntate eorum usque in diem lune qua dicebatur septimo decimo kalendas octobris anno infrascripto, et nos, incepta dicta Curia in civitate Valentie die et anno predictis, propter multa negotia et evidentia que ad nos pervenerunt, habuerimus a dicta civitate subito recedere versus Burrianam et, cum dicta negotia que habebamus expedire ratione dictorum privilegiorum in dicta civitate non potuissemus complevisse, syndici eiusdem civitatis et aliorum locorum regni Valentie qui post nos venerant Burrianam postularunt et nobis humiliter supplicarunt quod ea que in civitate predicta non compleveramus in dicta villa de Burriana adimplere deberemus, salvo dicte civitati et regno in futurum quod successores nostri post nos predicta facere teneantur celebrata Curia in civitate predicta, secundum tenorem privilegiorum premissorum eisdem privilegiis in suo robore duraturis.

Unde nos Alfonsus, Dei gratia rex predictus, personaliter constitutus in dicta villa Burriane, presentibus ibidem sindicis tam civitatis predictae quam aliorum locorum regni Valentie infrascriptis, per nos et successores nostros laudamus et confirmamus vobis sindicis infrascriptis et universis habitatoribus civitatis et regni Valentie omnes foros Valentie vobis et dicti (sic) civitati et regno concessos per dominum Iacobum, recordationis inclite regem Aragonum avum nostrum, et omnes etiam [con]suetudines et privilegia, tam generalia quam specialia, et bonos usos, datos et concessos et data et concessa per dictum avum nostrum civitati et regno predictis et confirmata per predictum dominum regem patrem nostrum et per nos, specialiter et generaliter.

Et ad maiorem omnium firmitatem predictorum iuramus per Deum et eius sancta quatuor Evangelia predicta omnia et singula tenere et perpetuo observare ac numquam contravenire aliqua ratione vel causa.

Volentes et concedentes quod licet nos predicta fecerimus et concesserimus in dicta villa de Burriana que debebamus facere et concedere in civitate Valentie, nichilominus dicta privilegia salva remaneant et illesa civitati predictae et regno, et quod successores nostri secundum dicta privilegia in predicta civitate teneantur dictam Curiam celebrare et ibi dicti foros et consuetudines iurare perpetuo tenere et observare.

Et in presentia nostra similiter syndici infrascripti, pro se et universitatibus quorum sunt syndici constituti iuraverunt per Deum et eius sancta quatuor Evangelia dictos foros et consuetudines Valentie tenere et perpetuo observare:

Nos, vero syndici infrascripti, videlicet de civitate Valentie, Arnaldus de Vilardida et Raimundus G(uillermi) Cathalani, iurati, Berengarius Dalmatii, Guillelmus Scribe, Petrus de Rippollo, Ferrandus Constantini, Andreas de Graha et Bernardus de Claperiis; de villa Xative, Guillelmus de Cloquerio, Mingotus de Turribus, Pontius de Malferit, pro nobis et pro hominibus de Untiynnén et de Bocayrén; de villa Muriveteris, Iohannes Ferrandi et Petrus Gombaldi; de villa Denie, Petrus Garcia, Iohannes Gayllart et Petrus de Cerdaynola; de villa d'Algezira, Bernardus d'Estagno, Petrus de Sancta Cruce et Bernardus de Palatio; de villa Coçentayne, Martinus de Çagra, Arnaldus de Pinna, G(uillermus) de Castaylla, Martinus Petri de Bosa; de villa Morelle, Tericus de Bruscha et Franciscus de Poalat, pro nobis et hominibus termini de Cervaria et de Peníscola; de villa de Alcoy, Raimundus de Sancto Clemente et Iacobus Parent; de villa de Alpont, Michaelis de Ponte et Rodericus de Valleacroc; constituti in dicta villa de Burriana in presentia vestri, excellentissimi domini Alfonsi, Dei gratia regis predicti, pro nobis et universitatibus supradictis iuramus per Deum et eius sancta quatuor Evangelia dictos foros et consuetudines Valentie tenere et perpetuo observare.

Data Burriane, .X°. kalendas octobris anno Domini .M°.CC°.LXXX°. sexto.

11.11

1286, setembre, 22. València.

Alfons el Liberal concedeix als prohoms i les universitats de la ciutat de València i la resta de llocs del regne de València que, si volen, podran fer unió amb jurament entre ells sempre que el jurament i la unió siguem en honor i utilitat del rei i en observació de les regalies i drets reials.

ACA, Col·leccions, Manuscrits, Casa reial, núm. 9, f. 50r.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 64, f. 122r.

Publ.: V. GARCIA EDO, *El llibre dels privilegis de València*, València, Vicent García editors, 1988, pp. 194-195.

Del privilege del rey n'Amfós que les hommes de la civitat e de totz les altres lochs del regne de València pusquen fere (sic) unitat ab sacrament.

Nos Alfonsus, Dei gratia rex Aragonum, Maioricarum et Valentie ac comes Barchinone, concedimus vobis probis hominibus et toti universitati civitatis Valentie et omnium locorum regni Valentie quod si volueritis, possitis inter vos facere unitatem cum iuramento inter vos homines civitatis et regni Valentie, dum cum iuramentum predictum sive unitas fiat et stet in honorem et utilitatem nostri et observationem regalie nostre et iurium nostrorum.

Concedimus etiam vobis quod in civitate et aliis locis regni Valentie possitis ponere cathenas per carrarias dicte civitatis et locorum.

Mandantes procuratori regni Valentie et aliis officialibus nostris quod super eo nullum impedimentum vobis faciant et predictas concessionem nostras observent et faciant observari.

Datum Burriane, .X^o. kalendas octobris anno Domini .M^o.CC^o.LXXX°. sexto.

11.12

1286, setembre, 22. València.

Alfons el Liberal ordena al procurador i a la resta d'oficials del regne de València que siguem els justícies de la ciutat de València i la resta de llocs reials els qui jutgen les causes civils i criminals, segons es conté als Furs de València. I que no s'hi entremeten.

ACA, Col·leccions, Manuscrits, Casa reial, núm. 9, f. 50r.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 64, f. 122v.

Publ.: Ll. ALANYÀ, *Aureum opus regalium privilegiorum civitatis et regni Valentie*, València, Diego de Guzmil, 1515, «Alfonsi primi», III.

V. GARCIA EDO, *El llibre dels privilegis de València*, València, Vicent García editors, 1988, pp. 195.

Que les plez principals siant determinaz par les juges ordinariis.

Alfonsus, Dei gratia rex Aragonum, Maioricarum et Valentie ac comes Barchinone, nobili et discreto procuratori nostro regni Valentie et aliis officialibus nostris eiusdem regni, presentibus et futuris, salutem et dilectionem.

Mandamus vobis quatenus in causis principalibus, tam civilibus quam criminalibus, criminandis per iustitias civitatis Valentie et aliorum locorum nostrorum eiusdem regni prout in foro Valentie continetur nullum eisdem iustitiis impedimentum vel contrarium faciatis nec fieri permittatis, nec⁵ de eisdem causis vos intromittatis in aliquo contra forum Valentie supradictum, cum per ipsas iustitias et non per alios dictas causas principales criminari vellimus, ut in dicto foro Valentie continetur.

Datum Burriane, .x^o. kalendas octobris anno Domini .M^o.CC^o.LXXX°. sexto.

LES CORTS DE MONTSÓ DE 1289 I EL TRACTAMENT DE VALÈNCIA DE 1290

12.1

1289, novembre, 9. Montsó.

Alfons el Liberal informa els justícies, jurats, consellers i prohoms de la ciutat de València i de les viles reials del regne de València que anirà a l'urbs esmentada per la Quadragèsima, el 19 de febrer de 1290, per a resoldre les grans altercacions que han mantingut amb els barons, cavallers i ciutadans del regne d'Aragó a les Corts de Montsó, els quals asseguren que tenen els Furs d'Aragó al territori valencià.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 80, f. 93r-v.

Publ.: L. GONZÁLEZ ANTÓN, *Las Uniones aragonesas y las Cortes del reino*, Saragossa, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1975, vol. 2, doc. 266.

Iustitiis, iuratis, consiliariis ac probis hominibus civitatis et villarum nostrarum regni Valentie.

Cum probi homines per vos transmissi apud Montesonum ad nostram Curiam Generalem magnas habuerint altercationes cum baronibus, militibus ac civibus regni Aragonum ratione fori Aragonum, quem in regno Valentie asserunt se habere, tandem cum predictis baronibus et militibus Aragonum, nos sic duximus ordinandum quod hinc ad Carniprivium Kadragesime nos Valentie accedamus inter vos et nos ac milites regni Valentie super predicta questione taliter componamus quod in pace et [...]vivere [...] ¶^{93v} possitis; interim vero nullam vobis mollestiam inferent sive dampnum.

Datum in Montesono, .v^o. idus novembris.

¶⁵ En el còdex: *nunc*.

12.2

1290, gener, 16. Alcoletge.

Alfons el Liberal informa Pere d'Ayerbe, Pere Ferrandis, Jaume Peres i Jaume de Xèrica que Joan de Vidaurre, procurador dels nobles, cavallers i infançons del regne de València, i Guillem Bernat, procurador del mateix Jaume Peres, han concedit un ajornament en el fet del regne de València fins a la Quadragèsima, 19 de febrer de 1290, o fins que el rei celebrarà Corts a Saragossa, per la qual cosa els ha donat com a hostatges els nobles Ramon Roger, comte de Pallars, Ato de Foces, Ramon d'Anglesola i Berenguer de Puigverd, perquè els tinguin dins de Sogorb fins que el rei vaja al regne de València per a tractar d'aquest negoci. Atés que no hi podrà anar prompte a causa d'uns afers laboriosos que ha d'expedir a Barcelona i a les parts de Lleida, els prega que prorroguen el termini indicat fins a mitjan Quaresma, 12 de març de 1290.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 81, f. 14r.

Domino P(etro), domino de Ayerbe.

Noveritis quod Iohannes de Bidaure, procurator nobilium, militum et infançonum regni Valentie, et G(uillermus) Bernardi, procurator nobilis Iacobi Petri, concesserunt nobis dilationem super facto regni Valentie usque ad Carniprivium proxime quadragesime vel usque quo c[eleb]rabimus Curiam in Cesa-raugusta, dum cum eandem Curiam celebraremus ante terminum supradictum, propter quod nos dedimus dictis [pr]ocuratorib[us] [...] obsides nobiles viros R(aimundum) Rogerii, comitem Pallariensem, Athonum de Focibus, R(aimundum) de Angularia et B[eren]garium de Podioviridi, sicut quod eamus stare ad regnum Valentie, dicta Curia celebrata, qui obsides promiserunt [...] raverat dictis procuratoribus de mandato nostro tenere hostagium infra muros de Segorb si nos non iremus ad regnum Valentie [in ter]minis supradictis vel quousque nos iremus ad dictum regnum pro negotio supradicto.

Unde cum nos non possimus ire ad dictum [reg]num Valentie sic cito prout credebamus propter plura et ardua negotia que Barchinone necessario habuimus expedire et que [...] in partibus Ilerde habemus similiter de necessitate expedire, rogamus dilectionem vestram quanto possumus quatenus [proroge]ti[s] predictis obsidibus dictum terminum Carniprivii usque in medio Quadragesime ac etiam procuretis et faciatis cum procurator[ibus et] cum illis aliis qui sunt procuratores quod perlongent dictum terminum usque in medio Quadragesime, quando, [Deo] volente, erimus ipso tempore in regno Valentie supradicto, scientes quod in hoc faciatis nobis inmensum servitium et regratiabimus vobis multum, pro eo quare si dicta prolongatio non fuerit nobis in dampnum non modicum redundaret.

Datum apud [A]lcolea, .XIII°. kalendas febroarii.

[Simili]s P(etro) Ferrandi, Iacobo Petri, dompno [Iacob]o de Xerica, [...] predictis fuit scripta Guillermo Bernar[di] et Iohanni de Bidaure.

12.3

1290, setembre, 2. València.

Alfons el Liberal informa els justícies, batles i notaris de Morvedre, Xàtiva, Gandia i Alzira que ha fet jurar el justícia i els notaris de la ciutat de València l'observança dels Furs d'Aragó als rics homes, cavallers, infançons i homes, castells i llocs seus, i els ordena que vagen a València el 3 de setembre de 1290 per tal de prestar el mateix jurament.⁶

ACA, Reial Cancelleria, reg. 81, f. 174v.

Iustitie, baiulo et notariis Muriveteris.

Significamus vobis quod super foro Aragonum observando richis hominibus, militibus, infançonibus et hominibus castrorum et locorum suorum fecimus iurare iustitiam et notarios Valentie, prout per dominum P(etrum) et cetera concessum extitit et per nos, quare vobis dicimus et mandamus quatenus incontinenti veniatis ad nos apud Valentiam sic quod die lune proximo que erit .III°. nonas septembris eritis ibidem, omni postposita tarditate et parati prestare iuramentum super observando dicto foro, prout iuratum extitit per iustitiam et notarios civitatis Valentie, ut superius est expressum.

Data Valentie, .IIII°. nonas septembris.

Raimundus Scorna.

Similes:

Xative.

Gandie.

Algezire.

12.4

1290, setembre, 3. València.

Alfons el Liberal reconeix que els justícies, jurats, consellers i prohoms de la ciutat de València, Xàtiva, Alzira, Gandia, Morvedre, Llíria, Castelló de la Plana, Morella, Alpont i la resta de viles reials del regne de València no resten perjudicats sinó que mantenen el seu valor, tot i haver establert que els seus justícies i escrivans hagen de jurar l'observança dels Furs d'Aragó, els Furs de València i els privilegis reials que han rebut.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 83, f. 88v.

¶ ⁶ Teòricament, el tercer dia de les nones de setembre era el diumenge 3 de setembre, no el dilluns, com indica el document. El jurament,

en qualsevol cas, sembla que es va fer, en efecte, el 3 de setembre, segons la data indicada a continuació, al doc. 12.4.

Noverint universi quod nos Alfonsus et cetera confitemur et in veritate recognoscimus cum hac presenti carta nostra vobis iustitiis ac iuratis, consiliaris et universis ac singulis probis hominibus civitatis Valentie, Xative, Alyazire, Gandie, Muriveteris, Lirie, Castilionis, Morelle et de Alpont et aliarum villarum regni nostri Valentie quod nos posuimus forum Aragonum in dicta civitate et regno, quem forum dedimus et concessimus baronibus, mesnaderiis, militibus, infançonibus et eorum hominibus, habitantibus et habitaturis in castris, villis, turribus et alqueriis ipsorum regni Valentie, et ipsum forum per iustitias, scriptores civitatis et regni iurari percepimus observandum eisdem, propter quod volumus ac conservamus vobis et successoribus vestris imperpetuum cum hac presenti carta nostra quod quantum ad foros vestros Valentie, et quantum ad omnia privilegia et libertates vestras quas et que vos habetis a nobis et predecessoribus nostris, impositio seu inductio per nos facta de foro Aragonum supradicto in dictam civitatem et regnum et villas regni nullum unquam vobis nec vestris successoribus preiudicium generetur, set semper fori Valentie, libertates et omnia privilegia vestra inviolabiliter et sine derogatione et preiudicio ac mutatione aliqua vobis et vestris remaneant semper salva et in suo robore <fir>mitatis, foris Aragonum seu aliquibus aliis privilegiis a nobis impetratis in aliquo non obstantibus.

Datum Valentie, .III°. nonas septembris anno quo supra.

12.5

1290, setembre, 5. València.

Alfons el Liberal demana certes quantitats monetàries a les ciutats, viles i llocs de l'estament reial del regne de València (València, Morella, Xàtiva, Morvedre, Gandia, Onda, Borriana, Dénia, Lliria, Alzira, Alpont, Ademús, Castellfabib, Vila-real, Montesa, Cocentaina, Alcoi, Penàguila, Guadalest i Pego) i als membres de l'estament eclesiàstic (el bisbe i el capítol de la seu de València; els canonges i clergues del bisbat de Sogorb; els clergues del bisbat de Tortosa amb llocs i béns al regne de València; els comandadors dels ordes del Temple, l'Hospital, Calatrava i Uclés, de Sant Jaume; Vilafamés i la comanda de Cervera, del mateix orde de l'Hospital; Xivert, Miravet, Albalat i Cabanes, de l'orde del Temple; Quart i Castelló de la Plana, del monestir de Poblet, i Almassora, del bisbe de Tortosa), en raó de l'auxili o cisa que li han concedit els procuradors de les universitats de les ciutats i viles del mateix regne de València i també en altres terres de la Corona. S'hi anoten els porters que duen les peticions.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 82, ff. 67r-68r.

Fuit scriptum probis hominibus et universitati civitatis Valentie quare componant cum consiliariis domini regis sub illa quantitate peccunie quam dominus rex ab eis exigebat ratione auxilii sive ci[se], [et] de eadem respondeant A(rnaldo) de Bastida.

Et dominus rex [m]andavit quancumque compositionem cum dictis consiliariis suis.

Datum Valentie, nonis septembris.

||^{67v} [H]as portavit Sancius de Thena, po[rtarius]:

Procuratori<bu>s et capitulo sedis Valentie.

Cum nos in civitate Valentie constituti requis[imus] universitates civitatis et villarum regni Valentie quod nobis concederent auxilium sive cisam [prout] in aliis terris nostris nobis concessa est, et cives ac procuratores dictarum universitatum [con]cesserint dare certas peccunie quantitates et sit certum quod de dicta cisa dare [...] vos ac omnes alii dicti regne haberetis solvere partem vestram, idcirco vobis dicimus et mandamus quatenus detis nobis ratione predicta .L. milia solidorum regalium, de quibus r[esponde]atis loco nostri fideli thesaurario nostro A(rnaldo) de Bastida vel cui voluerit.

Data [nonis] septembris.

Fuerunt remissi pro .XX. mille solidis, de quibus debeat solvere episcopus tertiam partem et capitulum tertiam partem et ele[mosina] eiusdem alteram tertiam.

Fuerunt postea remisi pro .XII. mille solidis.

Universis canonicis et clericis aliis episcopatus Segorbii qui sunt in regno Valentie [...]it facta in Barchinona de ..... .V. milia solidorum regalium.

Raimundo Fiveller.

Similes universis clericis ecclesie Dertuse habentibus loca seu bona in regno Valentie ..... .VIII. milia solidorum regalium.

Raimundo Fiveller.

Fuerunt remissi pro .III. mille solidis.

Similis fuit missa comendatori Templi [V]alentie quod det ..... .X. milia solidorum.

Comendatori domus Hospitali Valentie ..... .XX. milia solidorum.

Quart ..... .V. milia solidorum.

Fuerunt remissi pro .II. mille solidis.

L[í]ria ..... .V. milia solidorum.

Alpont ..... .V. milia solidorum.

Adamús ..... .III. milia solidorum.

Fuerunt eis remissi .II. mille solidis.

Castelfabib ..... .III. milia solidorum.

Calatrava ..... .X. milia solidorum.

Fuerunt eis remissi .V. mille et .D. solidi.

Uclés ..... .X. milia solidorum.

Has portavit Martinus de Seta:

Xàtiva ..... .XX. milia solidorum.

Montessa ..... .III. milia solidorum.

Coscentanya ..... .III. milia solidorum.

Alcoy ..... .III. milia solidorum.

Penàguila ..... .III. milia solidorum.

Guadalest ..... .III. milia solidorum.

||^{68r} Algezira ..... .V. milia solidorum.

Gandia ..... .XII. milia solidorum.

Pego ..... .II. milia solidorum.

Dénia ..... .VI. milia solidorum.

Bernardus de Ginebreto:

Morella ..... .XXX. milia solidorum.

Comandaria Cervarie ..... .XV. milia solidorum.

Xivert ..... .VI. milia solidorum.

Almaçora ..... .III. milia solidorum.

Miravet, Albalat et Cabanes ..... .VI. milia solidorum.

A(rnaldus) de Solerio:

Murvedre ..... .XX. milia solidorum.

Burriana ..... .X. milia solidorum.

Vila-reyal ..... .III. milia solidorum.

Onda ..... .XII. milia solidorum.

Casteló de Burriana ..... .X. milia solidorum.

Vilahamet ..... .VI. milia solidorum.

Forma dictarum litterarum est eadem, excepto quo in litteris locorum domini regis demitur illa clausula [...] «sit certum et cetera» usque ad «ideo» et quod non sit mentio quod procuratores universitatis [con]cesserint [...].

12.6

1290, setembre, 8. València.

Alfons el Liberal admet la protestació feta pels jurats de València Bernat de Fontanet, Guillem Celolm i Espanyol de Cervetó, en nom de tots els habitants de la ciutat, segons la qual li han concedit 80.000 sous com a do graciós sense perjudi del privilegi que els enfrankeix de tota quèstia, peita i servei reial. A més, els enfrankeix de qualsevol altra petició durant dos anys, segons que s'estableix a l'ordenació de les Corts de Montsó sobre l'ajuda o cisa que han de pagar les terres del rei.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 83, f. 88r-v.

Pateat universis quare nos Alfonsus et cetera, confitemur et in veritate recognoscimus vobis Bernardo de Fontaneto, Guillermo de Ulmo et Spanyolo de Serbeto, iuratis Valentie, nomine ac vice universitatis ipsius civitatis recipientibus, quod propter urgentem necessitatem nostram, gratis et spontanea voluntate et non vinculo alicuius obligationis seu necessitatis, set ob affectionem quam ad nos geritis tanquam ad dominum naturalem, dedistis et concessistis nobis octuaginta milia solidorum regalium, facta tamen primo per vos protestatione quod per predictum donum quod de presenti nobis facitis non intendebatis in aliquo derogari privilegium, libertatis seu franquitatis vestre quam habetis a nobis de non danda nobis questia sive peyta vel alio servitio, ut in dicto privilegio continetur, quod quidem privilegium incipit: «Noverint universi quod nos Alfonsus, Dei gratia rex Aragonum, Maioricarum et Valentie ac comes Barchinone, ex certa scientia nostra et habito consilio plenarie in Curia nostra, enfranquimus civitatem Valentie et habitatores ipsius civitatis et termini sui et cetera».

Nos, qui gratis a vobis recipientes donum predictum, admittentes protestationem predictam, nolumus quod per predictum donum, quod gratis et non aliqua obligatione nobis facitis de presenti, vestro privilegio [li]be[r]tatis seu franquitatis predictae aliquod derogetur, immo prefatum privilegium in suo robore volumus perdurare.

Promittentes vobis propter donum predictum quod nobis facitis quod, ratione aiude seu sise quam ^{88v} propter deffensione terre nostre habemus et habere debemus de aliis terris nostris usque ad duos annos sequentes iuxta ordinationem Curie Montissoni vel aliorum locorum terre nostre, a vobis et universitate vestra aliquid non petemus nec etiam exigemus seu peti aut exigi faciemus aut permit[emus] ratione predicta aut aliqua alia ratione, quoniam vos et dictam universitatem per dictum tempus <de> predictis liberos facimus et immunes.

Mandantes universis officialibus nostris et cetera.

Datum Valentie, .vi°. idus septembris anno Domini .M°.CC°.XC°.

EL REGNAT DE JAUME II

LES CORTS DE VALÈNCIA DE 1292

13.1

1291, juny-agost. Barcelona.

Relat coetani i anònim dels primers successos esdevinguts després de la mort del rei Alfons el Liberal a Barcelona el 17 de juny de 1291. Les Corts catalanes, amb la presència de rics homes i cavallers aragonesos com Ato de Foces i Sanç d'Antilló, decideixen trametre Ramon de Manresa perquè avise el seu germà i successor a la corona, Jaume I de Sicília, i informar-ne els regnes d'Aragó i València perquè envien, com també ho farà Catalunya, missatgers solemnes al mateix monarca. Ramon de Manresa salpa de Barcelona el 23 de juny i arriba a Messina el 6 de juliol, des d'on el rei Jaume es desplaça a Tràpèna. Hi troba el comte d'Empúries, amb qui es trasllada a Mallorca, on apleguen el 6 d'agost. A Mallorca, el rei atén les missatgeries d'Aragó, amb els nobles Ato de Foces, Blasco d'Alagó, Rodrigo de Figueroles i Pero Ahonés; València, amb els nobles Jaume Peres, Gonçalvo Eximenes d'Arenós, Joan de Vidaurre i Gil Martínez d'Entença; i Catalunya, amb el comte d'Urgell, el comte de Pallars, Pere de Cervera i Guillem Galceran; a més de ciutadans honrats de les ciutats i viles. Després de ser jurat pels prohoms de la ciutat i el regne de Mallorca, salpa cap a la península i arriba a Barcelona, amb els missatgers, el 13 d'agost de 1291.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 55, f. 31r-v.

Publ.: REAL ACADEMIA DE LA HISTORIA, *Memorial histórico español*, vol. III, Madrid, Imprenta de la Real Academia de la Historia, 1852, pp. 426-428.

A. DE SALDES, «Pequeña crónica en la que se relatan los principales sucesos acaecidos en la coronación del rey D. Jaime II, hermano de don Alfonso II, a quien sucedió en el reino de Aragón y Sicilia por muerte de aquél», *Revista de Estudios Franciscanos*, 3 (1909), pp. 35-37.

En l'ayn de nostre Senyor .M.CC.XC.I., .XVII. dies el mes de juny, per la mort natural del senyor rey don Alfonso, per la gràcia de Déu rey d'Aragó, e de Mayorcha e de València, e comte de Barcelona, qui per ordinació de Déu morí en la ciutat de Barcelona en aquel dia, e manà que son cors fos sebolit en la casa dels frares menors de la dita ciutat, fo ordenat per los rics hòmens e per los cavalers de Catalunya e per los ciutadans de Barcelona, presens do Atho de Foces e do Sanç d'Antilló,

rics hòmens del regne d'Aragó, e presens molts cavallers del dit regne e don Diego Lòpiz de Bischaya, que fos tramés al senyor en Jacme, per la gràcia de Déu rey de Sicília, frare del dit rey don Alfonso, .i. leny armat en què anàs en R(amon) de Manresa per fer saber al dit senyor rey en Jacme la mort del dit senyor rey son frare, e que él romania hereter de sos regnes per son dret e per substitució del senyor rey en P(ere), de bona memبرانça, lur pare. E fo ordinat per la Cort, qui en Barcelona era, que fossen trameses missatges al regne d'Aragó e el regne de València per fer saber les coses damun dites, e que acordassen de trametre missatges sol·lempnials al senyor rey en Jacme que vingés, e que ordenassen en estdemig que pau e justícia fos mantenguda en la terra tro a la sua venguda, cor axí metex ordenarien en Catalunya e farien venir e ajustar en Barcelona los barons de Catalunya qui aquí no eren. E axí foren fets ordenamens per tots los regnes e les terres d'Aragó, e de Catalunya, e de València e de Mayorcha tro a la venguda del dit senyor rey en Jacme e per .i. mes de puys, e que totes guerres cessassen tro a aquel dia.

El dit leny armat ab lo dit R(amon) de Manresa partí de Barcelona la vespra de sent Johan següent del dit any, e fo en Mecina ab lo senyor rey en Jacme, al .XIII^{én}. dia après la dita festa de sent Johan. E dix al senyor rey la missatgeria que li fo comanada, de la qual cosa lo senyor rey, oïda la mort del dit senyor rey son frare, fo molt despagat. E per tal que diversitats ne dans¹ no's pogessen nodrir en les terres e en los regnes deçà qui romanien sens senyor, feu aparellar galees per venir en les parts de Catalunya. E con fo en Tràpena ab les dites galees, trobà aquí lo noble en Pons Huc, comte d'Empúries, qui per si e no per missatgeria venc al senyor rey en Jacme en .i^a. nau per atendre a él axí com a senyor.

¶^{31v} E'l dit senyor rey en Jacme partí de Tràpena ab .VII. galees e amenà ab si lo dit comte, e entrà en Mayorcha lo diluns .VI. dies a l'entrada del mes d'agost del any damunt dit .M.C[C].XCI., en la qual ciutat de Mayorcha foren venguts e ateses a él a aquel dia los missatgers dels regnes e de les terres sues ab galees armades, ço és a saber: d'Aragó do Atho de Foces e don Blascho d'Alagó e Rodrigo de Figeroles e en P(ero) Ahonés; e per lo regne de València, lo noble en Jacme P(ere), e en Gonçalvo Eximenis d'Arenós, e en Johan de Bidaure e Gil Martíniz d'Entença; e per Catalunya lo comte d'Urgel, el comte de Payllars, e en P(ere) de Cervera e en G(uillem) Galceran; e atressí honrats ciutadans de les ciutats e viles dels dits regnes e terres. E cascons del missatgers avien manament de dir al senyor rey en Jacme que vengués a emparar e reebre los dits regnes e terres sues qui li tanyien per son dret e per dret d'eretat.

E con lo senyor rey ac pres sagrament e homenatge dels prohòmens de la ciutat e del regne de Mayorcha, partí d'aquí e arribà en Barcelona ab la armada dels missatges ensems, .XIII. dies a l'entrada del mes d'agost en lo dit an, on fo molt reebut ab gran honor.

¶¹ En el registre: *dans*.

13.2

1291, desembre, 26. Terol.

Jaume II ordena que els justícies, prohoms i universitats de Borriana, Morvedre, Gandia, Ademús, Dénia, Llúria, Xàtiva, Castellfabib, Alpont, Vila-real i Alzira envien dos prohoms a la ciutat de València per a celebrar Corts el dia de després de la festa de l'Epifania, 7 de gener de 1292. També ordena que hi vagen els nobles Guillem d'Anglesola, Berenguer d'Entença, Jaume Peres, l'almirall Roger de Llòria, Dalmau de Castellnou, Gil Martínez d'Entença, Artal d'Alagó, Blasco d'Alagó, Jaume de Xèrica, Guillem Ramon de Montcada, senyor de Nules, Joan Eximenes d'Urrea, Jaspert de Castellnou, el procurador d'Esteve de Bellpuig i Pere Ferrando; els cavallers Martí Eximenes Romeu, Ramon d'Urtx, Alfons Pérez, Eximén Peris d'Orís, Eximén Pérez Romeu, Gonçalvo Sabata, Gonçalvo Eximenes d'Arenós, Francesc Carròs, Pere Lenda, Eximén Pérez d'Andilla, Francesc de Pròixida, Eximén Pérez de Calatayud, Ponç de Mataró, Berenguer de Vilaragut, el procurador de Berenguer Llançol, Arnau de Mataró, Gil Martínez d'Entença, Pere Eximenes de Montornés, Gil Eximenes Romeu, Ramon de Sant Lleir, Alfonso Martínez, Gilabert Sanoguera, el procurador de Conrad Llança, Amor Dionís, Eximenes de Luna, Bernat de Bellvís i Pere de Sarrià; i els prelats Berenguer de Cardona, mestre del Temple, el castellà d'Amposta i el comanador de Calatrava.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 90, f. 222v.

Probis hominibus et universitati Burriane.

Cum circa ordinationem et dispositionem regni Valentie intendere propo-
nentes ordinaverimus in civitate Valentie die crastina post instans festum Epipha-
nie Domini Curiam celebrare, mandamus et dicimus vobis quatenus dicta die
mitatis duos probos homines ex vobis qui intersint celebrationi Curie antedictæ.

Data Turolii, .VII. kalendas ianuarii.

[Col. A]

Similis probis hominibus et universitati Muriveteris.

Item iustitie, iuratis et universitati Gandie.

Item probis hominibus et universitati de Ademuz.

Probis hominibus et universitati Denie.

Item iustitie, iuratis et universitati Lirie.

[Col. B]

Item probis hominibus et universitati Xative.

Item probis hominibus et universitati de Castellphabib.

Item probis hominibus et universitati de Alpont.

Item iustitie, iuratis et universitati Ville regalis.

Item probis hominibus Algezire.

Nobile Guillermo de Angularia.

Cum circa ordinationem et dispositionem felicem regni Valentie intendere
proponentes ordinaverimus in civitate Valentie die crastina post instans festum

Epiphanie Domini Curiam celebrare, mandamus vobis quatenus die prefixa sitis
Valentie pro celebranda Curia supradicta.

Datum ut supra.

[*Col. A*]

Similis fuit missa Berengario de Entença.

Item Iacobo Petri.

Rogério de Loria, admirato.

Item Dalmatio de Castronovo.

Item Egidio Martini de Entença.

Item Artaldo de Alagone.

Item Blasco de Alagone.

[*Col. B*]

Item dompno Iacobo, domino de Xèrica.

Item Guillermo Raymundi de Montecatheno, domino de Nulles.

Item Lupo Ferrench de Luna.

Item Iohanni Eximeni de Urrea.

Item Iasperto de Castronovo.

Item procuratori nobilis Stephani de Pulcropodio.

Item nobili Petro Ferrandi.

Similes litere fuerunt misse militibus infrascriptis:

[*Col. A*]

Martino Eximeni Romei.

Raymundo de Urgio.

Item Alfonso Petri.

Item Eximino Petri de Oris.

Item Eximino Petri Romei.

Item Gondissalbo Çapate.

Item Gondisalbo Eximeni de Arenoso.

[*Col. B*]

Item Francisco Carroci.

Item Petro Lenda.

Item Eximino Petri de Andilla.

Item Francisco de Proxida.

Item Eximino Petri de Calataiubio.

Item Pontio de Materone.

Item Berengario de Vilaragut.

[*Col. C*]

Item procuratori Berengarii Lansol.

Arnaldo de Materone.
Egidio Martini de Entença (sic, repetit).
Petro Eximeni de Montetornesio.
Egidio Eximeni Romei.
Raimundo de Sanctolicerio.
Item Alfonso Martinez.

[Col. D]

Guilaberto de Nogaria.
Item procuratori Corraldi Lancee.
Item procuratori Amoris Dionisii.
Item Raymundo Eximeni de Luna.
Item Bernardo de Pulcrovisu.
Item Petro de Serriano.

Similes fuerunt misse prelati infrascriptis:

Berengario de Cardona, magistro militie Templi.
Item castellano Emposte.
Item comendatori Calatrave.

13.3

1292, gener, 7. València.

Jaume II informa Bernat Guillem d'Entença que havia escrit a ell i a d'altres nobles perquè acudiren el 7 de gener de 1292 a la ciutat de València per a celebrar Corts, però a causa del correu no li ha arribat la carta, així que l'esperarà un dia més i mentrestant no procedirà a la celebració.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 90, f. 239r.

Bernardo Guillermi de Entença.

Cum nos nuper ordinaverimus Curiam celebrare in civitate Valentie die lune .VII°. idus ianuarii et super hiis per nostras literas scripsimus vobis et aliis nobilibus regni nostri Valentie ut dicta die in civitate predicta celebrationi dicte Curie interessetis, et intellexerimus vos non recepisse literam nostram propterea vobis missam (...) inde, et credimus hoc evenisse culpa troterium, nam nos dictam litteram fieri mandamus et sumus pro certo quod fuit facta et tradita nostris trotariis, propter quod scire vobis diximus intimandum ne crederetis nos vobis non scripsisse ut interessetis celebratione Curie supradicte. Preterea sciatis quod nos spectamus vos iam per diem unam et, spectando vos, nondum processimus ad ipsam Curiam celebrandam.

Data Valentie, VII°. idus ianuarii.

13.4

1292, gener, 20. València.

Jaume II, a petició dels prohoms de la ciutat de València i de les viles reials del regne de València, jura observar els Furs de València, els seus costums i bons usos en la reunió de Corts que té lloc a la catedral de València, respectant els Furs d'Aragó als nobles que els vulguen observar dins del regne. El justícia de València Ferrer Matoses, els jurats Guillem Escrivà, Bernat Mercer, Bernat Desclapers i Arnau Safont, i els prohoms de la mateixa ciutat Maimó Sapllana, Arnaldó Escrivà, Berenguer Dalmau, Guerau Safont, Andreu Guillem, Bartomeu Matoses, Ramon de Poblet, Pere Mir, Marqués de Tremp, Pere de Ripoll, Guillem Mir, Arnau de Mont-roig, Ferran Constantí, Bernat de Selma, Pere de Muntanyola, Bernat de Fontanet, Garcia Peris del Castellar, Joan d'Olesa, Ramon Guillem Català, Jaume Desmàs, Bernat de Solsona, Felip Serra, Arnau de Sobirats, Pere Nebot, Guillem Fort, Sanxo Loarre, Tomàs Fabre, Esteve Julià, Pere Esteve, Cardona, arrosser, Mateu Caçador, Tamarit, Guillem Arnau, canvista, Enyego Peris de Boisà, Domingo de Valleriola, Guillem Boixeres, Berenguer Samorera, Pere Oller, Jaume de Selma, Marqués Pere, Bernat Cristià, Joan Gil, Jaume de Vic, Jaume Bonmacip, Semuntà, Domingo de Terol, Guillem Bosser, Bernat de Vic, Ferrer Vila, Arnau de Pàmies, Pere Sasala, Jaume d'Avinyó, Bernat Ferrer, Guillem Serrador, Guillem Bataller, Ramon Cirera, Guillem d'Ozca, Jaume Sarraí, Pere Benencasa, Pere Ferris, Guillem Polinyà, Andreu Barber, Guillem Mulner, Abelló, Bernat Desguells, Serrador, Borràs d'Olesa, Jaume Cortit, Vidal d'Alberola, Berenguer d'Os, Ferrer Safont, Guillem Morera, Pere Sarroca, Joan de Sallent, Pere Barber, Arnau Serrallet, Pere Guasch, Bertran de Puig-roig, Ramon d'Arenys, Bernat Vilanera, Pere Aranyó, Pere de Sarrià, Guillem de Tarragona, Bernat Riera, Bernat Pinell i Guerau de Morella; els síndics de Morella Guillem Destorms i Pere Baldrich; els de Xàtiva Guillem Descloquer, Ponç de Malferit i Mingot de Torres; els d'Alzira Romeu Bonet i Jaume de Jusseu; els de Morvedre Bernat Vives i Gombau Sespiles; els de Gandia Vidal de Favars i Jaume Pelegrí; els de Dènia Joan Cairat i Guillem de Cerdanyola; els de Lliria Joan de Pina i Salvador de Gerb; i els de Corbera Jaume Salelles i Pere Serra, juren Jaume II com a rei.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 55, ff. 56v-58r.

Dicmenge .XIII. dies a l'exida de jener en l'any .M.CC.XC.I., \en València,/ lo senyor rey en Jacme damun dit, plena et ajustada la Cort en la esglea major de Santa Maria, a requisició dels prohòmens de la ciutat de València e dels altres locs del regne, jurà observar Furs de València e privilegis generals atorgatz a la ciutat \e als altres locs e viles/ del regne de València, aquels, ço és a saber, que usatz són, e encara bones custumes e uses, salv, emperò, ço que jurat avia als hòmens de paratge del regne de València sobre'l Fur d'Aragó, a aquels, ço és a saber, d'ells qui·ls volrien.

Enaprés los prohòmens de la universitat de la ciutat de València qui daval són escrits, ab consentiment e ab volentat de tot lo poble aplegat al dit loc, juraren al senyor rey per tota la universitat:

[Col. A]

F(errer) Mathoses, justícia de València.

G(uillem) Escrivà.

Bernat Mercer.

Bernat Desclapers.
A(rnau) Çafont. .... Jurats.

Maymó Çaplana.
Arnaldó Escrivà.
Berenguer Dalmau.
Guerau Çafont.

[Col. B]
Andreu G(uillem).
Berthomeu Mathoses.
R(amon) de Poblet.
P(ere) Mir.
Marchés de Tremp.
P(ere) de Ripol.
G(uillem) Mir.
A(rnau) de Monrog.
Ferrando Costantí.
Bernat de Celma.

||^{57r} [Col. A]
P(ere) de Muntanyola.
Bernat de Fontanet.
Garcia Pèriz del Castelar.
Johan d'Oulesa.
R(amon) G(uillem) Català.
Jacme Desmàs.
Bernat de Solsona.
Felip Serra.
A(rnau) de Sobiratz.
P(ere) Nebot.
G(uillem) Fort.
Sanxo Loarre.
Thomàs Fabre.
Esteve Julià.
P(ere) Esteve.
Cardona, arrocet.
Matheu, caçayre.
Tamarit.
G(uillem) A(rnau), cambiador.
Enego Pèriz de Boysan.

[Col. B]
Domingo de Valeriola.
G(uillem) Boxeres.
Berenguer Çamorera.
P(ere) Oler.
Jacme de Selma.
Marqués Pere.
Bernat Crestià.
Johan Gil.
Jacme de Vic.
Jacme Bonmacip.²
Semuntà.
Domingo Terol.
G(uillem) Borsser.
Bernat de Vic.
Ferrer Vila.
A(rnau) de Pàmies.
P(ere) Çasala.
Jacme d'Avinyó.
Bernat Ferrer.
G(uillem) Serrador.
||^{57v} G(uillem) Batayller.
R(amon) Cirera.
G(uillem) d'Oscha.
Jacme Sarray.
P(ere) Benencasa.
P(ere) Fèrriç.
G(uillem) Polinyà.
Andreu Barber.
G(uillem) Mulner.
Abeylló.
Bernat Desgüeels.
Serrador.
Borràs d'Oulesa.
Jacme Cortit.
Vidal d'Alberola.
Berenguer d'Ós.
F(errer) Çafont.

¶² Ratllat: *Semuntà*.

G(uillem) Morera.
P(ere) Ça-rocha.
Johan de Salent.

[*Col. B*]
P(ere) Barber.³
A(rnau) Serrayllet.
P(ere) Guasch.
Bertran de Pug-rog.
R(amon) de Arens.
Bernat Vilanera.
P(ere) Aranyó.
Pere de Serrià.
G(uillem) de Tarragona.
Bernat Riera.
Bernat Pinel.
Guerau de Morela.

||^{58r}

[*Col. A*]
Síndics de Morella:
G(uillem) Destorms.
P(ere) Baldrich.

Xàtiva:
G(uillem) Descloquer.
Pons de Malferit.
Mingot de Torres.

Algizira:
Romeu Bonet.
Jacme de Jusseu.

Murvedre:
Bernat Vives.
Gombau Sespiles.

Gandia:
Vidal de Favars.
Jacme Pelegrí.

¶³ Ratllat: *A(rnau) de Sentleir*.

[Col. B]
Dénia:
Johan Cairat.
G(uillem) de Cerdanyola.

Líria:
Johan de Pina.
Salvador de Gerp.

Corbera:
Jacme Saleles.
P(ere) Serra.

13.5

1292, gener, 20. València.

Jaume II confirma en Corts als habitants de la ciutat i el regne de València tots els Furs de València, privilegis, llibertats, bons usos i costums que els han atorgat prèviament els seus predecessors, Jaume I, Pere el Gran i Alfons el Liberal.

AMV, Pergamins, Jaume II, núm. 1.

Publ.: Ll. ALANYÀ, *Aureum opus regalium privilegiorum civitatis et regni Valentie*, València, Diego de Gu-miel, 1515, «Iacobi secundi», I.

J. HINOJOSA, *Privilegios, órdenes y donaciones de Pedro III, Alfonso III y Jaime II*, València, Ajuntament de València, 2009, doc. 11.

Pateat universis quod nos Iacobus, Dei gratia rex Aragonum, Sicilie, Maioricarum et Valentie ac comes Barchinone, predecesorum nostrorum vestigia inherentes et constitutiones ac statuta eorum inviolabiliter observantes in celebri Curia quam in civitate Valentie duximus celebrandam postquam suscepimus nostrorum regnorum imperium aliorum ad commodum et utilitatem civitatis et regni Valentie et habitantium in eodem, provisione regia intendentes cum plene ad culmen nostri regiminis pervenerit status et conditio civitatis et regni prefati, considerantes predictorum subiectorum nostrorum comoda propria fore nostra et nos decere noctes et vigalias insompnes deducere ut quietem ipsis nostris subditis preparemus hac de causa, cum sit nostra intentio predictos nostros subditos civitatis et regni prefati in suis libertatibus confovere ne transgrediamur terminos a nostris predecesoribus constitutos, idcirco, certificati et plene instructi de foris, privilegiis, libertatibus, consuetudinibus et bonis usibus que nostri predecesores vobis habitatoribus civitatis et regni prefati, tam presentibus quam futuris, hactenus concesserunt, recognoscentes vos predictos habitatores civitatis et regni predicti fore dignos omnibus foris, privilegiis ac libertatibus, consuetudinibus et

aliis bonis usibus supradictis, et propter summam legalitatem et fidelitatem quam erga nostros progenitores et nos, successores eorum, perpetuo habuistis maiori honoris et gratie prerogativa gaudere, ideo, nos Iacobus, rex prefatus, mente deliberata et ex certa scientia, laudamus, approbamus, confirmamus, concedimus ac donamus vobis predictis universis et singulis civibus ac probis hominibus et omnibus habitatoribus in civitate et regni Valentie memoratis, tam presentibus quam futuris, omnes foros vestros Valentie omniaque privilegia et libertates ac bonos usus et consuetudines que per magnificum ac serenissimum principem et illustrem dominum Iacobum, felicis recordationis regem Aragonum avuum nostrum, et consequenter per illustrem dominum Petrum, clare memorie regem Aragonum patrem nostrum, necnon etiam et per egregium dominum Alfonso, dive memorie regem Aragonum fratrem nostrum, vobis data et concessa hactenus extiterunt, sive generaliter sive specialiter, predictae civitati vel cuilibet locorum vestrorum data fuerint et concessa.

Promittentes vobis universis et singulis habitatoribus civitatis et regni prefati, et super sancta quatuor Dei Evangelia et crucem Domini nostri Ihesuchristi sponte iuramus predicta omnia et singula per nos et nostros vobis inviolabiliter et incorruptibiliter observare ac si specialiter et expressim in hoc presenti privilegio nostre confirmationis et concessionis de verbo ad verbum specificata et declarata omnia extitissent, et quod nunquam nos vel nostri successores contra predicta vel aliquod predictorum in aliquo veniemus vel venire aliquem permittemus ratione aliqua sive causa.

In quarum rerum testimonium ad maiorem firmitatem et celeberrimam nos Iacobus, rex prefatus, presentem cartam nostram sigillo maiori nostro cereo appenditio duximus roborandam.

Data Valentie, tertio decimo kalendas februarii anno Domini millesimo .CC^o. nonagesimo primo, regnorum nostrorum Aragonum anno primo, Sicilie vero sexto.

Signum (+) Iacobi, Dei gratia regis Aragonum, Sicilie, Maioricarum et Valentie ac comitis Barchinone.

Testes sunt: Arbertus de Mediona, Huguetus de Impuriis, Bernardus de Serriano, Eximinus de Focibus, Berengarius de Rosanis, Rogerius de Lauria, Simon de Lauro.

Sig(+)num Guillermi de Solanis, dicti domini regis scriptoris, qui mandato ipsius domini regis hec scribi fecit et clausit loco, die et anno prefixis.

13.6

1292, gener, 22. València.

Jaume II recorda als prohoms i universitats reials del regne de València que a les Corts celebrades a la ciutat de València els exposà que necessitava armar galeres i preparar la defensa contra els seus enemics, per la qual cosa la ciutat de València va oferir una quantitat idònia i ara taxa a cadascuna d'elles en determinades quantitats. Els subsidis seran ingressats en la taula del canvista de València Bernat Planell i els encarregats de recaptar-los seran els porters Bernat de Bolea a Lliria, Borriana, Ademús, Castellfabib, Alpont, Castelló de la Plana, Vila-real i Morvedre; Martí de Seta a Pego, Xixona, Biar, Montesa, Castalla, Guadalest, els llocs de la Vall d'Aiora, Xàtiva, Tàrbena, Alzira, Dénia, Gandia i Corbera; i Sanxo de Tena a Morella; els quals retran comptes a Joan Escorna.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 331, f. 20r-v.

Universitati Lirie.

Es[...]tis quod in Generali Curia quam nunc celebravimus in civitate Valentie exposuimus negotium nostrum coram probis hominibus dicte civitatis et procuratoribus sive sindicis vestris et aliorum locorum et villarum regni Valentie in dicta Curia congregatis et qualiter etiam inimici nostri pa[rabant] se venturi per mare et terram contra nos et terram nostram prout certo [di]disceramus, propter quod similiter nos parare oportebat, tam de armandis galeis quam de aliis, ut possimus nos et terram nostram contra dictos inimicos nostros defendere et tueri.

Et in auxilium et sucursum predictarum galearum armandarum probi homines civitatis Valentie nobis quandam ydoneam quantitatem peccunie de qua nos contenti fuimus ab eis gratis et spontanee obtulerunt, et quare vos a prestando nobis sucursu excusare non possumus, incumbente necessitate predicta, taxamus vos in tribus milibus solidis regalium persolvendis, de quibus per nos loco nostri Bernardo de Bolea, fideli porterio nostro, volumus responderi, qui ipsos deponet in tabula Bernardi Planelli, camporis Valentie, in armandis dictis galeis, penitus convertendos.

Scientes quod adeo in dicta quantitate et non in maiori vos taxavimus ne oporteret vos ad nos venire pro facienda in ubi aliqua lexia nec aliquis expensas facere seu laborare; alias mandamus per presentis dicto porterio nostro quod ad h(ec) vos et bona vestra pignoret et compellat.

Datum Valentie, .XI°. kalendas febroarii.

Similis fuit facta universitati hominum de Burriana de ..... .III. mille et .D. solidis regalium.

Probis hominibus et universitati de Adamús ..... Mille solidos regalium.

Universitati de Castelphabib ..... Mille et .D. solidos.

Universitati de Alpont ..... Duo milia solidorum.

Universitati Castilionis de Burriana ..... Quinque milia solidorum.

Universitati Ville regali ..... Decem milia solidorum.

Universitati Muriveteris ..... Sex milia solidorum.

Kalendis septembris anno Domini .M^o.CC^o.XC^o.II°., in Maiorica, fuit scriptum universis et singulis collectoribus subsidii armate regni Valentie quod de dictis denariis computent cum Iohanne Escorne et quod quicumque tornare habeant eidem tradatur dicta solutio, ut notatur in libro solutionum.

¶^{22v} Similes litere fuerunt misse universitatibus infrascriptis pro quantitibus inferius nominatis, de quibus respondere debent Martino de Seta, porterio:

Universitati de Pego ..... Mille solidos regalium.

Universitati de Sexona ..... .CCCC. solidos regalium.

Universitati de Biar ..... .CCC. solidos regalium.

Universitati de Muntesia ..... Mille solidos regalium.

Universitati de Castaylla ..... .CCC. solidos regalium.

Universitati de Godalest ..... .DC. solidos regalium.

Universitatibus locorum Vall de Ayora ..... Duo mille solidos regalium.

Barchinone, .IIII°. idus augusti fuerunt eis remisse de dicto subsidio mille solidos.

Postea vero, .XVI. kalendas iulii anno .XC^o. quinto, in Valentie,⁴ fuit mandatum collectori (...) petitione dictorum .M. solidorum.

Universitati Xative ..... .VII. milia solidorum regalium.

Universitati Tarbane ..... .CCCC. solidos regalium.

Universitati Algazire ..... Octo milia et .D. solidos regalium.

Universitati Denie ..... Duo milia solidorum regalium.

Universitati Gandie ..... Quatuor milia solidorum regalium.

Universitati de Corbaria ..... Tria milia solidorum regalium. [Fui]t mandatum dicti Martino quod [de] dictis tribus milibus solidorum solvat nobili Dalmatio de Castronovo .II. milia solidorum, quos dicto haberet censum dare (... ..), .V^o. kalendas aprilis.

Similis litera fuit facta universitati Morelle..... Quindecim milia solidorum regalium, de quibus debent respondere Sancio de Tena, portario.

Datum ut supra.

¶⁴ Ratlat: *fuerunt*.

13.7

1292, febrer, 20. Barcelona.

Jaume II recorda als consellers, prohoms i universitat de la ciutat de València, que en les Corts celebrades en la mateixa ciutat els va exposar que necessitava armar galeres i preparar la defensa contra els seus enemics, per la qual cosa li van oferir 40.000 sous, que va acceptar. Els ordena que els paguen al conseller reial Roger de Llòria, almirall dels regnes d'Aragó i Sicília, o a qui es nomene en el seu lloc per a armar les esmentades galeres.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 331, ff. 22v-23r.

Fidelibus suis consiliariis, probis hominibus et universitati civitatis Valentie.⁵

Vos non credimus ignorare qualiter nos in Generali Curia quam nuper in dicta civitate duximus celebrandam exposuimus certum negotium coram vobis et qualiter etiam inimici nostri parabant se venturi per mare et terram contra nos ||^{23r} et terram nostram prout pro certo didiceramus, propter quod oportebat similiter nos parare, tam de armandis galeis quam de aliis, ut possemus nos et terram nostram contra dictos inimicos nostros defendere et tueri, et vos in auxilium et succursum predictarum galearum armandarum nobis .XL. milia solidorum regalium dare gratis et voluntarie obtulistis; ideoque nos, oblatione ipsius admissa, ordinavimus etiam de ipsis responderetis loco nostri nobili et dilecto consiliario nostro Rogerio de Lauria, regnorum Aragonum et Sicilie admirato, vel illi quem pro parte nostra ad hoc loco sui duxerit depurandum per eum in armandis dictis galeis penitus convertendas (sic), propter quod vobis dicimus et mandamus quatenus de predictis .XL. mille solidis predicto nobili respondeatis vel illi quem pro parte nostra ad predicta loco sui duxerit ordinandum.

Datum Barchinone, .X^o. kalendas martii.

EL TRACTAMENT DE VALÈNCIA DE 1293

14.1

1293, gener, 11. València.

Jaume II, atés que els habitants del regne de València tenen privilegi pel qual els seus furs només poden ser modificats amb el consentiment en Corts dels eclesiàstics, nobles i ciutadans i habitants del regne, a petició dels ciutadans de València, amb els quals ha tingut consell i tractament, anul·la completament una carta o privilegi que havia atorgat l'1 d'abril de 1292 a Barcelona, en la qual es contenia que el rei

¶ ⁵ Al marge esquerre: *Pro curie.*

podria posar un membre de la casa reial com a justícia de València, que el fur dels deu dies no s'aplicaria en les causes criminals, que els homicides serien executats si no havien comés l'homicidi en defensa pròpia, que el justícia podria actuar d'ofici en les causes criminals que implicaren penes corporals, que els homes honrats sospitosos de crims i delictes podrien ser turmentats, que si l'escrivà de la cort de València Guillem Escrivà era considerat insuficient podria ser remogut a consell dels prohoms urbans i que els ciutadans de València serien francs de tot peatge, lleuda, portatge, mesuratge, pes, passatge i ribatge, no només al regne de València, sinó en totes les terres i senyories del rei, adquirides o per adquirir.

AMV, Pergamins, Jaume II, núm. 3.

Publ.: Ll. ALANYÀ, *Aureum opus regalium privilegiorum civitatis et regni Valentie*, València, Diego de Gumiel, 1515, «Iacobi secundi», III.

J. HINOJOSA, *Privilegios, órdenes y donaciones de Pedro III, Alfonso III y Jaime II*, València, Ajuntament de València, 2009, doc. 14.

Noverint universi quod nos Iacobus, Dei gratia rex Aragonum, Sicilie, Maioricarum et Valentie ac comes Barchinone, predecessorum nostrorum recensentes statuta qui in favorem et libertatem civium et omnium in regno Valentie habitantium foros et consuetudines probatissimos ediderunt vite et moribus omnium condecetes, per quos preceperunt omnes pariter regnicolas gubernari ac etiam iudicari in causis, et demum per privilegium suum edicto perpetuo statuerunt quod ipsi nec successores eorum in foris seu consuetudinibus memoratis ex tunc quicquam corrigerent, adderent, detraherent vel etiam immutarent nisi magna et ardua necessitate cogente, summa utilitas dicti regni illud fieri suaderet, nec tunc etiam nisi in generali per principem in dicto regno Curia celebrata prelatorum et religiosorum, magnatum, militum seu baronum, civium et omnium in dicto regno habitantium comuni concordante consensu; attendentes itaque et recta consideratione pensantes quod avaritia, cecitas et dampnande ambitionis improbitas sic quandoque animos occupant subiectorum et in illam temeritatem impellunt quod ea que iam ad salutem et comunem libertatem omnium magnis laboribus ac summis vigiliis statuta et inventa fuerant, student non insubtiliter exquisitis machinationibus usurpare et subite illa que iam in favorem et libertatem omnium eliminata fuerunt subvertere non verentur; ideoque nos Iacobus, Dei gratia rex prefatus, ad preces humiles omnium nostrorum civium predictorum Valentie civitatis, pie nostre devotionis affectum benigniter inclinantes ac foros predictos et consuetudines, privilegia et ceteras libertates ipsorum que demersa fuerant per statuta contraria in lucem erigere properantes, habito super predictis diligenti consilio et tractatu, cum hoc presenti sacro nostro oraculo perpetuo valituro, ad supplicationem, postulationem et requisitionem comunem a vobis universis et singulis civibus nostris civitatis Valentie et a tota vestra universitate humiliter nobis facta laudamus, approbamus, confirmamus et ratificamus vobis omnibus civibus nostris civitatis Valentie antedictæ, tam presentibus quam futuris, et toti universitati vestre omnes foros Valentie predictos et consuetudines, privilegia et libertates que hactenus vobis et vestris predecessoribus per nos et predecessores nostros data, concessa sive indulta ac confirmata fuerunt, cassantes et annullantes, et de libris

seu capitulariis aut registris et veris bullis regalibus nostris eximentes et detrahentes cartam illam seu privilegium et omnia contenta in ipsa que facta et data per nos extitit Barchinone, die qua dicebatur kalendis aprilis anno Domini .M^o.CC^o. no- nagesimo secundo, quamquidem cartam et omnia contenta in ipsa nos de presenti cum hoc sacro scripto nostro tollimus ac penitus enervamus, et omnibus capitulis sive articulis contentis in dicta carta que per vos seu aliquos ex vobis nobis data et concessa sive remissa ac renunciata fuerunt, et per nos vobis nos de presenti re- nuntiamus expresse ac etiam revocamus, et illa que in dictis capitulis continentur et in quolibet eorumdem tam que vobis per nos quam per vos nobis data et con- cessa fuerunt vobis penitus relaxamus atque remittimus, concedimus sive damus ac etiam revocamus, imponentes nobis et nostris perpetuo super dictis capitulis et super omnibus contentis in eis scilicet sempiternum, sicut melius et utilius dici et intelligi potest ad vestrum comodum et salvamentum perpetuo.

Et ne de contingentibus aliquid obmittamus specialiter et expressim tollimus et cassamus ac penitus enervamus illud capitulum contentum in dicta carta quod erat editum in preiudicium dictorum fororum in quo continetur quod nos posse- mus ponere in civitate Valentie in iustitiatu aliquem de domo nostra imperpetuum, ita tamen quod cum iurati et probi homines dicte civitatis viderent ipsum insuffi- cientem et supplicarent nobis quod mutaretur in capite anni vel anno transacto quan- documque nos deberemus illum inde illico amovere, quiquidem amotus a iustitiatu predicto per quadraginta dies tabulam tenere deberet et firmare idonee omnibus querelantibus de directo, per quosquidem quadraginta dies per vocem preconis in civitate hoc publice diceretur, et quod iustitiatus nullo tempore posset vendi.

Item tollimus et cassamus ac penitus enervamus illud aliud capitulum con- tentum in dicta carta in quo cavetur quod omne negotium criminis a quo pena corporalis debeat sequi principaliter quod forus decem dierum tunc non valeat nec servetur, set in omni negotio civili ex quo pena pecuniaria sequi debeat quod forus dictorum decem dierum valeat et debeat observari.

Item tollimus et cassamus ac penitus enervamus illud aliud capitulum con- tentum in dicta carta in quo continetur quod omnis homo qui interficiat moriatur si tamen ille qui interfecerit non fecerit corpus suum deffendendo, et quod revo- cetur et anulletur ille forus qui dicit quod qui interficit per casum rixe quod solvat ducentos morabatinos et quod exeat de civitate et regno, et quod deffensor alicui non admitatur in facto criminis.

Item tollimus et cassamus ac penitus enervamus illud alium capitulum in dicta carta contentum in quo dicitur quod in omni facto criminis a quo pena cor- poralis sequi debeat principaliter quod ille forus qui dicit quod iustitia non potest nec debet se intromittere absque denunciatore vel acusatore, quod concedatur quod possit se intromittere et inquirere absque denunciatore vel acusatore, ita tamen quod inquisitio fiat iuxta formam fori, sed in nullis aliis casibus possit fieri sine denunciatore vel acusatore, secundum quod in foro est.

Item tollimus et cassamus ac penitus enervamus illud aliud capitulum in quo dicebatur quod forus ille que dicit quod homo honoratus non debeat poni ad questionem sive tormentum, et quod concederetur quod omnis homo cuiuscumque conditionis et valoris existeret posset tormentari et questionari si presumeretur culpabilis de crimine vel delicto, cuiquidem capitulo licet nos supercedissemus nichilominus illud tollimus et penitus enervamus.

Item tollimus et cassamus et penitus enervamus illud aliud capitulum contentum in dicta carta quod si scriptor curie Valentie qui nunc est vel pro tempore fuerit repertus fuerit insufficiens in ipso officio, quod removeretur inde cum consilio proborum hominum, et poneretur alius per Guillermmum Scribe cum consilio iuratorum et proborum hominum consiliarorum dicte civitatis, qui duraret in officio ipso quamdiu ipsum sufficientem et idoneum reputarent.

Tollimus etiam ac penitus revocamus et annullamus donationem et concessionem per nos vobis factam, videlicet quod non solum in regno Valentie essetis liberi et immunes ab omni pedagio, lezda, portatico, mensuratico, penso, passagio atque ribatico et omnibus aliis et singulis in quodam privilegio vobis per predecesores nostros indulto contentis, immo per omnia regna nostra per mare videlicet et per terram et aquam dulcem et per omnes etiam terras nostras, adquisitas et acquirendas, haberetis easdem libertates et immunitates vos et successores vestri, et illis uteremini et uti possetis prout in privilegio confirmationis quod inde vobis fecimus, quod recuperavimus continebatur, sic quod de cetero dictis franchitibus et immunitatibus non utamini in aliis regnis seu terris nostris nisi in regno Valentie, tamen prout ex ipsis in regno Valentie predicto uti consueveratis ante concessionem nostram predictam.

Quibus omnibus capitulis sic cassatis per nos et annullatis ac sublatis de medio ac revocatis, volumus et concedimus vobis universis et singulis civibus et habitatoribus civitatis predicte et toti universitati eiusdem quod vos eligatis iustitiam unum de vicinis vestris, sicut forus Valentie et privilegium vobis datum atque concessum precipiunt atque mandant, et ille solus cognoscat de omnibus causis civilibus et criminalibus, et iudicet illas prout fori precipiunt atque mandant; et nunquam sine denunciatore vel accusatore fiat inquisitio, prout in foris Valentie continetur; et quod fiant compositiones infra decem dies in casibus a foro concessis; et quod homo aliquis honoratus non ponatur aliquatenus questioni nec subiciatur tormento; et quod Guillermus Scribe instituat et destituat scriptores suos in officio scribanie curie prelibate, prout ipsos cognoverit idoneos et sufficientes in officio antedicto, prout sibi concessum extitit atque datum, prout predicta omnia et singula ante donationem et concessionem per nos vobis factam de predictis erant fieri consueta. Possitis etiam omnia alia facere et in omnibus casibus uti et experiri foris et privilegiis vestris ac libertatibus vestris sicut potuistis usque ad tempora quibus facta extitit dicta carta, nec ipsa carta nec aliqua que contineantur in ea quantum

ad foros, privilegia ac libertates vestras, nec quantum ad usum et observantiam eorundem, nec quantum ad ea que in ipsa vobis per nos concessa fuerunt vobis nec nobis preiudicet ullomodo.

Preterea laudamus <et> aprobamus vobis et vestris perpetuo et ex certa scientia confirmamus illud privilegium libertatis a nostris predecessoribus vobis datum atque concessum in quo continetur quod non teneamini nobis dare nec successoribus nostris in aliquo loco regni Valentie sive villa pedagium sive lezdam, pensum, passaticum, mensuraticum, portaticum atque ribaticum nec aliquam aliam prestationem quocumque nomine censeatur, prout in predicto privilegio plenius et latius continetur.

Mandantes procuratoribus, iustitiis, baiulis et universis aliis officialibus et subditis nostris, presentibus et futuris, quod predicta omnia firma habeant et observent et non contraveniant nec aliquem contravenire permitant aliqua ratione.

Data Valentie, tertio idus ianuarii anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo secundo, regnorum nostrorum Aragonum anno secundo, Sicilie vero septimo.

Signum (+) Iacobi, Dei gratia regis Aragonum, Sicilie, Maioricarum et Valentie ac comitis Barchinone.

Testes sunt: Petrus Fernandi, dominus de Ixar, Bernardus Guillermi de Entença, Iacobus Petri, Dalmatius de Castronovo, Iaspertus de Castronovo.

Sig(+)num Guillermi de Solanis, dicti domini regis scriptoris, qui mandato ipsius domini regis hec scribi fecit et clausit loco, die et anno prefixis.

14.2

1302, gener, 27. València.

Jaume II restitueix als prohoms i la universitat de la ciutat de València un privilegi que els va concedir l'1 d'abril de 1292 a Barcelona, pel qual serien francs de tot peatge, lleuda, portatge, mesuratge, pes, passatge i ribatge no només al regne de València, sinó en totes les terres i senyories del rei, adquirides o per adquirir, amb l'excepció de Sicília, al qual havien renunciat posteriorment, l'11 de gener de 1293, a València.

AMV, Pergamins, Jaume II, núm. 5.

Publ.: Ll. ALANYÀ, *Aureum opus regalium privilegiorum civitatis et regni Valentie*, València, Diego de Guzmel, 1515, «Iacobi secundi», XV.

J. Hinojosa, *Privilegios, órdenes y donaciones de Pedro III, Alfonso III y Jaime II*, València, Ajuntament de València, 2009, doc. 15.

Noverint universi quod nos Iacobus, Dei gratia rex Aragonum, Valentie et Murtie ac comes Barchinone, recolentes nos vidisse quoddam privilegium per nos vobis probis hominibus et universitati civitatis Valentie olim factum et concessum, tenoris qui sequitur:

«Noverint universi quod coram nobis Iacobo, Dei gratia rege Aragonum, Sicilie, Maioricarum et Valentie ac comite Barchinone, comparuerunt nuntii civitatis Valentie et a nobis supplicando instanter requisiverunt nomine proborum hominum et universitatis predictæ ut privilegium eis indultum et concessum per illustrissimum dominum regem Petrum, clare memorie patrem nostrum, et confirmatum per illustrissimum dominum regem Alfonsum, inclite recordationis fratrem nostrum, in quo idem dominus rex Petrus per se et successores suos enfranquavit perpetuo et franchos et liberos fecit, penitus et immunes, per totum regnum Valentie, per terram scilicet atque mare et per aquam dulcem, universos et singulos mercatores ac cives sive vicinos civitatis et termini Valentie qui sint de comuni seu collecta civitatis eiusdem, presentes pariter et futuros, cum omnibus bonis, rebus ac mercibus eorum, habitis et habendis, ab omni scilicet pedatgio, leuda, portatico, mensuratico, penso, passagio atque ribatico, et omnia alia et singula in dicto privilegio contenta deberemus eis laudare ac etiam confirmare.

Unde nos Iacobus, Dei gratia rex predictus, supplicatione dictorum nuntiorum benigne admissa, attendentes multa et grata servitia que vos fideles nostri probi homines et tota universitas civitatis Valentie dicto domino regi patri nostro et predecessoribus suis ac nobis etiam fecistis et vos facturos speramus, viso privilegio supradicto confecto kalendis decembris anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo tertio, gratis et ex certa scientia ac liberali et spontanea voluntate laudamus, approbamus, concedimus ac etiam confirmamus vobis probis hominibus et universis et singulis civitatis Valentie antedictæ et omnium terminorum eiusdem et vestris successoribus imperpetuum privilegium antedictum et omnia et singula in dicto privilegio contenta ac etiam expressata, ac si de omnibus predictis et aliis in dicto privilegio contentis specialiter et expresse faceremus in hoc nostro privilegio mentionem.

Absolventes, diffinientes ac etiam vobis dantes, concedentes ac penitus relaxantes totam illam donationem, concessionem et relaxationem quam seu quas vos nobis fecistis in ecclesia sedis Valentie de gratiis, libertatibus, franquitatibus et inmunitatibus antedictis, quamquidem relaxationem, donationem et concessionem quam de predictis nobis fecistis nolumus numquam vel etiam in futurum vobis et vestris successoribus aliquod posse preiudicium generare, cum nos de presenti cum hoc nostro privilegio de gratia speciali et de certa scientia reddamus et restituamus vobis de verbo ad verbum et a principio usque ad finem totum privilegium antedictum et omnes gratias et franquitates et inmunitates contentas in privilegio antedicto.

Et insuper volentes vos maioris honoris gratia et prerogativa gaudere, cum continuatis servitiis per vos impensis nostris predecessoribus cum summa fidelitate vestra nobis servitia impendatis et impendere non cessetis, damus et ex certa scientia concedimus vobis probis hominibus et universis ac singulis civitatis Valentie predictæ, presentibus et futuris, quod non solum predictas gratias, libertates

et immunitates contentas in dicto privilegio habeatis per totum regnum Valentie supradictum et illis utamini ubicumque in dicto regni fueritis, immo etiam illas easdem gratias, libertates et immunitates vos et vestri successores habeatis nunc et semper et illis utamini et uti possitis per omnia regna nostra, per mare videlicet et per terram et aquam dulcem et per omnes etiam terras nostras adquisitas et de cetero acquirendas, prout in dicto vestro privilegio melius et plenius continentur, excepto tamen regno Sicilie, quod esse non intelligimus in hac concessione nostra seu gratia supradicta.

Hanc autem laudationem, approbationem, confirmationem ac etiam concessionem vobis et vestris facimus sicut melius dici et intelligi potest ad vestrum vestrorumque salvamentum et bonum intellectum.

Mandantes procuratoribus, vicariis, baiulis, iustitiis, iuratis et universis aliis officialibus et subditis nostris, presentibus et futuris, quod predicta omnia et singula firma habeant et observent et non contraveniant nec aliquem contravenire permitant aliqua ratione.

Data Barchinone, kalendis aprilis anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo secundo, regnorum nostrorum Aragonum anno primo, Sicilie vero septimo.

Signum (+) Iacobi, Dei gratia regis Aragonum, Sicilie, Maioricarum et Valentie ac comitis Barchinone.

Testes sunt: Pontius Hugonis, comes Impuriarum, Ermengaudus, comes Urgellensis, Raymundus Rogerii, comes Pallariensis, Berengarius Podioviridi, Petrus de Montecatheno.

Sig(+)num Guillermi de Solanis, dicti domini regis scriptoris, qui mandato ipsius domini regis hec scribi fecit et clausit loco, die et anno prefixis».

Attendentes tamen quod post omnia supradicta dictum privilegium per nos vobis factum et concessum superius annotatum vos iurati et probi homines civitatis Valentie nobis restituistis, renunciando eidem ob nostri gratiam et favorem, licet vos usos diceretis fuisse eodem privilegio per regna et terras nostras, quia tamen vos omnes et singulos, tanquam dilectos et carissimos nostros, intendimus gratiis prosequi et favore ad nostram reducentes memoriam plura grata et accepta servitia que vos domino regi Petro, clare memorie patri nostro, et predecessoribus suis, ac etiam domino regi Alfonso, fratri nostro predicto, et successive nobis fecistis et vos facturos speramus, idcirco, in remuneratione dictorum servitorum, per nos et nostros successores ex certa scientia restituimus vos et civitatem predictam quo ad gratiam seu gratias franquitarum et libertatum in dicto privilegio contentarum et ad eum statum quo eratis tunc quando nobis per vos facta fuit restitutio de privilegio memorato, quequidem restitutio facta fuit Valentie, tertio idus ianuarii anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo secundo, ita quod per dictam

renuntiationem nichil nobis aut successoribus nostris iuris acrescat contra statum quo eratis de franquitatibus et libertatibus supradictis, nec vobis aut vestris per eam ullum preiudicium generetur, immo pro non facta penitus habeatur; nos enim de presenti eidem renuntiationi et redditioni nobis facte de ipso privilegio et iuri si quod ex eis nobis vel successoribus nostris competit seu competere potest ex certa scientia resignamus.

Mandantes per presentem cartam nostram procuratoribus, iustitiis, baiulis, lezdariis, pedagiariis necnon universis aliis officialibus et subditis nostris, presentibus et futuris, quod predicta omnia et singula firma habeant et observent et faciant ab omnibus inviolabiliter observari, et non contraveniant nec aliquem contravenire permitant aliqua ratione.

Datum Valentie, sexto kalendas febroarii anno Domini millesimo trescentesimo primo.

Signum (+) Iacobi, Dei gratia regis Aragonum, Valentie et Murtie, ac comitis Barchinone.

Testes sunt: Iacobus Petri, Iaspertus, vicecomes Castrinovi, Petrus Ferdinandi, dominus de Ixar, Guillermus de Angularia, Petrus de Queralto.

Signum (+) Petri de Letone, scriptoris domini regis predicti, qui mandato eiusdem hec scribi fe[c]i[t], cum litteris rasis et emendatis in septima linea, ubi dicitur «penitus», et clausit die et anno prefixis.

LES CORTS DE VALÈNCIA DE 1301-1302 I EL TRACTAMENT DE VALÈNCIA DE 1304

15.1

1301, abril, 7 / 25. València.

Jaume II ordena que Pere Ferrandis d'Íxer, Jaume de Xèrica, Joan Eximenes d'Urrea, Guillem d'Anglesola, Jaume Peres, Gonçalvo Eximenes d'Arenós, Ramon de Montcada, senyor de Nules, el procurador de Roger de Llòria, el procurador de Bernat Guillem d'Entença, Bernat de Sarrà, Francesc Carròs, senyor del Rebollet, Francesc de Pròixida i Llop Ferrench de Luna assistisquen a les Corts que ha proveït celebrar a la ciutat de València a partir del 23 d'abril de 1301. També ordena als jurats, prohoms i universitats de Morvedre, Alzira, Gandia, Dénia, Cullera, Pego, Lliria, Castelló de la Plana, Borriana, Morella, Montesa, Xàtiva, Corbera, Castellfabib, Ademús, Alpont, Castalla i Biar que hi envien dos o tres procuradors i síndics amb poders suficients. Finalment, en data de 25 d'abril, és convocat Ferrando d'Oblites, marmessor del noble Artal de Luna.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 332, ff. 173v-174r.

Iacobus et cetera, nobili et dilecto Petro Ferdinandi, domino de Íxar et cetera.

Cum nos prospero et tranquillo statui generaliter regni Valentie ut regali convenit magestati providere volentes, [nec]non pro quibusdam aliquibus negotiis nostris feliciter dante Domino disponendis, Generalem Curiam in [ci]vitate Valentie die dominica que erit .IX°. kalendas madii providerimus celebrandam, idcirco vobis dicimus et mandamus quatenus ad celebrationem dicte Curie apud civitatem Valentiam veniatis, ita quod vobis die superius nominata celebrationi dicte Curie intersitis.

Data Valentie, .VII°. idus aprilis anno Domini .M^o.CCC^o. primo.

Similes fuerunt misse infrascriptis nobilibus et militibus:

Iacobo, domino [de] Xerica.

Iohanni Eximeni de Urrea.

Guillermo de An[g]ularia.

Iacobo Petri.

Gondisalbo Eximeni de Arenoso.

Raimundo de Montecatheno, domino de Nulles.

Procuratori nobilis Rogerii de Loria.

Procuratori nobilis Bernardi Guillermi de Entença.

Bernardo de Sarriano.

Francisco Carroci, domino de Rebolleto.

Francisco de Prochida.

Nobili Lупpo F<er>rench de Luna.

Eximino Çappate, domino de T[hou]s.

Hugoni de Bellopodio.

||^{174r} Iacobus et cetera, fidelibus suis iuratis et universitati Muriveteris et cetera.

Cum nos prospero et tranquillo statui generaliter regni Valentie ut regali convenit magestati providere volentes, necnon pro quibusdam aliis negotiis nostris feliciter dante Domino disponendis, Generalem Curiam in civitate Valentie die dominica que erit .IX°. kalendas madii providerimus celebrandam, idcirco vobis dicimus et mandamus quatenus, visis presentibus, constituatis et ordinetis ex vobis duos vel tres in procuratores vestros et syndicos plenam habentes potestatem a vobis consentiendi et firmandi ea que ordinari et fieri contigerit in Curia supradicta, quos sufficienter instructos ad nos apud Valentiam [in]terese seu destinare curetis, sic quod sint ibi ex causa predicta die superius nominata.

Data Valentie, .VII°. idus aprilis anno Domini .M^o.CCC^o. primo.

Similes fuerunt misse infrascriptis:

[Col. A]

Algezire.

Gandie.
Denie.
Cullarie.
Vall de Peguo.
Lirie.
Castilioni de Burriana.
Burriane.
Morelle.
Muntésie.

[Col. B]
Xative.
Corbarie.
Castellhabib
Adamuç.
Alpuent.
Castayla.
Biar.

Sub simili forma fuit scriptum Ferrando de Oblitis, manumissori nobilis Artaldi de Luna.

Data Valentie, .VII°. kalendas madii.

15.2

1301, abril, 19. Xèrica.

Jaume de Xèrica informa Jaume II que no pot anar a València, on l'ha convocat, perquè ha jurat estar a Saragoça el diumenge, 23 d'abril de 1301.

ACA, Reial Cancelleria, Cartes reials, Jaume II, núm. 1.382.

Al muyt alto et poderoso senyor don Jayme, por la gracia de Dios rey de Aragón, de Valencia et de Murcia, comte de Barcelona et de la santa Egleſia de Roma ſenyalero, almirail et capitán general, yo don Jayme, ſenyor de Exérica, beſando las vueſtras manos, me comiendo en la vueſtra gracia como a ſenyor que yo é muyt grant talante de ſervir et de quien yo atiende más bien et mercé que de todos los del mundo.

Sepades, ſenyor, que vi la vueſtra carta que m'enbiastes, en la qual ſe conteneſcía, entre las otras cosas, que me mandávades eſpresamente que fueſſe luego con vos en Valencia. E, ſenyor, yo de grado fuera ydo a Valencia por ſeguir el vueſtro mandamiento, ſalvo que yo er[a] de ca[m]jino [p]or a hir a Çaragoça, a la qual yda buenamente fallecer non puedo, ſi no ſería grant danyo e prejudicio mí[o], por

razón que con homenatge e con fe he a séyer en Çaragoça el domingo primero venient, porque vos pido por mercé, senyor, que vós no lo ayades por mal, et que me ayades por escusado quanto a esta sazón, porque no so ydo a vós a Valencia, mas, queriendo Dios, yo auré ayna liurado en Çaragoça por lo que no, et seré luego con vos en Valencia.

Data en Xérica, .XIX. días de abril anno Domini .M^o.CCC^o. primo.

15.3

1301, abril, 22. València.

Jaume II ordena que els jurats, prohoms i universitat de la ciutat de València instituïsquen sense demora síndics i procuradors amb plenes potestats per a assistir a les Corts convocades per a l'endemà, 23 d'abril de 1301.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 332, f. 176v.

Fidelibus suis iuratis, probis hominus et universitati civitatis Valentie, et cetera.

Iam vos ignorare non credimus qualiter nos, prospero et tranquillo statui generaliter regni Valentie ut regali convenit magestati providere volentes, necnon pro quibusdam aliis negotiis nostris feliciter dante Domino disponendis, Generalem Curiam in civitate Valentie crastina die dominica que erit .IX. kalendas madii providimus celebrandam, cum igitur expediat aliquos ex vobis pro tota universitate celebrationi dicte Curie interesse, ideo vobis dicimus et mandamus quatenus incontinenti, visis presentibus, omni tarditate et mora postpositis instituatis et ordinatis ex vobis syndicos et procuratores vestros a vobis plenam habentes et liberam potestatem consentiendi et firmandi ea que in dicta Curia fuerit ordinata, taliter facientes quod ipsos syndicos et procuratores vestros predicta crastina die dominica paratos inv[e]nimus ratione predicta.

Data Valentie, .X. kalendas madii.

15.4

1301, novembre, 18. Terol.

Jaume II ordena que Jaume de Xèrica, Jaume Peres, Guillem d'Anglesola, Gonçalvo Eximenes d'Arenós, Ramon de Montcada, senyor de Nules, Eximén Peris d'Arenós, Hug de Bellpuig, Pere Ferrandis d'Íxer, Francesc Carròs, senyor del Rebollet, Bernat de Sarrà, Francesc de Pròixida, Eximén Sabata, senyor de Tous, el marmessor d'Artal de Luna, el procurador de Roger de Llòria, el procurador de Gombau d'Entença, Pere de Montagut, senyor de Carlet, Pere Eximenes de Tierga, Ramon de Calvera, Gil Martínez d'Entença, Gil Roís de Liori, Pere de Lienda, Pere Eximenes de Borriol, Íñigo López d'Heredia, Eximén Peres de Montornés, Pere Roís de Corella, Rodrigo Sanxes de Calataiud i Romeu Martí de Sorita assistisquen a les Corts que ha proveït celebrar a la ciutat de València a partir de la festa de Sant Andreu, 30 de novembre de 1301. També ordena que els jurats, prohoms i uni-

versitats de València, Morvedre, Xàtiva, Castelló de la Plana, Alpont, Castellfabib, Biar, Ademús, Castalla, Montesa, Morella, Pego, Cullera, Llíria, Borriana, Dénia, Alzira, Corbera i Gandia hi envien dos o tres procuradors i síndics amb poders suficients. Finalment, requereix l'assistència dels bisbes de València i de Tortosa, del mestre del Temple Berenguer de Cardona, el castellà d'Amposta Ramon de Ribelles, el capítol de la seu de València, l'electe en el bisbat de Sogorb i els abats dels monestirs de Benifassà i Valldigna.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 332, ff. 269r-270r.

Convocatio Curie Generalis Valentie.

Iacobus et cetera, nobili et dilecto Iacobo de Xerica et cetera.

Cum nos prospero et tranquillo statui generaliter regni Valentie ut regali convenit magestati providere volentes, necnon pro quibusdam aliis negotiis nostris feliciter dante Domino disponendis, Generalem Curiam in civitate Valentie in festo Sancti Andree proxime venturo providerimus celebrandam, idcirco vobis dicimus et mandamus quatenus ad celebrationem dicte Curie apud civitatem predictam Valentie veniatis, ita quod ibi die superius assignata celebrationi dicte Curie intersitis.

Datum Terolii, .XIII°. kalendas decembris anno Domini .M^o.CCC^o. primo.

[Col. A]

Similes fuerunt facte infrascriptis:

Iacobo Petri, fratri et consiliari domini regis.

Guillermo de Angularia.

Gondissalbo Eximeni de Arenoso.

Raimundo de Montecatheno, domino de Nules.

Eximino Petri de Arenoso.

Hugoni de Bellopodio.

Petro Ferdinandi, domino de Ixar.

Francischo Carrocii, domino de Rebolleto.

Bernardo de Sarriano.

Francisco de Proxida.

Eximino Sapate, domino de Tous.

[Col. B]

Ferrando de Oblitis.

Manumissori nobilis Artaldi de Luna.

Procuratori nobilis Rogerii de Loria.

Procuratori nobilis Gombaldi de Entença.

Petro de Monteacuto, domino de Carleto.

Petro Eximeni de Tierga.

Raimundo de Calvera.

Egidio Martini de Entença.

Egidio Roderici de Lahori.

Sancio Petri de Lenda.
Petro Eximeni de Burriol.
Ennecho Luppi de Heredia.
Eximino Petri de Montornes.
Petro Roderici de Coriella.
Roderico Sancii de Calataiubio.
Romeo Martini de Sorita.

||^{269v} Iacobus et cetera, fidelibus suis iuratis, probis hominibus et universitati civitatis Valentie, et cetera.

Cum nos prospero et tranquillo statui generaliter regni Valentie ut regali convenit magestati providere volentes, necnon pro quibusdam aliis negotiis nostris feliciter dante Domino disponendis, Generalem Curiam in civitate Valentie in festo Sancti Andree proxime venturo providerimus celebrandam, ideo vobis dicimus et mandamus quatenus, visis presentibus, constituatis et ordinetis ex vobis duos vel tres \in/ procuratores vestros et syndicos, plenam habentes potestatem a vobis consentiendi et firmandi ea que ordinari et fieri contingerit in Curia supradicta, eis sufficienter instructos inveniamus die superius nominata.

Data ut supra.

[*Col. A*]

Similes fuerunt facte infrascriptis:

Iuratis, probis hominibus et universitati Muriveteris.

Xative.

Castilionis Campi de Burriana.

De Alpuent.

Castrihabib.

De Biar.

De Adamuç.

De Castayla.

Muntésie.

Morelle.

Vallis de Pego.

Cullarie.

Lirie.

Burriane.

Denie.

[*Col. B*]

Algezire.

De Corbera.

Gandie.

¶^{270r} Iacobus et cetera, venerabili in Christo patri R(aimundo), divina providentia Valentie episcopo, et cetera.

Cum nos prospero et tranquillo statui generaliter regni Valentie ut regali convenit magestati providere, necnon pro quibusdam aliquis negotiis nostris feliciter dante Domino disponendis, Generalem Curiam in civitate Valentie in festo Sancti Andree proxime venturo providerimus celebrandam, ideo vobis requirimus et rogamus quatenus apud dictam civitatem Valentie veniatis, sic quod⁶ pro ipsius Curie celebratione sitis die prefixa personaliter in eadem.

Data ut supra.

Similes fuerunt facte infrascriptis:

A(rnaldo), episcopo Dertusensi.

Fratri Berengario de Cardona, magistro militie Templi in Aragonia et Cataloniae.

Fratri Raimundo de Ripellis, castellano Emposte ac magistri Hospitali Sancti Iohannis Iherosolimitani in Ispania vices gerenti.

Capitulo ecclesie Valentie.

Electo in ecclesia Sugurbiensi.

Abbati monasterii de Benifaçano.

Abbati monasterii Vallisdigne.

15.5

1302, gener, 21. València.

Jaume II atorga en Corts, en presència dels prelats, religiosos, barons, cavallers, ciutadans i procuradors i síndics de la ciutat i viles del regne de València, vint capítols que estableixen el mode de fer les inquisicions als oficials reials; l'inici d'inquisicions als oficials en càrrec; la celebració de Corts cada tres anys per la festa d'Aparici, el 6 de gener; la celebració de l'audiència reial cada divendres en la ciutat de València o en la vila valenciana on es trobe el monarca; l'empresonament obligatori en les presons comunes i no en altres llocs; el mode de retiment de comptes dels justícies locals als batles; les competències dels mostassafs; el preu de les escriptures de l'escrivà de la cort del procurador del regne; la validesa dels testimonis cristians, si en són dos i de bona fama, en les causes contra els jueus i els musulmans; la invalidesa dels contractes d'usura de més de sis anys amb jueus, si no s'han reclamat des de llavors; la invalidesa del canvi de testimonis dels musulmans presos en mar després d'haver declarat que eren de bona guerra; la llibertat d'extracció del regne de qualsevol mercaderia, excepte a terres dels enemics dels reis i dels musulmans, llevat de pega, seu, quitrà, fusta, canem, fil de xàrcia, ferro, armes i cavalls, que són coses vedades; el valor de la lleuda de Dénia; la declaració de la franquesa de lleuda en els ports; l'esmena del fur sobre les composicions entre les parts en un juí començat, que no impediran, en els casos d'homicidis, nafres i robatoris, que el jutge puga continuar la causa si hi ha

¶⁶ Ratllat: *sitis*.

denunciador; la invalidesa de la defensa judicial per als acusats que no comparesquen davant del jutge; l'esmena del fur sobre la pena contra els falsos testimonis, que s'augmenta amb el pagament a la cort judicial de la meitat del valor d'allò que es faça perdre a la víctima del fals testimoni, l'assot corrent per la ciutat i amb un ferro roent en la llengua en les causes civils i la mutilació de la mà i la llengua en les causes criminals; la prohibició de les tafureries en tot el regne; el descompte en les quèsties i exaccions reials que s'han de pagar de manera veïnal de la part corresponent als enfranquits pels monarques, i la prohibició als jutges reials de cobrar per les sentències dels primers plets principals en els casos en què els justícies locals donen les sentències franques.

AMV, Furs de 1301 (Jaume II), caixa 3, núm. 1, ff. 1r-5v.

Publ.: LL. ALANYÀ, *Aureum opus regalium privilegiorum civitatis et regni Valentie*, València, Diego de Gumiel, 1515, «Iacobi secundi», XI-XIII.

V. GARCIA EDO, *Furs de València (1238-1645)*, València-Castelló de la Plana, Generalitat Valenciana-Universitat Jaume I, 2016, pp. 256-262.

|| Coberta Los privilegis o capítols hordenats en la Cort General.⁷

||^{1r} En nom de Déu, nostre Seynor.

Com nós en Jacme, per la gràcia de Déu rey d'Aragó, de València e de Múrcia, e comte de Barcelona, entenens a pau e justícia e bon estament e reformació e tranquil·litat de la nostra terra, haguéssem manat General Cort en la ciutat de València a prelats, religioses, richs hòmens, cavallers, ciutadans e hòmens de viles del regne de València vinents a aquella Cort, los damunt dits, per si o per procuradors seus, supplicaren a nós que·ls dejús escrits capítols deguéssim a eils benignament atorgar, per tal que justícia fos mils tenguda e observada <en> el regne, a la supplicació dels quals nós, en Jacme, per la gràcia de Déu rey damunt dit, ordenam e fem los capítols dejús següents:

(.I.) Primerament, establím e ordenam per tots temps que·l procurador e·l batle general del regne de València, e encara batles particulars e les justícies de la ciutat e de les viles e lurs assessors, e els quarterners e tot altre jutge ordinari e official que ús de jurisdicció e lurs lochstinents, al entrant de lur offici, abans que usen ne gosen usar de lur offici, asseguren el loch on usaran ab bones fermances e covinents en poder de nós o d'aquell qui nós hi ordenarem, que tinguen taula per .XXX. dies de .II. en .II. ans per tot lo mes de gener, o en la fi de lur amministrazione, si abans eren amoguts del offici. Et açò asseguren en tal manera que·ls prohòmens del regne o del loch on aministraran principalment se deguen tenir per pagats de la segurtat que faran, e que dins aquells .XXX. dies que tendran la taula, sie feita inquisició contra eils de lurs excesses e forces e violències que hauran feites als sotsmeses, la qual inquisició sie determenada dins los dits .XXX. dies o, almeyns,

¶⁷ Dalt, amb lletra d'una altra mà posterior: *Como furs*.

Davall, amb lletra d'una altra mà posterior: *Furs del señor rey en Jacme 2*.

dins altres .XXX. dies, axí que sien .LX. dies contínuament comptadors; et penjan la inquisició que sien sospeses del offici tro que la inquisició ^{||^{iv}} sia termenada, la qual se face e's determén breument e sens pleit, e sens solempnitat e figura de juhíi.

Et si per aventura serà atrobat que l'official sie culpable \d'alguna cosa/ per frau o per corrupció, o per gran colpa sua, e'n serà condempnat, que nuil temps aquell aytal official <en> el regne de València no tingua offici nostre, mas si per aventura serà condempnat per leu colpa o per altra raó que les damunt dites, que'n sia punit segons que sia fur e raó solament, segons la qualitat e la quantitat del excés; axí encara que l'inquiridor puga inquirir contra l'official sens clamador e accusador, pus li sia denunciat de son excés per alcú. Atorgam, emperò, al dit official, que si serà condempnat, que's puxa appel·lar una vegada a nós solament, mas que aquell no sia jamás restituït en l'official, ne per nós no li'n sia comanat altre, tro haja feita esmena del dan donat, segons que'n serà condempnat.

Cum suprapposito in secunda linea, ubi dicitur «d'alguna (sic) cosa».

(.II.) Ítem, ordenam e volem que en açò sien enteses tots aquells qui vuy tenen offici, axí que aquells dels damunt dits qui vuy tenen offici, qui no l'han tengut .I. an complit, lur sia feita inquisició d'aquest mes de gener present en què ara som en .I. an, la qual començ lo segon dia de gener per tots temps a tots los officials segons la forma damunt dita. Et a aquells qui han tengut ja offici .I. an o pus a avant, e encara lo tenen, que'ls sie feita inquisició mantinent, la qual sie feita e dur segons que desús és dit.

(.III.) Ítem, volem e ordenam e atorgam per bon estament del regne que de .III. en .III. ans, ço és a saber, en la festa d'Aparici en lo mes de gener, fassam Cort General en la ciutat de València, o en altre loch del regne que a nós serà vigares, a prelats, religioses, rics hòmens, cavallers, ciutadans e hòmens de les viles del regne.

^{||^{2r}} (.IV.) Ítem, que nós e els nostres successors en la ciutat de València, o en qualque vila del regne siam, cascuna setmana, en lo divendrets, tinguem personalment audiència a les nostres gens per tenir lur dret de ço que'ns posaran davant; et si el divendres no y podíem entendre'l, que y entenam e que u façam l'endemà.

(.V.) Ítem, que'l procurador ne'l batle general o especial, ne justícies o altres jutges ordinaris del regne de València, no tinguen d'aquí a avant nengun pres sinó en la presó comuna de cascun loch segons fur.

(.VI.) Ítem, ordenam e atorgam que les justícies de les viles e dels lochs del regne de València no sien tenguts de exir de son loch on auran aministrat lo justiciat, per rahó de retre comte si no's volran, si allí, emperò, aurà batle qui no y sia per compra o per peynora; en altra manera que sien tenguts d'anar al batle general retre comte dins lo regne là on sia, segons que és acostumat.

(.VII.) Ítem, atorgam e volem que·l mustaçaff de la ciutat e dels altres lochs del regne no sia embargat per lo batle nostre que no vege e puge veer, si·s volrà, en l'almudí e en lo pes de la taula, e en la juhíria e en l'açoçh, e en la pescateria e en les mesures de la sal, e en les altres coses que·ls mustaçaffs de temps passat han acostumat de veer a esquivar tota frau, segons, emperò, que en lo temps del seynor rey en Jacme, de bona memòria avi nostre, s'acostumava de fer.

||^{2v} (.VIII.) Ítem, ordenam e volem e manam que l'escrivà de la cort del procurador del regne de València, e aquell qui tendrà son loch, prenen per lo salari de les escriptures segons que per nós serà ordenat e taxat, e no pus a avant.

(.IX.) Ítem, establím e ordenam que dos testimonis crestians covinents e de bona fama puguen fer testimoni, e lur testimoni sie creegut, contra juheus e sarrayns en tot feít criminal que sia entre christians e juheus, o christians e sarrayns, no contrastants nenguns privilegis per nós o per nostres antecessors atorgats a juheus o a sarrayns.

(.X.) Ítem, establím que nul·la carta de juheu que sia feita sobre alcun contrat usurari pus haja de .VI. ayns a amunt no haja valor, ne·l juheu no·n puscha usar en re, ne aquells qui hi seran obligats no·n sien tenguts de respondre en re si el mig demanat no havien aquell deute en cort, si donchs no era absent o pubill dins lo dit temps. E açò meteix sie entés de les obligacions que·s fan e·ls libres de les corts als juheus en pena del quart.

(.XI.) Ítem, que·ls sarrayns que seran preses en mar per los cossaris o per altres a catiu, que pus una vegada hauran confessat en presència del batle del seynor rey si ésser de guerra, que pus avant no sia reebuda lur conffessió e·l contrari, ans si lo contrari dehien d'aquí ||^{3r} a avant no·n sien creeguts, mas que estia hom a la primera conffessió.

(.XII.) Ítem, establím e atorgam que tot hom de qualque condició sie del regne pusque portar e trametre blat, e vianda, e totes altres coses e mercaderies on se volrà, exceptat a terra de enemichs del senyor rey ab qui garrejàs o de sarrayns, exceptat que nengú no pusque trer fora la terra nostra aquestes coses vedades, ço és a saber: pregunta, seu, alquitrà, fusta, cànem, fil d'exàrcia, ferre, e armes e cavails.

Retenim, emperò, que per necessitat de carestia del regne de València, nós puscham posar vet en la terra del blat e de la vianda, e de les altres coses, mas que·n pugam fer gràcia a quins volrem, axí, emperò, que la gràcia no sia feita per diners; et si·s faya, que·l vet del blat e de les altres viandes que serien vedades per nós fos absolt quant a aquella vegada; et que nengun official nostre d'açoçh no dega pendre diners, ne fer nenguna frau, e si u fahia, que nós lo·n puníssem; en altra manera que·l vet fos absolt quant a aquella vegada.

(.XIII.) Ítem, atorgam e volem que la leuda que's leve a Dénia sie levada e presa segons que e'l temps del seynor rey en Jacme, de bona memòria, era acustumat de fer.

(.XIV.) Ítem, atorgam que si alcun leyn de mar, gran o poch, per fortuna de temps ¶^{3v} vendrà al port de Dénia o a altres ports del regne, e allí haurà algunes mercaderies de ciutadans o d'altres hòmens de les viles o dels lochs del regne de València qui diguen sí haver franquea, que si bé les persones d'aquells qui portaran les mercaderies no seran contingudes o los seynors d'aquelles que emperò pus al·legen franquea, no·ls sia presa leuda forçadament aquella vegada, ells, emperò, assegurants que dins cert temps covinent facen fe de la franquea, si serà dupte d'aquella e encara de la persona del seynor de les mercaderies, per saber si deu haver la franquea o no.

(.XV.) Ítem, corrigén en partida e ajustan en partida al fur antich, establim e ordenam que si omicidi serà feit en la ciutat o en les viles o en alcun altre loch del regne de València per alguna persona, que, no contrastants los furs antichs ne addicions sobre aquells feites, ne encara privilegis generals o especials atorgats, lo jutge, havén emperò clamador o denunciador, puscha enantar en aquell feit e aquell malifici punir segons rahó, jasia que les parts aguessen feit entre si composició dins .X. dies après pleit començat, o abans o dins altre temps qualsevol. Et açò meteix sia observat contra algun nafrador per la nafra o colp del qual seria al nafrat o ferit taylat algun membre. Et açò meteix encara sia observat contra fur<t>s e ladrons e robadors qualssevol.

Et de present, salvats e retenguts a nós e a nostres officials ¶^{4r} los cases damunt dits continguts en aquest present capítol, volem e atorgam a la ciutat e a les altres viles del regne que, segons lo fur antich e les addicions d'aquell, puxen usar de la gràcia a eils atorgada per aquell fur e addicions de fer composició sens pena e calònia dins .X. dies si's volran, no contrastant que la ciutat de València hagués renunciat a la damunt dita gràcia en nostre poder, com aqueila vullam ésser restituïda a la dita ciutat e a les viles del regne qui hi consentiren, exceptats los cases desús retenguts, axí que usen d'aquella gràcia, salvu los dits cases, segons lo fur antich e addicions d'aquell, e segons que n'usaven antigament, abans que la dita gràcia nós retessen.

(.XVI.) Ítem, ordenam e establim de noveil que als denunciats o accusats o en altra manera encolpats o afamats d'alcuns crims o malifficis qui's absentaran e comparer no volran denant lo jutge quant los farà citar là on dege per los crims damunt dits a fer dret, que deffenedor a aqueils absents per lo jutge no sie reebut a deffendre aqueils encolpats dels crims damunt dits, ans pusque enantar lo jutge contra los dits encolpats, segons que porà e deurà per fur, salvant que deffenedor a al·legar e amostrar justa raó de absència sia reebut segons que serà faedor.

||^{4v} (.XVII.) Ítem, ordenam e establím per esquivar falsetat de testimonis, ajustan e enadén al fur qui és en rúbrica «De testimonis», lo capítol qui comença «Aquell qui serà provat de fals testimoni *et cetera*», que aquell qui farà fals testimoni per absoldre o per condempnar alcú en demanda civil, pus que provat li serà que haja feít fals testimoni en lo dit feít civil, perda de sos béns aytant com serà ço que farà perdre al altre per son fals testimoni, e sia donat a aquell a qui perdre o farà, encara do e pag a la cort aytant com serà la meitat de ço que haurà feít perdre a aqueil contra'l qual farà lo fals testimoni; et per la dita falsetat córrega, açotan, per la ciutat ab .i. ferre calt en la lenga. Et si en feít criminal del qual se pogués e's degés pena corporal enseguir farà fals testimoni per absoldre o per condempnar alcun altre, pus que provat li serà que haja feít lo fals testimoni, perda la mà ab què haurà feít lo fals sacrament e la lengua ab la qual aurà dit lo fals testimoni.

(.XVIII.) Ítem, ordenam e establím que, per ço com de joch de tafureria molts mals se són ja enseguits en la dita ciutat e en les viles del regne, e's porien d'aquí enant enseguir, volents obviar a aqueils mals, que d'aquí enant per nuil temps tafureria públicament no sia tenguda en la ciutat ni en les viles del regne, ne per nengun preu, ne per ||^{5r} nengun servii, licència, ni poder, no sia donat a alcú per nós o per official nostre a alcú que la puxe tenir.

(.XIX.) Ítem, volem e atorgam que nostres porters e tots altres collidors de quèsties, o de qualsevol altres exaccions reals qui s'hajen a pagar vehínalment e comuna, hajen a pendre en comte nostre la part que tocharà a alguns franchs d'aquell loch, enfranquits per nós o per nostres antecessors, o segons que seran taxats en aqueila quèstia o exacció, axí, emperò, que la taxació sia justa e no sia feita en frau de nós, sinó de aquella que deu.

(.XX.) Ítem, de gràcia establím e volem que'ls jutges de nostra cort qui de nós prenen quitació de les sentències dels primers pleits principals no demanen salari ne servii nengú, si alcú d'aquells pleits los serà per nós comanat, d'aqueils, emperò, dels quals les justícies dels lochs hagren conegut e donaren les sentències franques si nós no'ls haguésem comanats.

||^{5v} *Acta fuerunt dicta capitula, lecta et publicata de mandato domini regis in ecclesia Sancte Marie maioris civitatis Valentie in plena Curia, presentibus venerabili Raimundo, episcopo Valentie, ceterisque prelatibus, religiosis, baronibus, militibus, civibus, procuratoribus seu sindicis civitatis et villarum regni qui ad Curiam convenerant supradictam, die dominica duodecimo kalendas februarii anno Domini millesimo trescentesimo primo.*

Signum (+) Iacobi, Dei gratia regis Aragonum, Valentie et Murtie, comitisque Barcinone, qui predicta omnia statuimus et approbamus.

Testes sunt: Raimundus, episcopus Valentie, Petrus de Queralt, Guillelmus de Angularia, Iacobus Petri, Petrus Ferrandiz, Iazpertus de Castronovo, Raimundus de Montechatano et multi alii.

Sig(+)num mei, Guillermi Palazini, predicti domini regis scriptoris, qui hec scribi feci et clausi in quinque foliis, ut superius est expresum, loco, die, et anno prefixis.

15.6

1302, gener, 21. València.

Jaume II atorga en Corts, en presència dels prelats, religiosos, barons, cavallers, ciutadans i procuradors i síndics de la ciutat i viles del regne de València, un seguit de capítols, incloent-ne dos de caràcter temporal, mentre dure l'ajuda econòmica concedida al mateix rei, que estableixen que cap carnisser ni cap altre matarà anyells i ovelles prenyades i que els diners de l'ajuda es destinaran en primer lloc a pagar els deutes reials amb els habitants i hereters del regne.

ACA, Reial Cancelleria, Cartes reials, Legislació, Lligall 10, 2, ff. 1r i 6v.

||^{1r} En nom de Déu, nostre Senyor.

Con nós, en Jacme, per la gràcia de Déu rey d'Aragó, de València e de Múrcia, e comte de Barcelona, entenens a pau e a justícia e bon estament e reformació e tranquil·litat de la nostra terra, aguéssem manat General Cort en la ciutat de València a prelats, religioses, rics hòmens, cavalers, ciutadans e hòmens de viles del regne de València, vinens a aquella Cort los damunt dits, per si o per procuradors seus, suplicaren a nós que·ls dejús escrits capítols deguéssem a ells benignament atorgar per tal que justícia fos mils tenguda e observada <en> el regne, a la suplicació dels quals nós en Jacme, per la gràcia de Déu rey damunt dit, ordenam e fem los capítols dejús següens.

(...)⁸

||^{6v} Temporals:

(.1.) Ítem, fo ordenat que per lo temps que la dita ajuda se farà al senyor rey en lo dit regne de València [n]ull carnicer ni altre hom de qualque sia lig o condició no gos matar per vendre anyells <ne> ovelles prenyades, et qui u farà que pach per cascuna vegada, per cascuna cabeça, .XX. sous, los quals sien levats per la justícia dels lochs, la qual pena sia nostra en los lochs nostres e en los altres lochs d'aquell de qui serà l'ome on aurà jurisdicció en aquell.

¶ ⁸ Entre els ff. 1r i 6v es copien els mateixos vint capítols atorgats per Jaume II que han estat transcrits en el doc. 15.5., tot i que sense el paràgraf en llatí final i les

signatures posteriors. Per contra, a continuació es copien els capítols «temporals», que s'interrompen perquè el quadern es troba incomplet.

(.II.) Ítem, que·l seny[or rey] no toch ne leix tocar a la senyora reyna ne a sos fills ne a altre en los diners de la ajuda tro que·ls deutes que deu a aquells del regne de València o hereters d'aquell sien pagats, et que a nulls altres no sia res donat ne pagat tro que·ls damunt dits sien pagats.

(.III.) Ítem, atorgam al senyor rey, los bons hòmens de la ciutat e de les [vil]les [del] regne de València, que tot hom e tota fembra de qualque sia lig o condició [...].⁹

15.7

1302, gener, 24. València.

Jaume II ordena que els cavallers Pere de Montagut, senyor de Carlet, i Berenguer Llançol, diputats per a la col·lecta de l'auxili o ajuda concedida al rei en les Corts celebrades a la ciutat de València, prometen a l'almirall Roger de Llòria o el seu procurador que podrà retindre les quantitats pagades pels homes dels seus llocs, en paga de les quantitats que el rei li deu, sempre que es faça àpoca d'eixa suma perquè el mestre racional i la cancelleria n'estiguen informats.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 325, f. 73r.

Petro de Monte Acuto, domino de Carleto, et Berengario Lançol, militibus, deputatis super collecta locorum nobilium militum regni Valentie auxilii seu aiute concessa nobis in Generali Curia quam proxime in civitate Valentie celebravimus, et cetera.

Cum per curiam nostram debeantur nobili Rogerio de Lauria, regnorum nostrorum ammirato, alique peccunie quantitates et ideo velimus quod possit sibi retinere denarios dicti auxilii seu aiute ab hominibus suis locorum suorum regni Valentie, prout alii nobiles et milites eiusdem regni retinent sibi ab hominibus suis,¹⁰ vobis dicimus et mandamus quatenus promittatis dictum ammiratum vel procuratorem suum nomine ipsius retinere sibi, iuxta ordinationem super hoc factam in dicta Curia Valentie, ab hominibus suis locorum predictorum illas quantitates quas eidem homines nobis ratione dicti auxilii solvere haberent, recipiendo tamen a dicto ammirato vel eius procuratore apocham de quantitibus predictis, indeque ceteris magistrum rationalem curie nostre ac etiam cancellariam nostram informare, ut nos ipsas quantitates exceptari et deduci faciamus eidem de illis debitis que per nos sibi debentur, de quibus videlicet nobis visum fuerit expedire.

Data Valentie, .v^o. kalendas ffebroari.

Bernardus Boneti.

¶ ⁹ Aquest capítol, interromput perquè el quadern es troba incomplet, sembla l'inici, en romanç, de l'oferta transcrita al doc. 15.8.

¶ ¹⁰ Ratllat: *locorum suorum regni Valentie, quod.*

15.8

1302, gener, 24. València.

Jaume II reconeix que els jurats, prohoms i universitats de la ciutat de València i les viles i altres llocs del regne de València, i a tots els habitants del mateix regne, de qualsevol llei i condició, en les Corts acabades de celebrar, li han concedit graciosament que cada persona habitant de reialenc, siga cristiana, jueva o musulmana i de qualsevol edat, pagarà 12 diners anualment durant quatre anys per a eixugar els deutes reials. En cas que no foren suficients per a pagar els deutes que el monarca deu a la ciutat i regne de València, l'ajuda s'allargarà un any més, fins al cinc, comptant des de l'1 de gener de 1302.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 199, f. 44r.

Noverint universi quod nos Iacobus et cetera recognoscimus vobis iuratis, probis hominibus et universitati civitatis Valentie necnon universis et singulis hominibus villarum et aliorum locorum in regno Valentie constitutorum et universis hominibus in dicto regno habitantibus cuiuscumque legis et conditionis sitis quod nunc in Curia Generali quem vobis celebravimus in civitate Valentie concessistis et dedistis nobis de gratia, in auxilium solvendorum debitorum nostrorum, quod quilibet homo et femina, cuiuscumque legis et conditionis sit, christianus, iudeus et sarracenus, habitatores dicte civitatis et villarum seu locorum dicti regni qui sunt nostri vel hominum nostrorum vel quorumcumque aliorum locorum de realencho, cuiuscumque etatis sint ex quo nati fuerint et inventi extiterint tempore quo iuxta ordenationem dicte Curie scribentur, solvant vel solvi debeant pro eis duodecim denarios regalium Valentie pro quoquo eorum quolibet anno hinc ad quatuor annos primos venturos et continue numerandos, ita quod si transactis dictis quatuor annis denarii qui ibi collecti et soluti fuerint sub forma premissa non sufficerent ad solutionem debitorum nostrorum que debemus in civitate et regno Valentie, quod dictum auxilium duret per unum annum ultra, sic quod sint quinque anni computandi a prima die presentis mensis ianuarii in anno quousque completi sint dicti quinque anni.

Et promittimus vobis et vestris per nos et nostros successores quod, transacto tempore concessionis predictae nobis per vos nunc liberaliter facte, nunquam nos nec successores nostri possimus exigere nec petere neque exigemus aut petemus a vobis vel successoribus vestris, ratione presentis concessionis sive subsidii, similem adiutam sive subsidium nec istud possimus in usum vel consuetudinem allegare vel ullo modo ipsam ulterius vobis imponere servitutem. Volumus etiam et concedimus vobis quod, finito tempore dicti subsidii seu adiute, vestris privilegiis et libertatibus ac franquitatibus per eandem adiutam vel prestationem ipsius nullum preiudicium generetur, sed in eo statu et firmitate quibus nunc sunt maneat et prout nunc vobis tunc similiter observentur.

Et ad maiorem omnium firmitatem iuramus per Deum et eius sancta .IIII^{or}. Evangelia, manibus nostris corporaliter tacta, predicta attendere et nunquam contravenire aliqua ratione.

In cuius rei testimonium presentem cartam nostram sigillo nostro appenditio iussimus roborari.

Datum ut supra.

15.9

1302, gener, 29. València

1304, juny, 27. València.

Jaume II ordena que els jurats i prohoms de les ciutats, viles i llocs del regne de València obeïsquen els diputats nomenats per a la col·lecta de l'ajuda aprovada en les Corts en allò que es va acordar per tal que els veïns rics ajudaren els pobres; en el cas de la ciutat de València, se n'encarregaran els quatre diputats escollits —que són els ciutadans de València Tomàs Fabre i Bernat Desclapers, el veí de Xàtiva Berenguer de Fluvià i el veí de Morella Guillem Destorms— juntament amb els jurats municipals, mentre que en el cas de la resta de llocs ho faran dos d'aquells diputats amb l'ajuda dels jurats locals.

ARV, Alpont, Pergamins, núm. 8.

Hoc est translatum bene et fideliter scriptum .N^o. kalendas iulii anno Domini .M^o.CCC^o. quarto a quadam carta sigillo domini regis, cuius tenor talis est:

«Iacobus, Dei gratia rex Aragonum, Valentie et Murtie, comesque Barchinone ac sancte romane Ecclesie vexillarius, ammiratus et capitaneus generalis, fidelibus suis iuratis et probis hominibus civitatis, villarum et locorum regni Valentie ad quos presentes pervenerint, salutem et gratiam.

Cum, inter alia que in Generali Curia celebrata nuper in civitate Valentie ordinata fuerint, super adiuta quam vobis universi de regno Valentie faciunt de presenti fuerit inter nos et syndicos vestros tractatum et ordinatum quod super solutione ipsius adiute divites et potentes deberent pauperes et impotentes relevare ad cognitionem proborum virorum seu vestram, et sic scitis fideles nostri Thomasius Fabre et Bernardus de Claperiis, cives Valentie, Berengarius de Fluviano, vicinus Xative, et Guillelmus Destorms, vicinus Morelle, sint pro anno presenti ad scribendum et colligendum dictam adiutam deputati et assignati, idcirco volumus ac vobis et quibuslibet vestrum sub pena gratie nostre dicimus et mandamus firmiter et expresse quatenus quicquid prenominati quatuor collectores unacum iuratis in civitate Valentie, et in aliis vero locis extra civitatem duo de predictis collectoribus cum iuratis ipsius loci, super relevatione dictorum pauperum taxaverint vel ordinaverint omnes et singuli debeatis exequi et compelle absque aliquo contradicte, aliter nobis plurimum displiceret.

Et nichilominus mandamus per presentes procuratori, baiulis, iustitiis et aliis officialibus nostris civitatis et regni Valentie quod ad id faciendum, tenendum, observandum atque complendum compellant vos et bona vestra ad requisitionem eorum fortiter et districte.

Datum Valentie, .IIII°. kalendas febroarii anno Domini .M^o.CCC^o. primo.

Sig(+)*num* Borratii Maçoni, publici notarii Valentie, testis.

Sig(+)*num* Iacobi de Verneti, notarii publici Valentie, testis».

Sig(+)*num* Guillermi de Acrimonte, notarii publici Valentie, qui hec translatum translata fecit.

15.10

1304, febrer, 14. València.

Jaume II atorga als habitants de la ciutat i les viles del regne de València que farà complir les gràcies, llibertats i franqueses que havia concedit en les darreres Corts, atés que, malgrat que les havia suspeses perquè l'ajuda que promesa no havia arribat a la quantitat prevista durant el primer any —mancaven 40.000 sous de 140.000—, s'ha tornat a aprovar una altra ajuda consistent en el pagament de 150.000 sous anuals durant quatre anys. No hi queden inclosos els llocs dels cavallers i ara el rei podrà destinar els diners a allò que voldrà, contràriament a la primera ajuda, que només podia invertir en els deutes que tenia al regne de València.

AMV, Pergamins, Jaume II, núm. 41.

Publ.: Lluís ALANYÀ, *Aureum opus regalium privilegiorum civitatis et regni Valentie*, València, Diego de Guzmán, 1515, «Iacobi secundi», XX.

José HINOJOSA, *Privilegios, órdenes y donaciones de Pedro III, Alfonso III y Jaime II*, València, Ajuntament de València, 2009, doc. 16.

En nom de Nostre Senyor.

Sàpien tots que la present carta veuran que nós, don Jacme, per la gràcia de Déu rey d'Aragó, de València, de Múrcia e comte de Barcelona, entenens a pau e a justícia e a bon estament del regne de València, aguéssem en l'an passat manada e celebrada Cort General en la ciutat de València a prelats, religioses, rics hòmens, cavallers, ciutadans e hòmens de viles del dit regne. E a supplicació lur aguéssem atorgades a les universitats de la dita ciutat e viles nostres del regne damunt dit gràcies e libertats e franquehes, segons que per los capítols ordenats en la dita Cort e per privilegis nostres clarament apar; et en aquella mateixa Cort les dites universitats de la ciutat e de les viles aguessen a nós atorgada ajuda per pagar nostres deutes sots la forma en la dita Cort ordenada, la qual ajuda creyem nós, e les dites universitats se pensaven, que pujàs a major quantitat que no fo, segons que aparech per lo nombre d'aquella en lo primer an damunt dit, que passat és; et per aquesta rahó nós aguéssem sotspeses les dites gràcies, libertats e franchees.

A la per fi, nós estant personalment en la ciutat de València, comparegrem denant nós scíndics e procuradors, axí de la ciutat con de les viles del dit regne, humilment supplicans a la nostra real magestat que en lo feyt damunt dit deguésem provehir a bon estament e a tranquil·litat de la ciutat e del regne, e a profit dels sotsmeses; et enaxí, nós, esguardans que a nós se pertayn e al nostre offici de constituyr e de posar nostres gents en bon estament et ésser favorables e benignes a aquelles coses que esguarden comuna utilitat, aguem sobre aquestes coses

tractament e col·loqui ab los procuradors e síndics damunt dits. Et finalment fo axí atorgat a nós per ells que les dites universitats de la ciutat e de les viles del regne daran a nós per la ajuda damunt dita, que promesa nos fo en la dita Cort, cent cinquanta mília sous de reals per cascun an, per quatre ayns ara esdevenidors, en aquesta manera, ço és, cent quaranta mília sous per la dita ajuda e *decem milia solidorum* per rahó dels quaranta mília sous qui falliren a nós del primer an. E axí seran en summa cascun an cent cinquanta mília sous, et que adés de present en lo mes de febrer comensen a ésser e a córrer los dits quatre ans contínuament. Sie entés, emperò, que en los dits cent cinquanta mília sous sien tenguts pagar tots aquells locs qui en lo primer an foren escrits, e que la dita ajuda, en lo mes de febrer damunt dit, se començ a escriure e sie cullida quant a la ciutat al dia de sent Johan, et quant a les viles, que's començ a escriure adés de present en lo dit mes e que sie cullida a la festa de sent Michael. Et aquesta cullita d'aquest ayn axí feta, enaprés cascun an, axí en la ciutat con en les viles, sie la dita ajuda escrita en lo mes de febrer e cullida en la festa de sent Johan per los tres ans següents.

Et ja'sie ço que en la Cort fos ordenat capítol que nós fóssem tenguts de pagar la dita ajuda als deutes del regne, que, no contrastant lo dit capítol, que nós puscam distribuir e pagar aquella e fer d'aquella nostra volentat; en aquesta, emperò, ajuda no són enteses los locs dels cavallers. Encara, que nós prenguem en compte les messions que's covenran a fer en cullir e plegar la dita ajuda, segons que en la Cort damunt dita fo ordenat e's seguí en lo primer an. Encara, que nós servem e façam servir als ciutadans e a aquells de les viles del regne tot ço que en la Cort damunt dita e per aquella fo per nós atorgat e ordenat. Encara, que'l capítol temporal de les hosts, qui fo feit e ordenat en la Cort damunt dita, sie observat, açò enadit que y sie entesa la terra del noble en Johan Manuel, axí con los regnes de València e de Múrcia, estant, emperò, salvu lo privilegi de la ciutat.

On nós, en Jacme, per la gràcia de Déu rey damunt dit, volén nós haver benignament e favorable ab nostres sotsmeses, de certa sciència per nós e per los nostres, presens e esdevenidors, havens nós per pagats de la ajuda damunt dita, axí con ara novellament nos és atorgada en la forma e en les maneres damunt dites, donam e atorgam e aprovam a vós, tots e sengles ciutadans e habitants de la ciutat damunt dita de València, e als vehiins e habitants del regne mateix, presents e esdevenidors per tots temps, que us servarem e servir vos farem tot ço que en la dita Cort e per aquella vos fo per nós atorgat e ordenat, e de totes aquelles e sengles puscats usar vós e els vostres liurament e francha, segons que pus plenerament en la dita Cort fo ordenat e atorgat.

Manans per la present carta nostra a procuradors, veguers, batles, justícies, sobrejuncters, çalmedines, jurats e a tots altres oficials e sotsmeses nostres, presents e esdevenidors, que totes aquestes coses e sengles tenguen e observen, e tenir fassen e observar, e no y venguen contra, ne hi jaquesquen contravenir nuyl hom.

Data Valentie, sextodecimo kalendas martii anno Domini millesimo trescentesimo tertio.

15.11

1304, c. febrer.

El mestre racional Bernat Roderer anota que ha cedit els llibres de la col·lecta del cabeçatge del regne de València de l'any 1302 a Ponç Dessoler i Ramon de Poblet, col·lectors de l'esmentada ajuda durant 1304, per tal que això els ajude en la seua recaptació. Hi ha llibres o quaderns de la ciutat de València —incloent cadascuna de les dotze parròquies, la moreria, la jueria, Russafa i les alqueries fins a Benifaió i el Túria, la conca de l'Albufera i el terme al nord del Túria—, Morella —amb totes les aldees i els masos— Castelló de la Plana, Borriana, Vila-real, Ademús, Castellfabib, Alpont, Llúria, Morvedre, les viles i llocs de Alzira —amb la jueria, els musulmans i les alqueries—, Cullera, Xàtiva —amb la moreria, la jueria i les alqueries—, Montesa, Vallada, Pego, Penàguila, Xixona, Orpesa, Almedíxer, Uixó, Fondegulla, Bolbait, Madrona, Murla, Gallinera i Alcalà. Dessoler i Poblet van retre compte de la seua recaptació al següent mestre racional, Pere Boil, però no van tornar els llibres del cabeçatge de 1302, atés que l'anotació no es va cancel·lar.¹¹

ACA, Reial Patrimoni, Mestre Racional, Llibres de notaments comuns, 774a, f. 39r-v.

Ponç Dezsoler. Ramon de Poblet.

Primo, dels llibres de la cullita del cabeçatge del regne de València del any .M.CCC.I., los qual<s> trametem a'n Ponç Dezsoler e a'n Ramon de Poblet, col·lidors de la ajuda atorgada al senyor rey en lo dit regne en l'any de .M.CCC.III., per tal que ab aquests llibres sien mils certificats de la cullita que han a fer, e axí deuen-los-nos tornar quant se'n sien certificats.

Primerament, lo quaern de la parròchia de Sent Nicolau <e> de la moraria de València.

[Col. A]

Ítem, lo quaern de la parròchia de Senta Creu.

Ítem, lo quaern de la parròchia de Senta Caterina.

Ítem, lo quaern de la parròchia de Sent Salvador.

Ítem, lo quaern de la parròchia de Sent Berthomeu.

Ítem, lo quaern de la parròchia de Senta Maria.

Ítem, lo quaern de la parròchia de Sent Johan.

Ítem, lo quaern de la parròchia de Sent Martí.

Ítem, lo quaern de la parròchia de Sent Lorenc.

[Col. B]

Ítem, lo quaern de la parròchia de Sent Esteve e de Sent Thomàs.

Ítem, .I. quaern de la parròchia de Sent Andreu e de la juheria de València.

¶¹¹ Es tracta d'una anotació pendent del mestre racional Bernat Roderer, copiada en un llibre de notaments comuns confeccionat en 1338, en referència als llibres de la col·lecta del subsidi o

cabeçatge aprovat en les Corts de 1301-1302, que el mateix mestre racional degué traspasar pel febrer de 1304 als col·lectors que hi apareixen esmentats.

Ítem, .i. libre de Xàtiva e de les alcharies, e de Montesa e de Vaylada, e de la moraria e de la juheria de Xàtiva, e de Balbayt.

Ítem, .i. libre de Xixena (sic), de Penàguila, de Gallinera, de Pego, de Murla e de Dénia, e de Gandia <e> de Corbera.

Ítem, .i. libre d'Algezira ab les alcheries, e dels juheus d'Algezira e dels moros d'Algezira.

||^{39v} [Col. A]

Ítem, .i. libre de Cuylera ab les alcheries, e d'Elcalà <e> de Gallinera, que és en .i.^a cèdula cosida e'l libre.

Ítem, .i. quaern d'Ademús.

Ítem, altre d'Orpesa.

Ítem, altre d'Almedíxer.

Ítem, .i. quaern de Borriana, d'Uxó e d'Alfandeguella.

Ítem, altre quaern de Vilafrancha.

Ítem, altre d'Olocau, de Cinchtorres e de la Mata.

Ítem, altre de Lír<i>a.

Ítem, altre de Morvedre.

Ítem, altre de Madrona.

Ítem, altre de Castelló de Borriana.

Ítem, altre de Palanques <e> de Joncosa.

Ítem, altre de Forcal e de Vilores.

Ítem, altre de Vaylbona, de Erbers sobirans <e> de Xiva.

Ítem, altre de Castellfort <e> de Portell, aldeas de Morella.

Ítem, altre quaern de les persones dels masos de Morella.

[Col. B]

Ítem, altre quaern de Castellhabib.

Ítem, altre quaern d'Alpont.

Ítem, altre quaern de Vila-reyal.

Ítem, .i. libre de Ruçaffa ab les alcheries tro a Benifayò e tro a Guadalaviar, e ab la conqua del Albuffera.

Ítem, .i. quaern dellà de Godalviar.

Ítem, altre quaern de la vila de Morella.

De la cullita damunt dita reteren compte los damunt dits a-n P(ere) Boyl, racional, e fo la cullita per tot .CL. *millia solidorum*, del qual compte lus fo fet albarà.

LES CORTS DE VALÈNCIA DE 1314

16.1

1313, novembre, 5. Barcelona.

Jaume II requereix als bisbes de València, Tortosa i Albarraquí, els abats dels monestirs de Benifassà i Valldigna, el mestre del Temple i el capítol de la seu de València que assistisquen a les Corts que ha proveït celebrar a la ciutat de València a partir de mitjan mes de gener de 1314. També ho ordena a Jaume de Xèrica, Artal de Luna, en nom seu i del seu fill, Gonçalvo Eximenes de'Arenós, Eximén Peres d'Arenós, Ramon de Montcada de Nules, Guillem Ramon de Montcada, Berengueró de Llòria o els seus tutors, l'hereu de Gombau d'Entença o els seus tutors, Bernat de Sarrià o el seu procurador, Bernat de Cruïlles, Ot de Montcada, Francesc Carròs, senyor del Rebollet, Hug de Bellpuig, Francesc de Pròixida, Guillem de Bellvís, Peregrí de Montagut i Blasco Maça. Finalment, ordena les universitats de València, Morella, Castelló de la Plana, Borriana, Vila-real, Morvedre, Sogorb, Llúria, Castellfabib, Ademús, Alpont, Alzira, Xàtiva, Gandia, Dénia, Cullera, Pego, Ontinyent, Bocairent, Montesa, Biar, Xixona, Alacant, Elx, Oriola i Guardamar que hi envien dos o tres procuradors o síndics amb poders suficients.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 308, ff. 259r-260r.

Convocatio Curie Generalis indicte per dominum regem univers<it>ati regni Valentie, nonis novembris anno Domini .M^o.CCC^o. terti\o/decimo. Et fuit forma hec:

Iacobus, Dei gratia rex Aragonum, Valentie, Sardinie et Corsice, comesque Barchinone ac sancte romane Ecclesie vexillarius, ammiratus et capitaneus generalis, venerabili in Christo patri Raimundo, divina providentia Valentino episcopo, salutem et gratiam.

Cum nos prospero et tranquillo statui generaliter regni Valentie et habitantium in eodem ut regie convenit maiestati providere volentes, Generalem Curiam in civitate Valentie providimus celebrandam, cuius celebrationem ad medium mensis ianuarii proxime venturi duximus ordinandam, idcirco vos requirimus et monemus quatenus loco et die predictis celebrationi dicte Curie intersitis, nos enim ipsis die et loco intererimus, Domino concedente.

Data Barchinone, nonis novembris anno Domini .M^o.CCC^o. tertio decimo.

Similes:

[Col. A]

Dertusensi

Sugurbiensi et Sancte Marie de Albarrazino. .... Episcopis.

Abbati de Benifaçano.

Abbati Vallisdigne. .... Monasteriorum.

[Col. B]

Fratri Raimundo de Empuriis, tenenti locum in castellania Emposte, magistro Hospitali.

Capitulo ecclesie Valentine ut ordinent procuratores et syndicos quos cum pleno posse die et loco predictis faciant adesse.

||^{259v} Sub forma predicta dicendo tamen mandando fuit scriptum nobilibus et militibus infrascriptis:

Iacobo, domino de Exerica.

Artaldo de Luna, nomine suo et tutorio filii sui.

Gondissalbo Eximeni de Arenoso.

Eximino Petri de Arenoso.

Raymundo de Montecatheno de Nullis.

Guillermo Raymundi de Montecatheno.

Berengarono de Loria vel tutoribus suis.

Heredi nobilis Gombaldi de Entença vel tutoribus eius.

Bernardo de Serriano vel procuratori suo.

Bernardo de Crudiliis.

Otoni de Montecatheno.

Francisco Carroci, domino de Rebolleto.

Hug[on]i de Bellopodio.

Francisco de Prochida.

Guillermo de Pulcrovisu.

Peregrino de Monteacuto.

Blasio Maça.

||^{260r} Sub forma predicta, dicendo et mandando, fuit scriptum universitati civitatis regni Valentie et aliis universitatibus locorum regni eiusdem infrascriptis quod constituent et ordinent ex se duos vel tres in procuratores et syndicos eorum plenam habentes potestatem consentiendi et firmandi ea que ordinari et fieri contigerit in Curia supradicta, quos sufficienter instructos in dicta civitate Valentie adesse faciant termino supradicto:

[Col. A]

Valentie.

Morelle.

Castilionis.

Burriana.

Ville Regalis.

Muriveteris.

Sugurbii.

Lirie.

Castrihabib.
Ademuç.
Alpuent.
Algezire.
Xative.
Gandie.
Denie.
Cullarie.
Corbarie.
Pego.
Ontinyen.

[Col. B]
Bocayren.
Muntesa.
Biar.
Sexona.
Alacant.
Elchii.
Oriole.
Guardamar.

16.2

1313, novembre, 27. València.

El Consell municipal de València es reuneix amb motiu d'una lletra que Jaume II ha enviat a la ciutat informant que a mitjan gener de 1314 vol celebrar Corts i d'una altra que ha enviat Frederic III de Sicília.

AMV, Manuals de Consells, A-1, f. 92v.

Publ.: V. ANYÓ, *El primer Manual de Consells de la ciutat de València (1306-1326)*, València, Ajuntament de València, 2001, pp. 192.

És cert que enaprés no fo ajustat Consell en les damunt dites cases de la dita confadria tro al dia de dimarts qui comtàvem .V^o. *kalendas decembris anno predicto*, en lo qual dia fon ajustat Consell, en les dites cases, General, per raó d'una carta que'l senyor rey tramés a la universitat de la dita ciutat, en la qual los feya saber que migán lo mes de gener primervinent, Déus volén, entenia celebrar Cort General en la dita ciutat, e encara per una carta que¹² en Fedrich, rey de Sicília, tramés a la dita ciutat.

¶ ¹² Ratllat: *que'l rey*.

16.3

1313, desembre, 11. Cullera.

Els prohoms i la universitat de Cullera, després d'haver-se congregat a l'església de Sant Joan, amb la presència del justícia Antoni Garriga, els jurats Pere de Bonora i Martí de Lluïsmè i els veïns Bernat Romeu, Pere de Pla, Guillem Gener, Guillem Medir, Pere Gener, Mateu de Lluïsmè, Bartomeu Tolosa, Pere Conesa, Bernat Bell, Pere Prats, Maimó de Bonora, Berenguer de Maldà, Joan Garcia, Joan Juscafré, Arnau Bou, Bernat Albert, Ferrer Gassó, Arnau Bosch, Bernat Julià, Miquel Bell, Joan Vidal, Pere Barrera, Guillem Corts, Pere Carbonell, Joan Garbera, Berenguer Pedró, nomenen Esteve d'Alou i Bernat Mulner, també veïns, com els seus síndics i procuradors per tal que assistisquen i obren en nom seu a les Corts valencianes que Jaume II ha convocat a la ciutat de València a mitjan gener de 1314.

ACA, Pergamins, Jaume II, núm. 3.168.

Noverint universi quod cum probis homines et universitas Cullarie composuissent inter ipsos quod fecissent syndicos et procuratores suos, ratione cuiusdam carte per excellentissimum dominum Iacobum, regem Aragonum, iuratis et probis hominibus et universitati Cullarie transmise, in qua inter alia explicabatur quod, cum dominus rex Regeneralem (sic) Curiam in civitate Valentie providerit celebrandam, cuius celebratione ad medium mensis ianurii proxime venturi duxerit ordinandum, et ideo iuratis dicti loci et probi hominibus et universitati memorate dicebat et mandabat quatenus ex ipsis constituerent et ordinarent duos vel tres in procuratores et syndicos suos, plenam habentes potestatem consentiendi et firmandi ea que ordinari et fieri contingerit in Curia supradicta, quos sufficienter instructos in dicta civitate facerent adesse dicto termino, ut in dicta carta continetur, idcirco, die martis qua dicebatur et computabatur tertio idus decembris anno inferius scripto, congregata tota dicta universitate seu maiori parte, preconizatione publica in ecclesia sancti Iohannis Cullarie prout est moris consilium congregare, nos Anthonius Garriga, iustitia dicti loci Cullarie, Petrus de Bonora, Martinus de Luysme, iurati loci predicti, et Bernardus Romei, Petrus de Plano, Guillermus Ianuarii, Guillermus Medir, Petrus Ianuarii, Matheus de Luysme, Bartholomeus Tholosa, Petrus Conesa, Bernardus Bell, Petrus Prats, Maymonus de Bonora, Berengarius de Maldano, Iohannes Garcia, Iohannes Juscafre, Arnaldus Bovis, Bernardus Alberti, Ferrarius Gaço, Arnaldus Bosch, Bernardus Iuliani, Michael Beill, Iohannes Vidal, Petrus Barrera, Guillermus Corts, Petrus Carbonelli, Iohannes Garbera, Berengarius Pedro, vicini dicti loci Cullarie, habito inter nos et cum dicta universitate pleno colloquio et diligenti tractatu, unanimiter et concorditer per nos et nostros et per totam dictam universitatem, facimus, constituimus et ordinamus syndicos et procuratores nostros et universitatis predictae, videlicet Stephanum de Alodio et Bernardum Mulnerii, vicinos dicti loci, presentes et hanc procuracionem recipientes, quibus damus et concedimus per nos et totam dictam universitatem licentiam ac plenam et liberam potestatem

consentie<n>di, tractandi et firmandi ea que ordinari et fieri contigerit in Curia supradicta insimul cum aliis sindicis et procuratoribus villarum et locorum regni Valentie et generaliter ad faciendum omnia alia in predictis omnibus et super predictis omnibus que vobis, dictis sindicis, videbuntur esse utilia ac necessaria ad expeditionem negotii supradicti.

Et promittimus per nos et totam dictam universitatem ratum et firmum perpetuo habiturum quicquid per dictos syndicos et procuratores nostros et dicte universitatis in predictis omnibus et super predictis omnibus actum, gestum seu etiam procuratum fuerit nulloque tempore revocabimus.

Quod est actum Cullarie, tertio idus decembris anno Domini millesimo trecentesimo tertio decimo.

Sig(+)num Anthoni Garriga, iustitie, sig(+)num Petri de Bonora, sig(+)num Martini de Luysme, iuratorum, sig(+)num Bernardi Romei, sig(+)num Petri de Plano, sig(+)num Guillermi Ianuarii, sig(+)num Guillermi Medir, sig(+)num Petri Ianuarii, sig(+)num Mathei de Luysme, sig(+)num Bertholomei Tholosa, sig(+)num Petri Conesa, sig(+)num Bernardi Bell, sig(+)num Petri Prats, sig(+)-num Maymoni de Bonora, sig(+)num Berengari de Maldano, sig(+)num Iohannis Garcia, sig(+)num Iohannis Iuscafre, sig(+)num Arnaldi Bovis, sig(+)num Bernardi Alberti, sig(+)num Ferrarii Gaço, sig(+)num Arnaldi Bosch, sig(+)num Bernardi Iuliani, sig(+)num Michael Bell, sig(+)num Iohannis Vidal, sig(+)num Petri Barrera, sig(+)num Guillermi Corts, sig(+)num Petri Carbonelli, sig(+)num Iohannis Garbera, sig(+)num Berengarii Pedro, predictorum, qui hec per nos et totam dictam universitatem Cullarie laudamus et firmamus.

Testes huius rey sunt: Arnaldus de Vilario, Raymundus Bovis, Petrus de Port, Bernardus Gizberti et Iacobus Furtanerii, vicini Cullarie.

Sig(+)num Nicholai de Porta, notarii publici Cuillarie, qui hec scribi fecit et manu sua propria clausit.

16.4

1313, desembre, 22. Alacant.

Els jurats i prohoms de la vila d'Alacant, congregats a l'església de Santa Maria, nomenen el cavaller Pere de Lienda i els veïns Guillem Bernat i Ramon de Mirambell com a procuradors per tal que assistisquen i obren en nom de la universitat d'Alacant a les Corts valencianes que Jaume II ha convocat a la ciutat de València per a mitjan gener de 1314.

ACA, Reial Cancelleria, Cartes reials, Jaume II, núm. 4.774.

Componentibus et congregatis iuratis ceterisque probis hominibus ville Alicantis vel maxima parte in ecclesia beate Marie, situata intra dictam villam, de preconitzatione publice facta per dictam villam more solito, videlicet undecimo

kalendas ianuarii anno Domini millesimo trecentesimo tertio decimo, pateat universis et singulis presentem inspecturis quod nos iurati et probi homines dicte ville Alicantis, pro nobis et omnibus aliis vicinis nostris, tam presentibus quam absentibus et nostrorum successoribus, vice et nomino consilii dicte villa, cum concensu et voluntate omnium eiusdem ville ibidem presentium et existentium facimus, constituimus et ordinamus vos venerabilem Petrum de Lienda, militem, Guillerum Bernardi et Raymundum de Mirambello, vicinos nostros presentes, nostrum et dicti consilii et totius universitatis dicte ville syndicos, procuratores et actores nostros, et certos ac speciales nuntios, videlicet de comparendum et vos presentandum coram excellentissimo domino Iacobo, Dei gratia rege Aragonie, domino et rege nostro, in civitate Valentie ratione vigentis celebrationis Curie Generalis per ipsum dominum regem in ipsa civitate assignate medio mensis ianuarii proxime futuri, iuxta mandatum per ipsum dominum regem nobis habituris factum.

Dantes et concedentes vobis licentiam plenam et liberam potestatem consentiendi et firmandi ea omnia que fieri et ordinari contingerit in Curia supradicta ad commodum et utilitatem nostram et totius consilii. Promittentes per nos et nostros presentes et futuros rata et firma perpetuo habituros ea omnia et singula quem in predictis et circa predicta facta seu facienda duxeritis aut etiam firmanda et contra predicta in aliquo non venire sub obligatione bonorum totius consilii.

Et ad maiorem firmitatem de predictis habendam hanc cartam vobis concessimus et ipsam munimine sigilli consilii iussimus roborari.

Datum in Alicante, die et anno predictis.

16.5

1313, desembre, 24. Gandia.

El Consell municipal de Gandia, després d'haver-se congregat amb la presència del justícia Pere de Pelegrí, els jurats Pere Roís d'Alfaro, Pelegrí de Glòria, Pere Vinader i els veïns Sanxo Eximeno, Vidal de Favars, Francesc d'Alfaro, Pere Eximeno, Bartomeu Oliver, Bernat Martí, Pere Seny, Joan Cairat, Bernat Samorera, Guillem Oliver, Pere de Granollers, Guillem de Martres, Pere de Colomer, Jaume d'Arbocet, Guillem Rufó, Arnau Perfeita, Jaume de Castelló, Guillem Bertran, Simó de Santa Pau, Guillem Escuder, Antoni Sa-riera, Bartomeu Sabater, Bernat Carbonell, Pere d'Arbocet, Guillem de Sant Joan i Guillem Massó, nomenen Guillem de Sorell i Guillem Borrell, també veïns, com els seus síndics i procuradors per tal que assistisquen i obren en nom de tota la universitat a les Corts valencianes que Jaume II ha convocat a la ciutat de València a mitjan gener de 1314.

ACA, Pergamins, Jaume II, núm. 3.172.

[Noverint universi quod] Petrus de Peregrini, iustitia Candie, Petrus Roiç de Alfaro, Peregrinus de Gloria, Petrus Vinaterii, iurati dicte ville, Sancius Eximeno, Vitalis de Favars, [Franciscus de Alfaro], Petrus Eximeno, Bartholomeus Oli-

verii, Bernardus Martini, Petrus Seynnu, Iohannes Cayrat, Bernardus de Moraria, Guillelmus Oliverii, Petrus de [Granoyllers], Guillelmus de Maretrie, Petrus de Colomerio, Iacobus de Arboseto, Guillelmus Ruffi, Arnaldus Perfeita, Iacobus de Castelló, Guillelmus Bertran, Simon de [Sancta Pace], Guillelmus Scuder, Antonius de Riaria, Bartholomeus Sabaterii, Bernardus Carbonelli, Petrus de Arboseto, Guillelmus de Sancto Iohanne et Guillelmus Masoni, vicini dicte ville, Concilio congregato cum publica preconisatione inde facta per publicum preconem ut moris est in dicta villa Concilium congregari, per nos et omnem universitatem dicte ville facimus, constituimus et ordinamus vos Guillelmum de Surello et Guillelmum Borrelli, vicinos dicte ville, presentes et recipi[entes,] syndicos ac procuratores nostros et totius dicte universitatis dicte villa ad comparandum coram domino rege et ad celebrandum Curiam quam dictus dominus rex in presente, scilicet mediante proxime venturo mense ianuarii ordinavit tenere in civitate Valentie, simul cum proceribus ipsius civitatis et cum sindicis et procuratoribus locorum totius regni Valentie, et ad consentiendum et firmandum ea que dictus dominus rex ordinabit in dicta Curia vobiscum simul et cum proceribus et sindicis et procuratoribus dicte civitatis et regni eiusdem.

Promittentes vobis per nos et dictam universitatem semper ratum et firmum habere quicquid per vos super predictis, de concilio procerum et sindicorum dicte civitatis et regni eiusdem actum fuerit, ita quod nunquam contravenimus nec in aliquo revocabimus.

Quod est actum Candie, nono kalendas ianuarii anno Domini .M^o.CCC^o. tercio deçimo.

Sig(+)num Petri Peregrini, iustitie, sig(+)num Petri Roiç de Alfaro, sig(+)-num Peregrini de Gloria, sig(+)num Petri Vinaterii, iuratorum, sig(+)num Sancçii Eximeno, sig(+)num Vitalis de Favars, sig(+)num Francisci de Alfaro, sig(+)num Petri Eximeno, sig(+)num Bertholomei Oliverii, sig(+)num Bernardi Martini, sig(+)num Petri Seynnu, sig(+)num Iohannis Cayrat, sig(+)num Bernardi de Moraria, sig(+)num Guillermi Oliverii, sig(+)num Petri de Granoylleriis, sig(+)num Guillermi Maretrie, sig(+)num Petri de Colomerio, sig(+)num Iacobis de Arboseto, sig(+)num Guillermi Ruffi, sig(+)num Arnaldi Perfeita, sig(+)num Iacobi de Castelló, sig(+)num Guillermi Bertran, sig(+)num Simonis de Sancta Pace, sig(+)num Guillermi Scuder, sig(+)num Antonii de Riaria, sig(+)num Bertholomei Sabaterii, sig(+)num Bernardi Carbonelli, sig(+)num Petri de Arboçeto, sig(+)num Guillemi de Sancto Iohanne, sig(+)num Guillermi Masoni, predictorum, qui hec concedimus et firmamus.

Testes sunt inde: Dominicus Gregorii, fusterius, Petrus de Podio, Raymundus de Aygualada, Samssoni Vincentii et Raymundus Rotxella, et plures alii.

Sig(+) num Berengarii Arnaldi, notarii publici Candie, qui hec scribi fecit in loco, die et anno prefixis.

16.6

1313, desembre, 27. Osca.

Pero d'Aibar, prepòsit de la seu d'Osca, executor del testament del noble Gombau d'Entença juntament amb el sagristà de la seu d'Osca Guillem de Vallsenís i tutor de Teresa d'Entença, filla i hereva de l'esmentat noble, ordena, com a procurador, que el cavaller Gil Martínez d'Entença assistisca i obre en nom seu a les Corts valencianes que Jaume II ha convocat a la ciutat de València a mitjan gener de 1314.

ACA, Pergamins, Jaume II, núm. 3.174.

Noverint universi quod ego, Petrus de Ayvar, Oscensis prepositus, exequutor ultimi testamenti quondam nobilis domini Gombaldi de Entença unacum venerabili dompno Guillermo de Vallesenicii, sacrista dicte sedis, et tutor nobilis Taresie de Entença, filie et heredis dicti nobilis, ordino, constituo seu facio nominibus quibus supra certum et specialem procuratorem meum venerabilem Egidium Martini de Entença, militem, ad comparandum et interessendum celebrationi Curie quam illustrissimus dominus rex facere et tenere intendit in civitate regni Valentie (sic) in medio mensis ianuarii proxime venturi cum reverendis prelatibus, nobilibus, militibus, civibus ac aliis probis hominibus dicti regni.

Promittens nomine quo supra me ratum et firmum perpetuo habere et tenere in quantum statui meo conveniat id quod per dictum procuratorem unacum aliis supradictis in dicta Curia concessum, ordinatum et factum fuerit ac si ibidem personaliter presens essem sub obligatione bonorum cuius officium gero.

Quod est actum Osce, .VI°. kalendas ianuarii anno Domini .M^o.CCC^o. tertio decimo.

Presentibus et ad hoc vocatis et rogatis testibus magistro Guillermo de Montessono, canonico et cappellano maiori sedis Osce, et Martino de Nisano, presbitero Osce.

Sig(+)num mei, Egidii de Fraga, publici Oscensi notarii et auctoritate domini regis per totam terram et dominationem eius, predictis interfui et hanc cartam scripsi.

16.7

1314, gener, 4. Alagón.

Artal de Luna, en nom seu i com a tutor del seu fill Artal, sense revocar la procuració que té d'ells Eximén Peres de Montornés, nomena com a procuradors el mateix Eximén Peres de Montornés i Lope Pérez de Viñales per tal que assistisquen i obren en nom dels dos a les Corts valencianes que Jaume II ha convocat a la ciutat de València a mitjan gener de 1314.

ACA, Pergamins, Jaume II, núm. 3.175.

Noverint universi quod nos dompnus Artaldus de Luna, proprio et tutorio nomine filii nostri, Artaldi, non intendentes revocare procuratorium factum per nos tam proprio quam tutorio nomine filii nostri Artaldi venerabili Eximino Petri de Montornes, ex certa scientia hordinamus et constituymos (sic) certos, generales et speciales procuratores nostros venerabiles Eximinum Petri de Montornes et Lup-pum Petri de Vignales, ambos insimul et quemlibet eorum insolidum, ita quod non sit melior conditio occupantis, ad comparendum nomine nostro et dicti filii nostri et pro nobis et pro ipso coram excellentissimo et magnifico domino domno rege Aragonum in Curia regni Valentie quam dictus dominus rex intendit et mandat celebrari et congregari in civitate valentina ad medium presentis mensis ianuarii.

Dantes et concedentes dictis procuratoribus nostris et cuylibet eorum inso-lidum plenum et liberum posse comparendi, essendi, tractandi, hordinandi, con-cedendi, firmandi, iurandi et si necesse fuerit protestandi et contradicendi omnia et singula que in predicta Curia per predictum dominum regem cum voluntate prelatorum, religiosorum, ricorum ominum, mesnaderiorum, militum et pro-curatorum civitatum, villarum et villariorum regni Valentie predicti, qui in dicta Curia congregabuntur erunt tractata, hordinata et concessa seu statuta vel firmata. Promitentes sollempni stipulatione vobis notario infrascripto quod rata, grata et firma habebimus nominibus quibus supra per nos et nostros omnia et singula que per predictos procuratores nostros vel eorum quemlibet in dicta Curia ratione ipsius erunt tractata, ordinata, facta et firmata ac si per nos personaliter essent fac-ta, tractata, ordinata et firmata. Promitentes ea perpetuo observare sub ypoteca et speciali obligatione bonorum nostrorum et dicti pupilli.

Testes autem ad hec fuerunt rogati et vocati: Vincentius Gundisalvi, Sancius de Valtierra, Petrus Alamandi de Vera, milites.

Actum est hoc .IIe. nonas ianuarii anno Domini millesimo .CCC^o.XIII°.

Et ego, Petrus Eximini, notarius publicus Alagonis et auctoritate domini regis per regnum Aragonum, premisis interfuy et de mandato dicti nobilis pre-sens instrumentum procurationis manu¹³ propria scripsi et hoc meum assientum sig(+)-num apposuy in testimonium premissorum.

16.8

1314, gener, 6. Montesa.

El justícia de Montesa Berenguer Marí i els jurats Nicolau de Tèrmens, Domingo de Cucaló i Bernat de Reixach nomenen Guillem Burguera, jurat, i Pere Sirvent, veí, com els seus síndics i procuradors per tal que assistisquen i obren en nom de tota la universitat a les Corts valencianes que Jaume II ha convocat a la ciutat de València a mitjan gener de 1314.

ACA, Pergamins, Jaume II, núm. 3.179.

¶¹³ Repetit: *manu*.

Noverint universi quod nos Berengarius Mari, iustitia de Monthesa, Nicolaus de Termens, Dominicus Cucalo et Bernardus de Rexach, iurati ville de Monthesa, congregati per universitatem dicti loci in loco ubi moris est consilium congregandy, in dictus (sic) locum auctoritate qua fungimur facimus, constituimus, creamus et ordinamus certos et spiciales procuratores nostros et dicte universitatis, syndicos et auctores vos Guillerum Burguera, iuratum dicti loci, et Petrum Sirvent, convicinum nostrum, presentes et hanc procuracionem et çindicatum recipientes, ad comparandum in çivitate Valentie coram exçelentissimo domino rege Aragonum in presenti Curia quam dictus dominus rex çelebraturus est in dicta civitate Valentie et ad petendum, exigendum, concedendum, firmandum et aprobandum ac laudandum simul cum aliis çindicis et procuratoribus civitatis et aliorum villarum et locorum regni Valentie omnia ea que vobis et predictis sindiçis et procuratoribus civitatis et aliorum locorum regni Valentie videbuntur regno et nobis esse utilia et vobis melius videbitur faciendum.

Dantes et concedentes ac comitentes vobis in hiis omnibus plenarie viçes nostras et totum locum nostrum et dicte universitatis iura, voçes et actiones reales et personales, utiles et directas, tacitas et expresas, varias sive mixtas, quibus possitis uti et experiri in curia et extra, ut nos et dicte (sic) universitas possemus si personaliter interesemus. Promitentes de presenti ratum et firmum perpetuo habiturum quicquid per vos simul cum predictis scindicis et procuratoribus civitatis et villarum et aliorum locorum regni Valentie in predictis omnibus et super predictis actum fuerit (sic) seu etiam procuratum et nullo tempore revocabimus.

Quod est actum Monthesie, octavo idus ianuari anno Domini .M°.CCC°. terçio decimo.

Sig(+)num Berengarii Mari, sig(+)num Nicolay de Termens, sig(+)num Dominici de Cucalo, sig(+)num Bernardi Rexach, predictorum, qui hec laudamus, conçedimus et firmamus.

Testes huius rey sunt: Bernardus Hormir, Petrus Ferrarii de Muro, Raymondus Mares, Petrus Vich, Guillermus Clergue, Guillermus Çata et Pontius Çavila.

Sig(+)num Michaelis de Yspania, notarii publici Monthesie, qui hec scribi fecit et manu sua propria clausit.

16.9

1314, gener, 7. Castellfabib.

Pero Cid el Mayor, Garci Martínez de Lumbierre, Yagüe de Ruescas, don Pero Retascón, don Marín de Retascón, don Lorente, don Sancho [...], don Gregorio, Pero Miguel, Pero Jaime, Domingo Calahorra, don Gil Sapatero, Pero Martínez, Miguel de Habas, Miguel Esteban, Ximén de Andrés i Domingo Rodrigo, en el seu nom i del Consell de Castellfabib, nomenen Miguel de don Pero Miguel,

veí, i Miguel Muñoz, jurat, com els seus síndics i procuradors per tal que assistisquen i obren en nom de tota la universitat a les Corts valencianes que Jaume II ha convocat a la ciutat de València a mitjan gener de 1314.

ACA, Pergamins, Jaume II, núm. 3.181.

Sea conocida cosa a todos omnes cómo nos P(ero) Cit el Mayor, Garci Martínez de Lumbiere e Yagüe de Ruescas, e don Pero Retascón, e don Marín de Retascón, e don Lorente, e don Sancho [...], e don Gorgorio, e Pero Miguel, e Pero Jayme, e Domingo Calahora, e don Gil Çapatero, e Pero Martínez, fijo don Gonçalvo, e Miguel de Habas, e Miguel Esteban, e Ximeno de Andrés e Domingo Rodrigo, e de sí y todo el Conoceio y la huniversitat de Castielhabib, seyendo plegados allí do es costumbrado, Conoceio pregonando, todos bien abenidos e conocordados a una boz e a una voluntat, los presentes atorgantes y fiéndolo por firme por los absentes, obligándonos por ellos quello ayan por firme e atanbién como si fuesen presentes, atorgamos e por amor d'aqesto, certificados e de cierta ciencia, femos e establecemos e hordenamos sciertos especiales síndicos e procuradores nostros e de la dita huniversitat e Conoceio de dito lugar, es a saber, don Miguel de don Pero Miguel e a Miguel Munnoz, jurado, vezinos nuestros, presentes e aqesta procurazió recibientes, es a saber, a comparezer dellant el muy alto poderoso señor don Jayme, rey d'Aragón, en Valencia o do quiere qu'él seya, e atanbién a firmar e atorgar e a consentir aquellas cosas e hordenamientos que fueren e contezieren en las Cortes que'l dito sennor rey faze e hordena en la ciudat de Valencia, e al dito sennor rey atorgar todas cosas qu'él quisiere o mandare, e tanbién que podades al dito sennor por nós e la dita huniversitat e Conoceio suplicar e demostrar, con escripto o menos d'escripto, o por palavra, todas cosas que necesarias e mester e provecho seyan de nós e de la dita huniversitat, e honra del sennor rey.

Dant e atorgant a vos, ditos síndicos e procuradores nostros e dell dito Conoceio e huniversitat todo nostro lugar e nostro poder e todo nostro drecho e todas nostras voces, acciones, razones, peticiones reyles e personales, varias e entremescladas e aprovechables e drechas, las quales nós e la dita huniversitat avemos e aver podemos en la razón o razones e cossas sobreditas, asín que en voz e en nombre nostro, e por nos e della huniversitat e Conoceio, podades parecer delant el sennor rey e firmar e atorgar e consentir, si dito es, e fer todas e cada unas otras cosas que nos misimos (sic) e'l dito Conoceio e huniversitat faríamos e fer podríamos si presentes fuésemos, e encara que podades e ayades poder de firmar e fer todas e otras cosas que por los de la dita ciudat e del regno de aquella fuere fetto e ordenado. E prometemos por nos e por el dito Conoceio e huniversitat aver firmes e durables por sempre qualesquiere cosas que por vos, ditos procuradores síndicos nostros e de la dita huniversitat, sobre las avanditas cosas e cerca d'aquellas serán fetas e en nostro nombre e de la dita huniversitat procuradas en las razones

sobreditas, e nunca en alguna cosa revocaremos ni contravernemos ni contravenir faremos nos ni la dita huniversidat por alguna manera o razón. Querentes vos relevar de toda carga e de satisdar e prometemos la cosa judgada con sus cláusulas si reconvenidos fuéredes en juicio. Encara prometemos por nos e el dito Conoceio e huniversidat de sacar toda misión o misiones que vós en esti camino e mandadera faredes, e de quitarvos de toda obligación que faredes, e de saca e de cosas e de barata e de baratas que vós faredes, que seyan a pro de nós e della dita huniversidat, quanto a esti camino. Obligando aqestas cosas tener e conplir e observar nós e todos nostros bienes e dell dito Conoceio e huniversidat, muebles e seyentes, los quales el notario deiuso no<m>brado estipulant e recibent en voz e nombre de todos aquellos de los qualles es o seyer puede por las avanditas cosas obligamos.

Feta carta en Castielhabib, atorgada esta procuración como dito es, .VII. días andados del mes de jenero *anno Domini .M^o.CCC^o.XIII°*.

Sig(+)^{no} Pero Cit, sig(+)^{no} de Garci Martínez, sig(+)^{no} de Yagüe de Ruescas, sig(+)^{no} de don Pero Retascón, sig(+)^{no} de don Marín de Retascón, sig(+)^{no} de don Lorente, sig(+)^{no} de Sancho [...], sig(+)^{no} de don Gorgorio, sig(+)^{no} de Pero Miguel, sig(+)^{no} de Pero Jayme, sig(+)^{no} de Domingo Calahorra, sig(+)^{no} de don Gil Çapatero, sig(+)^{no} de Pero Martínez, sig(+)^{no} de Miguel de Habas, sig(+)^{no} de Miguel Estevan, sig(+)^{no} de Ximeno d'Andrés, sig(+)^{no} de Domingo Rodrigo, sig(++++)^{no} de todo el Conoceio e huniversidat, qui esto atorgamos e loamos e firmamos.

Testigos d'esto son presentes: P(ero) Xiémez (sic) e Domingo Cabrero e Sancho Díaz e Ximén Cabrero e don Pero Vicent, vezinos de Castielhabib.

Sig(+)^{no} de Lope Pérez, notario público de Castielhabib, que esta carta escreví e ceré con el día e anno e lugar sobreditos.

16.10

1314, gener, 7. Biar.

Els jurats de Biar Joan Martínez de Caparrós i Domingo Molina, amb consell i voluntat dels prohoms de Biar, nomenen Joan Rufach i Bosaldó Candela, veïns de Biar, com els seus síndics i procuradors per tal que assistisquen i obren en nom de tota la universitat a les Corts valencianes que Jaume II ha convocat a la ciutat de València a mitjan gener de 1314.

ACA, Pergamins, Jaume II, núm. 3.182.

Noverint universi quod nos Iohannes Martinez de Capparoso et Dominicus Molina, vicini et iurati de Biar, gratis et ex certa scientia, per nos et per totam universitatem de Biar, de consilio et voluntate proborum hominum dicti loci de Biar, facimus, constituimus, eligimus et ordinamus sindiccos, procuratores et auctores

nostos et dicte universitatis vos Iohannem Rufach, iuratum dicti loci, et Bosaldonum Candela, vicinum dicti loci de Biar, presentes et hanc procuracionem recipientes certos, speciales ac etiam generales sindiccos, procuratores et auctores nostros et dicte universitatis ad comparendum (sic) coram excellentissimo domino Iacobo, Dey gratia rege Aragonum, Valentie, Sardinie et Corciçe, comite-que Barchinone ac sancte romane Ecclesie vexillario, admirato et capitaneo generali, ad Cohortes quas dictus dominus rex prospero et tranquillo statuy generaliter regni Valentie et habitantium in eodem, ut regie convenit magestati providere sive celebrare <volentes>, ad medium mensis ianuarii proxime venturi duxerit ordinandas sive celebrandas in civitate Valentie, ita quod vos sitis pro nobis et pro dicta universitate in dicta Curia sive Cohortibus simul cum aliis sindicis, procuratoribus seu auctoribus villarum, castrorum et civitatis Valentie et cum eis insimul faciatis, acgatis et ductatis ad efectum omnia que fieri oporteat in dicta Curia seu Cohortibus pro nobis et pro dicta universitate simul cum aliis villarum, castrorum et civitatis Valentie et regni eiusdem, ut per dictos sindiccos, procuratores et auctores villarum, castrorum et civitatis Valentie vobiscum insimul melius videbitur fore faciendum et ordinandum ad bonum et scincerum intellectum, comittentes vobis super predictis plenarie omnes vices nostras et iura nostra.

Promittentes ratum, gratum et firmum habere perpetuo per nos et locho dicte universitatis dicti loci de Biar quidquid per vos simul cum predictis actum, gestum, ordinatum seu procuratum fuerit ac aministratum seu celebratum prospero et tranquillo statuy regni Valentie et habitantium in eodem et nullo tempore revocabimus sub obligatione omnium bonorum nostrorum et dicte universitati, salvo tamen quod retineatis nobis et dicte universitatis franquitate quam habemus a dicto domino rege ad in perpetuum, ut in carta seu privilegio dicti domini regis plenius continetur, et quod de predicta franquitate et iure teneamini protestari si necese fuerit coram dicto domino rege seu coram illis quorum interest seu intererit, et quod non permittatis agravari nos seu dictam universitatem super predicta franquitate aliquo modo, iure vel causa.

Actum est hoc in Biar, .VII°. idus ianuarii anno Domino millesimo .CCC^o. tertio deçimo.

Sig(+)num Iohannis Martineç de Capparoso, sig(+)num Dominici Molina, predictorum, qui per nos et predictam universitatem hec concedimus, laudamus et firmamus.

Testes inde sunt: Petrus de Curtibus, Guillermus Bosaldo et Andreas d'Amenla, vicini de Biar.

Sig(+)num Michaelis de Luna, notarii publici de Biar, qui hec scripsit et clausit.

16.11

1314, gener, 8. Oriola.

El Consell i la universitat d'Oriola nomenen els cavallers Joan Carles i Guillem de Liminyana i els veïns Pere de Masquefa i Francesc Martí com els seus síndics i procuradors per tal que assistisquen i obren en nom de tota la universitat a les Corts valencianes que Jaume II ha convocat a la ciutat de València a mitjan gener de 1314.

ACA, Pergamins, Jaume II, núm. 3.183.

Sàpien quants esta carta veuran e oyran com nós, lo Conssell e la universsitat de Oriola, ab testimoni d'esta present carta, axí de part dels cavallers e homes de paratge com dels altres homes bons de vila del dit loch, fem, constituym e ordenam certs e especials procuradors síndichs nostres vós, en Johan Carles, Guillem de Liminyana, cavallers, e vós, en Pere Masquefa e en Francesch Martí, honrrats veyns nostres, en anar, ésser e comparar per nós e en nom e en veu de nós denant lo molt alt e poderós senyor en Jacme, per la gràcia de Déu rey d'Aragó, a la Cort General que ell ha preposada fer en la ciutat de València a bon estament de la dita ciutat e del regne d'aquella, del qual senyor rey nós aguem carta e manament que deguésem trametre dos o tres procuradors e síndichs nostres qui fossen en València a la dita Cort migant aquest mes de janer en què ara som, ab tot poder complit de nós de consentir, fer e atorgar totes aquelles coses que per lo dit senyor rey en la dita Cort seran feites e ordenades a bon estament de la ciutat e del regne de València.

Donant e atorgant a vós, dits procuradors e síndichs, a tots ensemps, tot nostre loch e tot nostre poder complit de consentir, atorgar e fer totes aquelles coses que'l dit senyor rey volirà (sic) fer, preposar e ordenar en la dita Cort a bon parament e estament de la vila d'Oriola e de son terme e de tots los veyns e habitants d'aquella, emperò, a salvament de tots nostres privilegis, franquees e libertats e bons usos e bones costumes. Prometén aver per ferm e per estable tot ço que per vós, dits procuradors e síndichs, serà per nós e per nom de nós consentit, feyt e atorgat en la dita Cort, e nuylls temps no u revocarem ne y vendrem contra.

En testimoni de la qual cosa vos donam esta carta pública segellada ab nostre segell major de les taules de cera pendent.

Feyta la carta en Oriola, huyt dies de janer *anno Domini millesimo trescentesimo tertio decimo*.

Testimonis són d'esta carta: en Pere de Déu, Berenguer de Ciutadia, Enneco López de Vayllo, Jacme Campgalí, Arnau Argençola, Arnau Morrelles e en Michel Çagranada.

Senyal (+) de mi, P(ere) Tolsà, notari públic de Oriola, qui esta carta per manament del dit Concell fiu escriure e ic acloy-la.

16.12

1314, gener, 10. Guardamar.

El Consell i la universitat de Guardamar nomenen els veïns Garcia Peres d'Isuerre i Guillem Sans com els seus síndics i procuradors per tal que assistisquen i obren en nom de tota la universitat a les Corts valencianes que Jaume II ha convocat a la ciutat de València a mitjan gener de 1314.

ACA, Pergamins, Jaume II, núm. 3.185.

Sàpien quants esta carta veuran e oyran com nós, lo Concell e la universitat de Guardamar, ab testimoni d'esta present carta fem, constituïm e ordenam certs e especials missatgers, procuradors e síndics nostres vós en Garcia Peres de Ysuerre e en Guillem Sans, onrrats veyns nostres, en anar, ésser e compàrer per nós e en nom¹⁴ de nós devant lo molt alt e poderós sennor en Jacme, per la gràcia de Déu rey d'Aragó, a la Cort General que ell ha preposada fer en la ciutat de València a bon estament de la dita ciutat e del regne d'aquella, del qual sennor rey nós aguem carta e manament que deguésem trametre dos o tres procuradors e síndics nostres que fossen en València a la dita Cort migant lo mes de janer en què ara som, ab tot poder complit de nós de fer, consentir e atorgar totes aquelles coses que per lo dit sennor rey en la dita Cort seran feites e ordenades a bon estament de la ciutat e del regne d'aquella.

Donant e atorgant a vós, dits procuradors e síndics, a tots ensems, tot nostre loch e tot nostre poder complit de consentir, atorgar e fer totes aquelles coses que'l dit sennor rey volrà fer, proposar e ordenar en la dita Cort a bon parament e estament de la vila de Guardamar e de son termen, e de tots los veyns e abitans d'aquella, emperò tota via a salvament de tots nostres privilegis, franquees e libertats e bon usos e bones costumes. Prometén aver per ferm e per estable tot ço que per vós, dits procuradors e síndics, serà per nós e en nom de nós consentit, feyt e atorgat en la dita Cort e nulls temps no u revocarem ne y vendrem contra.

En testimoni de la qual cosa vos donam esta carta pública segellada ab nostre segell major de cera pendent.

Scripta en Guardamar, deu dies de janer *anno Domini milleçimo trecentesimo tertio decimo*.

¶ ¹⁴ Repetit: *e en nou* (sic).

1314, gener, 10. València.

El bisbe de València Ramon de Gastó, l'ardiaca de la seu de València Jaume d'Albalat i els canonges del capítol de la mateixa seu Guillem de Vallverd, Miquel Boter, Guillem Daviu i Pere Escrivà nomenen el sagristà de València, Berenguer Martí, el sagristà de Mallorca, Joan Borgonyó, i el precentor de València, Pere de Centelles, com els seus síndics i procuradors per tal que assistisquen i obren en nom de l'esmentat bisbe i del dit capítol de la seu de València a les Corts valencianes que Jaume II ha convocat a la ciutat de València a mitjan gener de 1314.

ACA, Pergamins, Jaume II, núm. 3.184.

Noverint universi quod in presentia mei notarii et testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum, reverendus in Christo pater dominus Raymundus, Dei gratia episcopus Valentie, quotiens eum abesse contigerit, et venerabiles viri Iacobus de Albalato, archidiaconus Valentie, Guillelmus de Valleviridi, Michel Boterii, Guillelmus Davini et Petrus Scribe, canonici Valentie, capitulum facientes, alii canonicis ipsius ecclesie absentibus ut dicebant, fecerunt, constituerunt et ordinarunt certos suos et speciales procuratores, syndicos et actores venerabiles Berengaryum Marti, sacristam Valentie, Iohannem Burgundi, sacristam Maioricarum, et Petrum de Scintillis, precentorem Valentie, presentes, et eorum quemlibet insolidum, ita quod non sit melior conditio occupantis, sed quod unus inceperit alius prosequi et finire et iterum alii vel alius resumere, ad comparandum nomine dictorum episcopi et capituli coram illustrissimo domino Iacobo, Dei gratia rege Aragonum et Valentie et cetera, et eius Curia seu etiam coram eo vel hiis quibus idem dominus rex hoc ducerit comitendum, et ad interessendum Curie quam idem dominus rex in medio presentis mensis ianerii celebraturus est Valentie, et ad petendum, postulandum et requirendum, tractandum, consulendum, consentiendum, contradicendum, approbandum et reprobandum in totum vel in partem si opus fuerit, et eis seu eorum alteri videbitur et quantum in eis erit ea que in dicta Curia tractanda, dicenda et agenda occurrent, et generaliter ad omnia et singula facienda que iidem constituentes facere possent et tenerentur in dicta Curia si personaliter interessent.

Promitentes mihi notario infrascripto se ratum et firmum perpetuo habituros quicquid per eos et eorum alterum fuerit in premissis seu aliquo premissorum.

Quod est actum Valentie, .iiii^o. idus ianerii anno Domini millesimo .ccc^o.xiii^o.

Testes huius rey sunt: Petrus Reemir, Guillelmus Fabre et Michel Perez, presbiteri.

Sig(+)num mei Ferrarii d'Espinavell, auctoritate illustrissimi domini regis Aragonum per totam dominationem suam notarii publici et curie officialatus domini Valentie episcopi, qui predictis interfui, scripsi et clausi loco, die et anno prefixis.

1314, gener, 12.

El justícia de Sogorb Bartomeu d'Estella i els ciutadans Guillem de Castelló, Joan de Cucaló, Nicolau de Cabrera, Domingo Sancho Dasió, Valero Eixarch, Joan López d'Eslava, draper, Berenguer d'Amer, Domingo Ros, Miquel de Delca, Domingo Moya, Miquel de las Cuevas, Jaume Ferrer de Valls, Bartomeu de Monreal, Domingo Carcastillo, Joan Andrés, Miquel de Morata, Peire de Fillach, Domingo Lacerda, Pero Moya, després d'haver aplegat Consell general a la plaça de Sogorb, nomenen el jurat Domingo Bassa i el ciutadà Romeu Emgue com els seus síndics i procuradors per tal que assistisquen i obren en nom de tota la universitat a les Corts valencianes que Jaume II ha convocat a la ciutat de València a mitjan gener de 1314.

ACA, Pergamins, Jaume II, núm. 3.186.

Sea conocida cosa a todos omes cómo nos don Bartholomeu d'Estella, justicia de la ciutat de Sogorb, yo don Guillem de Castelló, e Johan de Cucalón, jurados de la dita ciutat, e yo don Nicolás de Cabrera, e yo Domingo Sancho Dasió, yo don Valero d'Exiarch, e Johan López d'Eslava, trapero, e don Berenger d'Amer, e yo don Domingo Ros, e yo don Michel de Delca, yo don Domingo Moya, e don Michel de las Cuevas, e yo en Jacme Ferrer de Vals, e don Berthomeu de Monreal, e yo Domingo Carcastiello, e Johan Andrés, e yo Michel de Morata, e yo don Per de Fillach, e yo don Domingo Lacerda, e yo Pero Moya, ciudadanos de la dita ciutat, atorgando e reconociendo nos aver recibida .1.ª carta del senyor rey en la qual se contiene que como ell entienda a celebrar e fer Cort en la ciutat de Valencia, porque manda a nos que dos síndicos e procuradores nostros e de la dita universitat vayan e seyan en la dita Cort mediant al present mes de jenero a fer <e> consentir las cosas las quales el senyor rey, a estamento de paz e a pro e a utilitat del regno, entienda a fer e a hordenar, por aquesto nos desús ditos, todos ensemble de cierta sciencia cordado, e acordado Consello en la plaça de la dita ciutat de Sogorb, lugar acostumbrado de aplegar e tener Consello general, queriendo obedecer el mandamiento del senyor rey, constituimos, femos e hordenamos síndicos e procuradós nostros e de la universitat vos en Domingo Bassa, jurado de la dita ciutat, e Romeu Emgue, ciudadano de la dita ciutat, presentes, enasí que no sea mejor la condición e el ocupant, es a saber, en comparecer ante el senyor rey en la dita ciutat e fermar e consentir las cosas que en la dita Cort por el senyor rey celebrada e hordenada segunt que los otros síndicos de los otros lugares semeyantes a la ciutat de Sogorb hordenarán, consentirán e farán.

Dando e atorgando a vos, ditos síndicos e procuradores nostros, liure general aministración e pleno poder en la<s> ditas cosas de fer e consentir, segunt que desuso es dito, e fer en las ditas cosas todas cosas que special mandamiento requiere. Prometiendo vos, ditos síndicos e procuradores, relevar de toda carga, de satissdar e pagar la cosa jutgada con todas sus cláusulas si seredes reconveniendos

(sic). Obligando al notario diús scripto, así como pública persona, en nombre nostro e de aquellos a las quales se pertanye, nos e todos nostros bens e de la dita universitat, avidos e por aver, doquiere que sean.

Quod est actum Segurbii, pridie idus ianuarii anno Domini .M^o.CCC^o. tertiodecimo.

Sig(+)^{no} de don Bartholomeu d'Estella, justicia, sig(+)^{no} de don Guillem de Castelló, sig(+)^{no} de Johan de Cucalón, jurados, sig(+)^{no} de don Nicholás de Cabrera, sig(+)^{no} de Domingo Sancho Dasió, sig(+)^{no} de don Valero d'Exiarch, sig(+)^{no} de Johan López d'Eslava, trapero, sig(+)^{no} de Berenger d'Amer, sig(+)^{no} de Domingo Ros, sig(+)^{no} de Michel de Delca, sig(+)^{no} de Domingo Moya, sig(+)^{no} de Michel de Las Cuevas, sig(+)^{no} de Jacme Ferrer de Valls, sig(+)^{no} de Berthomeu de Monreal, sig(+)^{no} de Domingo Carcastiello, sig(+)^{no} de Johan Andrés, sig(+)^{no} de Michel de Morata, sig(+)^{no} de Per de Fillach, sig(+)^{no} de Domingo Lacerda, sig(+)^{no} de Pero Moya, ciudadanos damunt ditos, que esto fremaron, loaron e atorgaron.

Testimonios son a aquesto presentes: en Ramon Guillem Català e en Domingo Andrés, clérigo.

Sig(+)^{no} de Martín López de Borja, notario público de Sogorbe, questo fizo screvir e cerró, e con raso emendado en la .II^a. línea, do dize «Lópeç d'Eslava, trapero».

16.15

1314, gener, 13. Bocairent.

Els jurats de Bocairent Ramon de Vimbodí, Simó Vicent, Pere de Puig i Guillem Cervera, després d'aver-se congregat el Consell municipal i amb la voluntat de tota la universitat, nomenen els veïns Pere Gil de Borja i Pere Sanxes d'Esperandeu com els seus síndics i procuradors per tal que assistisquen i obren en nom de l'esmentada universitat a les Corts valencianes que Jaume II ha convocat a la ciutat de València a mitjan gener de 1314.

ACA, Pergamins, Jaume II, núm. 3.187.

Noverint universi quod nos Raymundus de Vinbudi, et Simonis Vincenti, et Petrus de Podio, et Guillermus Çervera, iurati ville de Bocayren, cum consilio congregato et voluntate totius universitatis dicti locy, scienter per nos et omnes nostros et etiam per totam dictam universitatem, cum hoc presenti publico instrumento vicem epistole continenti facimus, constituimus et ordinamus vos Petro Egidii de Borga et Petro Sanxeçs d'Esperandeu, vicinos dicti locy de Bocayren, presentes et hanc procuracione recipientes, certos et speciales procuratores ac etiam generales scindicos et auctores nostros et dicte universitatis ad conparendum pro nobis et nomine nostro coram domino rege Aragonum, domino nostro, et etiam ad firmandum pro nobis et dicta universitate de iure coram dicto domi-

no rege seu eius procuratore et coram quocumque alio iudice seu iudicibus qui huiusmodi habeant cognitionem seu comisionem.

Concedendo et dando vobis super hiis plenariam potestatem agendi et defendendi, ponendi, excipiendi, firmandi, consentiendi, replicandi et triplicandi, in iudicio et extra iudicium lites contestandi, sacramentum calumpnie et cuius alterius generis iuramentum in animas nostras et dicte universitati, sub<v>eniendi et prestandi testes, instrumenta et omnia alia probationum genera que pro nobis et dicta universitate faciant in predictis producendi et producendos ex adverso videndi, reprobandi et obiciendi sententiam et sententias tam interlocutorias quam difinitivas, audiendi, et ab ipsa vel ab ipsis si necesse fuerit appellandi et suplicandi et appellationem seu appellationes proseguendi et executiones sententiarum postulandi et procuratorem vel procuratores substituendi, et omnia alia et singula in predictis et circa predicta faciendi que merita eorum postulant et requirunt, et que veri et legitimi procuratores et scindici et auctores a nobis et dictam universitatem legitime constituti facere posunt et debent et que nos et dicta universitate facere possemus si personaliter presentes essemus. Rati-ficantes et ex certa sciencia aprobantes per nos et dictam universitatem omnia que actenus acta sunt vel in posterum agitabuntur per vos dictos¹⁵ procuratores nostros et dicte universitate vel per substitutum et substitutos a nobis tam coram dicto domino rege quam coram aliis quibuscumque iudicibus. Promitentes per nos et per totam universitatem predictam ratum et firmum perpetuo habere quicquid per vos vel per substitutos vestros in predictis actum fuerit sive gestum et nullo tempore revocabimus, tamen vos et substitutos vestros relevare ab omni honore satisfaciendi de iudicato solvendo. Promitimus per nos et dictam universitatem notario infrascripto tanquam publica persona a nobis legitime stipulanti, recipienti loco omnium illorum quorum interest vel intererit solvere iudicatum si contingerit cum omnibus suis clausullis sub ypotecha et obligatione omnium bonorum nostrorum et totius dicte universitate habitorem et habendorum, que ad hec scienter et caute de presenti obligamus ubique.

Quod est actum in Bocayren, idus ianuarii anno Domini .M^o.CCC^o.XIII°.

Sig(++++)num Raymundi de Vinbudi, Simoni Vincentii, Petrus de Poday et Guillermi Çervera, iuratiti (sic) supradicti, qui per nos et totam dictam universitatem dicti locy de Bocayren, hec firmamus, concedimus et laudamus.

Testes huius rey sunt: Bertholomeus de Camarasa, Michell Ferre, vicini de Bocayren, et Bernardus de Podio et Iacobus Figuera, vicini Xative.

Sig(+)num Guillermi Carreres, notarii publici de Bocayren, qui hec scripsit cum raso et emendato in .VIII°. linea, ubi legitur «que», et fecit et clausit.

¶¹⁵ Repetit: *dictos*.

1314, gener, 13. Ontinyent.

El justícia d'Ontinyent Miquel Tortosa i els jurats Ponç Guillem de Castellfollit, Bernat Vedell i Ramon Fuster, després d'haver-se congregat el Consell municipal i amb la voluntat de tota la universitat, nomenen els veïns Bartomeu de Castellar, notari, i Miquel Tortosa com els seus síndics i procuradors per tal que assistisquen i obren en nom de l'esmentada universitat a les Corts valencianes que Jaume II ha convocat a la ciutat de València a mitjan gener de 1314.

ACA, Pergamins, Jaume II, núm. 3.188.

Noverint universi quod nos Michel Tortosa, iustitia de Ontinyen, et Pontius Guillermi de Castrofollito, Bernardus Vedell, et Raymundus Fuster, iurati eiusdem loco, consillio agregato ubi moris est congregari, de consilio, asensu et voluntate universitatis loci seu collegii preacti omnes insimul unanimiter concordantes, per nos et totam universitatem loci preacti, facimus, constituimus, ordinamus, elegimus et creamus certos et speciales procuratores nostros, cindicos et auctores et dicte universitatis seu collegii vos Bartomeum de Castellario, notarium, et Michelum Tortosa, vicinos nostros, presentes et hanc procuracionem et cindicatum recipientes, ad comparendum pro nobis et nomine nostri et dicte universitatis seu collegii loci prefati in civitate Valentie coram excellentissimo domino rege Aragonum in presenti Curia quam dictus dominus rex de presenti celebraturus est in civitate prefata ad procedendum, consentiendum, aprobandum et firmandum pro nobis et dicte universitatis seu collegii nomine ea que ordinari et fieri contingerit in Curia supradicta unacum aliis cindicis, procuratoribus civitatis preactae et aliarum villarum et locorum regni Valentie et etiam omnia alia que vobis et aliis cindicis, procuratoribus dicte civitatis et aliorum locorum preacti regni Valentie prospera, utilia et ordinanda esse videbuntur, et omnia alia facere et libere exercere, concedere et firmare que nos facere posemus si personaliter presens essemus et que alii procuratores et cindici dicte civitatis et aliorum locorum dicti regni facere, concedere et poterunt consentire.

Dantes et cedentes vobis in omnibus predictis et singulis plenum posse et totum locum nostrum et vices nostras et dicte universitatis seu collegii que et quas nos habere possemus et dicte universitas seu collegium rationibus predictis. Promitens nos ratum, gratum et firmum habere et inviolabiliter observare quidquid per vos in predictis fuerit actum concessum et procuratum ac si per nos personaliter esset factum et nullo tempore revocabimus sub bonorum nostrorum omnium ypotecha.

Quod est actum in Ontinyen, idus ianuarii anno Domini millesimo .CCC°. tertio decimo.

Sig(+)num Michelis Tortosa, iustitie, sig(+)num Bernardi Vedell, sig(+)-num Pontii Guillermi de Castrofollito, sig(+)num Raimundi Fuster, iurati predictorum, qui hec concedimus et firmamus.

Testes huius rey sunt: Guillelmus Geraldi de Montmayor, Guillermo March et Simonus Iulia.

Sig(+)num Adee de Castellario, notarii publici de Ontinyen, qui hec scripsit et clausit.

16.17

1314, gener, 13. Lliria.

El justícia de Lliria Guillem Ferran, els consellers Bartomeu Ros —lloctinent del jurat absent Jaume Gassol—, Ramon Sena i Arnau de Pradella, i els veïns Jaume de Cotlliure, Ferrer d'Aitona, Guillem Pasqual, Berenguer de Bolea, Jaume de Gerb, Ramon Gassol, Pere d'Arbúcies, Domingo Felmer, Domingo d'Ascó, Nadal Jordà i Mateu Sanxo nomenen Arnau Ferran, jurat, i Bernat Satallada, notari, com els seus síndics i procuradors per tal que assistisquen i obren en nom de tota la universitat a les Corts valencianes que Jaume II ha convocat a la ciutat de València a mitjan gener de 1314.

ACA, Pergamins, Jaume II, núm. 3.189.

Noverint universi quod nos Guillelmus Ferran, iustitia Lirie, Bartolomeus Ros, tenens locum Iacobi Gaçol, iurati eiusdem loci absentis, Raymundus Sena et Arnaldus de Pradella, consilarii, Iacobus de Caucolibero, Ferrarius d'Aytona, Guillelmus Caçabo, Guillelmus Pascasii, Berengarius de Bolea, Iacobus de Ierp, Raimundus Gaçol, Petrus d'Arbucies, Dominicus Felmer, Dominicus d'Açço, Natalis Iordani et Matheus Sanxo, vicini Lirie, nomine nostro et totius universitatis dicti loci Lirie, ipsa universitate publica voce preconis ut moris est in loco solito congregata, creamus, constituimus et ordinamus in nostros et dicte universitate procuratores, syndicos et auctores vos Arnaldum Ferran, iuratum, presentem, et Bernardum Çatallada, notarium, absentem tanquam presentem, ad comparandum nomine nostro et dicte universitatis coram illustrissimo et magnifico domino Iacobo, Dei gratia rege Aragonum, in civitate Valentie ratione cuiusdam carte papiree sigillo eiusdem domini regis in dorso fixo nobis et dicte universitati misse tenorem huiusmodi continentem:

«Iacobus, Dei gratia rex Aragonum, Valentie, Sardinie et Corsice, comesque Barchinone ac sancte romane Ecclesie vexillarius, ammiratus et capitaneus generalis, fidelibus suis iuratis et probis hominibus et universitati Lirie, salutem et gratiam.

Cum nos prospero et tranquillo statui generaliter regni Valentie et habitantium in eodem ut regie convenit magestati providere volentes, Generalem Curiam in civitate Valentie providimus <celebrandam, cuius celebrationem ad medium mensis ianuarii proxime venturi duximus> ordinandam, idcirco vobis dicimus et mandamus quatenus constituatis et ordinetis ex vobis duos vel tres procuratores et syndicos vestros plenam habentes potestatem consentiendi et firmandi ea que ordinari et fieri contigerit in Curia supradicta, quos sufficienter instructos in dicta

civitate Valentie faciatis adesse termino supradicto, nos enim ipsis die et loco intererimus, Domino concedente.

Data Barchinone, nonis novembris anno Domini .M^o.CCC^o.XIII°.
Examinavit Dominicus».

Dantes et concedentes nomine nostro et dicte universitatis dictis sindicis et procuratoribus nostris licentiam et plenariam potestatem consentiendi et firmandi omnia cum proceribus civitatis Valentie et villarum ac locorum regni eiusdem et aliorum locorum ea que ordinata, tractata et concessa fuerint in dicta Curia ad comodum et utilitatem dicti regni et habitantium in eodem. Promittentes nomine nostro et dicte universitatis perpetuo ratum et firmum habere quicquid per vos super predictis actum, firmatum, concessum et ordinatum fuerit et nullo tempore revocabimus sub bonorum nostrorum et dicte universitatis omnium ypotecha que ad hec obligamus de presenti.

Quod est actum Lirie, idus ianuarii anno Domini .M^o.CCC^o.XIII°.

Sig(+)num Guillermi Ferran, sig(+)num Bartolomei Ros, sig(+)num Raimundi Fona, sig(+)num Arnaldi de Pradella, sig(+)num Iacobi de Cauco-libero, sig(+)num Ferrarii d'Aytona, sig(+)num Guillermus Caçabo, sig(+)num Guillermi Pascasii, sig(+)num Berengarii de Bolea, sig(+)num Iacobi de Ierp, sig(+)num Raimundi Gaçol, sig(+)num Petri d'Arbucies, sig(+)num Dominici Felmer, sig(+)num Dominici d'Açco, sig(+)num Natalis Iordani, sig(+)num Mathei Sanxo, predictorum, qui nomine nostro et dicte universitatis predicta laudamus, concedimus et firmamus.

Testes huius rei sunt: Dominicus Jordani, Raimundus Guillermi, Bernardus Gumbaldi et Bartolomeus Arnaldi, vicini Lirie.

Sig(+)num Bartolomei Urgellesii, notarii publici Lirie, qui hec scripsit et clausit loco, die et anno prefixis.

16.18

1314, gener, 13. Morella.

El justícia de Morella Guillem Destorms i els jurats Ramon Llenes, Bernat Moltó i Berenguer Aguiló, després d'haver-se congregat el Consell, nomenen Pere Samesó, jurat, i el veí Arnau Aster com els seus síndics i procuradors per tal que assistisquen i obren en nom de tota la universitat a les Corts valencianes que Jaume II ha convocat a la ciutat de València a mitjan gener de 1314.

ACA, Pergamins, Jaume II, núm. 3.190.

Sit omnibus manifestum quod nos Guillermus de Turmis, iustitia Morelle, Raimundus Lenes, Bernardus Molto, et Berengarius Agilo, iurati eiusdem loco, consilio vocato et congregato loco solito ut est moris, per nos et dictam universitatem

presentem et consentientem constituimus et ordinamus vos Petrum Çameso, iuratum eiusdem, et Arnaldum Aster, vicinum eiusdem, uterque vestrum insolidum, ita quod non sit melior conditio occupantis, immo quod per unum inceptum fuerit possit \per alium/ duci ad efectum, procuratores et syndicos nostros et predictae universitates ad omnia negotia et causas tractandas et ordinandas seu dicendas coram domino rege in civitate Valentie in Curia Generali cum civibus Valentie et aliis proceribus eiusdem regni ad utilitatem et comodum ville Morelle et termini eiusdem et etiam totius Valentie.

Dantes et concedentes vobis super predictis plenam et liberam potestatem in premissis tractandi et ordinandi et dictam universitatem defendendi et omnia alia faciendi quecumque procuratores constitutos facere possunt. Promittentes vobis et vestris quod quicquid per vos vel unum vestrum super predictis actum, tractatum seu ordinatum fuerit super premissis et in premissis vel aliquo premissorum ratum, gratum, firmum et irrevocabile perpetuo promittimus habituri et nullo tempore revocabimus aliquo modo vel ratione sub omnium bonorum dicte universitatis obligatione.

Actum est hoc Morelle, idus ianuarii anno Domini millesimo .CCC°. tertio decimo.

Sig(+)num Guillermi de Turmis, iustitie, sig(+)num Raymundi Lenes, sig(+)num Bernardi Molto, sig(+)num Berengarii Agilo, iuratorum predictorum, qui hec concedimus et firmamus.

Testes huius rey sunt: Petrus Barberani, notarius, Guillermus Aster et Bertholomeus Molto.

Sig(+)num Arnaldi Scolani, notarii publici Morelle et per totam terram et dominationem domini regis auctoritate regia, qui predictis interfuit et hec scribi fecit cum supraposito in tertia linea, ubi dicitur «per alium».

16.19

1314, gener, 14. Xàtiva.

El justícia de Xàtiva Ramon Sans, els jurats Bernat de Gusargues, Esteve Descoll i Tomàs Jofre i els consellers Ponç Jaçmar, Jaume Rotlà, Jaume de Carcassona, Berenguer Amigó, Bernat Ferrer, Antoni Cuch, Arnau Sans, Pere Pich, Pere Solivera i Garcia de Viverna, després d'haver-se congregat el Consell, nomenen Bartomeu Pich, jurat, i el veí Bernat Sans com els seus síndics i procuradors per tal que assistisquen i obren en nom de tota la universitat a les Corts valencianes que Jaume II ha convocat a la ciutat de València a mitjan gener de 1314.

ACA, Pergamins, Jaume II, núm. 3.192.

Noverint universi quod nos Raymundi Sancii, iustitia Xative, Bernardus de Gusargues, Stephanus de Colle et Thomasius Iofre, iurati ville Xative, Pontius

Iaçmar, Iacobus Rotlandi, Iacobus de Carcasona, Berengarius Amigo, Bernardus Ferrarii, Antonius Cuch, Arnaldus Sancii, Petrus Pich, Petrus Çolivera et Garcias de Viverna, consilarii dicti loci Xative, omnes insimul, consilium congregatum in domo consilii Xative ubi mos est consilium congregandi, a universitate Xative auctoritate qua fungimur per nos et per totam universitatem dicte ville Xative facimus, constituimus, creamus et ordinamus certos et speciales procuratores nostros et dicte universitatis scindicos et auctores vos Bartholomeum Pich, iuratum predictae ville Xative, et Bernardum Sancii, convicinum nostrum, presentes et hanc procuracionem et scindicatum recipientes, ad comparendum in civitate Valentie coram excellentissimo domino rege Aragonum in presenti Curia quam dictus dominus rex celebraturus est in dicta civitate, et ad agendum, concedendum, aprobandum, firmandum et laudandum simul cum aliis scindicis et procuratoribus civitatis et aliarum villarum et locorum regni Valentie omnia ea et singula que vobis et predictis scindicis et procuratoribus civitatis et aliarum villarum et locorum regni Valentie nobis et regno videbuntur esse utilia, et etiam ad defendendum ac manutenendum nos et bona dicte universitatis ex omnibus causis et contrcaussiis tam motis quam movendis contra nos et bona dicte universitatis et que nos et dicta universitas facere seu movere posemus contra quaslibet \personas/ quocumque modo vel ratione.

Dantes et concedentes ac etiam comitentes vobis in hiis omnibus plenarie vices nostras et dicte universitatis, locum, voces et actiones reales et personales, utiles et directas, tacitas et expresas, varias sive mixtas, quibus positus uti et experiri in curia et extra curiam, et etiam ubique liberam et generalem aministracionem et potestatem vobis in predictis omnibus penitus concedendo. Promittentes de presenti ratum et firmum perpetuo habiturum quicquid super predictis duxeritis faciendum ac si a nobis et a dicta universitate actum esset et nullo tempore revocabimus.

Quod est actum Xative, .XIX°. kalendas febroarii anno Domini millesimo .CCC^o. tertio decimo.

Sig(+)num Bernardi de Gusargues, sig(+)num Stephani de Colle, sig(+)-num Thomasii Iofre, iuratorum, sig(+)num Pontii Iaçmar, sig(+)num Iacobi Rotlandi, sig(+)num Iacobi de Carcasona, sig(+)num Berengarii Amigo, sig(+)num Bernardi Ferrarii, sig(+)num Antonii Cuch, sig(+)num Arnaldi Sancii, sig(+)num Petri Pich, sig(+)num Petri Çolivera, sig(+)num Garcie de Viverna, consilium, predictorum qui hec laudamus, concedimus et firmamus.

Testes huius rey sunt: Guillermus de Boscho, Pontius Çatorre, Guillermus d'Oruç, Petrus Sancii, Michel de Bordet, Petrus Rubei de Petralata et Petrus Iofre, vicini Xative.

Sig(+)num Petri Pich, notarii publici Xative, qui hec scribi fecit cum suprascripto in .VIII^a. linea, ubi dicitur «personas», et clausit loco, die et anno prefixis.

16.20

1314, gener, 15. Alzira.

El justícia d'Alzira Arnau de Palau, el lloctinent del batle general d'Alzira Pere Enyego, els jurats Guillem de Comadoms, Martí Galindo, Francesc Sedasser, notari, i Asensio Sanxo, els habitants de la vila Marc Galindo, Bernat Pasqual, Domingo Gilabert, Simó Albert, Joan de Baiona, Berenguer de Sant Ginés, Berenguer de Vilallonga, Pasqual Gil, Miquel Pasqual, Palací d'Alfaro, Valentí Des torrent, Berenguer Serra, notari, Joan Samora, Guillem d'Arenys, Arnau Ponç, Salvador Ermengol, Joan Galindo, Pere de Clariana, notari, Ramon Martí i Pere de Rosselló, els habitants d'Algemesí —dins del terme d'Alzira— Bernat Messeguer i Jaume Perpinyà, i els habitants d'Aurí —dins del terme d'Alzira— Bernat d'Alsamora, Bernat Bellveí i Pere Puig, després d'haver-se congregat el Consell a l'església de Santa Caterina, nomenen els veïns Pasqual Eximenes i Pere Escuder com els seus síndics i procuradors per tal que assistisquen i obren en nom de tota la universitat a les Corts valencianes que Jaume II ha convocat a la ciutat de València a mitjan gener de 1314.

ACA, Pergamins, Jaume II, núm. 3.194.

Noverint universi quod nos Arnaldus de Palatio, iustitia Algezire, Petrus Enneci, tenens locum baiuli generalis Algezire, Guillelmus de Cumbaulmorum, Martinus Galindo, Franciscus Sedacerii, notarius, Assensius Sanccii, iurati ville Algezire, Marcus Galindo, Bernardus Pascasii, Dominicus Guilaberti, Simon Alberti, Iohanes de Bayona, Berengarius de Sancto Genesio, Berengarius de Villalonga, Pascasius Egidii, Miquel Pascasii, Palazino de Alfaro, Valentinus de Torrente, Berengarius Serra, notarius, Iohanes Çamora, Guillelmus de Arenys, Arnaldus Pontii, Salvator Ermengaudi, Iohanes Galindo, Petrus de Cleriana, notarius, Raymundus Martii, Petrus de Rossellione, habitantes Algezire, Bernardus Mese gerii, Iacobus Perpiniiani, habitantes in Algemezino, termino Algezire, Bernardus d'Alçamora, Bernardus Belvehi et Petrus Puig, habitantes in Aurino, termino Algezire, consilio congregato in ecclesia beate Caterine Algezire cum sono tube ut est asuetum fieri, scienter et ex certa scientia per nos et totius universitatis Algezire facimus, creamus, eligimus, constituimus et ordinamus procuratores ac scindicos nostros et totius universitatis vos Paschasium Eximenes et Petrum Scutiferi, convicinos nostros, presentes et recipientes, ad comparendum apud civitatem Valentie in Curia Generali que in hoc mense ianuarii celebratura est ibidem per dominum regem Aragonum, et ad petendum et suplicandum et inpetrandum ea que nobis et universitate nostre utilitas sit, et ad procedendum et consentiendum, laudandum et firmandum unacum scindicis et procuratoribus dicte civitatis et aliorum locorum regni Valentie in omnibus negotiis sive capitulis vel ordinationibus que tractature et ordinature sunt in dicta Curia ad utilitatem nostram et totius regni predicti, et in predictis et super predictis vobis generalem ac liberam aministracionem et potestatem comitimus et damus.

Promitentes nomine nostro et totius universitatis Algezire ratum, gratum et firmum habere et perpetuo observare quicquid per vos unacum dictis scindicis

et procuratoribus in dicta Curia actum fuerit vel procuratum, nulloque tempore revocabimus ac si a nobis vel a dicta universitate personaliter esset gestum, sub ypotecha rerum bonorum nostrorum et totius dicte universitatis ubique.

Quod est actum Algezire, .XVIII°. kalendas febroarii anno Domini .M^o.CCC^o. tertio decimo.

Sig(+)-num Arnaldi de Palatio, sig(+)-num Petri Enneci, sig(+)-num Guiller-
mi de Cumbaulmorum, sig(+)-num Martini Galindo, sig(+)-num Francisci Seda-
cerii, sig(+)-num Assensio Sancii, sig(+)-num Marcii Galindo, sig(+)-num Bernardi
Pascasii, sig(+)-num Dominici Guilaberti, sig(+)-num Simonis Alberti, sig(+)-num
Iohanis de Bayona, sig(+)-num Berengarii de Sancto Genesisio, sig(+)-num Beren-
garii de Villalonga, sig(+)-num Pascasii Egidii, sig(+)-num Miquelis Pascasii, sig(+)-
num Palazini de Alfaro, sig(+)-num Valentini de Torente, sig(+)-num Berengarii
Serra, sig(+)-num Iohanis Çamora, sig(+)-num Guillermi de Arenys, sig(+)-num
Arnaldi Pontii, sig(+)-num Salvatoris Ermengaudi, sig(+)-num Iohanis Galin-
do, sig(+)-num Petri de Cleriana, sig(+)-num Raimundi Martii, sig(+)-num Petri
de Rossellione, sig(+)-num Bernardi Mesegerii, sig(+)-num Iacobi Perpiniani,
sig(+)-num Bernardi d'Alçamora, sig(+)-num Bernardi Belvehi, Petri Puig, pre-
dictorum, qui hec concedimus et firmamus ac etiam per nos et totius universitatis
Algezire laudamus et approbamus.

Testes huius rey sunt: Arnaldus Lupi, Bonanatus Stefani, Arnaldus Maçana,
Stefanus de Fraga, Iohanes Careres, Guillermus de Belvehi et Miquel de la Raga,
vicini Algezire.

Sig(+)-num Peregrini Guillermi, notarii publici Algezire, qui hec scripsit et
clausit loco, die et anno prefixis.

16.21

1314, gener, 15. València.

Jaume II contesta una carta del seu gendre don Joan Manuel, que responia a una altra que li havia enviat abans de la mà de Rodrigo Jaimos i Alfonso Pérez, informant-lo que li plau que ell i la seua dona, Constança, filla del monarca, es vegen, tot i que, com ara és a la ciutat de València per a celebrar Corts, li comunicarà posteriorment on i quan es podran veure. També li respon a un afer relatiu a unes saques i li indica que parlaran d'altres temes quan es veuran.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 241, f. 107v.

Don Jayme, por la gracia de Dios rey d'Aragón, *et cetera*, al muy noble e muy hon-
rado don Johan, fijo que fue del infante don Manuel, salut *et cetera*.

Recibimos vuestra carta de respuesta a la nuestra que Nos enviamos des-
tos días con Rodrigo Jaymos e Alfonso Pérez, e entendimos quanto en ella se
contenía e lo que nos fiziestes saber en .i^a. cédula que era dentro en ella, a les

quales cosas vos respondemos que Nos grant sabor havemos que vos e la noble infanta dona Costança, nuestra fija, muger vuestra, que vos veades con Nos, assí como de fijos que mucho amamos, end tomaremos grant consolación e plaser. Pero fazémosvos saber que Nos agora somos en la ciudat de Valencia por Cortes Generales que tenemos a los del regno, las quales, Dios queriendo, dentro pocos días serán desembargadas, e luego estonce con nuestro mandadero ho con nuestra carta faremos saber a vós del lugar e del día e de la manera que vós e la infanta vos veades con Nos.

A lo que nos fiziestes saber de las sacas, plázenos lo que fecho y avedes.

Quanto a lo que era escripto en la cédula, quando seredes con Nos nos end favlaredes.

E porque somos ciertos que vos plaze oyr buenas novas de Nos, fazémosvos saber que, por la gracia de Dios, Nos e los infantes, nuestros fijos, somos sanos, e todavía nos feyt saber vuestra salut e buen estado e de la dita infanta, fija nuestra.

Data en Valencia, .XV. días andados del mes de janero en el anyo de Nuestro Senyor de .M..CCC.XIII.

16.22

1314, gener, 19. Alpont.

El justícia d'Alpont Joan de don Domingo Escolano i els jurats Romeo de Moya i Climent d'Anadón convoquen Consell al porxe de fora vila i ells i els veïns Mateu de don Felices, Pero Javaloyas, Pero López de Vaillo, Pero de don Pero García, Joan Cintero, Miguel Esteban, Pero Salcedillo i Pero Jaca nomenen Pero las Cuevas i Romeo de Moya com els seus síndics i procuradors per tal que assistisquen i obren en nom de tota la universitat a les Corts valencianes que Jaume II ha convocat a la ciutat de València a mitjan gener de 1314.

ACA, Pergamins, Jaume II, núm. 3.199.

Sea conocida cosa a todos omes cómo sábado, que omne cuenta .XIII°. kalendas de febrero en el *anno Domini* mile .CCC^o.XIII°., don Johan de don Domingo Escolano, justicia de Alpuent, e don Romeo de Moya, don Creme<n>t de Anadon, jurados del dicho lugar, ficieron públicament gritar e preegonar por el damudicho lugar por Pascual Domingo, público coredor del lugar damundicho, ajustar e atenar e aver Concejo e, fecha la dicha grita como cada, la universitat del dicho lugar fuese ajuntada so<t>z el porche de fuera de la villa del dicho lugar haconstubrado, segunt que hes de constumbre en el dicho lugar a Conseio aparlar e apelegar, e, avido diligent consejo e tractado sobre la procuració indita dejusto escripta e, como la dicha universitat fuese aplegada en el dicho porche, e por tal nós, dichos justicia e jurados e don Mateo de don Felyces, don Pero Javaloyas, Pero López de Vayllo, don Pero de don Pero García, don Johan Cintero, Migual (sic) Estevan, Pero Salcedillo, don Pero Jaca, omes buenos e vecinos del dicho lugar, e toda la

universitat del dicho lugar damudicho, de un corazón e de una voluntat, femos e establecemos e ordenamos e cremos procuradores nostros cirtos, especiales syndicos actores a don Pero las Cuevas e a don Romeo de Moya, presentes a la dicha procuración síndica recibient, a venir personalment a la cibdat de Valencia ante el muy noble don Jayme, senyor e rey de Aragón, damos e atorgamos a vos, dichos procuradores síndicos, actoridat e pleno poder nostro de atorgar lo que el muy alto noble don Jayme, por la gracia de Dios rey de Aragón, mandará o la Corte suya, e todo nostro liure plenero poder en todas raçones, peticiones reales e personales, e en todas e en diversas maneras fer podades vostras proprias voluntades asy como mejor se puede decir ni escribir, e ente<n>dido syn enganyo, e que podades ser en cort e furas de corte, en juicio e fueras de juicio, delant el muy noble don Jayme, rey de Aragón, e de la Corte suya, e que podades substituyr otros procuradores quales vos queredes, e fer todas \cosas/ como legítimos e síndicos procuradores, asyn como nós sy toda la universitat y fuésemos.

E qualquiere de¹⁶ cosa que por vos en las dichas cosas fuere, atorgamos por todos temps valedero e de nos nu<n>ca será revocado. E encara, queremos e atorgamos a vos, dichos procuradores nostros síndicos, que podades fer cartas o carta de lo que el senyor rey e la Corte s<u>ya ma<n>dará, otras qualessequiere condiciones. E prometemos a vos, dichos procuradores síndicos nostros, fer jura e gerenalle aministración a vos en las dichas cosas. Atorgamos e prometemos por todos temps aver segur e firme agradable aver qualque cosa por vos en las dichas cosas fecho fuere. Atorgamos firme procurant será algún tempo non lo revocaremos sotz obligación de todos nostros bienes muebles e non muebles, avidos e por aver doquiere que sean.

Fecha carta en la villa d'Elpuent, el día e el anno desús dicho.

Sig(+)^{no} de don Johan de Domingo Escolano, justicia, sig(+)^{no} de Romeo e sig(+)^{no} de don Crement, jurados, sig(+)^{no} de don Mateo Felices, sig(+)^{no} de don Pero Javaloyas, sig(+)^{no} de don Pero Jacca, sig(+)^{no} de Migual Estevan, sig(+)^{no} de Pero López de Vayllo, sig(+)^{no} de don Johan Cintero, sig(+)^{no} del Concejo e de toda la universitat de La Puente, nos desús dichos, que aquesto atorgamos e firmamos.

Testimonios fuero<n> desto: don Romeo Rovira, vicaryo de Alpuent, e Pero Salcedillo e don Rodrigo de don Pero García, vecinos de Alpuent.

Sig(+)^{no} de Miguel Pérez de Valacorgre, notario e público d'Alpuent, que esta carta escriví e fiz con la mi propya manno con letras sobreescritas en la .XX. linea, *ubi dicitur* «cosas».

¶ ¹⁶ Repetit: *de*.

16.23

1314, gener, 24. Xixona.

El justícia de Xixona Eximén d'Orós i els jurats, després d'haver-se congregat el Consell de la localitat en la cort de l'esmentat justícia, nomenen els veïns Domingo Celolm i Pere Jordà com els seus síndics i procuradors per tal que assistisquen i obren en nom de tota la universitat a les Corts valencianes que Jaume II ha convocat a la ciutat de València a mitjan gener de 1314.

ACA, Pergamins, Jaume II, núm. 3.206.

Noverint universi quod, convocato et congregato Concilio hominum Sexone in domo curie iustitie, loci eiusdem ubi consuetum est congregari, nos *Exemén d'Orós*, iustitia, et iurati et alii habitatores et universum Concilium dicti loci facimus et hordinamus vos Dominicum Celom et Petrum Iordan, vicinos loci ipsius, procuratores, syndicos et actores nostros ad comparendum coram domino rege in Generali Curia regni Valentie quam dictum dominum rex nunc congregari et celebrari mandavit in civitate Valentie.

Dantes et concedentes dictos procuratores nostros et cuy (sic) cuilibet, ita quod non sit melior conditio ocupantis, plenum et liberum posse tractandi, hordinandi et concedendi et firmandi omnia et singula que in dicta Curia per prefatum dominum regem cum voluntate et assensu prelatorum, baronum, militum et procuratorum civitatis et villarum et aliorum locorum dicti regni vel maioris partis eorum qui dicte Curie intererunt tractata, ordinata, concessa, stabilita fuerit et firmata. Promitentes habere rata per nos et successores nostros quecumque per dictum dominum regem et per predictas personas in dicta Curia tractata, ordinata et concessa et establita fuerint et firmata sunt si a nobis personaliter essent acta, et ea promitimus perpetuo observare.

Actum est hoc Sexona, .IX. kalendas febrarii anno Domini millesimo trecentesimo tertio decimo.

Testes huius rey sunt: P(etrus) *Martínez*, *Garcia Valero*, *Johan Matheu*, *Johan Xeménez*, *Ivanés Garcia*.

Sig(+)num Sancii Petri, notarii publici Sexona, qui de mandato dicto Concilio et universitate hec scripsit loco, die et anno prefixis.

16.24

1314, gener-febrer. València.

Els prohoms de la ciutat de València i les viles reials del regne de València proposen un seguit de trenta-nou capítols a Jaume II, amb tota probabilitat en el context de les Corts valencianes de 1314, en què demanen que el procurador del regne de València i els seus lloctinents no jutgen els plets principals ni la primera apel·lació, ja que corresponen als justícies locals; que ni el procurador del regne ni els seus

lloctinents, ni cap jutge, imposen penes majors que les establides als Furs de València; que l'assessor del procurador del regne no prenga salari per les interlocutòries i les sentències dels plets principals; que ni el procurador del regne ni els seus lloctinents facen manaments als justícies locals si no se'ls ha fet protestació pública que demostre la fadiga de dret del justícia corresponent; que l'escrivà del procurador del regne o dels jutges reials delegats no cobren per les escriptures més que el que pren l'escrivà de la cort del justícia de València i que l'escrivà que tinga l'escrivania del procurador hi servisca en persona; que el batle general i els particulars jutgen de manera sumària i sense escriptura i que els seus saigs i els de la cort del procurador del regne reben el mateix salari que els del justícia; que el batle general i els particulars no reben obligacions de pena de quart, ni facen vendes de béns mobles ni seents, ja que les han de fer els justícies; que tots els oficials reials tinguen taula durant 30 o 60 dies continuats en acabar l'annualitat del seu ofici per a rebre queixes o, almenys, en el cas dels justícies; de manera que després no se'ls puguen fer inquisicions; que els senyors ciutadans i vilatans reben les penes pecuniàries per les causes criminals dels seus llocs i que, en el cas dels musulmans, els puguen penar amb assots fins al nombre de cent; que el rei no faça comissió judicial de les denúncies posades davant els justícies locals; que els encausats no siguen obligats a eixir a pledejar a d'altre lloc que no siga la ciutat o vila on habiten; que el procurador fiscal només intervinga en les penes i calònies de les sentències del procurador del regne, els seus lloctinents i els justícies locals; que el procurador fiscal no puga denunciar ningú, ni civilment ni criminalment; que el procurador fiscal no exercisca d'advocat o procurador de cap plet que no siga seu personal, ni tampoc puga exercir com a notari; que les caplleutes de les causes siguen repartides a mitges entre la part perjudicada i el rei; que les caplleutes només tinguen validesa durant un any, si l'altra part no la demana dins d'eixe interval; que els justícies i quarterons no puguen demanar les penes de quart en passar cinc anys des del reclam i que facen albarans del seu pagament; que el rei revoque les cartes de guiatge atorgades amb penes majors que les establides pels Furs de València; que el rei examine i millore, amb el consentiment dels prohoms de la ciutat i les viles, les declaracions que ha fet sobre la recaptació del monedatge; que el rei faça complir el privilegi de Jaume I segons el qual la moneda reial de València ha de córrer pel regne de Mallorca; que els juristes i advocats juren cada any la seua bona praxi i que només al·leguen els Furs de València, i que no tinguen escrivans propis a sa casa; que els juristes i advocats no cobren més per la seua tasca que allò establít en un privilegi de Jaume I; que els jutges de totes les causes del regne de València siguen veïns i habitants de la ciutat o de les viles del mateix regne i que jutgen per Furs de València; que tornen les confraries d'oficis i mesters, ja que feien grans obres de caritat; que els béns de reialenc deixats en capellanies, aniversaris o llànties a l'Església i també els comprats per religiosos i clergues continuen contribuint en tots els serveis reials i veïnals; que no es puguen deixar capellanies, aniversaris, llànties o almoines perpètuas sobre béns de reialenc a partir de llavors; que es faça complir el privilegi de Pere el Gran segons el qual els jueus de més de 10 anys han de dur una capulla o capa redona per a evitar les seues relacions amb les cristianes; que els jueus estrangers no mengin ni s'allotgen en hostals o cases de cristians en les viles del regne on hi ha jueria per a eludir les seues relacions amb les cristianes i que el justícia ho pregone cada any; que es prohibisca que els cristians es puguen afermar amb jueus i musulmans; que es reforme el fur sobre el valor de cada testimoni; que el rei obligue les autoritats i els homes de Terol i les seues aldees perquè deixen péixer els bestiaris de la ciutat i de les viles del regne de València lliurement al seu terme, sense cobrar muntatge ni herbatge; que el rei ordene al guardià de les cabanes de Terol que no intervinga en els conflictes entre els pastors d'Aragó i els senyors dels camps llaurats i els vedats del regne de València, sinó que romanguen dins la jurisdicció dels justícies locals; que el rei faça ordenació de Corts segons la qual es prohibisca l'extracció del blat del regne de València, amb l'excepció dels altres regnes i terres de la corona; que els justícies decidisquen sumàriament sobre l'ordre de cobrament dels creditors judicials; que els tonsurats i clergues conjugats s'asseguren en poder de la cort dels justícies per tal que la cort seglar els puga fer dret; que els desafiadors no puguen fer dany en persona o béns als desafiats que no tinguen fermança; que els escrivans de les corts dels justícies no cobren per les escriptures més que allò que estableix l'ordenació del justiciat; que el rei reforme el fur sobre el preu de les escriptures dels contractes

notarials i de les escriptures dels plets per tal que es puguen cobrar de manera consonant; que el rei done remei a la presa de dotze bales de draps de natura de França dels ciutadans de València i drapers Andreu i Jaume Parençós, que van ser preses a un home que les portava a Castella i es repartiren entre la reina de Castella i l'infant Pere.

ACA, Reial Cancelleria, Cartes reials, Legislació, Lligall 8, 2.

||^{1r} Capítols esparses demanats per los prohòmens.

||^{2r} Aquests són los capítols que ls prohòmens de la ciutat e de les viles del regne de València proposen e suplican demanen al senyor rey:

(.I.) Primerament, que'l procurador del regne de València o sos lochtinents, o qui per temps seran, no conega dels pleyts principals ne de la primera apel·lació, los quals se pertanyen de conéixer als justícies de la ciutat e de les viles del regne, com solament se pertanga segons fur de València e privilegi del senyor rey n'Amfós, als dits justícies. Et tan solament lo dit procurador o sos lochtinents pusquen conéixer del pleyt de la apel·lació quant los pervendrà e segons que deurà.

.II. Ítem, que'l procurador del regne o sos lochtinents, o los justícies de la ciutat e de les viles del regne, o qualssevol altres jutges presents o qui per temps seran, no pusquen posar contra alcú o alguns pledejants denants ells o contra altres per qualque manera penes o multes, ço és saber, oltra les penes en fur de València establides. Et si en temps passat, per algun jutge o official seran imposades contra lo dit fur, no sien levades per alcú en neguna manera.

.III. Ítem, que l'assessor del procurador del regne no prena o reeba salari, do o servii alcú per acordar o donar interloqutòries o sentències dels pleyts principals, ço és, de universitat contra universitat de les viles del regne, o de apel·lacions de les quals li pertany de conéixer, pus que lo senyor rey li dona salari o quitació, com l'assessor del justícia de València e de les viles del regne no prenen salari de interloqutòries ne de sentències, salvu lo salari que el senyor rey los dona, ans acorden e donen les sentències franques.

||^{2v} .IIII. Ítem, que'l procurador del regne de València o sos lochtinents, presents o qui per temps seran, no facen alcun manament ab escrit o sens escrit, ab pena o sens pena, als justícies de la ciutat e de les viles del regne per alguns pleyts qui's menen denant los dits justícies, si donchs protestació en forma pública no serà mostrada al dit procurador o a sos lochtinents, per la qual se demostre fadiga de dret ésser atrobada en lo justícia, en lo qual cas tan solament lo procurador o sos lochtinents pusquen fer manament al justícia o justícies que facen compliment de dret a aquell qui la dita protestació haurà mostrada, segons que per fur de València serà fahedor.

.V. Ítem, que l'escrivà del procurador del regne de València o qualsevol altre scrivà de jutge delegat per lo senyor rey no reeba ne pusca reebre, de actes

o de scriptures alcunes ni de sentències, oltra ço que és acostumat de reebre per l'escrivà de la cort del justícia de València, segons ordenació d'aquén feyta, com axí's deja fer segons privilegi del senyor rey en P(ere). Et si contrafarà, pach certa pena, la qual sia correcció e exempli als altres. Et que l'escrivà de qui és l'escrivania de la procuració servesca a aquella en pròpia persona, segons que és provehüt per vós, senyor, ab carta vostra.

.VI. Ítem, que'l batle general o batles particulars, o lurs lochstinents en lo dit regne, determenen los feyts que davant aquells pervendran, dels quals a aquells pertanyen de conéxer segons fur, sumàriament e sens escriptura, e seguir-se'n à molt de bé. Et que'ls saigs, qui per aquells faran algun manament o citació, reeben salari segons que'ls saigs de la cort del justiciat reeben e deuen reebre e no plus; et semblantment, sia servat en los saigs de la cort de la procuració del regne de València, com la creació d'aquells ¶^{3r} se pertany als justícies de la ciutat e de les viles; et si algun saig contrafarà, sia privat empertotstemps de la sajonia.

.VII. Ítem, que'l batle general o batles particulars, o lurs lochstinents, no reeben negunes condempnacions o obligacions de pena de quart, ne fer vendes de béns mobles o seents, ans totes les condempnacions de pena de quart e vendes de béns mobles o seents sien feytes per los justícies de la ciutat e de les viles del regne, als quals se pertayn segons fur e reeben caucions a segurtat e bé de les gents.¹⁷

.VIII. Ítem, que'l procurador del regne de València o son lochtinent, e'l batle general e batles particulars, e los justícies de la ciutat e de les viles del regne, e lurs assessors e los quartoners, cascun ayn en la fi de la lur aministració tinguen taula per .XXX. dies, o al més per .LX. dies contínuament, per fer compliment de justícia als clamants, segons que les dites coses són contengudes en un capítol de la Cort General, la qual fon celebrada en València en l'ayn .M.CCC.I. Emperò, si a vós, senyor, no plaurà atorgar les dites coses a tots los dits oficials, que almenys vullats que haja loch en los dits justícies, axí que passats los dits dies no'n sien tenguts d'aquí a avant ne'ls pusca ésser demanat, si donchs no era absent del regne o inffra ayns. Et que d'aquí a avant inquisició o demanda no'ls pusca ésser feyta per lo senyor rey o per altra persona.

.IX. Ítem, si nafres se faran en loch qui sia de ciutadà o de hom de vila, ço és, enffre'ls hòmens affogants en aquell loch, haja la pena peccuniària lo senyor del ¶^{3v} loch, si donchs per aquelles naffres no s'enseguia pena de mort o perdiment de membre. Et si moros hi habitaran, que'ls pusquen fer donar tro en .C. aç[ots] ab juhí d'alcadí, com axí sia atorgat per vós, senyor, al senyor de Quart, e conegut e declarat per en Ferrer Dezcortell, adonchs batle general, sobre qüestió que'n fo en Xàtiva.

¶¹⁷ Al marge dret: *Habeatur certifficatio cum baiulia Xative et (...)*.

.X. Ítem, que'l senyor rey no coman a alcú alcun feyt del qual clam o demanda o denunciació o acusació sia posat denant lo justícia de la ciutat o de les viles del regne, ans leix a aquells justícies denant los quals aquell clam, demanda, denunciació o acusació seran moguts e proposats conéixer e determenar segons fur. Si, donchs, estan present lo senyor rey en la ciutat o vila del regne, volrà conéixer e determenar personalment alcun d'aquells feyts, per tal com los justícies de la ciutat e de les viles del regne donen les sentències franques; en altra manera, salvant la real magestat, seria contrafur e en gran dan de les gents litigants.

.XI. Ítem, com los habitants de la ciutat e del regne no sien tenguts de respondre en alcun loch ne en neguna cort sinó tan solament en la ciutat de València o en los lochs en los quals habitaran dins lo dit regne segons fur posat en rúbrica «De jurisdicció de tots jutges», lo capítol nové, plàcia al senyor rey que'l dit fur sia observat segons la sua continència e tenor, enaxí que'l senyor rey ni altre per ell pusca fer exir alcú del loch on habitatà per pledejar en altre loch contra lo dit f[ur].

.XII. Ítem, que'l procurador fiscal o son lochtinent no's pusca entrametre a enquerir o demanar alguns feyts, si donchs no era per aquelles penes o calònies de les quals alcú ^{||^{tr}} per sentència serà condempnat per lo procurador del regne, o per son lochtinent, o per lo justícia de la ciutat o de les viles del regne, et no en altra manera. Et jasia ço que vós, senyor, [sob]re açò ab carta vostra entenats haver provehüt, la qual provisió sostendran, remogut, emperò, d'aquella là on diu, en la fi, «*possitis tamen omnia iura nobis adiudicata exhigere et etiam ea omnia que nobis principaliter pertineant vel debeant pertinere*», les quals paraules són fort obscures et axí remogudes aquelles, abasta a vós, senyor, e a nós la dita provisió.

.XIII. Ítem, que'l fiscal o son lochtinent no pusca fer demanda o acusació o denunciació civil o criminal contra alcú, car seria contra fur de València posat en rúbrica «Quals poden acusar», lo capítol qui comença «Nós no podem ni devem *et cetera*». Et lo fiscal, sots color d'aquelles paraules contengudes en lo dit fur, là on diu «Emperò, no sia entés en nostres propis negocis o feyts», s'entramet de posar demanda, acusació o denunciació contra alguns, ço que no pot ni deu fer per lo dit fur, car la intenció de les dites paraules és declarada per privilegi del senyor rey en Pere, là on diu «Ne nós encara inquisicions fer no puscam, si donchs sobre los officials nostres aquelles no haguéssem a fer». Emperò, si altra declaració s'i convé a fer sia-y feyta per Cort e continuada al dit fur, a tolre tot dupte.

.XIII. Ítem, que'l fiscal o son lochtinent no pusca avocar o procurar alcun pleyt denant la cort de la ciutat e de les viles, o qualsevol altre jutge, si donchs no era seu propi, per ço, car per favor del ofici se segueix gran dampnatge a les gents e los affers del senyor rey no'n són tam (sic) bé procurats, ne pusca usar de ofici de notaria, a esquivar tot perill, aquell, emperò, tinent l'ofici de fiscalia, majorment, senyor, com en semblant ^{||^{4v}} cas ab carta vostra ho hajats atorgat als prohòmens de Morella.

.XV. Ítem, com sobre los accessos perpetrats per los delinqüents entrevinga que'l justícia, en cert cas en fur contengut, dona aquells a caplevar, sots certes penes pagadores al senyor rey, que'ls tornaran vius o morts en poder del jutge, esdevén-se que'ls malfaytors se absenten axí que no comparexen, et lo jutge leva les penes per les quals foren caplevats et la part dampnificada pert son dret, per la qual cosa és molt necessari e consonant a rahó que les capleutes sien d'aquí a avant reebudes e feytes en aytal forma que la pena de la capleuta sia patida, enaxí la meytat al senyor rey e la meytat a la part perjudicada, servada, emperò, la provisió per vós, senyor, feyta ab carta vostra \sobre les exsecucions dels béns dels malfeytors,/ en la qual és contengut que primerament la part dampnificada sia satisfeyta en son dret ans que vós, senyor, bastan los béns del malfeytor o no.

.XVI. Ítem, si alcú serà donat a caplevar per qualsevol jutge sobre alcun excés o maleffici, e dins un ayn del dia de la capleuta, contínuament comptador, no serà request o demanat lo caplevat, que passat lo dit ayn, lo caplevador o caplevadors no sien tenguts d'aquella capleuta, car dins un ayn la part agreujada bé porà mostrar son dret e aconseguir aquell, et semblantment, la cort, si a offici d'aquella serà comanat.

.XVII. Ítem, que'ls justícies o quarterners de la ciutat e de les viles, ni alcun altre, no pusquen demanar alcun quart a alcú après que .V. ayns feyt lo reclam sien passats, car dins lo dit temps bé'n porà ésser demanat lo quart; et per açò seguir-se'n à molt de ^{sr} [bé], axí que no poran demanar lo quart pagat dels béns d'alcú qui serà mort o absent o present. Et a tolre tot dupte lo justícia o quarterner sia tengut de fer carta o albarà [...]llat de la paga del quart.

.XVIII. Ítem, que'l senyor rey revoch totes les cartes de guiatge en general o en especial atorgades a diverses persones, et sots grans penes imposades, salva la real magestat, oltra aquelles que en fur de València són establides, et ço que és pus greu pena, de la ira e indignació del senyor rey en aquelles aposada, com per lo dit fur les penes són ja posades e limitades contra los delinqüents, majorment com tuyt siam e ésser dejam en egual protecció del senyor rey. Et que plàcia al senyor rey que d'aquí avant no'n vulla atorgar.

.XIX. Ítem, que les declaracions per vós, senyor, feytes sobre la cullita del monedatge vullats que sien examinades, corregides e millorades ab consentiment dels dits prohòmens, per tal que'l monedatge sia cullit e pagat segons lo privilegi e la antiga costum, car los cullitors del monedatge agreugen les gents contra tenor del privilegi, lo qual és condicional enffre vós, senyor, e la ciutat e les viles del regne, les condicions del qual se deuen seguir.

.XX. Ítem, com segons privilegi del senyor rey en Jacme, de feel recordació, la moneda del reals de València deja córrer públicament e estar e durar axí en la

ciutat de Mallorca e illes o regne d'aquella com en la ciutat e regne de València, lo qual privilegi jurà ^{5v} lo dit senyor rey en Jacme per si e per los seus successors, et lo senyor inffant [la]donchs en Pere, lo qual après fo rey d'Aragó, e lo senyor inffant en Jacme adonchs, lo qual fo après rey de Mallorca, fills e hereus qui foren del dit senyor rey en Jacme, los quals semblantment juraren observar lo dit privilegi de la moneda real de València; et com lo dit rey de Mallorca, salvant la real magestat, haja feyt batre moneda nova en Mallorca e aquella fer córrer públicament en tot lo regne de Mallorca contra forma e tenor del dit privilegi, en gran dan e perjudici de la ciutat e del regne de València, et vós, senyor, hajats senyoria e jurisdicció en lo regne de Mallorca, et siats successor del dit senyor rey en Jacme, emperaçò los dits prohòmens supliquen a la real magestat que vulla fer observar lo dit privilegi segons la sua continència e tenor, et segons que justícia requer e vol.

.XXI. Ítem, que·ls savis o avocats juren cascun ayn sobre·ls sants .IIII. Evangelis de Déu que en los pleyts que avocaran no al·legaran contra lur bona consciència alcuna cosa, ne faran covinença ab alguns als quals ajudaran en pleyt que certa part de la cosa de la qual serà pleyt deja ésser dels savis o advocats, ne instruiran o infformaran maliciosament als litigants als quals avocaran sinó veritat de feyt, ni posaran proximitats en los pleyts que avocaran contra la forma per fur ordenada, ne al·legaran en los pleyts drets o leys o decretals, sinó tant solament furs de València, et que iran a les corts o denant altres jutges per rahonar los pleyts qui avocaran, car axí u degen fer segons privilegi del senyor rey en Pere. Et qui contrafarà, pach la pena en los privilegis del senyor rey en Jacme e del senyor rey en Pere apposada per quantesque vegades contrafaran.

Et que algun savi o advocat no gos tenir alcun escrivà propri en son alberch per rahon que les escriptures sien lurs, et pus a la cort iran, no·ls és necessari lur escrivà, e·n los feyts de les apel·lacions altre scrivà e notari poran haver, et d'açò·s seguirà utilitat general, la qual deu davant anar a la singular o especial.

^{6r} .XXII. Ítem, que·ls savis o avocats e jutges no prenguen més de salari de avocar o jutjar los pleyts que en lo privilegi del senyor rey en Jacme, de feel recordació, és ordenat, sots la pena en lo dit privilegi aposada, no contrastan la provisió per vós, senyor, feyta ab carta vostra sobre los salaris reebedors, la qual, salvant la real magestat, és contra lo dit privilegi, lo qual és conffermat et la qual provisió és molt perjudicial a les persones litigants.

.XXIII. Ítem, que nengun savi o advocat qui no sia vehí o habitador de la ciutat o de les viles del regne no sia jutge en alcun feyt de la ciutat ne de les viles del regne de València, per tal com són ignorants del fur de València, segon lo qual lo juhí se deu donar, e recorren als drets e a les leys, et per açò s'és enseguit e·s segueix grans dampnatges a les gents pledejants denant aquells; et se'n porten los

processes judicaris e's perden, perquè no és necessari de fer comissió a aquells, car en la ciutat e en les viles ha ja prou savis en dret als quals pot ésser comanat, e saben lo dit fur e jutjaran per aquell, et d'açò's seguirà gran proffit, majorment com axí se ús en los altres regnes del senyor rey, et par que el regne de València no deja ésser de menor condició.

.XXIII. Ítem, com per les conffraries dels officis e dels mesters de la ciutat e de les viles se'n seguissen grans almoynes e obres de karitat, et per evidència de feyt pot maniffestament apàrer que contrari alcú no s'enseguia per aquelles, empeaçò supliquen e clamen mercé a la real magestat que vulla que les dites conffraries sien tornades per tal que almoyna e obres de karitat se'n enseguesquen.

||^{6v} .XXV. Ítem, que per les capellanies e aniversaris e làntees establides sobre béns de realench en la ciutat e en les viles del regne paguen e contribuesquen en tots los servis reals e vehinals com los establidors d'aquelles pagaren per aquells béns, los quals lexaren a les dites coses ab sa carga segons fur, et los religioses e clergues qui han comprat o feyt comprar béns del realench semblantment paguen per aquells béns; en altra manera seria gran dampnatge del senyor rey e de la ciutat e de les viles del regne.

.XXVI. Ítem, que alcú d'aquí a avant no pusca fer o lexar capellania o aniversari, o làntea o almoyna perpetual, sobre béns del realench, mas los béns del realench que volrà lexar o assignar a les dites coses per sa ànima sien venuts dins un ayn après la mort d'aquell, segons lo fur antich, et lo preu d'aquells béns sia donat per ànima sua, et alcun marmessor o altra persona no gos comprar béns del realench a obs de capellania o d'aniversari, o de làntea o a almoyna perpetuals. Et qui contrafarà, pach del seu propri aytant com costarà aquella compra, et si pagar no u porà, que sia punit a arbitri de la cort e dels prohòmens, sinó, per temps, quasi tots los béns del realench pervendrien a mà de clerícia.

.XXVII. Ítem, com segons privilegi del senyor rey en Pere los juheus havent edat de .X. ayns e més deuen portar per la ciutat e per le viles del regne capulla o capa redona, per tal que sien coneguts a esquivar peccats que ne feessen ab christianes, ara, contra tenor del dit privilegi, porten altres vestidures sots color de senyal d'una roda poca, la qual leugerament poden amagar, et per açò és estat ||^{7r} trobat que deceberen alcunes christianes, que plàcia al senyor rey que el dit privilegi sia servat, axí que la pena en aquell aposada sia levada per lo justícia de la ciutat o de les viles del regne, de la qual l'accusador haja la terça part per tal que mil sia servat. Et açò deu plaure al senyor rey a esquivar los dits perills e no deu voler que el senyal de la roda, qui fo ordenat en les Corts d'Aragó, ço és, en Daroca, per los juheus d'Aragó, se servu en lo regne de València contra tenor del dit privilegi, lo qual és conffermat, et lo regne de València no deu servir constitucions d'Aragó com sia regne per si e \haja/ furs e privilegis per si.

.XXVIII. Ítem, que·ls juheus estrangers no gosen menjar ni jaure en ostal o casa de christià, ço és saber, en la ciutat o en les viles del regne on haurà juheria, a esquivar que no puxen peccar ab christianes. Et qui contrafarà, pach per pena .LX. sous per quantesque vegades contraffarà, la qual pena reeba lo justícia de la ciutat e de les viles a obs del senyor rey, de la qual l'accusador haja la terça part per tal que mils se serve. Et si la dita pena pagar no porà, estia pres en la presó comuna .LX. dies. Et, a esquivar ignorància, cascun ayn lo justícia ó faça preconizar públicament per la dita ciutat o vila.

.XXIX. Ítem, car no sia honesta cosa ne rahanable que alcun christià estia per missatge ab inffeel juheu o sarrahí, que sia provehĭt e ordenat que alcun christià no·s gos metre o affermar altre christià ab juheu o ab sarrahí. Et qui contrafarà, pach per pena .LX. sous, et semblant pena pach lo juheu o sarrahí qui reebrà christià per missatge, de la qual pena sien les dues parts del senyor rey et la terça del acusador, per tal que mils sia servat e esquivat a perills e escàndels.

||^{7v} .XXX. Ítem, com en fur de València sia contengut que un sol testimoni valla tro en summa de .C. sous ab sacrament del demanador, et alguns meten en dupte que es entén (sic) en cosa peccuniària e no en cosa de possessió valén la dita quantitat, et sobre açò prolixitat de pleyt entrevenga, per la qual s'ensegueix gran dampnatge, per ço, a esquivar dupte, pleyts e messions, és cosa necessària que al dit fur sia feyta addició o declaració que axí sia entés en cosa de possessió o altra, com en cosa peccuniària.

.XXXI. Ítem, com vós, senyor, a suplicació de la ciutat e de les viles del regne, ab carta vostra hajats manat al judeç e alcaldes e als .III. de Consell de Terol que lexassen metre los bestiar de la ciutat e de les viles del regne en los térmens de Terol a péxer liurament e francha, sens montatge e erbatge alcú, que no són tenguts de pagar segons que fo acostumat, et si penyores alcunes per aquells feytes eren, que les restituïssen als senyors d'aquelles, en altra manera, que de la inobediència fortment los puniríeu. Lo qual manament aquells no han servat ne els hòmens de les aldees de Terol, ans s'esforcen d'agreuja los senyors de los bestiar de la ciutat e de les viles, contra franquea e bona costum, axí que prenen per erbatge certa quantitat de peccúnia, la qual apliquen a si. Emperaço supliquen que·ls dits judeç, alcaldes e .III. de Consell, e los hòmens de les dites aldees, sien per vós, senyor, corregits de la dita inobediència, et resnomenys vullats manar ab carta vostra al sobrejunter o al justícia d'Aragó que si los dits hòmens de Terol e de les aldees faran contra tenor de la carta vostra, que·ls destrenga fortment a servir aquella e fer·los restituir ço que pres n'auran, e pagar les messions que en culpa d'aquells seran feytes per alcú de la ciutat o de les viles.

||^{8r} .XXXII. Ítem, com lo guardià de les cabanes de Terol agreuja los hòmens de la ciutat e de les viles del regne en ço que com s'esdevé que·ls pastors d'Aragó ab

lurs bestiar fan algun dampnatge en los laurats o en altres lochs vedats de la ciutat e de les viles, et lo senyor del laurat o del vedat qui haurà reebut lo dampnatge haurà penyorat o feyt penyorar lo pastor o pastors per lo dit dampnatge, lo dit guardià se'n fa conexedor per comissió o poder qui diu sí haver de vós, senyor, lo qual guardià, havén favor als dits pastors per lo salari que ha d'aquells, dampnifica los senyors dels laurats e dels vedats no fahén satisfacer a aquells per los dampnatges segons fur e rahó, la qual comissió, si alcuna és, salvant la real magestat, és contrafur, com la cognició dels dits dampnatges segons fur, se pertany als justícies de la ciutat e de les viles del regne. Emperaçò, supliquen a la real magestat que faça manament ab carta al dit guardià de les cabanes present e qui per temps serà, que d'aquí a avant no se'n entrameta, mas que·ls justícies de la ciutat e de les viles del regne ne coneguen segons fur, et si lo justícia de la ciutat o vila del regne agreuja los pastors contra fur, que·n sia corregit per lo procurador del regne o per sos lochtinents, segons que serà fahedor, per tal que justícia se segueisca a les parts.

.XXXIII. Ítem, com en los ayns aprop passats sia estada gran mirva e carestia de blats en la ciutat e viles del regne de València, e de present hi sia, et per esquivar major carestia de blats, ha convengut assegurar moltes navades de forment, en lo qual són perduts .C.XX. mil sous o pus, oltra los dampnatges que la ciutat e viles n'an sostengut, et com lo dit regne haja assats de fer en provehir si eleix de blats, et no requer que d'aquell blats fossen treyts, mas sostendran-ho en la forma dejús escrita, emperaçò, supliquen a la alta senyoria e benignitat, que constitució e ordenació sia feyta en Cort General, que neguna persona, de qualque condició o estament sia, privada ^{sv} o estranya, no gos trer o fer trer nengun blat per mar o per terra del dit regne per portar o trametre aquell fora la terra e la senyoria del senyor rey, mas que de un regne a altre del senyor rey blat pusca ésser treyt e portat liurament e francha, sens tota redempció de treyta. Et qui contrafarà, perda tot lo blat per quantesque vegades contrafarà, del qual sia lo terç del senyor rey, e lo terç de la ciutat o vila e lo terç del accusador, deduytes e relevades, emperò, les messions que se'n convendrien fer. Et plàcia al senyor rey jurar la dita ordenació e servir e fer observar ab acabament als seus oficials. Et d'açò se seguirà molt de bé.

.XXXIII. Ítem, com la cort de la ciutat o de les viles del regne, a instància de creadors, ha feyta venda d'alcuns béns seents d'aquell qui era obligat als dits creadors, et del preu d'aquells béns haurà feytes pagues als creadors e reebud[es ferm]ances de tornador, esdevé's enaprés que algun creador compareix davant la cort afferman sí ésser primer en temps e millor en dret en lo preu dels dits béns venuts, et requer que sien citats aquells qui lo dit preu han reebut e, aquells citats, al·leguen malícies e s'esforcen de allongar-ho per pleyt, per la qual cosa se'n segueix gran dampnatge a les gents. Emperaçò, supliquen que, en lo dit cas, pleyt alcú no sia soffert, mas lo justícia sumàriament veja e conega lo dret de cascú, qual és primer en temps e millor en dret, et encontinent, que u faça seguir e complir.

.XXXV. Ítem, com tot clergue tonsurat que no sia en sacres e clergue conjugat segons fur, deja fer dret en poder de la cort del justícia de València o viles ^{9r} del regne, los quals al·leguen sí no ésser tenguts de fer dret ni de assegurar alcú qui de aquells se clam e's tema en poder de la dita cort sinó en poder del jutge eclesiàstich, la qual cosa és perjudicial e contra lo dit fur, emperaçò, supliquen que'l dit fur sia observat, et si dels tonsurats e conjugats contrastaran fer dret e assegurament en poder de la dita cort, que la cort seglar no faça dret a aquells de alcun clam o assegurament que demanaran contra alcun lech.

.XXXVII. Ítem, si persona generosa o altra d'aquelles que segons fur se poden desaffiar desaffiarà un a altre, e'l desaffiat no haurà fermaça, que do de [...] dret, jurant que no la pot haver, que'l desafiador no li puxa fer dan alcú en persona o en béns, lo desaffiat, emperò, prometén que estarà a dret e farà dret denant la cort del loch d'on serà vehí e y obligarà sos béns a fer dret. Et si'l desaffiador contrafarà, sia haüt per aquell que en fur és contengut.

.XXXVII. Ítem, com ja certa forma sia ordenada en la cort del justiciat de la ciutat e de les viles del regne en qual manera les escriptures sien pagades, e los escrivans de les dites corts reeben de les escriptures molt més que en la dita ordenació és contengut e antigament servada, la qual cosa és en gran dampnatge de les gents, emperaçò, suplican, requeren que la dita ordenació sia servada segons la sua continència e tenor, et d'açò's seguirà molt de bé a les gents. Et qui contrafarà, sia privat del offici.

.XXXVIII. Ítem, com los notaris de la ciutat e de les viles del regne demanen e reeben més de salari de les escriptures dels contractes que en fur de València és contengut, la qual cosa ^{9v} és en dan de les gents, emperò, com sia cosa consonant a rahó que cascú sia satisfeyt rahanablament de son treball segons lo contracte, emperaçò, supliquen que addició sia feyta al dit fur covinent e atemprada en lo salari reebedor per los dits notaris dels contractes qui d'aquén se faran e's són feyts tro ací, et semblantment, en les escriptures dels pleyts, no contrastan la provisió feyta per lo senyor rey la qual, salva la real magestat, és dampnosa a les gents litigants, et serà esquivat a contrasts e se'n seguirà molt de bé. Et qui contrafarà, perda lo salari, axí que do la carta o escriptures franchament.

.XXXIX. Ítem, com n'Andreu e en Jacme Parençós, drapers e ciutadans de València, trametessen en Castella .XII. bales de draps de natura de França, ço és saber, per negociejar e guanyar, et aquells draps foren tolts a un hom qui per los dits n'Andreu e en Jacme los portava en Castella, lo qual prenimet e tolta fon feyt contra la pau e el gran deute qui vós, senyor, havets ab lo rey de Castella, e contra tota bona rahó, et los dits draps vengren a mà de la reyna de Castella e del inffant don Pedro, et aquells entre si departiren. Et vós, senyor, a suplicació dels dits Andreu e Jacme, hajats trameses vostres cartes a la dita reyna, al dit inffant e

encara a don Johan Manuel, que redessen o feesen redre e delliurar los dits draps o just preu per aquells als dits Andreu e Jacme; en altra manera que vós, senyor, no poríeu defallir de fer compliment de justícia als sobredits Andreu e Jacme, les quals coses, los dits reyna e infant, no han feytes, ans, salvant la excel·lència e honor d'aquells, injustícia e fadiga de dret en aquells és estada trobada, senyor, complanyents del gran dampnatge d'aquells. E per conservació de furs, suplicam a la vostra real magestat que us plàcia e vullats a aquells observar lo fur posat en rúbrica «De penyores», lo capítol «Can alcú estrayn *et cetera*», et lo fur posat en rúbrica «De malfaytors», lo capítol segon, per ço que els dits n'Andreu e en Jacme pusquen cobrar ço del lur, segons que justícia requer, o si a vós, senyor, serà ben vist, fos donat aytal atemprament al dit feyt que certa cosa per liura fos imposada a [...] hòmens de Castella qui ab robes o mercaderies venrien en València o en les viles del regne, ||^{10r} axí que d'allò pr[...] [ésser] feyta satisfacció als dits Andreu e Jacme. En altra manera, salvant la alta senyoria, seria contra los dits furs, los quals deuen ésser servats segons lu[r] co[n]tinència e tenor.

16.25

1314, febrer, 13. València.

Jaume II informa els prohoms i el Consell d'Alacant que ha vist Ramon de Mirambell, el nunci mitjançant el qual li han tramés certs capítols, el qual retorna amb les seues respostes.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 241, f. 121v.

Iacobus et cetera, fidelibus suis probis hominibus et concilio d'Alacant et cetera.

Vidimus Raymundum de Mirambell, nuntium vestrum, et nobis ex parte vestri sub sigillo vestro sigillata quedam capitula presentantem, et responsum quod nos fecimus ad quodlibet predictorum dictus Raymundus vobis protinus enarrabit, credentes eidem de hiis que ex parte vestra nobis duxerit super hoc referenda.

Data Valentie, .XVII°. kalendas martii anno Domini .M^o.CCC^o.XIII°.

16.26

1314, c. febrer.

Una anotació en el registre de les cartes de convocatòria dels estaments a les Corts valencianes de 1314 indica que l'assemblea es va reunir, però no va tindre cap resultat.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 308, f. 260r.

Curia predicta, licet congregata, non venit ad effectum.

ELS TRACTAMENTS DE VALÈNCIA DE 1321

17.1

1320, novembre, 11. Castelló de la Plana.

Jaume II ordena que els jurats, prohoms i universitats de Morella i les seues aldees, Sogorb, Castelló de la Plana, Morvedre, Alzira, Xàtiva, Alacant, Elx i Oriola envien dos síndics o procuradores a la ciutat de València, on es trobarà a partir de l'1 de desembre, per tal de reduir el regne a un sol fur de València, fent-hi algunes adicions, mutacions i correccions.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 246, f. 129v.

Iacobus et cetera, fidelibus suis iuratis, probis hominibus et universitati Morelle et aldearum suarum, salutem et gratiam.

Cum nostre sit intentionis nunc, dum in regno Valentie presentes constituti existimus, tractare et ordinare quod omnes fori reducantur solum ad forum Valentie et quod in ipso foro Valentie fiant aliquas additiones, mutationes et correptiones ad bonum et tranquillum statum regni eiusdem, eapropter vobis dicimus et mandamus quatenus mittatis ad nostram presentiam duos probos homines syndicos et procuratores vestros a vobis plenum posse habentes tractandi et consentiendi hiis que nos cum civitate ac dictis procuratoribus vestris et aliarum villarum dicti regni Valentie super premissis providerimus ordinandum, quosquidem syndicos vestros in civitate Valentie ubi nos tunc, dante Deo, erimus prima die instantis mensis decembris infallibiliter faciatis adesse.

Datum in loco Castilionis campi de Burriana, .IIII°. idus novembris anno Domini .M^o.CCC^o.XX°.

Similes universitatibus infrascriptis, videlicet:

[Col. A]

Sugurbii.

Castilionis.

Muriveteris.

[Col. B]

Algezire.

Xative.

[Col. C]

Alacantis.

Elchii.

Oriole.

17.2

1320, desembre, 9. València.

Jaume II ordena que Artal d'Alagó envie un procurador a la reunió que el rei tindrà amb les ciutats i viles del regne de València i amb Jaume de Xèrica, Artal de Luna i altres nobles i cavallers sobre la diversitat dels furs que empren els habitants de l'esmentat regne.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 246, f. 139v.

Iacobus et cetera, nobili et dilecto nostro Artaldo de Alagone, salutem et cetera.

Cum nos, nuper diversitate fororum quibus utuntur incole regni Valentie, ad bonum statum regni eiusdem dum in regno ipso presentes existimus aliquid ordinare intendamus, habito super hoc contractatu cum universitatibus civitatis et villarum regni Valentie ac cum nobili Iacobo, domino de Exèrica, et nobili Artaldo de Luna, qui in partibus istis constituti existunt seu in proximo presentes esse debent, ac cum aliis nobilibus <et> militibus regni eiusdem, et huiusmodi negotium pro hiis que habetis in regno Valentie vos tangere dinoscatur, idcirco, ad excusandum vos laboribus et expensis vobis mandamus quatenus mittatis hic vel constituatis hic aliquem procuratorem vestrum a vobis plenum posse habentem consentiendi hiis que nos cum tractatu et consilio predictorum duxerimus ordinandum.

Data Valentie, .v^o. idus decembris anno Domini .M^o.CCC^o.XX°.

17.3

1320, desembre, 20. València.

Jaume II ordena que els jurats, prohoms i universitat d'Elx envien procuradors que no siguen cavallers ni de gènere militar per a tractar amb la resta de procuradors de la ciutat i viles del regne de València sobre la reducció a un sol fur, atés que la qüestió implica una controvèrsia entre els nobles i cavallers d'una banda i els ciutadans i vilatans d'una altra, i anteriorment havien enviat el seu veí Bernat Pasqual i el cavaller Berenguer de Puigmoltó.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 246, f. 129v.

Iacobus et cetera, fidelibus suis iuratis, probis hominibus et universitati de Elchio, salutem et cetera.

Nuper intentionis nostre fuerat et extit ut dum nunc in regno Valentie essemus personaliter constituti tractaremus et ordinaremus quod omnes fori reducerentur solum ad forum Valentie et quod in foro ipso Valentie fierent additiones, mutationes et correctiones alicue ad bonum et tranquillum statum regni eiusdem, tam vobis quam aliis universitatibus dicti regni Valentie, per litteras nostras mandavimus ut mitteretis ad nostram presentiam ad civitatem Valentie prima die mensis decembris nunc transacta duos probos homines syndicos et procuratores vestros habentes plenum posse tractandi et consentiendi hiis que nos cum civitate et aliis

procuratoribus aliarum villarum et locorum dicti regni super premissis ordinare-
mus seu provideremus, propter quod Berengarium de Podiomoltone, militem,
et Bernardum Pascasii, vicinum ville predicte, ad nos dicto termino transmisistis,
qui postmodum licenciati a nobis eo quod ante festum Nativitatis Domini nunc
instantis non poterat in premissis procedi ad propria redierunt, verum cum uni-
versitatibus omnibus dicti regni certam diem post ipsum festum in qua per suos
procuratores seu syndicos coram nobis compareat pro premissis duxerimus assign-
nandam, et cum tractatus et ordinatio premissorum tangat contentionem et con-
troversiam que inter nobiles et milites dicti regni ex parte una et cives et homines
villarum ipsius regni ex altera ratione diversitatum fororum, huiusmodi iam diu
fuit exorta et continue vertitur inter eos, propter quod expedit ut non militem
aliquem per homines alios vicinos vestros ville predicte constituatis procuratores
vel syndicos ad predictam, idcirco volumus ac vobis dicimus et mandamus expresse
quatenus, revocato a sindicatu vel procuratorie premissa prefato Berengario et alio
quolibet milite vel de genere militari, constituatis sufficientes procuratores vestros
vel syndicos aliquos alios vicinos vestros ville ipsius qui prefixa eis die omnia nobis
aperiant et super premissis <habeant> plenam et liberam procuracionem.

Datum Valentie, .XIII°. kalendas ianuarii anno Domini .M^o.CCC^o.XX°.

17.4

1321, gener, 10. València.

*Jaume II ordena que Eximén Peres de Montornés, Garcia Sabata —fill del difunt Pere Sabata de
Tous—, Gil Roís de Liori, Eximén de Tovia —fill del difunt Eximén de Tovia— i el procurador
d'Artal d'Alagó, Bernat de Boixadors, es troben amb ell a València el 15 de gener de 1321 perquè
vol tindre un col·loqui amb ells i els qui tenen fur d'Aragó.*

ACA, Reial Cancelleria, reg. 246, f. 156r.

Iacobus et cetera, dilecto suo Eximino Petri de Montornes et cetera.

Cum nos cum nobilibus et militibus et vobiscum qui forum Aragonum
habetis colloquium habere velimus, ideo vobis dicimus et mandamus quatenus
die iovis proxime ventura, que erit .XVIII°. kalendas febroarii, sitis nobiscum in
Valentia; et hoc non mutetis vel differatis aliqua ratione.

Data Valentie, .IIII°. idus ianuarii anno Domini .M^o.CCC^o. vicesimo.

Similes:

Garçie Çapata, filio quondam Petri Çappata de Tous.

Egidio Roderici de Lahori.

Eximino de Tovia, filio Eximini de Tovia, quondam.

Bernardo de Boxados, procuratori nobilis Artaldi de Alagonum, verbis
competenter mutatis.

17.5

1321, gener, 27. València.

Jaume II comunica als jurats i consell d'Elx que, malgrat haver ordenat generalment a les universitats de les viles que no enviaren nuncis cavallers per a tractar sobre la unitat dels furs, li plau que ells ho puguem fer, atesa la íntima relació que els uneix amb els cavallers.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 246, ff. 163v-164r.

Iacobus et cetera, fidelibus nostris iuratis et consilio ville nostre Elchii, salutem et cetera.

Recepimus nuper quandam litteram vestram reponsivam ad illam¹⁸ quam vobis miseramus super eo quod vobis iniunximus ut vobis, pro negotiis quibus tractare debebamus, militem aliquem non trasmitteretis, et, intellectis que nobis significastis in ea, vobis respondemus quare placet nobis quam plurimum quod inter milites et vos vigeat intime caritatis dilectio et absit quod nos unitatem inter ipsos¹⁹ et vos existentem separare velimus, immo placet nobis et pro bono habemus quod quotiens vobis visum fuerit pro negotiis vestris milites vicinos vestros procuratores constituatis et ad nostram presentiam destinatis, verum et tamen quod, quia tractatus iste forum ad unitatem reducendum in pluribus tangit milites ex una parte et cives et probos homines villarum ex altera, generaliter ordinaveramus quod universitates ¶^{164r} villarum hac vice ad predicta nuntios milites non constituerent.

Datum Valentie, tertio kalendas febroarii anno Domini .M^o.CCC^o.XX°.

17.6

1321, febrer, 13. València.

Jaume II informa el justícia, jurats i consell de la vila d'Oriola que ha permès que els seus nuncis tornen a casa per a evitar-los despeses, atés que l'afer de la millora dels furs no avança, de manera que quan hi haja un acord, els avisarà perquè trameten un nunci per a donar-hi el consentiment.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 246, ff. 168v-169r.

Iacobus et cetera, fidelibus nostris iustitie, iuratis et concilio ville nostre Oriole et cetera.

Suplicarunt nobis nuntii vestri qui convocati per nos nostram adierunt presentiam ut, cum ¶^{269r} diu hic prestiterint et negotium fororum meliorandorum minime differatur, pro relevandis vobis ab hominibus et expensis ipsos licentiarum dignaremur, nos igitur ob favorem vestri ipsos licentiandos duximus eis que conces-

¶¹⁸ En el registre: *villam*.

¶¹⁹ Repetit: *et ipsos*.

simus ut possent redire ad propria, cum autem negotium supradictum meliorandum fororum concordatum fuerit tunc id vobis significabimus et vos destinabitis nobis unum nuntium vestrum qui ex parte vestra sive eiusdem prestabit assensum.

Data Valentie, idus febroarii anno Domini .M^o.CCC^o.XX°.

17.7

1321, març, 19. València.

Jaume II ordena que Pere de Morella vaja a València, a la cort reial, juntament amb altres cavallers a fur d'Aragó el dimecres següent, 25 de març de 1321. També ordena que hi vagen, el dilluns 23 de març, els cavallers Fortuny Martínez de Morella, Alfons de Morvedre, Rodrigo Sanxes d'Aibar, Eximén Sanxes d'Orradre, Garcia Sabata i Pere Roís de Corella.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 246, f. 185v.

Iacobus et cetera, dilecto suo Petro Moriella et cetera.

Cum nos super reformatione tranquillitata et boni status regni Valentie intendamus et propterea vos et alios milites de foro Aragonum velimus in curia nostra esse presentes, ideo vobis dicimus et mandamus quatenus, omnibus pretermisissis, ad nos apud Valentiam personaliter veniatis, ita quod die mercurii proxime ventura sitis omnino nobiscum in civitate predicta.

Data Valentie, .XIII°. kalendas aprili anno Domini millesimo .CCC^o.XX°.

Similes fuerunt misse subscriptis, mutato quod sint die lune proxime ventura:

[Col. A]

Dilecto suo Fortunio \Martini de/ Moriella.

Dilecto suo Alfonso de Muroveteri.

Dilecto suo Roderico Sancii de Ayvar.

[Col. B]

Dilecto suo Eximino Sancii d'Orradre.

Dilecto suo Garcie Çapata.

Dilecto suo Petro Roderici de Corella.

17.8

1321, abril, 26. València.

Jaume II, a petició dels nobles, cavallers i altres generosos del regne de València que usen els Furs d'Aragó, ordena que Pere de Queralt, portantveus del procurador del mateix regne, els garantisca l'observança dels furs aragonesos, a ells i als seus homes.

ACA, Reial Cancelleria, Cartes reials, Jaume II, núm. 6.665.

Iacobus, Dei gratia rex Aragonum, Valentie, Sardinie et Corsice, comesque Barchinone ac sancte romane Ecclesie vexillarius, ammiratus et capitaneus generalis, nobili et dilecto Petro de Qeralto, gerenti vices procuratoris in regno Valentie pro inclito infante Alfonso, karissimo primogenito et generali procuratore nostro ac comite Urgelli, salutem et dilectionem.

Ad supplicationem nobis factam pro parte nobilium, militum et aliorum generosorum dicti regni Valentie forum habentium Aragonie vobis dicimus et mandamus quatenus ipsum forum Aragonum observetis et teneatis eis et suis hominibus ad forum Aragonum populatis et contra ipsum eos vel eorum bona non gravetis nec gravari vel molestari aliquatenus permittatis.

Data Valentie, sexto kalendas madii anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo primo.

Subscripsi Garcia.

17.9

1321, c. gener-abril. València.

Els prohoms de la ciutat de València i les viles del regne de València proposen quaranta-set capítols a Jaume II en què demanen que els ciutadans i homes honrats de les viles reben el monedatge dels habitants dels llocs i les alqueries que posseeixen; que els castells, llocs, alqueries i altres possessions de rics homes, cavallers i generosos siguen transmesos amb la seua franquesa als ciutadans i vilatans que els compren; que les penes pecuniàries per crims que no estiguen castigats amb l'ajusticiament o la mutilació siguen per als senyors ciutadans i vilatans dels llocs termenats on es produïsquen; que els ciutadans i vilatans que tenen castells, llocs o alqueries on viuen musulmans tinguen la mateixa jurisdicció sobre ells que tenen els cavallers en els seus llocs; que els ciutadans i els homes honrats de les viles tinguen les mateixes franqueses i llibertats que els ciutadans honrats de Lleida; que els homes honrats de la ciutat i les viles que puguen accedir a la cavalleria per dret comú ho puguen fer sense impediments, ja que els Furs de València no ho prohibeixen; que el procurador del regne o el seu lloctinent no intervinguen en els plets principals ni en les primeres apel·lacions, que són competència dels justícies locals, segons privilegi d'Alfons el Liberal; que ni el procurador o el seu lloctinent ni els justícies locals imposen penes superiors a les establides en els Furs de València; que ni el procurador ni els seus lloctinents, assessors o escrivans cobren res a les parts quan hagen de traslladar-se per a veure plets; que el procurador ni el seu lloctinent no cobren res per les interlocutòries i sentències dels plets principals, igual que fa l'assessor del justícia de València; que ni el batle general ni els particulars o els seus lloctinents intervinguen en els plets entre cristians i jueus o entre cristians i musulmans, ja que són competència dels justícies locals, segons els Furs de València; que el batle general i els particulars i els seus lloctinents jutgen les seues causes de manera sumària i sense escriptura, segons s'acostumava a fer; que el batle general i els particulars i els seus lloctinents siguen obligats pel procurador del regne a pagar les despeses causades per contravindre tot l'anterior; que ni el batle general ni els particulars i els seus lloctinents cobren les penes de quart ni venguen béns mobles o seents per obligacions, ja que això és competència dels justícies locals, segons s'acostumava a fer; que els cadis no puguen conèixer les causes entre cristians i musulmans; que els procuradors, batles, justícies, assessors i quarterners tinguen taula durant trenta dies cada any, o en acabar la seua administració, per a rebre reclamacions i que després no se'ls puga exigir res ni fer inquisició; que el rei no faça comissions judicials sobre les denúncies posades davant els justícies locals, que són els qui les han de conèixer; que no s'obligue a ningú a eixir del lloc on

habita per a pledejar, ja que ho prohibeixen els Furs de València; que el procurador fiscal només puga demanar les penes o calònies de les sentències que donen el procurador del regne, el seu lloctinent i els justícies locals; que el rei revoque les cartes de guiatge donades amb grans penes, incloent la ira règia, atés que aquestes s'han de limitar a les establides en els Furs de València, i que no en done més; que el rei millore, amb consentiment dels prohoms ciutadans i vilatans, les declaracions que ha fet sobre el monedatge perquè es recapte segons l'antic privilegi i costum; que els juristes no cobren més per la seua intervenció en els plets que allò que estableix un privilegi de Jaume I; que els juristes no al·leguen drets, lleis o decretals, sinó exclusivament els Furs de València, davall la pena de 10 marcs d'argent establida en un privilegi de Jaume I i de Pere el Gran; que els juristes vagen a les corts judicials per a argumentar els plets, segons estableix un privilegi de Pere el Gran; que el rei permeta que hi tornen a haver confraries d'oficis i mesters, per l'almoïna i el profit que en resulta; que el rei no done gràcia a cap jurista per tal que el seu mosso esdevinga notari mentre estiga amb ell i que es revoquen si se n'han donat; que les capellanies establides sobre béns de reialenc continuen contribuint en els serveis reials i veïnals; que no es puguin fer capellanies, aniversaris o almoïnes perpetuals sobre béns de reialenc, sinó que es venguen i els diners siguin donats per l'ànima del difunt; que els termes de la ciutat i viles siguin amollonats amb els termes veïns; que els jueus estiguen obligats a anar amb una capulla o capa redona, a costum de Barcelona, perquè se'ls reconega i evitar les seues relacions amb cristianes; que els jueus de fora no puguin menjar ni allotjar-se en hostals de cristians en aquells llocs on hi ha jueueria; que els musulmans estiguen obligats a anar amb almeixies; que les prostitutes cristianes no puguin estar ni conversar amb els musulmans en les tafureries ni en cap altre lloc sospitós; que es permeta la franquesa de lleuda o peatge mostrant la carta corresponent amb posterioritat; que els corredors que fan fallida siguin empresonats fins que tornen al seu fiançador tot el que aquest haurà pagat per ell i també ho siguin els fiançadors en cas que no puguin fer front als deutes corresponents amb els creditors; que siga millorat el fur de València sobre la servitud d'aigües, per tal que els qui vulguen fer envans sobre parets fins a vint pams d'alçària només ho puguin fer prenent una quarta part de l'espai del carrer; que els mostassafs locals enderroquen les obres fetes contra allò que estableixen els Furs de València; que no es puguin cobrir els carrers públics ni els atzucacs i que siguin descoberts tots els que s'han cobert en els darrers sis anys; que els delinqüents no puguin trobar salvament en les esglésies i llocs religiosos de la ciutat i les viles reials, més enllà d'allò que indiquen els Furs de València; que els cristians no s'afermen com a mossos amb jueus o musulmans, ni els jueus i musulmans els afermen; que les despeses de les denúncies que no prosperen vagen a càrrec del denunciador; que els justícies puguin punir d'ofici els captaires falsos; que els qui tinguen relacions carnals amb la nodrissa o serventa d'algun senyor siguin condemnats a córrer per la vila nus de cintura en amunt i rebent assots; que els notaris no facen cartes públiques per a si mateixos; que les lleudes de Tortosa es demanen segons s'acostumava a fer, salvant la franquesa dels habitants de la ciutat i el regne de València, i es recaptin mitjançant moneda corrible a la mateixa Tortosa; que no es prenga delme ni peatge per la fusta que baixa pel riu Xúquer, ni a Cofrents ni en cap altre lloc de la corona; i que es faça crida pública d'aquells que renunciïn als seus béns per tal que la gent en tinga coneixement.

ACA, Reial Cancelleria, Cartes reials, Legislació, Lligall 8, 11, ff. 1r-10v.

Aquests són los capítols que·ls prohòmens de la ciutat e de les viles del regne de València proposen e demanen al senyor rey:

(.I.) Primerament, que·ls honrats ciutadans e honrats hòmens de les viles qui han o hauran loch o lochs o alqueries en lo dit regne, que·ls habitants o affogants en aquells lochs o alqueries, axí christians com moros, donen e paguen lo monedatge als senyors d'aquells lochs o alqueries.

.II. Ítem, si alcun ciutadà o hom de les viles comprarà castell o loch, o alqueria o altres possessions de rich hom, o de cavaller o de persona generosa, que u haja ab aquella franquea e libertat que aquells generoses ó hauran possehit.

.III. Ítem, que si nafres se faran en lo loch atermenat que sia de ciutadà o de hom de vila, ço és, enfre·ls hòmens affogants en aquell loch, que·l senyor del loch haja la pena peccuniària, si donchs d'aquelles nafres no s'enseguia pena de mort o perdiment de membres.

||^{1v} .III. Ítem, si alcun ciutadà o hom de vila del regne de València ha o haurà castell, loch o alqueria on estien moros, que·l dit ciutadà o hom de vila haja aquell dret o jurisdicció sobre los dits moros que·ls cavallers del regne han o hauran sobre·ls moros dels lurs lochs.

.V. Ítem, que·ls honrats ciutadans e honrats hòmens de les viles del regne hajen aquelles franquees e libertats que honrats ciutadans de Leyda han.

.VI. Ítem, que tot honrat [hom] de la ciutat e de les <viles> del regne lo qual per dret comú puscha o deja haver cavalleria, que no li sia vedada, ans puscha ésser cavaller, pus per dret comú ho puscha o deja haver. E açò pot e deu atorgar lo senyor rey, com sia cert que·l regne de València és regne per si e no és obligat ne restret a usatge de Barcelona ne a furs d'Aragó, e el fur de València no u veda.

.VII. Ítem, que·l procurador del regne de València o son lochtinent, present o qui per ||^{2r} temps serà, no·s entremeta ne·s puxa entremetre de conéxer del<s> pleyts principals ne de la primera apel·lació, los quals se pertanyen de conéxer als justícies de la ciutat e de les viles del regne, ans lex, conéxer e determenar aquells, als dits justícies segons fur de València e privilegi del senyor rey do Alffonso, mas tant solament lo dit procurador o son lochtinent puscha conéxer del pleyt de la apel·lació quant li pervendr[à] e segons que deurà.

.VIII. Ítem, que·l procurador o son lochtinent o los justícies de la ciutat e de les viles del regne, presents o qui per temps seran, no pusquen posar contra alcú o [al]cuns pledejants, denant ells o encara contra altres per qualque manera, penes o m[ulte]s oltra les penes en fur de València ordenades e establides.

.IX. Ítem, que·l procurador o son lochtinent, ni l'assessor ne l'escrivà, quant esdevindrà que hajen a [ex]ir de la ciutat o vila o loch del regne per anar veer o determenar qualssevol pleyts o contrasts, axí per offici de la procuració com per comissió del senyor rey, vagen a lur pròpia messió \e no a messió/ de les parts contrastants o pledejants, car assats los deu bastar la provisió o quitació que·l senyor rey los dona, axí que sots certa ||^{2v} pena no gosen pendre per si ni per altra interposada persona alcun do o servii qualsevol de alcuna de les parts, occultament o maniffesta.

.X. Ítem, que l'accessor del procurador no prena o reeba salari, do o servii alcú de acordar o donar interloquòries, ne de sentències dels pleys principals, dels quals li convenrà a aquell donar consell al procurador o a son lochtinent, pus que lo senyor rey li done salari o quitació, com l'accessor del justícia de València no prena salari de interloquòries ne de sentències, salvu lo salari que'l senyor rey li dona, ans acord[a e] dona aquelles franques.

.XI. Ítem, que'l batle general del regne de València, o batles particulars o lurs lochtinents en lo dit regne, presents o qui per temps seran, no s'entrameten ne coneguen ne pusquen conèixer de alcun contrast o feyt civil o criminal que sia enfre christià e juheu, o christià e sarrahí, mas lo justícia de la ciutat e de les viles del regne \conega/ e determén aquell segons fur de València.

||^{3r}. XII. Ítem, que'l batle general, o batles particulars o lurs lochtinents en lo dit regne determenen los feyts o contrasts qui davant ells pervendran, e dels quals ells se pertanyen de conèixer, sumàriament e sens escriptura, segons que antigament fo acostumat.

.XIII. Ítem, si'l dit batle general, o batles particulars o lurs lochtinents contra les dites coses o alguna d'aquelles en los sobredits capítols contengudes venrà o farà, e per l'embargament o greuge per aquell o per aquells feyt convenrà a haver recorrimet al senyor rey, e conegut del dit greuge qui serà feyt per lo batle o per son lochtinent, que encontinent aquell e sos béns sia constret per lo procurador del regne de València o per son lochtinent a pagar totes les messions que seran feytes en culpa de batle o de son lochtinent.

.XIII. Ítem, que'l dit batle general o batles particulars ne son lochtinents no gosen reebre nengunes condempnacions o obligacions de pena de quart, ne fer vendes d'alcuns béns mobles o seents, ans totes les ||^{3v} condempnacions e obligacions de pena de quart e vendes de béns mobles o seents sien feytes per los justícies de la ciutat e de les viles del regne, segons que antigament fo acostumat.

.XV. Ítem, que alcun moro apellat cadí no s'puscha entremetre de conèixer ne conega d'alcun feyt que sia enfre christià e sarrahí en la ciutat ne en les viles del regne, car greu cosa seria que l'infel conegués o entrevengués en juhí o coneguda contra lo feel.

.XVI. Ítem, que'l procurador del regne de València, el batle general o batles particulars, e los justícies de la ciutat e de les viles del regne, e lurs accessors e los quartoners, cascun any o en la fi de la lur aministració, tinguen taula .XXX. dies per son compliment de justícia als clamants e, passats los dits .XXX. dies, no sien tenguts d'aquí a avant ne ls puxa ésser demanat, si donchs no era absent del regne, o menor de anys, ne d'aquí a avant ||^{4r} inquisició no li sia feyta per nengú.

.XVII. Ítem, que·l senyor rey no coman a alcú alcun feyt del qual és posat clam, o demanda, o denunciació o accusació denant lo justícia de la ciutat o de les viles del regne, ans lex a aquells justícies davant los quals aquells clams, demandes, denunciacions o accusacions seran moguts e proposades conéxer o determenar, si donchs, estant present en la ciutat, vila o loch ell personalment volrrà conéxer e determenar alcun d'aquells feyts, per tal com los justícies de la ciutat e de les viles del regne donen les sentències franques. En altra manera seria contrafur e dan de les gents litigants.

.XVIII. Ítem, com los habitants de la ciutat e del regne de València no sien tenguts de respondre en alcun loch ne en neguna cort sinó tan solament en la ciutat de València o en los lochs en los quals habitaran dins lo dit regne segons fur posat en rúbrica «De jurisdicció de tots jutges», lo capítol .IX., que·l dit fur sia observat segons la sua contenència ^{4v} e tenor, enaxí que·l senyor rey ne altre per ell no puscha fer exir alcú del loch on habita per pledejar en altre loch contra lo dit fur.

.XIX. Ítem, que·l procurador fischal no·s puxa entrametre a enquerir o demanar alguns feyts, si donchs no era per aquelles penes o calònies de les quals alcú per sentència serà condempnat per lo procurador del regne de València o per son lochtinent, o per los justícies de la ciutat e de les viles del regne, e no en altra manera.

.XX. Ítem, que·l senyor rey revoch totes les cartes de guiatge en general e en special atorgades a diverses persones e sots grans penes, e, ço que és pus greu, pena de la sua ira e indignació en aquelles apposada, com ja per fur de València les penes són posades e limitades contra los delinqüens, majorment com tuyt siam e ésser dejam en guarda e en protecció del senyor rey. E que li plàcia que d'aquí a avant no·n vulla atorgar.

^{5r} .XXI. Ítem, que les declaracions per vós, senyor, feytes sobre la cullita del monedatge, sien regonegudes, corregides e mellorades ab lo consentiment dels prohòmens de la ciutat e de les viles del regne, per tal que·l monedatge sia cullet (sic) e pagat segons lo privilegi e la antiga costum.

.XXII. Ítem, que·ls savis en dret no prenguen més de salari de avocar los pleyts que en lo privilegi del senyor rey en Jacme, de feel recordació, és ordenat e contengut, sots la pena en lo dit privilegi contenguda.

.XXIII. Ítem, que·ls dits savis rahonen o consellen los pleyts segons fur de València e no segons drets o leys o decretals, sots la pena de .X. marches d'argent en lo privilegi del senyor rey en Jacme e del senyor rey en Pere aposada, la qual, si per alcun comessa serà, sia demanada e hahüda d'aquell per lo justícia de la ciutat o de les viles del regne, e aquella departida segons privilegi.

¶^{5v} .XXIII. Ítem, que·ls dits savis vagen a les corts per rahonar los pleyts per rahó que sien abreujats, car axí ho dejen fer per privilegi del senyor rey en P(ere).

.XXV. Ítem, que plàcia al senyor rey que les confadries dels officis e mesters sien retornades, com per aquelles s'enseguescha gran almoyna e profit e no nengun dan.

.XXVI. Ítem, que·l senyor rey no faça gràcia a alcun savi que alcun macip d'aquell sia notari dementre que ab lo savi estarà, e no com d'aquell serà exit, per la qual cosa és perill e sospita en aquell aytal notari, e dan encara, en ço que·ls libres que aquell notari haurà feyts dels contractes o pleyts dementre que haurà estat ab lo savi romanguen en poder del savi, car los libres del notari, quant alcun d'aquell mor o va fora la ciutat ¶^{6r} o vila, ha a comanar o a leixar aquells a ltre notari segons fur de València. E si gràcies ne són feytes a alcú tro aquí, plàcia al senyor rey que sien [re]vocades.

.XXVII. Ítem, que les capellanies que són establides dels béns del realench en la ciutat e en les viles del regne paguen e contribuesquen en tots los servis reals e vehinals, majorment com los establidors d'aquelles pagaren per aquells béns los quals leixaren a les dites capellanies ab sa carga segons fur de València.

.XXVIII. Ítem, que d'aquí a avant alcú no puscha fer capellania o aniversari o almoyna perpetual sobre béns del realench, mas aquells béns que volrran leixar o assignar a les dites coses per sa ànima sien venuts dins .i. any segons lo fur antich, e lo preu d'aquells béns sia donat per ànima del deffunt. Si no, per temps, quasi tots los béns del realench ¶^{6v} pervendrien a mà de [cleric]ia.

.XXIX. Ítem, que·ls térmens de la ciutat e de les viles del regne sien coneguts e mollonats ab los térmens estrens o forans ab los quals partexen térmens.

.XXX. Ítem, que·ls juheus de .X. anys a amunt, sots pena de .XXX. sous, no gosen anar per la ciutat o per les viles del regne sens capulla o capa redona a costum de Barcelona, per tal que sien coneguts e per obviar a peccats e a mals que no pusquen fer ab christianes, la qual pena sia demanada e hahüda per lo justícia en loch del senyor rey, e de la qual lo terç sia del accusador.

.XXXI. Ítem, que·ls juheus estranjers, sots pena de .LX. sous, no gosen menjar ni jaure ¶^{7r} en ostal o casa de cristià en lo loch hon haurà juheria, la qual pena reeba lo justícia en loch del senyor rey, e que·l accusador haja lo terç d'aquella.

.XXXII. Ítem, que·ls sarrahins, sots pena de .LX. sous, no gosen anar per la ciutat o per les viles del regne sinó ab almixies, la qual pena reeba lo justícia en loch del senyor rey, e que l'accusador haja lo terç d'aquella.

.XXXIII. Ítem, que dins los térmens de la ciutat o de les viles del regne alcuna fembra christiana pública o bagassa no gos estar o converssar ab moros en taverna o en loch sospitós, en pena de .LX. sous, dels quals seran les dues parts del senyor rey e lo terç de l'accusador. E si aquella la dita pena no porà pagar, que córrega nua açotan per la ciutat o per la vila.

.XXXIII. Ítem, com els leuders o peatgers del regne de València demanen e penyoren per leuda o peatge a aquells qui han franquea e libertat si encontinent no mostren la carta de la franquea, la qual lo senyor de la roba no pot mostrar ^{7v} com no sia adonchs ab la roba, e si après lo senyor de la roba mostrarà al leuder o peatger la carta de la franquea, no li vol observar aquella perquè sia provehüt que, si bé lo senyor de la roba no serà present ab la roba o adonchs no haurà ab si la carta de la franquea, que cert dia li sia assignat, segons la lunyea del loch, que faça fe d'aquella al leuder o peatger, e si no u farà, pach la leuda o peatge.

.XXXV. Ítem, que'ls corredors qui s'abatran e no poran restituir e pagar tot ço que'ls serà comanat e liurat per rahó de son offici, e per aquella rahó la fermança haurà a pagar e pagarà ço que'l dit corredor devia per son offici, que a instància de la fermança lo corredor, si serà atrobat, sia mes en la presó comuna del loch en lo qual sia detengut, pres tant e tan longament tro haje complidament feyta restitució e paga a la fermança de ço que per aquell haurà pagat, axí que aytal corredor null temps no tinga offici de corredor en la ciutat o en les viles del regne. Emperò, si la fermança donada per lo dit corredor no porà pagar ço a què és obligat per lo dit corredor a qui havia feyta fermança, sia tengut pres ^{8r} en la dita presó a instància dels clamans tant e tan longament tro haja satisfeyt e pagat los creadors als quals és tengut per la dita rahó.

.XXXVI. Ítem, com per fur de València posat en rúbrica «De servitut d'aygües e d'altres coses» sia contengut que aquell qui edificarà o bastirà cases no's puscha estendre o allargar los sobirans degotaments de les aygües de les plujes sinó tro a la terça part de la carrera, que en lo dit fur sia declarat enaxí que aquell qui volrà fer emban sobre paret tro a .XX. palms en alt, segons privilegi, que a la primera cuberta prena tan solament lo dit emban tro a la quarta part del espay de la carrera, e puys, si volrà fer altres embans, que'ls faça, enaxí que'ls sobirans degotaments donen al terç de la carrera segons lo dit fur.

.XXXVII. Ítem, si alcú de nuyt o de dia farà o farà fer alcuna ^{8v} obra contra fur, que aquella obra axí feyta lo mudaçaf de la ciutat o de les viles encontinent faça desfer e derrocar aquella a messió del obrant o faent obrar, e encara que'l dit obrant o faent obrar pach per pena .LX. sous per quantesque vagades contrafarà, de les quals serà lo terç del senyor rey e lo terç de la ciutat o vila e lo terç de l'accusador. E açò sia entès \axí/ en los censals del senyor rey com dels altres qualssevol.

.XXXVIII. Ítem, que alcú no gos cobrir o fer cobrir alcuna carrera pública o açucach, ans si alcuna o alguns o açucachs cuberts són de .VI. anys a ençà en la ciutat o en les viles del regne, que encontinent lo mudaçaf faça aquelles descobrir a messió de l'obrant, com axí's deja fer per fur de València posat en rúbrica «De les pastures e del vedat», lo capítol .XI., e per rahó e egualtat.

.XXXIX. Ítem, que·ls delinqüens o naffradors o malfeytors no hajen ||^{9r} re-corriment, sosteniment o deffeniment en les esglésies o lochs religioses de la ciutat e de les viles del regne, sinó segons que en fur de València és contengut. Em-però, si serà vist al justícia, jurats e prohòmens de la ciutat o de les dites viles que d'aquelles esglésies, a les quals fur de València atorga gràcia, que·ls ne puxen trer asseguran-los vida e membres.

.XL. Ítem, com no sia honesta cosa ne rasonable que·l feel sia missatge del infeel, emperaçò sia ordenat que, d'aquí a avant, sots pena de .LX. sous, alcun cristià no gos metre o afermar sí o altre cristià per estar ab juheu o ab sarrahí en casa del juheu o del sarrahí, ne juheu o sarrahí, sots la dita pena, no gos reebre alcun cristià per missatge que estia ab ell en sa casa, de la qual pena sia lo terç de l'acusador.

.XLI. Ítem, si alcú denunciarà altre, e seguirà la denunciació o no, si la denunciació no serà provada, que·l denunciador sia condempnat en ||^{9v} les messions si donchs no ha justa rahó de denunciar, e açò sia a coneguda de la cort e dels prohòmens.

.XLII. Ítem, si alcú en la ciutat o en les viles del regne acaptarà falsament, que la cort, sens acusador o denunciador, puscha punir aquell a arbitre de la cort e dels prohòmens.

.XLIII. Ítem, si alcú qui estarà ab senyor jaurà carnalment ab nodriça o ab sirventa que no serà parenta del senyor o de la dona, que aquells abduy córreguen nuus de la cinta a enssús, açotan per la ciutat o vila, no contrastant lo fur que diu que pach .C. sous al senyor o córregua la vila en camisa e en bragues.

.XLIII. Ítem, que alcun notari, sots pena de ésser privat de l'offici, no gos fer ||^{10r} nenguna carta en nom seu propri.

.XLV. Ítem, que les leudes de Tortosa sien demanades e reebudes segons que antigament fò acostumat, salva, emperò, la franquea que·ls habitants de la ciutat o del regne de València han en Tortosa. E que les leudes que pagar se deuen en Tortosa sien demanades e reebudes, ço és, a la moneda que corre a pa e a vi en Tortosa, segons fer se deu per privilegi e ordenació de la dita leuda.

.XLVI. Ítem, que per la fusta que de Castella és amenada per lo riu de Xúquer per hòmens del dit regne, que no sia pres delme o peatge en lo loch de Confrentes ne en altre loch dins la senyoria del senyor rey, majorment com los hòmens de la ciutat e de les viles del regne han franquea ab privilegi.

.XLVII. Ítem, que aquells qui renunciaran a lurs béns sien cridats públicament ab [¶]^{10v} trompeta en lo loch on habitaran o renunciaran, per ço que les gens ó sàpien, e que no sien decebudes en entreure lo lur a aquells.

17.10

1321, c. gener-abril. València.

*Jaume II rebut les rèpliques fetes per les universitats reials valencianes a les seues primeres respostes sobre els capítols que li havien proposat.*²⁰

ACA, Reial Cancelleria, Cartes reials, Legislació, Lligall 8, 6, f. 1r.

\L[a] ciu[tat ...] volch carta d'aquest capítol davayl escrit./

Pl[au] al senyor rey que sia feta carta sobre'l .VIII. capítol, que si alcú ha [f]eytes pus que caja en alcuna pena contenguda en los furs, que aquella'n sia levada e no altra, mas lo senyor rey no faria estrenyiment que si ell o sos officials *ex causa*, veent les parts aparellades a baralla, no entén que no puxen posar penes o multes majors e aquelles levar, per ço com dar se segueix molt de bé e s'esquiven molts de perill e de scàndels en lo regne.

Al .IX^é. capítol, vol lo senyor rey que sia feta carta segons la resposta.

Al .XI^é. capítol, vol lo senyor rey que sia feta carta axí com és atorgat en la resposta quant als jueus. E encara que als moros, que'n coneguen los justícies con lo fet sia criminal entre christià e moro o moro e christià de què's deja seguir pena \de mort o mutilació de membre./

Al .XXVII^é. capítol, plau al senyor rey que's faça segons la resposta.

Al .XXXIII. capítol, vol lo senyor rey que se'n faça carta segons la resposta.

Ítem, semblantment al .XXXV. capítol.

Al .XXXVI. capítol, plau al senyor rey que se'n faça carta \segons que han demanat./

¶ ²⁰ Desconeixem les primeres respostes del rei i les rèpliques a elles fetes per les universitats reials valencianes.

Al .XXVII. capítol, vol lo senyor rey que's sia feta carta segons la resposta.

Al .XXXVIII. capítol, ídem.

Al .XLI. capítol, ídem.

Al .XLII., ídem.

Al .XLIII., ídem.

Al .XLVII., ídem.

17.11

1321, c. gener-abril. València.

Les universitats reials valencianes repliquen la majoria de contrarèpliques fetes per Jaume II sobre els capítols que li havien proposat. Sol·liciten, a més, un capítol nou sobre la pastura dels seus bestiar a Terol i Albarrasí, que és respost pel rei.

ACA, Reial Cancelleria, Cartes reials, Legislació, Lligall 8, 5, ff. 1r-2v.

[Aquests són los capítols que'ls prohòmens de la ciutat e de les viles del] regne, supplican, [demanen e proposen] al senyor rey, a conservació de furs, [privi]legis e de bones [usan]ces, e de bon estament del regne, e los quals ab [al]tres ja a vós, senyor, havien proposats \e demanats,/ e són triats [per] apartats d'aquells, segons que's seguexen:

.I. Al .VII.: Primerament, que'l procurador del regne de València o son lochtinent, present o qui per temps serà, no s'entrameta ne's puga entrametre de conéxer als plets principals ne de la primera ap[el·lació], los quals se pertanyen de conéxer als justícies de la ciutat e de les viles del regne, ans leix, con[éxer] e determinar aquells, als dits justícies segons fur de València e privilegis del senyor rey do Alfonso, mas tan solament lo dit procurador o son loch tinent puscha conéxer del pleyt de la apel·lació quant li pervendrà e segons que d[e]jurà.

.II. .X.: Ítem, que l'acessor del procurador [n]o prena o reeba salari, do o servi alcun de acordar o donar interlocutòries ne de sentències dels pleyts principals, dels quals li covenrà aquell donar consell al procurador o a son loch tinent, pus que lo senyor rey li dona salari o quitació, com l'acessor del justícia de València no prena salari de interlocutòries ne de sentències, saül lo salari que'l senyor rey li don, ans acorda e dona aquelles franques.

.III. .XI.: [Ítem,] que'l batle general del regne de València o batles particulars o lurs lochtinents ^{||^{iv}} en lo dit regne [presents o qui per temps seran, no s'entrameten ne] coneguen ne pu[squen] conéxer de alcun contrast, penes [o feyt civil

o criminal que sia] enfre christià e juheu o christià e sarrahí, [mas lo] justícia de la ciutat [e de] les viles del regne conega e determén aquell segons fur de València.

.III. .XIII.: Ítem, que'l batle general o batles particulars ne son lochtinents no gosen reebre nengunes condempnacions o obligacions de pena de quart, ne fer vendes d'alcuns béns moble o seents, ans totes les condempnacions o obligacions e de pena de quart e vendes de béns mobles o seents sien feytes per los justícies de la ciutat e de les viles del regne, segons que antigament fo acostumat.

.V. .XVI.: Ítem, que'l procurador del regne de València, e'l batle general e batles particulars, e les justícies de la ciutat e de les viles del regne, e lurs accessors e los quarterners, cascun any o en la fi de lur aministració, tinguen taula .XXX. dies per fer compliment de justícia als c[la]mants e, passats los dits .XXX. dies, no sien tenguts d'aquí a avant ne'ls puxa ésser demanat si donchs no era absent del regne o menor de anys, axí que d'aquí avant inquisició no'ls puxa ésser feta per nengú.

.VI. .XVII.: Ítem, que'l senyor rey no coman a alcú alcun feyt dels qual és posat cla[m, demanda o denunciació o acusació] ^{||^{2r}} qui alcú [...] denant lo justícia de la ciutat o de les viles del regne, ans leix a aquells justícies denant los quals aquells clam o demanda o denunciació o acusació seran moguts [e] proposats conéxer e [determenar segons fur,] si donchs, estant present en la ciutat, vila o loch del regne [lo senyor rey], volrà conéxer e determenar alcun d'aquells feyts per tal com los j[ustícies de] la ciutat e de les viles del regne donen [les sentències] franques. En altra manera seria contrafur e en dan de les gen[ts] litigans.

.VII. .XVIII.: Ítem, com los habitants de la ciutat e del regne de València no sien tenguts de respondre en alcun loch ne en n[e]nguna cort, sinó tan solament en la ciutat de València e en los lochs en los quals habitaran dins lo dit regne, segons fur posat en [rúbrica] «De jurdicció de tots juges», lo capítol .IX^é., que dit fur sia observat segons la sua contenència e tenor, enaxí que'l senyor rey ne altre per ell no puscha fer \exir/ alcú del loch on habita per pledejar en altre loch contra lo dit fur.

.VIII. .XIX.: Ítem, que'l procurador fischal no's puscha entremetre a enquerir o demanar alcuns feyts, si donchs no era per aquelles penes o calònies de les quals alcú per sentència serà condempnat per lo procurador del regne de València, o per son lochtinent o per los justícies de la ciutat o de les viles del regne, [e] no en altre manera.

^{||^{2v}} [.IX. .XX.: Ítem, que'l senyor rey revoch totes les cartes de guiatge en general e en special atorgades a] diverses persones sots grans [e, ço que és pus greu, pena de la sua] ira e indignació a aquelles ap[posada, com ja per fur de València les penes] sien limitades e posades contra los del[inquens,] majorment [c]om [t]uyt

[siam e éss]er dejam en equal guarda e protecció del senyor rey. E que li plàcia que d'aquí a av[ant no'n vulla] atorgar.

.X. .XLV.: Ítem, que les leudes de Tortosa sien demanades e reebudes segons que antigament fo acostumat, salvant, emperò, la franquea que ls habitants de la ciutat e del regne de València han en Tortosa. E que [les leu]des que pagar se deuen en Tortosa sien demanades e reebudes, ço és, a la moneda que corre a pa e a vi en Tortosa, segons que fer se deu per privilegi e o[r]denació de la dita leuda.

[.XI. .XLVI.:] Ítem, que per la fusta que de Castella és amenada per lo riu de Xúquer per hòmens del dit regne, que no sia pres delme o peatge en lo loch de Confrentes ne en altre loch dins la senyoria del senyor rey, majorment com los hòmens de la ciutat e de les viles hajen franquea ab privilegi.

[.XII.] Ítem, com de la conquesta de la ciutat e del regne de València a ençà [... ..] de la dita ciutat e regne són estats franchs e lus bestia's li[ures] ||^{3r} [... ..] E ara novellament [... ..] hajen entés que en los dits lochs [... ..] térmens contra la franquea antiga de la dita ciutat e regne [... ..] e per força alguns oficials de Terol hajen pres d'alguns habitants [de la] ciutat e regne certes cabeces de bestiar en rahon d'erbatge, que sia la vostra mercé que [...] ab carta [... ..] que tot ço que per la dita rahó per aquells és pres als dits habitants \los/ sia tornat, e que la dita franquea e costum antiga los sia observada.

Plau al senyor rey que sia fet manament a aquells de Terol que no y facen novelletat alguna e si la y h[an] feta [... ..] al primer estament, regoneguda la letra que han ahüda aquells de Terol. [Qua]nt al fet de Albarrazí, cosa és antiga e el muntatge és del senyor rey.

17.12

1321, c. gener-abril. València.

Jaume II rebut les rèpliques fetes per les universitats reials valencianes a les seues primeres contrarèpliques sobre els capítols que li havien sigut proposats.

ACA, Reial Cancelleria, Cartes reials, Legislació, Lligall 8, 5, f. 1v.

Al primer capítol, que era .VIII., respon lo senyor rey que li plau que'l portantveus del procurador ne sos loctinents no s'entremeten dels principals plets ne de les primeres appellacions, exceptat aquells que són de jurisdicció del portantveus de procurador.

Al segon capítol, qui era .X^é., està lo senyor rey en la resposta.

Al .III. capítol, qui era .XI^é., *iam est responsum supra*.

Al .IIII. capítol, qui era .XIIII^é, lo senyor està en la resposta, ohïda la replicació.

Al .V. capítol, qui era .XVI., lo senyor rey està en la resposta, ohïda la replicació.

Al .VI^é., qui era .XVII., ídem, ohïda la replicació.

Al .VII. capítol, qui era .XVIII^é, ídem, ohïda la replicació.

Al .VIII^é., qui era .XIX^é., ídem, ohïda la replicació, mas farà manament ab carta al fiscal que no faça demanda e aytanbé que no la leix sense consell del advocat fiscal, [...] que's faça pus justament.

Al .IX^é. capítol, qui era .XX^é., lo senyor rey, ohïda la replicació, que està en la resposta.

Al .X^é., qui era .XLV^é., lo senyor rey respon que no y pot res dir tro que, ja en Catalunya, ne au[rà] informació d'aquells que aven en lo fet de la leuda, e lavors que y farà bé e cumplidament ço que justícia sia. E encara lo senyor rey, volén-se haver generosament, con sia a Barcelona, regonexerà, jassia ço que no fos tengut per dret, ço que'ls prohòmens de Barcelona guanyaren segons que ells dien per lo privilegi de València, e si troba que per aquell privilegi ho guanyassen e que sia semblant cosa, volrà que's seguescha en ells axí com en aquells de Barcelona.

Al .XI^é. capítol, qui era .XLVI^é., respon lo senyor rey que li plau que'n sia feta carta, e \que sia observada/ segons lo fur e el privilegi \als hòmens del regne,/ salvant lo dret que's paga al guau de Barregà per lo castell de Xàtiva, qui és antiga cosa.

17.13

1321, c. gener-abril. València.

Els jurats i prohoms de la ciutat de València proposen a Jaume II huit capítols en què demanen que el subjustícia de 30 sous pugua conéixer sumàriament les causes de fins a 50 sous; que siga observat el privilegi de Pere el Gran segons el qual qualsevol habitant de la ciutat de València pot péixer el bestiar, caçar i fer llenya en la devesa de l'Albufera quan els jurats i prohoms urbans així ho ordenen; que les cartes d'allongament de deutes donades pel rei o el primogènit no afecten les quantitats degudes als canvistes, drapers i mercaders de la ciutat per tal que aquests puguen pagar el que ells mateixos deuen; que es prohibisca als cristians viure dins la juevia o la moreria de la ciutat; que es prohibisca als jueus viure fora de la juevia de la ciutat; que es prohibisca a les cristianes entrar en les cases dels jueus i els musulmans i conversar dins de les seues cases en la juevia o en la moreria de la ciutat; que es prohibisca als cristians anar als banquetes de boda dels musulmans en la moreria de la ciutat i del

*seu terme i que es permeta caçar fòtges i altre aviram en l'Albufera, segons que permeten els Furs de València. El rei rebut les rèpliques fetes per la ciutat a les primeres respostes del monarca.*²¹

ACA, Reial Cancelleria, Cartes reials, Legislació, Lligall 8, 11, ff. 12r-13v.

Los capítols infrascrits proposen e demanen los jurats e els prohòmens de la ciutat de València al senyor rey:

.I. Primerament, com per la multiplicació dels negocis que són en la cort del justiciat de la ciutat és molt necessari que'l subjustícia de .XXX. sous puscha conèixer e conega sumàriament tro en suma de .L. sous, no contrastant furs de València que diu «Un sol vehí sia cort *et cetera*», ne l'altre fur que diu que «Demanda sia donada de .XXX. sous enssús», car per açò se ensequirà gran profit a la ciutat, si bé encara hi haurà un justícia en crims e altra en civils.

.II. Ítem, com per privilegi del senyor rey en P(ere) sia atorgat que tot hom de la ciutat puscha metre lo seu bestiar a péixer en la devesa del Albufera, e caçar e lenya fer en los temps que'ls jurats e els prohòmens de la ciutat açò ordenaran, que plàcia al senyor rey que'l dit privilegi los sia observat segons la sua contenència e tenor, e aquell e els altres que són per vós, senyor, confermats.

Respon lo senyor rey que està en la resposta que y ha feta.

||^{12v} .III. Ítem, que si lo senyor rey o'l senyor infànt primer engendrat atorgarà a alcú carta de gràcia de alongament per deutes que deja a qualssevol persones, que en la dita carta d'alongament no sia entés deute que sia degut a cambiador o a draper o a mercader de la ciutat, com aquells sien obligats per fur de València a perdre lo cap si no són atrobats pagadors, e axí aquells han-se a ajudar dels deutes que'ls són deguts per lurs deutors, perquè pusquen pagar ço que deuran. Encara, que no y sia entés alcun qui haja renunciat ab carta pública o ab sagrament a gràcia d'alongament del senyor rey o de sos fills, ne encara de reeclam feyt de obligació de pena de quart, e que en les persones o cases damunt declarats ve en lo fur de València contenguts/ no valle ne sie observada a alcú la carta d'alongament que haurà impetrada e obtenguda del dit senyor rey o de sos fills.

A aquest capítol respon lo senyor rey, \ohida la replicació,/ que està en la resposta que y ha feta.

.IV. Ítem, que alcun cristià, sots pena de .LX. sous, no gos estar o h<abita>r enfre juheus o sarrahins, ço és, dins les portes de la juheria o de la moreria de la ciutat, per esquivar avinentea de mals enfre aquells.

||^{13r} .V. Ítem, que alcun juheu, sots la dita pena, no gos estar o habitar defora les portes de la juheria de la ciutat.

¶ ²¹ Desconeixem, però, les primeres respostes del rei i les rèpliques a elles fetes per la ciutat de València.

.VI. Ítem, que alcuna christiana, sots la dita pena, no gos entrar en casa d'alcun juheu o de moro, ne conversar ab aquells dins lurs cases en la juheria e en la moreria de la ciutat, per esquivar avinentea de mals enfre aquells o altres, de la qual pena sia lo terç de l'accusador.

.VII. Ítem, que alcun christià o christiana, sots la dita pena, no gos anar ne vaja per menjar a noccs d'alcun sarrahí, ço és, en les moreries de la ciutat e de son terme, de la qual pena la terça part sia de l'accusador. E si la dita pena no porà pagar, que sia mesa en la presó o que pena de açots li sia donada a arbitre de la cort e dels prohòmens.

.VIII. Ítem, que les fotges e altre aviam puscha ésser caçat e pres en ^{13v} la Albufera de la ciutat segons que'l fur de València posat en rúbrica «D'ostalatge e de corredors», lo capítol qui comença «Los caçadors *et cetera*», ho atorga, que plàcia al senyor rey que'l dit fur sia observat segons la continència e tenor d'aquell.

Lo senyor rey, ohida la replicació, està en la resposta.

17.14

1321, c. gener-abril. València.

Els jurats i prohoms de la ciutat de València repeteixen la proposta de tres capítols a Jaume II i en proposen cinc de nous, en els quals, tot plegat, demanen que hi haja un justícia de València per a les causes civils i un altre per a les criminals; que hi haja sis jurats de la ciutat, en compte de quatre; que es permeta la navegació lliure per l'Albufera amb viandes i altres coses, segons s'acostumava; que el rei nomene dos prohoms per a decidir sobre un conflicte que ha tingut lloc en el riu Guadalaviar; que siga observat el privilegi de Pere el Gran segons el qual qualsevol habitant de la ciutat de València pot fer péixer el bestiar, caçar i fer llenya en la devesa de l'Albufera quan els jurats i prohoms urbans així ho ordenaran; que les cartes d'allongament de deutes donades pel rei o pel primogènit no afecten les quantitats que es deuen als canvistes, drapers i mercaders de la ciutat per tal que aquests puguen pagar el que ells mateixos deuen; que es permeta caçar fotges i altre aviram a l'Albufera, segons és permès pels Furs de València, i que, a causa de la carestia de blats que comença en el regne de València, es permeta portar-hi blat de Tortosa pagant només la lleuda corresponent. El rei contesta les propostes.

ACA, Reial Cancelleria, Cartes reials, Legislació, Lligall 8, 5, ff. 3v-4v.

[... ..] de la ciutat de València
[... ..]

(.I.) Primerament, que sia mercé del senyor rey que vulla provehir que .II. justícies haja [... ..], ço és, la .I. en crims e l'altre [en] ci[vils], car açò sia molt necessari per la multiplicació de les [...].²²

¶ ²² Al marge esquerre: *Novus*.

Plau al senyor rey que haja .II. justícies, la .I. en crims e l'altre en civils. [A] açò respon lo senyor rey que no sia [...] novelletat [e] ab major deliberació se ha a fer, mas plau [al] senyor rey per la multitud dels p[le]ts, que'l justícia ne puscha delegar dels civils.

(.II.) Ítem, que per los molts negocis de la ciutat .III. jurats no y poden bonament provehir a aquells, que plàcia al senyor rey que d'ací a avant aja .VI. jurats, car hi sien molt necessaris.²³

Plau al senyor rey.

(.III.) Ítem, clamen mercé que les barques pusquen navegar ab viandes o ab altres coses per l'Albufera segons que tots temps és estat acostumat, no contrastan lo vet novellament feyt, car, per lo dit navegar de les dites barques, se seguex gran utilitat a la ciutat e no dan a la Albufera, mas lo dit vet no és sinó a profit[t] de calònies al guàrdia e és dan del general.²⁴

Lo senyor rey ho farà regonéixer e si no era gran perjudici de l'Albufera, plaurà-li.

(.IV.) [Ítem, ...] del senyor rey que vulla delegar .II. prohòmens ¶^{4r} [...] han treytes del riu de Godalaviar [...] manera e en gran dan de la ciutat, los quals cullen [...] feyt tro a sentència, per ço [...] vós, senyor, hi puschats f[er] justícia.²⁵

Respon lo senyor rey [...] aquells prohòmens que demanen porien ésser de part que li [...] que'l procurador ho [...] breument apellats aquells qui faran a apellar que culla lo f[...] el t[...] al senyor rey.

(.V.) Ítem, com per privilegi del senyor rey [Pere] sia atorgat que tot hom de la ciutat puscha metre lo seu bestiar a p[é]xer en la Devesa de la Albufera, e caçar e lenya fer en los temps que'ls jurats e los prohòmens de la ciutat açò ordenaran, que plàcia al senyor rey que'l dit privilegi los sia observat segons la sua continència e tenor, e aquell e altres que són per vós, senyor rey, confermats.²⁶

Iam est responsum.

(.VI.) Ítem, que si lo senyor rey o'l senyor infant primer engendrat atorgarà a alcú carta de gràcia de allongament per deutes que deja a qualssevol persones, que en la dita carta d'alongament no sia entés deute que sia degut a cambiador, o a draper o a mercader de la ciutat, com aquells sien obligats per fur de València a perdre lo cap si no són atrobats pagadors, e axí a aquells han-se a ajudar dels deutes que'ls són deguts per lurs deutors, perquè pusquen pagar ço que deuran. E encara

¶²³ Al marge esquerre: *Novus*. ¶²⁴ Al marge esquerre: *Novus*.

¶²⁵ Al marge esquerre: *Novus*. ¶²⁶ Al marge esquerre: *Secundis ex prioribus*.

que no y sia entés alcun qui haja renunciat ab carta pública o ab sagrament a gràcia de allongament del senyor rey o de sos fills, ne encara de reeclam feyt de obligació de pena de quart, e que en les persones o cases damunt declarats e en lo fur de València contengudes, no valla ne sia [observada] a alcú la carta de allongament que haurà impetrada e [obtinguda del dit senyor] rey o de sos fills.²⁷

¶^{4v} (.VII.) Ítem, que les fotges e altre aviam puscha ésser [caç]at e pres en la Albufera de la ciutat segons fur de València posat en rúbrica «D'ostalatge e de corredors», lo [capítol] qui comença «Los caçadors *et cetera*», ho atorga, que plàcia al senyor rey que·l dit fur sia observat segons la continència d'aquell.²⁸

Iam est responsum.

(.VIII.) Ítem, com per lo temps, qui és molt perillós per la mirva de les pluges que són molt tardades a les messes, se començ carestia de blats en la ciutat e en lo regne de València, que sia mercé del senyor rey que [...] e man ab carta sua que cascú qui blat volrà [...] de] Tortosa e aportar a València, que puscha fer sens que treta o [...] ... ..] dit blat no pach sinó la leuda e aquells qui pagar-la deuran.²⁹

Respon lo senyor rey que·l vet e les vianders serà solt ara a les messes, e lavors poran-ne trer, e encara el senyor rey ne ha atorgades algunes tretes a alguns per aportar al regne de València.

17.15

1321, c. gener-abril. València.

Els prohoms de les viles reials del regne de València —sense la ciutat de València— proposen tres capítols a Jaume II on demanen que els que tinguen cavall o rossí per valor de 500 sous siguen francs en les exaccions reials; que els notaris de les viles puguen fer escriptures públiques vàlides per a tot el regne, com ho poden fer els de la ciutat de València, i que les viles reben totes les gràcies, franqueses i llibertats que té la ciutat de València. El rei hi respon negativament.

ACA, Reial Cancelleria, Cartes reials, Legislació, Lligall 8, 11, f. 15r.

Los capítols infrascrits proposen e demanen los prohòmens de les viles del regne de València al senyor rey:

(.I.) Primerament, que tot hom que tinga cavall o rocí valent .D. sous, que sia franch, lo qual capítol demanen los hòmens de les viles del regne que no n'an privilegi e aquelles que·l n'an, del qual no han usat.

Lo senyor rey ha atorgat a alguns locs dellà Xúquer, per rahó de la frontera, la gràcia damunt dita, mas \deçà/³⁰ no veu que sia necessari.

¶²⁷ Al marge esquerre: *Tertius priorum*. ¶²⁸ Al marge esquerre: *.VIII. priorum*.

¶²⁹ Al marge esquerre: *Novus*. ¶³⁰ Ratllat: *als altres locs*.

.II. Ítem, com per fur de València los notaris de la ciutat puxen fer cartes e escriptures públiques per tot lo dit regne, que los notaris de les dites viles ó puxen fer semblantment.

Respon lo senyor rey a aquest capítol que no l'atorgaria per so com rahó és que la ciutat haja alcuna prerogativa, e encara que en la ciutat ha pus sufficients notaris que en les viles, e si alguns n'i ha sufficients e venen al senyor rey, ell los en fa gràcia.

.III. Ítem, que les dites viles hajen e sien enteses en totes aquelles gràcies, franquees e libertats que la ciutat de València ha per furs e privilegis.

Respon lo senyor rey \que per pagats se deuen tenir/ dels privilegis e gràcies que han, car rahó és que la ciutat haja prerogativa més que les viles del regne.

17.16

1321, maig, 1 / 5 / 13. València.

Jaume II atorga a la ciutat i les viles del regne de València un seguit de vint-i-tres privilegis i gràcies on els concedeix que hi haja dos justícies en la ciutat de València, un per a causes criminals i l'altre per a les civils; que això no perjudique l'antic privilegi d'elecció del justícia; que s'afigen dos jurats més als quatre que governen la ciutat; que es confirme la prohibició de les tafureries en la mateixa ciutat, amb una pena afegida; que siga pregonat si algú renuncia o cedeix els seus béns per tal que els creditors se n'assabenten; que els qui denunciem sense proves siguen condemnats a pagar les costes judicials; que siguen els justícies locals els qui instituïsquen els corredors; que els qui jauen carnalment amb la nodrissa, les serves o esclaves d'algun senyor i no són de la seua parentela siguen penats i sotmesos a escarni públic juntament amb elles; que els notaris no facen escriptures públiques relacionades amb els seus afers propis; que els mostassafs locals enderroquen les obres fetes contra els Furs de València; que es revoquen les llicències concedides pel rei a escrivans que no eren notaris per a fer escriptures públiques per als juís; que els corredors siguen empresonats si fan fallida i no poden tornar els diners que paguen els seus fiançadors i que també ho siguen els seus fiançadors si no poden fer front als deutes corresponents amb els creditors; que els qui facen envans sobre parets fins a 20 pams d'alçària només ho puguen fer prenent una quarta part de l'espai del carrer; que els justícies locals vegem de manera sumària i sense escriptura les causes menors de 50 sous; que els justícies locals puguen perseguir d'ofici els falsos captaires; que els cavallers i generosos que siguen admesos en l'exercici de càrrecs municipals, com els de justícia, jurat i mostassaf, no siguen perjudicats en els seus privilegis de pertinença al gènere militar; que no s'exigisca delme ni peatge als habitants de la ciutat i les viles del regne per la justa que passa per Cofrents; que el batle general del regne de València no intervinga en les causes entre cristians i jueus o cristians i musulmans, que són competència dels justícies locals, a excepció d'aquelles que impliquen mutilació o pena de mort entre cristians i musulmans; que els batles i els lleuders, peatgers i d'altres col·lectors de rendes del regne de València observen la franquesa de lleuda i peatge que tenen els habitants de la ciutat i les viles encara que no la mostren a l'instant; que s'establisquen uns salaris determinats per les eixides per causes judicials que han de fer el procurador del regne i els seus lloctinents; que el batle general no intervinga en les causes sobre séquies, que són competència dels sequiers, excepte les relacionades amb el reg del Real de València i els molins reials del terme de la ciutat; que el dret que estableix que els Furs de València han de ser els únics observats en el regne no siga perjudicat per les concessions fetes als qui hi tenen els Furs d'Aragó; i que el procurador fiscal només puga intervindre en la recaptació de les penes que legalment li pertoquen.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 219, ff. 316r-329r.

Publ.: Parcialment a Ll. ALANYÀ, *Aureum opus regalium privilegiorum civitatis et regni Valentie*, València, Diego de Gumiel, 1515, «Iacobi secundi», CXIII-CXXV i CXXVII-CXXXIII.

Parcialment a J. HINOJOSA, *Privilegios, órdenes y donaciones de Pedro III, Alfonso III y Jaime II*, València, Ajuntament de València, 2009, doc. 29-42.

Super privilegiis et gratiis concessis tam civitati quam villis regni Valentie:

(.I.) Ut sint duo iustitie in Valentie.

Noverint universi quod nobis Iacobo, Dei gratia regi Aragonum et cetera, fuit pro parte iuratorum, proborum hominis et universitatis civitatis Valentie humiliter supplicatum quod, cum unus iustitia qui iuxta ordinationem fieri consuevit hactenus in civitate ipsa quolibet anno statui sive poni pro reddenda iustitia et etiam exequenda non posset plene sufficere ad ipsum officium exercendum propter diversitatem et pluralitatem negotiorum coram eo emergentium que ad ipsius officium incumbere, tam in criminalibus quam in civilibus, dinoscuntur, ex quibus non sine lesione iustitie dampna plurima nostris subditis proveniebant, dignemur alium iustitiam adiungere officio supradicto, ut per ambos insimul ad utilitatem rei publice possit dictum officium sub forma subscripta melius et plenius exerceri, nos itaque, circa utilitatem et bonum statum dicte civitatis et habitatorum eiusdem cura pervigili intendentes supplicationi huiusmodi benigne condescentes, tenore presentis carte nostre per nos et nostros concedimus, ordinamus et statuimus in dicta civitate perpetuis temporibus observandum atque tenendum quod de cetero duo ex vicinis dicte civitatis Valentie sint et eligantur atque ponantur in dicto iustitiatus officio quolibet anno termino constituto et consueto, et secundum modum seu formam in privilegiis inde confectis appositam seu contentam, prout de unico iustitia hactenus fieri consuevit, qui ambo per unum annum continue iuxta forum et dicta privilegia regant et exercent ipsum officium, prout inferius distingitur et etiam declaratur, videlicet quod alter ex ipsis iustitiis statuatur in criminalibus, ad cuius officium pertineat et se intromitat de custodia civitatis die nocteque facienda et de armis prohibitis auferendis et malefactoribus capiendis atque exigit ^{316v} et recipiat penas seu colonias que comisse fuerint pro extractione gladii vel ratione ludi et pro banno luminis; cognoscat et iudicet super omnibus iniuriis dictis vel factis et de omnibus criminibus vulnerum et homicidiorum ac mutilationum membrorum et aliis negotiis criminalibus quibuscumque recipiat, nichilominus penas peccuniarias que ex criminibus descendant et faciat exequutiones criminum, tam in personis delinquentium quam bonis eorundem, prout predicta omnia per unicum iustitiam dicte civitatis consueverunt hactenus exerceri; alius vero iustitia constituatur atque ponatur in civilibus, qui de aliis causis, questionibus sive negotiis civilibus cognoscat et se tam modo intromittat eaque, prout consuetum est, terminet ac decidat secundum formam qua fieri consuevit; cognoscat etiam de querimoniis, causis seu questionibus civilibus usque ad quantitatem quinquaginta solidorum regalium Valentie et infra, et ipsas querimonias, causas seu questiones

usque ad quantitatem .L. solidorum et infra sine scriptis, summarie et de plano et sine strepitu et figura iudicii omnique appellatione remota decidat et decidere teneatur, foro aliquo non obstante, cum ex hoc gentibus magna utilitas subsequitur; quod ordinatio facta de eligendo subiustitia in causis civilibus usque ad quantitatem .XXX. solidorum cesset de cetero et tollatur omnino.

Intelligimus tamen concedimus et etiam declaramus quod salarium dicti iustitie criminalium et eius assessoris solvatur per nos seu de iuribus nostris, prout quando erat unicus iustitia fieri consuevit, et salarium etiam alterius iustitie civilium noviter ordinati nos et nostri assimilari exsolvamur de nostris iuribus antedictis; salarium vero assessoris dicte iustitie civilium non per nos vel nostros, set ab universitate dicte civitatis tribuatur et solvatur eidem.

Mandantes itaque procuratori regni Valentie et eius vices gerenti ac baiulo generali regni eiusdem et iuratis ac probis hominibus et universitati ^{317r} civitatis predicte et aliis officialibus et subditis nostris, presentibus et futuris, quod premissa omnia et singula teneant et observent et faciant inviolabiliter observari et non contraveniant ullo modo.

In cuius rei testimonium presentem cartam nostram inde fieri et sigillo nostro appenditio iussimus comuniri.

Data Valentie, kalendis madii anno Domini .M^o.CCC^o. vicesimo primo.

Signum (+) Iacobi, Dei gratia regis Aragonum et cetera.

Testes sunt: infans Petrus, dicti domini regis natus, Iacobus, dominus de Xericha, Petrus de Queralto, Rogerius de Loria, Eximius Petri de Andilla.

Fuit clausum per Guillelmum Augustini, scriptorem domini regis.

(.II.) Ne fiat preiudicium propter predicta.

Nos Iacobus et cetera, attendentes ad humilis supplicationis instantiam per iuratos et probos homines et universitatem Valentie nobis facte et ad comunem utilitatem totius civitatis predicte, nos pridie ordinasse quod in dicta civitate et eius terminis sint duo iustitie, unus videlicet qui de criminalibus, alius qui de civilibus causis cognoscat, et quod dictus iustitia qui de civili cognoscat eligatur in proximo instanti festo Nativitatis Domini et sit annus singulis in dito festo sub ea forma quam iustitia Valentia eligi consuevit, iuxta formam privilegii de electione iustitie loquentis, prout in carta nostra super dicta ordinatione noviter facta predicta latius continentur, considerantes insuper quod post dictam ordinationem providimus quod statim presentarentur nobis duodecim probi viri, videlicet unus de qualibet parrochia, ut nos de illis eligeremus quem vellemus qui usque ad dictum festum (...) iustitia que civili et ex hac provisione ultime facta dicti iurati et probi homines supradicti metuant ^{317v} dictis ordinationi nove et antiquo privilegio preiudicium generari, idcirco cum presenti carta nostra concedimus dictis iuratis et probis hominibus et universitati predicte quod per dictam provisionem dicte ordinationi et forme eligendi iustitie iuxta privilegium antedictum nullum fiat preiudicium in

futurum, immo in instanti festo Nativitatis Dominice et sic deinceps annis singulis fiat electio dictorum iustitiarum servata forma privilegii supradicti et prout retro-actis temporibus super electione iustitiam est fieri assuetum.

In cuius rei testimonium presentem cartam nostram fieri nostrique sigilli appenditii munimine iussimus roborari.

Data Valentie, tertio nonas madii anno Domini .M^o.CCC^o. vicesimo primo.

(.III.) Super duobus iuratis superadditis.

Pateat universis quod nos Iacobus, Dei gratia et cetera, attendentes quod illustrissimus dominus Iacobus, rex Aragonum avus noster memorie recolende, concessit et ordinavit quod in civitate Valentie sint semper quatuor iurati pro regimine et gubernatione ipsius civitatis cum privilegio suo continente subsequens:

«Noverint universi quod nos Iacobus, Dei gratia rex Aragonum, Maioricarum, Valentie, comes Barchinone et Urgelli, et dominus Montispesulani, per nos et nostros successores damus et concedimus et indulgemus vobis probis hominibus et toti universitati civitatis Valentie, presentibus et futuris, et statuimus imperpetuum quod in civitate predicta Valentie sint semper quatuor iurati cum consiliariis, ipsi iurati eligent secundum quod a probis hominibus eiusdem civitatis fuerit ordinatum, qui quidem iurati consilio suorum consiliariorum predictorum gubernent pro nobis et regant bene et fideliter dictam civitatem et procurent, administrent ac gerant negotia omnia que universitas eiusdem debet de cetero facere quoquomodo ad utilitatem videlicet nostram et univer-^{317v}-satis eiusdem, salva tamen in omnibus et per omnia fidelitate nostra, etiam ac firmiter statuentes quod dicti iurati ponantur et eligantur singulis annis in festo Penthecostes per iuratos et consiliarios eorundem aut illius quem idem iurati compleverint, et cum electi fuerint predicti iurati, ut predictum est, iurent in posse et manibus nostris si presentes tunc fuerimus in civitate predictam, et in absentia nostra in posse et manibus baiuli nostri civitatis predictae quicumque fuerit, et in presentia proborum hominum civitatis eiusdem, quod per totum ipsum annum in quo ipsi iurati fuerint ad utilitatem nostram et universitatis predictae negotia procurabunt, administrabunt et gerent fideliter atque bene et, prestito ab eis huiusmodi iuramento, ipsi iurati eligant suos consiliarios de civibus et habitatoribus civitatis predictae qui eis magis ydonei videbuntur, et volentes etiam quod ipsi iurati consilio suorum consiliariorum exerceant bene et fideliter suum officium, ut superius continetur, et in fine anni reddant compotum aliis iuratis qui noviter creabuntur.

Mandantes firmiter baiulis, iustitiis et universis aliis officialibus et subditis nostris, presentibus et futuris, quod predicta omnia firma habeant et observent ac faciant observari et contra non veniant nec aliquem contravenire permitant aliqua ratione.

Datum Valentie, .XVII°. kalendas madii anno Domini .M^o.CC^o.LX°.VI°.

Signum (+) Iacobi, Dei gratia regis Aragonum, Maioricarum et Valentie, comitis Barchinone et Urgelli, et domini Montispesulani.

Testes sunt: Iazpertus, vicecomes Castrinovi, Eximinus de Urrea, Atho de Focibus, Arnaldus de Angularia, Petrus Martini de Luna.

Sig(+)num Simonis de Sancto Felicio, qui mandato domini regis predicta hec scribi fecit et clausit loco, die et anno prefixis».

Et nunc pro parte vestri, iuratorum, proborum hominum et universitatis dicte civitatis Valentie, fuerit nobis humiliter supplicatum quod, cum iuxta tenorem dicti privilegii fuerint et sint in ipsa civitate quatuor iurati tamen et propter pluralitatem negotiorum eis iminentium non possint plene sufficere ad ipsa negotia peragenda, dignemur dictorum iuratorum numerum augere super-^{||318v}-addendo alios duos iuratos eisdem ut melius et plenius ad utilitatem civium et habitatorum dicte civitatis suum officium valeant exercere, idcirco, affectantes ad ea que bonum statum et melioramentum dicte civitatis et incolarum eius respiciunt favoris nostri regis operam adhibere, supplicationi huiusmodi condescendes benigne, per nos et nostros tenore presentis privilegii concedimus, ordinamus et superaddimus de novo duos iuratos predicto numero iuratorum, ita quod de cetero non obstante dicta ordinatione in dicto privilegio contenta sint et esse possint semper in dicta civitate Valentie sex iurati, qui duo iurati noviter superadditi simul cum aliis quatuor predictis eligantur et ponantur in ipso officio secundum modum et formam quibus dicti quatuor iurati eligi et poni consueverunt, sic quod tempore consueto fiat a modo electio sex iuratorum, ut superius continetur, et omnes sex iurati exercent et exercere debeant suum officium prout dicti quatuor antea faciebant et prout in predicto privilegio melius et plenius est expressum.

Mandantes procuratoribus eorumque vices gerentibus, baiulis, iustitiis et aliis officialibus et subditis nostris, presentibus et futuris, quod hanc concessionem et ordinationem nostram firmam habeant et observent et faciant inviolabiliter observari, ut superius continetur, et non contraveniant nec aliquem contravenire permitant aliqua ratione.

In cuius rei testimonium presentem cartam nostram inde fieri et sigillo nostro appendditio iussimus comuniri.

Data Valentie, kalendis madii anno Domini .M^o.CCC^o.XX°. primo.

Signum (+) Iacobi, Dei gratia regis Aragonum et cetera.

Testes sunt: infans Petrus, dicti domini regis natus, Iacobus, dominus de Xericha, Petrus de Queralto, Rogerius de Loria, Eximinus Petri de Andilla.

Fuit clausum per G(uillermo) Augustini, scriptorem domini regis.

^{||319r} (.IV.) Super tafurariis et pena apposita.

Nos Iacobus et cetera, considerantes nos iam pro vitandis malis et dampnis provenientibus occasione tafurariarum ordinasse inter alia et etiam statuuisse in Curia

Generali per nos dudum in civitate Valentie celebrata quod ullo unquam tempore tafuraria publice non teneatur in dicta civitate vel villis regni eiusdem et quod a nobis seu nostris officialibus propter pretium vel servitium super eo non daretur alicui licentia vel facultas ut in ipsa ordinatione latius continetur, et nunc fuerit nobis humiliter supplicatum quod cum dicta ordinatio sit multum utilis et necessaria neque ut de cetero observetur, precipue cum aliqua pena non sit apposita in eadem, dignaremur ipsam ordinationem restringere et pro firmiore observatione ipsius per appositionem pene prout continetur inferius providere, statuimus itaque et etiam ordinamus quod dicta tafuraria in predicta civitate Valentie non sit vel teneatur de cetero publice vel occulte, neque iustitia ipsius civitatis audeat seu presumat alicui seu aliquibus per se vel alium licentiam inde concedere sive dare, quod si facere acceptaverit penam centum morabatinorum auri qualibet vice que contra factum fuerit incurrat, exigendam de bonis suis propriis et etiam exsolvendam, cuius pene duas partes erario nostro, reliquam vero tertiam partem acusatori volumus applicari; et nichilominus dictus iustitia qui predictam licentiam dederit vel per alium loco eius dari fecerit vel promiserit seu concesserit teneatur incontinenti restituere et tornare illi vel illis qui eas solverint omnes peccunie quantitates et quicquid aliud ab eis receperit ea causa.

Et, ut presentes statutum et ordinatio nostra custodiatur firmius et servetur, volumus et mandamus quod incontinenti iustitia dicte civitatis qui nunc est et alii qui pro tempore fuerint in principio sui regiminis teneantur personaliter iuramentum prestare ad sancta Dei quatuor Evangelia quod dictam ordinationem nostram teneant inviolabiliter et observent ut superius continetur.

Mandantes eisdem iustitiis ceterisque officialibus nostris, presentibus et futuris, quod ordinationem nostram huiusmodi observent et faciant inviolabiliter observari et non contraveniant nec aliquem contravenire permitant ^{||^{319v}} aliqua ratione.

In cuius rei testimonium presentem cartam nostram inde fieri et sigillo nostro appendditio iussimus comuniri.

Data Valentie, kalendis madii anno Domini .M°.CCC°.XX°. primo.

Signum (+) Iacobi, Dei gratia regis Aragonum et cetera.

Testes sunt: infans Petrus, dicti domini regis natus, Iacobus, dominus de Xericha, Petrus de Queralto, Rogerius de Loria, Eximinus Petri de Andilla.

Fuit clausum per G(uillermum) Augustini, scriptorem domini regis.

(.v.) Ut fiat preconizatio cum trompeta de illis qui renuntiaverint seu cesserint bonis.

Nos Iacobus et cetera, ad supplicationem nobis nunc factam pro parte universitatum civitatis Valentie et villarum regni eiusdem, tenore presentis carte nostre per nos et nostros concedimus, statuimus et ordinamus, perpetuo observandum, quod quicumque de civibus vel habitatoribus dictarum civitatis et villarum

propter debita vel alias obligationes quibus teneatur cesserit vel renuntiaverit bonis suis fiat inde preconizatio publice cum trompeta in civitate vel villa regni in qua habitaverit vel cessionem et renuntiationem fecerit supradictam, ita quod omnibus et singulis ipsa cessio et renuntiatio publice patefiat ut quilibet cauti reddantur ex inde et ne propter ignorantiam a predictis decipi valeant vel in bonis suis sustineant detrimentum.

Mandantes per presentem cartam nostram procuratori regni Valentie et eius vices gerenti ac baiulis, iustitiis et aliis officialibus nostris in dicto regno, presentibus et qui pro tempore fuerint, quod hanc concessionem, statutum et ordinationem nostram firmam habeant et observent et faciant inviolabiliter observari, ut superius continetur, et non contraveniant nec aliquem contravenire permitant aliqua ratione.

In cuius rei testimonium presentem cartam nostram ¶^{320r} inde fieri et sigillo nostro appendditio iussimus comuniri.

Data Valentie, kalendis madii anno Domini .M^o.CCC^o.XX°. primo.

Signum (+) Iacobi, Dei gratia regis Aragonum et cetera.

Testes sunt: infans Petrus, dicti domini regis natus, Iacobus, dominus de Xericha, Petrus de Queralto, Rogerius de Loria, Eximius Petri de Andilla.

Fuit clausum per G(uillermum) Augustini, scriptorem domini regis.

(.VI.) Si denuntiator vel acusator defecerit in probatione, condempnetur in expensis.

Nos Iacobus et cetera, affectantes ut subditi nostri sublatis iniquis et malivolis denuntiationibus, oppressionibus et molestationibus in statu iusto et pacifico perseverent ut perversorum malitia pena debita arceatur ac etiam castigetur, idcirco, ad humilem supplicationem universitatum civitatis Valentie ac villarum regni eiusdem nobis factam, statuimus, concedimus et ordinamus perpetuo quod quicumque in dicta civitate vel villis predictis aliquem denuntiaverit sive denuntiationem ipsam prosequutus fuerit sive non, si denuntiatio probata non fuerit denuntiator condempnetur in expensis nisi iustam causam denuntiandi haberet ad cognitionem curie, scilicet iustitie et proborum hominum dicte civitatis Valentie vel ville in qua facta fuerit denuntiatio supradicta, foro Valentie in contrarium loquente minime obsistente.

Mandamus itaque procuratoribus eorumque vices gerentibus, necnon iustitiis, baiulis ceterisque officialibus nostris, presentibus et futuris, quod hanc concessionem, statutum et ordinationem nostram firmam habeant et observent et faciant inviolabiliter observari ut superius continetur et non contraveniant nec aliquem contravenire permitant aliqua ratione.

In cuius rei testimonium presentem cartam nostram inde fieri et sigillo nostro appendditio iussimus comuniri.

Data Valentie, kalendis madii anno Domini .M^o.CCC^o.XX°. primo.

||^{320v} Signum (+) Iacobi, Dei gratia regis Aragonum et cetera.

Testes sunt: infans Petrus, dicti domini regis natus, Iacobus, dominus de Xericha, Petrus de Queralto, Rogerius de Loria, Eximinus Petri de Andilla.

Fuit clausum per Guillerimum Augustini, scriptorem domini regis.

(.VII.) Ut curritores statuatur per iustitiam in curiis suis villarum regni.

Nos Iacobus et cetera, attendentes nos, ad quorundam instantiam concessionem seu comissionem fecisse quibusdam personis de officio curritoris in curiis iustitiatum villarum regni Valentie exercendo pro quibus ipsi vel aliqui eorum certum censum dare nostre curie tenebantur, et nunc, predictis recognitis et diligenti certificatione habita super eis, invenerimus quod in civitate Valentie curritor curie iustitiatum eiusdem per iustitiam ipsius civitatis ponitur et etiam revocatur ad voluntatem eiusdem iustitie et sub eodem modo retroactis temporibus extitit usitatum, idcirco, volentes hoc in villis seu locis nostris regni Valentie similiter fieri et servari, ad supplicationem nobis factam pro parte universitatum civitatis et villarum regni predicti, omnes et singulas concessionem seu comissionem de predictis curritoriis usque nunc per nos factas tenore presentium cassamus, tollimus et etiam revocamus.

Volentes et concedentes ut in omnibus et singulis villis predictis iustitie ipsi possint de cetero curritorem seu curritores curiarum ipsorum iustitiatum ponere et etiam remove ad voluntatem suam secundum formam usitatam in dicta civitate, ut superius continetur, inhibentes etiam predictis curritoribus a nobis concessionem habentibus ne pretextu ipsius concessionis de officio ipso se ulterius intromitant.

Mandamus itaque predictis iustitiis ac baiulis ceterisque officialibus nostris, presentibus et futuris, quod hanc concessionem nostram firmam habeant et observent ac faciant inviolabiliter observari et non contraveniant nec ||^{321r} aliquem contravenire permitant aliqua ratione.

In cuius rei testimonium presentem cartam nostram inde fieri et sigillo nostro appenditio iussimus comuniri.

Data Valentie, kalendis madii anno Domini .M^o.CCC^o.XX°. primo.

(.VIII.) Si manens cum domino carnaliter cognoverit ancillam seu sclavam qualiter ambo sint puniendi.

Noverint universi quod nos Iacobus et cetera, volentes iniquis et malis actibus viam precludere affectantesque ut subditi et fideles nostri per viam rectam et iustam intendat, ad supplicationem pro parte universitatum civitatis Valentie et villarum regni eiusdem nobis nunc factam, statuimus, concedimus et ordinamus quod si aliquis permanens cum domino in civitate et villis predictis carnaliter cognoverit nutricem vel ancillam aut servam seu sclavam domini que non sit de parentela ipsius domini vel domine, tam vir quam femina ambo nudi a sinctura seu corrigia superius currant seu ducantur assotando per civitatem ipsam vel villam

si inde per dominum cum quo steterint querela proposita fuerit, foro Valentie dicente quod in hoc casu vir .C. solidos solveret domino aut currat civitatem vel villam in camisia et femoralibus non obstante, alias si dominus cum quo steterint querelam non exposuerit, fiat et servetur in eis quod continetur in foro superius expressato.

Mandantes procuratori regni Valentie et eius vices gerenti ac baiulis, iustitiis et aliis officialibus nostris dicto regno, presentibus et futuris, quod hanc concessionem, statutum et ordinationem nostram firmam habeant et observent et faciant inviolabiliter observari ut superius continetur et non contraveniant nec aliquem contravenire permitant aliqua ratione.

In cuius rei testimonium presentem cartam nostram inde fieri et sigillo nostro appendditio iussimus comuniri.

Data Valentie, kalendis madii anno Domini .M^o.CCC^o.XX°. primo.

Signum (+) Iacobi, Dei gratia regis Aragonum et cetera.

Testes sunt: infans Petrus, dicti domini regis natus, Iacobus, dominus de Xericha, Petrus de Queralto, Rogerius de Loria, Eximinus Petri de Andilla.

Fuit clausum per G(uillermum) Augustini, scriptorem domini regis.

||^{321v} (.IX.) Ne notarii faciant instrumenta in factis propriis.

Nos Iacobus et cetera, ad instantiam et supplicationem nobis nunc factam pro parte universitatum civitatis Valentie et villarum regni eiusdem, volentes fraudis et suspicionis cuiuslibet materiam amputare, statuimus et ordinamus per nos et nostros, perpetuo, quod de cetero aliquis notarius civitatis vel villarum predictarum non audeat seu presumat instrumentum vel instrumenta conficere de negotiis suis propriis que ipsum principaliter tangere dinoscantur, set instrumenta ipsa per alium seu alios notarios recipi et confici volumus et iubemus, et si quis contra predicta facere attemptaverit a predicto notarii officio ipso facto perpetuo sit privatus.

Mandamus itaque procuratori regni Valentie et eius vices gerenti, necnon iustitiis, baiulis ceterisque officialibus nostris, presentibus et futuris, quod hoc statutum et ordinationem nostram firmam habeant et observent et faciant inviolabiliter observari ut superius continetur et non contraveniant nec aliquem contravenire permitant aliqua ratione.

In cuius rei testimonium presentem cartam nostram inde fieri et sigillo nostro appendditio iussimus comuniri.

Data Valentie, kalendas madii anno Domini .M^o.CCC^o.XX°. primo.

(.X.) Super operibus et carrariis et açucaquis.

Nos Iacobus et cetera, volentes ut ordenationes in foro Valentie et privilegiis inde factis edite super operibus construhendis custodiantur firmiter et serventur et ne ordenationes ipse propter fraudes vel astutias aliquorum mutari valeant seu transgredi, propterea, ad supplicationem nobis factam ex parte universitatum

civitatis Valentie et villarum regni eiusdem, statuimus et ordinamus imperpetuum quod si aliquis de nocte vel de die fecerit vel fieri fecerit in dictis civitate aut villis opus aliquid contra forum, quod illud opus sic factum mustaçafus civitatis et villarum ipsarum dirrui faciat incontinenti ac etiam demo-^{||322r-}liri, expensis operantis vel facientis operari et etiam operans seu faciens operari solvat pro pena pro qualibet vice qua contra fecerit sexaginta solidos regalium Valentie, cuius pena tertiam partem nobis et aliam tertiam partem universitati civitatis vel ville predictarum, reliquam vero tertiam partem acusatori volumus aplicari. Volentes et etiam declarantes premissa observanda esse tam in censualibus nostris quam in aliis hedifficiis quibuscumque.

Ad supplicationem etiam predictorum moti ex foro Valentie ac ratione et equitate, volumus, statuimus ac etiam ordinamus quod aliquis in dictis civitate et villis non audeat cohoperire seu cohoperiri facere aliquam carrariam publicam vel açucaqum, et si aliqua vel alique carrarie vel açucaque cohoperita vel cohoperite sunt a sex annis citra in ipsis civitate et villis regni, eas et ea almutaçafi civitatis et villarum incontinenti discohoperiri faciant operantis expensas et etiam demoliri.

Mandamus igitur procuratori regni Valentie, baiulis, iustitiis, almutaçafis ceterisque officialibus nostris in dicto regno, presentibus et futuris, quod predicta statuta et ordinationes nostras firmas habent et observent et teneri faciant et inviolabiliter observari et non contraveniant nec aliquem contravenire permitant aliqua ratione.

In cuius rei testimonium presentem cartam nostram inde fieri et sigillo nostro appenditio iussimus comuniri.

Data Valentie, kalendis madii anno Domini .M°.CCC°.XX°. primo.

Signum (+) Iacobi, Dei gratia regis Aragonum et cetera.

Testes sunt: infans Petrus, dicti domini regis natus, Iacobus, dominus de Xericha, Petrus de Queralto, Rogerius de Loria, Eximinus Petri de Andilla.

Fuit clausum per Guillermmum Augustini, scriptorem domini regis.

^{||322v} (.XI.) Ut scriptores speciales iudicum de cetero non sint.

Nos Iacobus et cetera, attendentes nos, ad supplicationem et instantiam quorundam iudicum seu iurisperitorum civitatis Valentie et aliquarum villarum regni eiusdem auctoritatem nostram regiam prestitisse quibusdam personis seu scriptoribus auctoritatem publicam notarie minime habentibus ut acta, attestations, sententias et alias scripturas publicas in causis sive littibus que coram ipsis specialibus iudicibus seu iurisperitis vertuntur conficere valeant, et nunc pro parte universitatis dictarum civitatis Valentie et villarum regni eiusdem fuit nobis humiliter supplicatum, expositis super hoc quibusdam rationibus coram nobis, ut similes auctoritates deinde cessaremus concedere et concessas etiam revocare, idcirco, supplicatione suscepta huiusmodi, tenore presentis carte nostre per nos et nostros providemus, statuimus et etiam ordinamus quod de cetero auctoritates predictas

cuicumque seu quibuscumque scriptoribus iudicum specialium seu iurisperitorum in dicta civitate Valentie vel villis regni eiusdem minime concedemus, concessas etiam auctoritates tenore presentis carte nostre cassamus, annullamus et specialiter revocamus, sic quod ab hac die in antea nullam obtineant roboris firmitatem.

Mandantes per presentem cartam nostram procuratori et eius vices gerenti ac iustitiis, baiulis, iudicibus et aliis officialibus nostris in dicto regno, presentibus et qui pro tempore fuerint, quod hanc provisionem, statutum et ordinationem nostram firmam habeant et observent et faciant inviolabiliter observari ut superius continetur et non contraveniant nec aliquem contravenire permitant aliqua ratione.

In cuius rei testimonium presentem cartam nostram inde fieri et sigillo nostro appenditio iussimus comuniri.

Data Valentie, kalendis madii anno Domini .M^o.CCC^o.XX°. primo.

||^{323r} (.XII.) Super facto curritorem et fideiussorem eorum.

Nos Iacobus et cetera, volentes fraudibus illorum qui ad officium curritoris constituti sunt vel constituentur in civitate Valentie et villis regni eiusdem, ut convenit provisioni regie obviare, cum sepius ob ipsorum insufficientiam et nequitiam nonnullis nostris subditis dampna plurima pervenerint et fuerit subsecuta, idcirco, ad supplicationem propterea nobis factam pro parte universitatum dictarum civitatis et villarum, per nos et nostros tenore presentis carte nostre concedimus, statuimus et etiam ordinamus, perpetuo servandum in dictis civitate et villis, quod quodocumque et quotienscumque aliquis seu aliqui ex dictis curritoribus se absentaverint vel se *abatran* nec poterint solvere et restituere quod eis comendatum fuerit et traditum pro suo curritore officio, et propterea oportebit fideiussorem vel fideiussores ab eis prestitos solvere de bonis ipsorum fideiussorum ea que per dictos curritores solvenda vel restituenda essent ratione officii supradicti, quod tales curritor seu curritores ad instantiam dictorum fideiussoris seu fideiussorum capiantur ubicumque poterunt inveniri et in carcere comuni civitatis vel ville in qua predictum exercuerint curritoris officium capti detineantur, tamen et tamdiu donec plenariam satisfactionem et restitutionem fecerint dictis fideiussori seu fideiussoribus eorum de hiis que pro ipsis solvere seu restituere habuerint, et quod tales curritor seu curritores numquam ulterius in dictis civitate et villis officium curritoris predictum valeant exercere nec ad illud aliquatenus admitantur, verum si fideiussor vel fideiussores predicti per dictis curritore seu curritoribus obligati satisfacere nequiverint in predictis, idem fideiussor seu fideiussores similiter capiantur ad instantiam creditorum seu querelantium ex causa premissa, et capti detineantur in captione predicta donec similiter ||^{323v} satisfecerint in predictis creditoribus seu querelantibus curritorum.

Mandamus igitur procuratoribus eorumque vices gerentibus, necnon iustitiis, baiulis ceterisque officialibus nostris, presentibus et futuris, quod hanc concessionem, statutum et ordinationem nostram firmam habeant et observent et faciant

inviolabiliter observari ut superius continetur et non contraveniant nec aliquem contravenire permitant aliqua ratione.

In cuius rei testimonium presentem cartam nostram inde fieri et sigillo nostro appenditio iussimus comuniri.

Data Valentie, kalendis madii anno Domini .M^o.CCC^o.XX°. primo.

Signum (+) Iacobi, Dei gratia regis Aragonum et cetera.

Testes sunt: infans Petrus, dicti domini regis natus, Iacobus, dominus de Xericha, Petrus de Queralto, Rogerius de Loria, Eximinus Petri de Andilla.

Fuit clausum per Guillermmum Augustini, scriptorem domini regis.

(.XIII.) Super stillicidiis et anvannis.

Nos Iacobus et cetera, ad humilem supplicationem nobis factam pro parte universitatum civitatis Valentie et villarum regni eiusdem, exponentium et pententium a nobis quod cum in foro Valentie posito in rubrica «De servitutibus aque et aliarum rerum» continetur³¹ quod hedificans possit pretendere suprema stillicidia usque ad tertiam partem carrarie et dicti edificantes contra dictum forum maiorem partem carrarie occupare presumant, pretendendo suprema seu superiora stillicidia ultra quam debeant dignaremur ipsum forum declarando super eo remedium congruum adhibere, idcirco, supplicatione ipsa benigne admissa, per pre-||^{32r}-sentem cartam nostram, declarantes forum predictum, statuimus et ordinamus imperpetuum quod quicumque hedificans in dictis civitate Valentie et villis regni eiusdem construxerit seu construhi fecerit anvannum super parietem usque ad .XX. palmos in altum, iuxta privilegium inde factum procedat, primum anvannum tamen modo usque ad quartam partem spatii carrarie et postea si alia anvanna facere voluerit, ea taliter construhat seu procedat quod suprema seu superiora stillicidia usque ad tertiam partem carrarie et non ultra procedant, prout fieri debet iuxta forum predictum.

Mandantes per presentem cartam nostram procuratori et baiulis generalibus et specialibus atque iustitiis, almutaçafis ceterisque officialibus nostris dictarum civitatis et villarum presentibus et qui pro tempore fuerint, quod predictam declarationem, statutum et ordinationem nostram firmam habeant et observent ac faciant inviolabiliter observari et non contraveniant nec aliquem contravenire permitant aliqua ratione.

In cuius rei testimonium presentem cartam nostram inde fieri et sigillo nostro appenditio iussimus comuniri.

Data Valentie, kalendis madii anno Domini .M^o.CCC^o.XX°. primo.

Signum (+) Iacobi, Dei gratia regis Aragonum et cetera.

¶ ³¹ En el registre: *continantur*.

Testes sunt: infans Petrus, dicti domini regis natus, Iacobus, dominus de Xericha, Petrus de Queralto, Rogerius de Loria, Eximius Petri de Andilla.

Fuit clausum per Guillelmum Augustini, scriptorem domini regis.

||^{324v} (.XIV.) Ut cause villarum .L. solidorum et infra terminentur sine figura iudicii et scriptis.

Nos Iacobus et cetera, volentes ex regia provisione nostra quantum possumus subditorum utilitatibus providere et litigiosos anfractus plurimum populis noxios reffrenare, ad humilem supplicationem nobis factam pro parte universitatum villarum nostrarum regni Valentie, tenore presentis carte nostre per nos et nostros concedimus, statuimus et ordinamus, perpetuis temporibus observandum atque tenendum, quod de cetero quilibet iustitie dictarum villarum, qui nunc sunt et pro tempore fuerint, cognoscant et cognoscere possint de querimoniis, causis seu questionibus civilibus quantitatem .L. solidorum regalium Valentie et infra continentibus seu attingentibus inclusive, et ipsas querimonias, causas seu questiones usque ad ipsam quantitatem .L. solidorum et infra sine scriptis summarie et de plano et sine strepitu et figura iudicii, omnique appellatione remota, decident et decidere possint ac teneantur, foro aliquo non obstante, cum ex hoc gentibus magna utilitas subsequitur.

Mandantes procuratori regni Valentie et eius vices gerenti, ac baiulo generali regni eiusdem, aliisque officialibus nostris necnon iuratis, probis hominibus et universitatibus predictarum villarum ceterisque officialibus nostris, presentibus et futuris, quod hanc concessionem, statutum et ordinationem nostram firmam perpetuo habeant et observent ac faciant inviolabiliter observari et non contrave-niant ullo modo.

In cuius rei testimonium presentem cartam nostram inde fieri et sigillo nostro appendditio iussimus comuniri.

Data Valentie, kalendis madii anno Domini .M^o.CCC^o.XX°. primo.

Signum (+) Iacobi, Dei gratia regis Aragonum et cetera.

Testes sunt: infans Petrus, dicti domini regis natus, Iacobus, dominus de Xericha, Petrus de Queralto, Rogerius de Loria, Eximius Petri de Andilla.

Fuit clausum per G(uillelmum) Augustini, scriptorem domini regis.

||^{325r} (.XV.) Qualiter puniantur illi qui falso elemosinas petunt.

Nos Iacobus et cetera, cum sepius contingere dinoscatur quod aliquae inique persone sub falso velamine paupertatis vel necessitatis per civitates et loca regni nostri elemosinas falso petere vel recipere non verentur per quod et a Christi fidelibus ipsarum personarum conditionem ignorantibus elemosinas ipsas illicite subtrahunt et indigne, et per consequens Christi pauperes ipsis helemosinis defraudantur in divine magestatis offensam, et nunc pro parte universitatum civitatis Valentie et villarum regni eiusdem nobis fuerit humiliter supplicatum ut, pro

evitandis predictis fraudibus personarum et ipsarum iniquis actibus corrigendis, dignemur provisionem facere infrascriptam, idcirco per presentem cartam nostram statuimus et ordinamus atque concedimus imperpetuum quod curia civitatis et villarum predictarum in qua vel in quibus dicte persone reperte fuerint fraudibus huiusmodi habutentes possit contra eas sine accusatore vel denunciatore procedere et eas ad arbitrium ipsius curie et proborum hominum civitatis vel ville pro predictis iuxta eorum demerita punire et etiam castigare, ut sit aliis similia attemptare volentibus in exemplum.

Mandantes per presentem \cartam/ nostram procuratori regni Valentie et eius vices gerenti, ac baiulis, iustitiis et aliis officialibus nostris in dicto regno, presentibus et qui pro tempore fuerint, quod hanc ordinationem, statutum et concessionem ac etiam provisionem nostram firmam habeant et observent et faciant inviolabiliter observari ut superius continetur et non contraveniant nec aliquem contravenire permitant aliqua ratione.

In cuius rei testimonium presentem cartam nostram inde fieri et sigillo nostro appendditio iussimus comuniri.

Data Valentie, kalendis madii anno Domini .M^o.CCC^o.XX°. primo.

||^{325v} (.XVI.) Ne fiat preiudicium militibus si assumantur ad officia.

Nos Iacobus et cetera, tenore presentium volumus et concedimus universis et singulis militibus et personis generosis civitatis Valentie et villarum regni eiusdem, illis videlicet qui esse voluerint sub iurisdictione officiorum iustitiatus civitatis et villarum predictarum et circa regimen vel exercitium officiorum iustitiatus, iuratorie et almutaçafie civitatis et villarum predictarum qui per iuratos, probos homines et universitates ipsarum civitatis et villarum admissi fuerint vel etiam ordinati, quod nullum eis propter hoc preiudicium generetur in illis gratis seu privilegiis quas vel que nos facere seu concedere contigerit generaliter militibus et generosis personis regni Valentie supradicti, immo dicti milites et generose persone, non obstante quod predicta officia vel aliquid ex eis exercuerint ut premittitur, dictis generalibus gratis seu privilegiis plene gaudeant et utantur et participes in eis efficiantur prout alii milites et generose persone regni predicti utuntur eisdem.

In cuius rei testimonium presentem cartam nostram inde fieri et sigillo nostro appendditio iussimus comuniri.

Data Valentie, kalendis madii anno Domini .M^o.CCC^o.XX°. primo.

(.XVII.) Ne pedagium fuste exigatur in loco de Cofrentes.

Iacobus et cetera, fidelibus nostris baiulo regni Valentie generali ac pedagiaris in valle de Ayora constitutis et aliis officialibus nostris, presentibus et futuris, ad quos presentes pervenerint, salutem et cetera.

Cum intellexerimus ex parte universitatum civitatis Valentie et villarum eiusdem regni quod in loco de Confrontes (sic), dicte vallis de Ayora, exigitur decimum seu pedagium a civibus Valentie et habitatoribus villarum predictarum,

contra forum et tenorem ¶^{326r} privilegiorum per antecessores nostros et nos indultorum, ratione fuste que per eos de partibus Castelle adducitur per rivos Cabriolis et Xucaris ad regnum Valentie supradictum, idcirco ad eorum supplicationem nobis nunc factam, volentes quod forus et privilegia supradicta prohibis hominibus civitatis et villarum regni Valentie observentur, vobis et singulis vestrum dicimus et mandamus quatenus forum et privilegium antedictum eis et singulis eorum teneatis et etiam observetis et ipsos vel eorum bona contra ea nullatenus molestetis propter hoc, tamen non intendimus prohibere qui ius quod ab antiquo exigi et recipi consuevit et nunc etiam exigitur de dicta fusta in vado de Barragà dicti rivi Xucaris ratione castris nostri Xative exigatur et recipiatur ibidem prout extitit consuetum.

Datum Valentie, kalendis madii anno Domini .M^o.CCC^o.XX°. primo.

(.XVIII.) Super cognitione negotiorum inter christianum et iudeum et inter christianum et sarracenum.

Iacobus, et cetera, fidelibus suis baiulo regni Valentie vel eius locum tenentibus ac baiulis etiam quorumcumque locorum dicti regni, presentibus et qui pro tempore fuerint et cetera.

Cum intellexerimus pro parte universitatum civitatis Valentie et villarum regni eiusdem quod vos, contra forum, intromittatis vos de causis seu questionibus civilibus et criminalibus existentibus inter christianum \et iudeum et inter christianum et/ sarracenum, idcirco, deliberatione habita super eo, volumus ubique ac singulis vestrum dicimus et mandamus expresse quatenus in causis seu questionibus que sint inter christianum et iudeum sive civiliter aut criminaliter forum Valentie, insequendo forum ipsum, in eo teneatis et firmiter observetis; super questionibus vero sive causis emergentibus inter christianum et sarracenum, sic nos noveritis providisse et etiam concessisse quod de cetero iustitie civitatis et villarum predictarum se intromittant et cognoscere debeant de causis seu questionibus criminalibus existentibus inter christianum et sarracenum vel ¶^{326v} sarracenum et christianum, de illis videlicet ex quibus pena mortis vel mutilatio \membri seu/ membrorum debeat subsequi seu infligi, quapropter vobis et singulis vestrum dicimus et expresse mandamus quatenus hanc nostram provisionem et concessionem teneatis et firmiter observetis et contra eam \de predictis/ vos non intromittatis neque dictos iustitias impediatis in aliquo vel turbetis.

Datum Valentie, kalendas madii anno Domini .M^o.CCC^o.XX°. primo.

(.XIX.) Concessio super lezda ubi carta franquitatis incontinenti non hostentatur.

Iacobus et cetera, fidelibus suis baiulo regni Valentie vel eius locum tenentibus, aliisque baiulis locorum dicti regni, necnon lezdariis, pedagogiaris et emptoribus reddituum nostrorum dicti regni, presentibus et qui pro tempore fuerint et cetera.

Cum pro parte universitatum civitatis Valentie et villarum regni eiusdem fuerit nobis expositum quod vos, licet cives dicte civitatis et habitatores dictarum villarum inde franchi sint et immunes, exigitis ab eis pedagium sive lezdam, gravando et pignorando eos indebite et iniuste in eo, videlicet quod nisi per dominum rerum seu mercium pro quibus dicta lezda seu pedagium exiguntur vel alium loco eius hostendatur vobis incontinenti et fides fiat de instrumento franquitatis predicte quam habent, vos compellitis eos vel portantes dictas res seu merces eorum et solvi facitis penitus dictam lezdam sive pedagium pro rebus et mercibus supradictis et licet postmodum pro tenore instrumenti dicte franquitatis vobis de franquitate ipsa plenaria fides fiat, vos franquitatem ipsam eis contradicitis observare, idcirco, ad humilem supplicationem propterea nobis factam, sic per presentes duximus ordinandum et etiam concedendum quod ubi dominus ^{||327r} dictarum rerum seu mercium vel alium loco eius fidem incontinenti de predicta franquitate facere non possit vos nichilominus, proviso tamen quod curie nostre inde cautum sit, prefiguretis terminum competentem iuxta locorum distantiam infra quam vobis fides fiat de franquitate predicta, et si hoc fecerint franquitatem ipsam eiusdem observetis, non obstante quod incontinenti fidem facere nequeant franquitatis, alias nisi hoc fecerint infra dictum terminum vos predictam lezdam seu pedagium exigatis et etiam habeatis, quapropter vobis dicimus et mandamus quatenus ordinationem et concessionem nostram predictam memoratis civibus Valentie et habitatoribus villarum predictarum observetis et contra eam nullatenus veniatis.

Datum Valentie, kalendis madii anno Domini .M^o.CCC^o.XX°. primo.

(.XX.) Super expensis procuratoris et locum tenentium eius.

Iacobus et cetera, nobili<bus> et dilectis procuratori regni Valentie et genti vices eiusdem, aliisque locum eius tenentibus in dicto regno, presentibus et qui pro tempore fuerint, et cetera.

Cum intellexerimus pro parte universitatum civitatis Valentie et villarum regni eiusdem vos immensas provisionem (sic) seu expensas exigere et recipere a litigantibus coram vobis cum contingit vos ad partes aliquas dicti regni extra dictam civitatem Valentie vel ad aliquam villam seu locum eiusdem regni personaliter accedere propter aliquas questiones, contentiones seu causas in casibus etiam in quibus eas exigere non debetis, idcirco, ad humilem supplicationem propterea nobis factam, volentes in predictis ut convenit providere et circa dictas provisionem seu expensas modum congruum adhibere, sic per presentes ducimus ordinandum et etiam statuendum quod vos seu aliquis vestrum preterquod in casu subscripto ratione predicta provisionem (sic) seu expensas aliquas de cetero ratione dicti officii ^{||327v} vobis comissi minime exigatis, videlicet quod quandocumque contigerit vos seu aliquem vestrum ex speciali comissione nostra vel nostrorum

personaliter accedere extra dictam civitatem Valentie vel villas seu loca predicta pro questione seu questionibus dividendorum terminorum vos dictus procurator recipiatis et recipere possitis inter ambas partes .XL. solidos regalium Valentie pro missione vestra et assessoris et scriptoris vestrorum qualibet die, et locum tenens generalis vestri dicti procuratoris viginti solidos dicte monete similiter qualibet die, et alii locum tenentes particulares vestri memorati procuratoris decem solidos eiusdem monete tammodo die qualibet, quapropter vobis et singulis vestrum dicimus et mandamus expresse quatenus iam dictam ordinationem et provisionem nostram teneatis et firmiter observetis ac faciatis inviolabiliter observari et contra eam nullatenus veniatis.

Datum Valentie, kalendis madii anno Domini .M^o.CCC^o.XX°. primo.

(.XXI.) Ne baiuli generalis intromitant se de negotio cequiarum.

Iacobus et cetera, fidelibus nostris Bernardo de Nuce, baiulo regni Valentie generali, et aliis baiulis generalibus eiusdem regni qui pro tempore fuerint et cetera.

Cum intellexerimus quod vos, pretextu dicti officii baiulie vobis comissi, intromittitis vos de cequiis civitatis Valentie et termini sui et earum aquis, volendo etiam cognoscere de negotiis seu questionibus ipsarum cequiarum nosque certificatione nunc habita invenerimus predicta ad officium cequiarii solummodo pertinere, vobis propterea dicimus et mandamus quatenus de predictis vel aliquibus eorum vos de cetero intromittere curetis, set ea exerceri et fieri ^{328r} permittatis per cequiarios dictarum cequiarum, prout ad eorum spectat officium et est fieri consuetum.

Intendimus tamen quod in casu vel casibus ius nostrum tangentibus ratione aque discurrentis ad regale nostrum civitatis predicte vel ratione aque molendinorum que pro nobis tenentur in dicta civitate et eius terminis vel nos aliis negotium tangeret vos, tanquam baiulus pro iure nostro et tenentium dicta molendina, conservando et habendo intromittere debeatis et partem facere, fovendo ius nostrum et aliorum predictorum, nec intersitis ut iudex seu cognitor in eisdem.

Datum Valentie, kalendis madii anno Domini .M^o.CCC^o.XX°. primo.

(.XXII.) Nos Iacobus, Dei gratia rex Aragonum et cetera, attendentes quod pro parte universitatum civitatis et villarum regni Valentie fuit expositum coram nobis quod ex eo quia pridem aliqui nobiles et milites ac generosi dicti regni nobis cum instantia supplicarunt ut eis ac eorum hominibus ad forum Aragonum populatis deberemus dictum forum facere observari nec eosmitteremus contra forum predictum in aliquo agravari, et quare retroactis temporibus nonnullis nobilibus et militibus ac generosis de premissis concessimus cartas nostras hesitant ne ex dictis concessionibus ^{328v} tam per nos quam predecessores nostros

factis vel aliis si quas in generali vel speciali super eodem, deinceps nos facere contingeret iuri quod habere intendunt tam in possessione quam proprietate ut forus Valentie et non alius in dictis civitate et regno debeat observari preiudicium aliquod generetur; et propterea a nobis suppliciter fuerit postulatum ut super conservando dictis universitatibus iure predicto dignaremur de iuris remedio providere, idcirco, predicta supplicatione ut rationi consona benigne admissa, per nos et nostros cum presenti carta nostra perpetuo valitura volumus ac universitatibus predictis concedimus quod per concessionem aliquam a nobis vel nostris in generali vel speciali super premissis obtentas vel a nobis imposterum obtinendas nullum iuri dictarum universitatum circa premissum forum Valentie quantum ad possessionem vel proprietatem preiudicium inferatur, immo illud intactum remaneat et illesum.

In cuius rei testimonium presentem cartam fieri nostrique sigilli appenditii munimine iussimus roborari.

Data Valentie, kalendis madii anno Domini .M^o.CCC^o.XX°. primo.

(.XXIII.) Iacobus et cetera, fidelibus suis, baiulo regni Valentie generali ac procuratori fisci nostri vel aliis quibuscumque substitutis ab eo seu deputatis ad iura nostra fiscalia exigenda in dicto regno, presentibus et qui pro tempore fuerint, et cetera.

Cum pro parte universitatum civitatis Valentie et villarum regni eiusdem fuerit nunc nobis expositum quod vos plerumque auctoritate dicti ^{329r} fiscalis officii intromittitis vos de pluribus et diversis negotiis sive causis que ad vestrum non spectant officium fiscalie, ex quibus tam cives quam habitatores dictarum civitatis et villarum multipliciter agravantur, idcirco, ad humilem supplicationem pro parte eorum nobis factam, vobis dicimus et mandamus quatenus de aliquibus negotiis sive factis vos intromittere non curetis, nisi pro illis penis sive caloniis super quibus aliquis per procuratorem dicti regni vel gerentem vices aut locum tenentes ipsius vel per iustitias civitatis et villarum predictarum aut alios officiales nostros quoscumque fuerit sententialiter condemnatus possitis tamen omnia iura nobis adiudicata exigere et etiam ea omnia que nobis principaliter pertineant vel debeant pertinere.

Datum Valentie, kalendis madii anno Domini .M^o.CCC^o.XX°. primo.

ELS TRACTAMENTS DE VALÈNCIA-BARCELONA DE 1323-1324 I LES CORTS DE VALÈNCIA DE 1325

18.1

1323, c. novembre. València.

El Consell de la ciutat de València ofereix una ajuda econòmica a Jaume II a través del seu fill, l'infant Pere, comte de Ribagorça, per a la conquesta de Sardenya que du a terme l'infant Alfons, a condició que hi atorgue dènou capítols on demanen que celebre Corts valencianes en la Pasqua següent, 15 d'abril de 1324, i a partir de llavors cada tres anys per la festa de l'Epifania, el 6 de gener, per a complir el privilegi que n'estableix la celebració triennial; que el rei no faça comissions a jutges de la seua cort de causes que són jurisdicció del justícia de València; que el rei no ordene res als justícies i jutges que vaja contra furs o privilegis; que el rei no atorgue cartes de guiatge amb penes majors que les establides pels Furs de València; que el rei revoque les cartes d'allongament de deutes atorgades i no n'atorgue de noves mentre dure l'ajuda; que el rei revoque la carta per la qual faculta els oficials del regne de València a castigar les injúries fetes en les corts judicials amb penes majors que les establides als Furs; que el rei confirme l'establiment municipal segons el qual els jurats poden repenyorar béns a aquells que penyoren injustament els habitants de la ciutat a causa dels emprius; que la lleuda de Tortosa siga pagada exclusivament amb moneda reial, que és la corrible en aquella ciutat, segons estableix l'ordenació d'aquesta lleuda; que el rei ordene que siga observat el privilegi de Pere el Gran segons el qual els canvistes, per a tindre tapit, han d'assegurar tot allò que els és comanat i no només 1.000 marcs d'argent, atés que les recents fallides de canvistes han afectat molta gent; que el rei permeta la treta de blat de Tortosa i de la terra dellà Xixona del regne de València per a dur-lo a la ciutat de València i fer front a la carestia; que no es permeta la treta de blats de cap lloc del regne de València si no és per a la mateixa ciutat; que el rei faculte la ciutat a prendre els vaixells que incomplisquen la prohibició de treta de blats del regne; que el guàrdia del vi de la ciutat siga remogut, per corrupte i insuficient, i a partir de llavors hi siga escollit un veí per part dels jurats i prohoms; que el rei anul·le la divisió del justícia en plets civils i criminals i que a partir de llavors n'hi haja només un per a tots els casos, amb un subjustícia que tinga competències per a les causes de fins a 50 sous; que la tria de sis jurats anuals siga cancel·lada i es torne a la xifra de quatre; que el rei nomene un jutge del regne de València perquè acompanye el jurista aragonés Domenge de Tarba, delegat per a conèixer sobre la causa que mantenen les ciutats de València i Terol per un assut que els de Terol volen construir sobre el Túria, o que paralitze l'obra fins que el rei hi vaja i ho conega en persona; que el rei mane al noble Ramon Folch de Cardona que restituísca els béns presos per lleuda de Tamarit a uns veïns de València que tornaven de Perpinyà amb draps i altres coses, atés que no passaven per la jurisdicció de Tamarit, sinó per Reus i Vila-redona; que el rei obligue el canvista Pere Ceriol, que s'ha declarat en fallida, amb els seus béns i fiançadors, a tornar els 12.000 sous poc més o menys que deu a veïns de la ciutat de València pels préstecs fets a l'infant Alfons per a la conquesta de Sardenya.

ACA, Reial Cancelleria, Cartes reials, Legislació, Lligall 8, 20, ff. 1r-7v.

Senyor, cert e clar és a vós que la ciutat de València és francha e exempta de quèsties, exaccions e aemprius, per qualque nom sien appellats, ab privilegi.

És cert encara, senyor, que la dita ciutat és estada e és molt endeutada e encarregada per los dons, ajudes e serviis gracioses a vós, senyor, feits de pochys ayns a ençà, qui munten a suma de .D.CCC. mil sous.

Senyor, encara la ciutat de present és endeutada de .C.L. mil sous e plus per diverses messions que ha feites e per la pèrdua del forment que ha assegurats, per los quals de present ha a fer talla e quèstia, et per la gran necessitat en què és posada, ha aüts a vendre de present del censal qui avia per .XXV. mil sous.

Senyor, encara la ciutat ha sostenguts greus dayns per plujes e per diluvis d'aygües que derrocaren molts alberchs e los pons de la ciutat, e conssumaren lurs rendes, axí com de vi, fruytes e altres béns.

Encara ha sostenguts grans dampnatges en la mar per nauffragis e per cossaris e males gens, et de present sostenga carestia de blats e messió per la ajuda atorgada a vós, senyor, e al senyor inffant n'Amfós dels .CCC.L. mil sous per lo viatge de Cerdunya, la qual ajuda ha a durar encara un ayn e plus.

Encara, senyor, ha sostenguts e sosté grans dampnatges per los molts e diverses allongaments per vós, senyor, atorgats e feits, et per lo abatiment dels cambiadors de la ciutat.

Encara, senyor, que no's pot ajudar de les rendes que ha per ço com no gosen navegar per temor de corssaris, qui's fan amichs e són enemichs, e per temor d'altres enemichs.

Per les quals coses, senyor, e per altres que evidentment poria mostrar, la ciutat és tant oppressa, encarregada e esmesa que a penes pot aspirar ni sostenir elexa.

Emperò, senyor, la ciutat, esguardan la necessitat que vós, senyor, exposats e lo senyor inffant don Pedro, comte de Ribagorça, de part vostra ha exposat e demostrat a nós per los affers de Cerdunya, cobeegan que'l negoci per vós, senyor, e per lo dit senyor inffant n'Amfós començat venga a aquella fi e terme que vós, senyor, e la ciutat desigam, volén seguir les vestígies que ha seguides al<s> vostres predecessors e a vós, senyor, no esguardan a les dites grans pressures e necessitats en les quals és posada per les rahons damunt dites, senyor, la universitat de la dita ciutat, graciosament, vos offer la ajuda segons que dejús per capítols és ordenada, sens lesió, emperò, de sos privilegis, franquees e libertats, et retengut e protestat que aquells li romanguen salvus e en lur plena força e valor, segons tenor e continència d'aquells, et que d'açò, senyor, li sia feita carta axí com mills porà ésser dictada e feyta. E sots aytal, emperò, condició, si vós, senyor, li atorgats complidament los capítols següents, segons tenor e continència d'aquells, com sien de justícia e de rahó e a bon stament de la ciutat e del regne, et los capítols e ordenació de la ajuda inffrasegüents; en altra manera, senyor, la present offerta de la ajuda sia haüda per no feyta:

.I. Primerament, com vós, senyor, ab privilegi vostre, ajats atorgat que per bon stament de la ciutat e del regne de València de .III. en .III. ayns farets Cort General en la ciutat ho en lo regne, segons que en lo dit privilegi és contengut, e, senyor, alcunes de vegades vos sia estat suplicat e request per part de la dita ciutat que la dita Cort deguésets fer e celebrar, per tranquil·litat e bon estament de la

ciutat e del regne e per conservació de justícia, et açò, salvant la vostra altea, no ajen de vós, senyor, pogut obtenir, per ço, supliquen e demanen que·ls observets lo dit privilegi, \emperò, com lo temps ordonat en lo dit privilegi,/ ço és a saber, en la festa de Epiphania instant, sia tant a prop que vós, senyor, la dita Cort en la dita festa no poria ésser celebrada, supliquen e demanen, però, que la dita Cort tengats e façats en la festa de Pascua de la Resurrecció de Nostre Senyor primera vinent, et enaprés segons la forma e continència del dit privilegi. Et que açò, senyor, jurets attendre e complir.

.II. Ítem, com segons fur de València e encara privilegis del senyor rey en Pere, tots los pleits principals, axí civils com criminals, dejen ésser oïts, diffinits e determenats per lo justícia ab consell dels jurats e dels prohòmens consellers, los quals furs e privilegis vós, senyor, avets confèrmats e jurats, et senyor, salvant la vostra real magestat, moltes de vegades vós siats plevit dels dits furs e privilegis, axí, senyor, que avets treits molts e diverses pleits principals de poder e conexença del justícia, faén comissions d'aquells a juges de la vostra cort e a altres, les quals coses, salvant la vostra altea, són en perjudici dels dits furs e privilegis e en grans dampnatges dels litigants, et especialment de les parts demanades, axí de messions de scriptures com de salaris de jutges, per tal com lo justícia dona los juhís e sentències franchament, per ço, senyor, en conservació dels dits furs e privilegis, supliquen e demanen que vós, senyor, revoquets ab carta vostra les comissions que feytes avets dels dits pleits principals, d'aquells, emperò, qui encara són pendents, et que aquells sien tornats en poder e conexença del justícia, et que d'aquí avant, senyor, semblants comissions no façats. Et si esdevenia comissió o comissions e manaven de la vostra cort dels pleits principals, que la ||^{2v} part demanada no sia tenguda de respondre ne enantar devant lo jutge empetrat, et si lo dit jutge, per auctoritat de la comissió, algun enantament fahia, que no aja alcuna fermetat, força ne valor. Et, no contrastant la dita comissió, lo dit justícia pusca conéxer del dit pleit principal segons furs e privilegis, emperò, si lo justícia serà sospitós a alcuna de les parts, que li sia acompanyat un prohòme de la ciutat que no sia sospitós per los jurats de la ciutat, qui són persones comunes.

.III. Ítem, com en fur de València sia contengut que si alguns empetraran cartes de vós, senyor, contra furs, que aytals cartes no sien obeïdes per los jutges, et per lo dit fur vós, senyor, spressament fets manament als jutges que aquelles no obeesquen, et, senyor, los justícies e jutges alcunes de vegades, per temor de reprehensió vostra, obeesquen aquelles, per ço, supliquen e demanen per conservació del dit fur que d'aquí a avant, senyor, no atorquets carta ho cartes contra furs o privilegis. Et si empetrades seran, que·l justícia e jutges aquelles no obeesquen pus que atroben consell de jurats e de consellers aquelles cartes ésser empetrades contra furs e privilegis, axí que, per aquesta rahó, los justícies e jutges no puxen ésser demanats per vós, senyor, ne per alcuna altra persona.

||^{3r} .III. Ítem, com segons Déu e justícia, tots los sotsmeses vostres degen ésser en igual guarda e protecció de vós, senyor, les penes dels delinqüents sien ja ordenades, limitades e establides per furs de València, et per vós, senyor, salvant la vostra excel·lència e senyoria, contra igual protecció e contra furs, sien stades atorgades moltes cartes de special guiatge en les quals són imposades e contengudes molt majors penes que en furs de València no són stablides o ordenades, supliquen e demanen per ço, per conservació de furs e de privilegis, que les dites cartes de guiatge o protecció sien revocades, et que d'aquí a avant no atorguets a alcú o a alguns carta o cartes de guiatge special. Et si algunes ne seran atorgades, que no obtenguen alguna fermetat o valor, axí que per aquelles no puxen ésser demanades o levades les penes per alcú en nenguna manera.

.V. Ítem, com en fur de València sia contengut que vós, senyor, salvant la vostra altea, en certs cases no podets o devets fer gràcia de allongaments a alcú o a alguns, sia encara contengut que si vós, senyor, allongats alcú, que'l devets allongar per justa, e necessària e evident rahó, et vós, senyor, salvant la vostra excel·lència, contra la forma e tenor dels dits furs, ajats atorgades moltes e diversses cartes a diversses perssones de allongaments e a molt gran temps, per la qual cosa, senyor, los habitants en la dita ciutat han soffert e soffren grans dampnatges, per ço, senyor, supliquen e demanen que les dites cartes sien revocades et que d'aquí a avant contra los dits furs carta ho cartes d'allongament no sien atorgades a alcú, et si atorgades seran, que'l justícia o altre jutge no sia tengut de fer observar aquelles, et que per aquesta ||^{3v} rahó lo justícia o altre jutge no pusca ésser demanat o covengut per alcú en alcuna manera. Et que en los cases que vós, senyor, per fur podets atorgar cartes d'allongament, supliquen a la vostra alta senyoria que vullats sobressehir e cessar de atorgar les dites cartes per lo temps qui la ajuda faedora durarà, car en altra manera, senyor, les gents bonament no porien soffrir de pagar la ajuda ne vós, senyor, aquella tan ivaçosament e covinentment haver.

.VI. Ítem, com segons furs de València sia provehüt e ordenat en qual manera deja ésser procehüt contra los delinqüents, e encara en quals penes dejen ésser punits, et vós, senyor, salvant la vostra alta senyoria, contra la forma dels dits furs ab carta vostra ajats manat als oficials vostres de la dita ciutat e regne que si injúries se diran o's faran en les corts en lur presència, que'ls dits oficials, per aquelles, pusquen condempnar e punir los delinqüens sumàriament sens orde judiciari, et los dits oficials, salvant la vostra excel·lència e honor d'aquells, per auctoritat de la dita carta, husan contra furs, imposen multes e comdempnen aquells a lur arbitri en molt majors penes que en furs de València no són ordenades o contengudes, per ço, senyor, per conservació de furs e de privilegis, supliquen e demanen que la dita carta quant al dit cas sia revocada, et que d'aquí a avant hi sia enantat segons furs, e que les sentències que per auctoritat de la dita carta són donades sien revocades, aquelles, emperò, que no són menades a exsecució.

¶^{4r} .VII. Ítem, com per privilegi del senyor rey en Pere, sia atorgat que la ciutat pusca fer stabliments e ordenaments, per auctoritat del qual privilegi la ciutat ha ordenat e stablit que si alcun rich hom, o religiós, o cavaller o altra perssona, sens fadiga de dret, penyorarà ho penyorar farà alcun vehí de la ciutat per los aemprius atorgats a la dita ciutat per furs e privilegis, que encontinent, aquell penyorador e béns d'aquell sia reepenyorat per los jurats de la ciutat per la cosa penyorada e per les messions, dans e interés, axí que feyta la reepenyora, no sia tornada tro primerament los sia restituída la cosa penyorada ab les messions e interesse, del qual stabliment la ciutat ha usat per lonch de temps e d'aquell usa de present, per ço, supliquen que vós, senyor, ab carta vostra los conffirmets lo dit stabliment, enaxí que si alcun official vostre de les dites coses no's pusca entrametre ne conéxer en contrari del dit stabliment.

.VIII. Ítem, com en lo privilegi o carta de la ordenació de la leuda de Tortosa sia contengut que a la moneda currible a pa e a vi en Tortosa sia pagada leuda, et com en Tortosa córrega moneda real a pa e a vi, per ço, supliquen e demanen que a la dita moneda real tant solament sia pagada leuda aquella que pagar deuen los vehíns de la ciutat, e no en alcuna altra manera.

.IX. Ítem, com segons privilegi del senyor rey en Pere sia provehít e ordenat que·ls cambiadors ¶^{4v} aseguren covinentment en poder de la cort, ço és saber, per tot ço que aquells reebbran o a ells serà comanat, e diran per altre per alguna rahó que tot allò satisfaran, et enaprés vós, senyor, provehíts ab carta vostra que·ls cambiadors qui tenrien tapit assegurassen tan solament per mil marches d'argent, et, senyor, de pochys ayns a ençà se sien abatuts diversses cambiadors en la dita ciutat de grans quantitats de peccúnia, molt sobrepujants la segurtat dels dits mil marches d'argent, per la qual cosa se són ensseguits grans dampnatges, axí que moltes perssones ne són desfeytes o quasi, per ço, supliquen e demanen que a vós, senyor, plàcia que la forma del dit privilegi sia servada, enaxí que la fermança o fermances, quant és a les obligacions civils, se obliguen axí com a principals, e en la dita forma la justícia reeba les fermances. Et aquells qui la dita caució o segurtat no poran fer ho donar, que stien sens tapit, servada la dita vostra provisió en la qual és contengut que cascun ayn lo justícia faça preconitzar públicament per la dita ciutat que aquells cambiadors qui \no/ tenen tapit no han assegurat.

.X. Ítem, com la ciutat en los ayns aprop passats aja assegurades diversses navades de forment per carestia de blat, que era per la mirva de blat que en lo regne avia per ocasió de les treites que vós, senyor, atorgatz e donatz, et, senyor, semblantment de present aja mirva e carestia de blats en lo dit regne, per ocasió de moltes e diverses treytes per vós, senyor, atorgades, supliquen e demanen, per ço, que vós, senyor, vullats que del dit regne blat alcú no sia treyt per mar ne per terra, et que vullats revocar les gràcies que atorgades havets, la qual inhibició

dur per lo temps que la ajuda present durarà. Et açò supliquen per bon estament de la ciutat e regne e per tal que les gens pusquen mils sofferir e portar la ajuda. Et que açò curets tenir e servir.

||^{5r} .XI. Ítem, com en la ciutat e regne de València aja mirva e carestia de blat, per ço supliquen e demanen que vós, senyor, atorguets que blat pusca ésser treit de Tortosa e de la terra de Sexona a enllà, que és en partida del dit regne, e portat a la dita ciutat sens tot enbargament e reemçó de treyta.

.XII. Ítem, que vós, senyor, per bon stament de la ciutat e del regne de València, no atorguets ne donets licència, poder o auctoritat a alcuna persona, de qualque condició o estament sia o serà, que pusca donar ho atorgar licència de trer o carregar alcun blat en nengun port o plaja del dit regne per portar a qualsevol parts, sinó tant solament a la dita ciutat, et que açò, senyor, jurets tenir e servir.

.XIII. Ítem, que per conservació del dit capítol sia per vós, senyor, atorgada licència a la ciutat que si alcú ho alguns assajaven de trer de la ciutat o de son terme o del regne d'aquella blat alcú per portar o fer portar fora lo dit regne, que·ls jurats e Consell de la ciutat, sens licència del batle general del dit regne e de qualsevol altra perssona, pusquen armar quinysevol vexell ho vexells per pendre los contrafahents e lo vexell o vexells en què lo dit blat seria carregat, et, treyt primerament d'aquells lo dit blat, pusquen lo vexell o vexells esfondrar o cremar, o aquell o aquells vexells retenir, et que lo blat en aytal manera carregat e pres pusca ésser venut per los jurats de la ciutat, et levades primerament les messions ||^{5v} feytes en lo dit armament, ço que sobraria del dit blat fos axí partit, que vós, senyor, ne aguéssets la meytat e lo comú de la ciutat l'altra meytat, et que açò mateix fos feyt del preu del vexell o vexells en lo qual lo dit blat seria carregat, si aquell vexell retengut seria. Et si naffres o morts eren feytes per la armada de la ciutat en les perssones que atrobades serien en los dits vexells armats, no fossen demanats ne encorreguessen pena alcuna, ans si los rebel·les donaven dan a les perssones que serien en los vexells armats per la ciutat ne als dits vexells, que pusquen ésser demanats e punits civilment o criminal.

.XIII. Ítem, com la guàrdia per vós, senyor, ordenat a la guarda del vi en la dita ciutat sia perssona corrupte e insufficién, per la qual cosa se'n segueix gran dampnatge a la ciutat e a vós, senyor, no alcun proffit, per ço, supliquen que·l dit guàrdia ne sia remogut, et que vós, senyor, vullats que d'aquí a avant lo guàrdia del vi sia elet e posat per los jurats e prohòmens de la ciutat, ço és, un prohom vehín de la ciutat, e que les calònies sien partides en aytal manera: lo terç a vós, senyor, lo terç al comú de la ciutat e l'altre terç a l'acusador si altre acusador serà, e no lo dit guàrdia, deduyt, emperò, e relevat lo salari del guàrdia. E d'açò se'n seguirà utilitat a vós, senyor, e a la ciutat.

.XV. Ítem, com vós, senyor, a supplicació de la ciutat, ajats provehüt e ordenat que dos justícies ¶^{6r} fossen en la ciutat, ço és saber, la un en los crims e l'altre en los civils, e remoguéis lo subjustícia de .XXX. sous, axí, emperò, que'l justícia civil pusqués conéixer e determenar les qüestions sumàriament tro en sentència de .L. sous, tota appel·lació remoguda, senyor, aüt sgart al temps passat, no entenem que per los dits dos justícies ne sia ensseguit lo proffit qui vós, senyor, e la ciutat, ladonchs presumiéts que se'n seguiria, per ço, senyor, supliquen que us plàcia e vullats, per bon estament de la ciutat, que'l justícia civil ne sia remogut e que'l justícia qui serà en la ciutat conega dels pleits civils e criminals, segons que fahia ans de la dita ordenació, enaxí, emperò, que cascun ayn en lo dia e forma que'l dit justícia serà elet e creat, sia elet e creat un prohóm de la ciutat qui sia subjustícia, lo qual conega e determén les qüestions e demandes tro en suma de .L. sous en la forma que'l dit justícia civil fahia e és ordenat. E que'l justícia aja per salari .IIe. mil sous, e lo assessor .M^a.D. sous e lo subjustícia .D.C. sous, et que'l dit assessor sia tengut de donar consell al subjustícia franchament en les coses <que> per l'offici necessari l'aurà.

.XVI. Ítem, que la elecció dels .VI. jurats sia revocada e tornada a la elecció dels .III. jurats, ço és, en la festa de Cinquagèsima primera vinent, e ladonchs sia feyta elecció de .III. jurats e d'aquí a avant segons que era acostumat ans de la provisió dels .VI. jurats.

.XVII. Ítem, com la universsitat de Terol, en gran dan e perjudici de la ciutat e del territori d'aquella, ¶^{6v} s'esforç a construir en lo riu de Godalaviar un açut o represa, e sobre la qüestió que enfre la dita ciutat e universitat és per la dita obra, vós, senyor, ajats delegat jutge en Domenge de Tarba, savi en dret, lo qual és d'Aragó, supliquen per ço, que un savi de regne de València hi sia per vós, senyor, delegat, lo qual sia ensemps ab aquell a la cognició de la dita qüestió, ho que vós, senyor, manets ab carta vostra a la dita universsitat que sobreesca d'obrar en lo dit açut tro vós, senyor, siats en aquelles partides e vejats la dita obra e qüestió, cor segons que avem entés, lo nostre senyor Déus volent, vós, senyor, en breu serets en Aragó, et adonchs, vista per vós, senyor, la dita obra e enteses les rahons e deffension de les parts, provehüríets en aquella manera que la vostra senyoria conexerà ésser faedor, et esquivants perills e messions a les parts.

.XVIII. Ítem, com companya de cavall e de peu del noble en Ramon Folch, de poch de temps a ençà, violentament e per força, en públich camí aja penyorat alguns vehïns de la ciutat vidents de les parts de Perpenyà ab draps e altres coses lurs passants per Reus e per Vila-redona o per lur terme, los quals lochs són fora lo terme de Tamarit, les quals penyores feren per leuda del dit loch de Tamarit, la qual cosa, salvant la real magestat e honor del dit noble, és contra dret e rahó en ço que'l dit noble o hom per ell s'esforç que leuda sia pagada per los vehïns de la ciutat, axí com si passassen per Tamarit o dins juridicció d'aquell, per ço, supliquen

que vós, senyor, manets al dit noble, al batle e als leuders de Tamarit que d'aquí a avant les dites coses o semblants no facen, et si penyores ¶^{7r} alcunes per la dita rahó tenen de vehins de la ciutat que aquelles encontinent reden e restituesquen a aquells ensemps ab les messions, dans e interesse que han sostenguts.

.XIX. Ítem, com per provisió e manament del molt alt senyor inffant n'Amffós, la quantitat del préstech a ell feit per la ciutat e viles del regne per lo viatge de Cerdenya manàs ésser deposada en la taula d'en P(ere) Ciriol, adonchs cambiador, et lo dit senyor inffant ordenà e provehís ab carta pública per ell jurada que la peccúnia que hixiria de la ajuda fos posada en la dita taula et que'l dit en P(ere) Ciriol feés dites e fermàs cartes públiques als prestans de les quantitats que avien prestades en lo dit préstech, enaxí que paguàs a aquells de la peccúnia que hixiria de la ajuda, ço és saber, de .III. en .III. meses, segons que per sou et libra ne provendria, et lo dit senyor inffant, prometens que en defalliment del dit en P(ere) Ciriol compliria les dites coses, obligà sos béns segons que en la dita carta és contengut, et per la dita rahó lo dit en P(ere) Ciriol deja .XIX. mil .C.XXXV. sous, dels quals pertanyen a la ciutat per lo dit préstech .XII. mil sous poch més o meyns, et los romanents són deguts a les dites viles per lo dit préstech, et lo dit en P(ere) Ciriol se sia abatut e no aja feyta la paga que per la dita provisió era faedora, perquè los prestans són dampnificats. Supliquen per ço, que vós, senyor, manets ab carta vostra al justícia de la ciutat que constrenga lo dit en P(ere) Ciriol e los béns d'aquell e les fermances per aquell donades a pagar la dita quantitat als vehins de la dita ciutat, e açò faça breument e sumària e sens figura de juhí. En altra manera, lo dit senyor inffant ho auria a complir segons que ha promés e jurat e en la dita carta és contengut. Emperò, si dels ¶^{7v} béns del dit en P(ere) Ciriol e de les fermances per ell donades, la dita quantitat no podia ésser haüda, que d'açò que'n romadrà tot o partida, la ciutat pusca fer compensació ab vós, senyor, e ab lo dit senyor inffant e reebre de la quantitat que roman de la dita ajuda que de present se cull en la dita ciutat o de la peccúnia de la ajuda novellament faedora.

18.2

1323, c. novembre. València.

L'infant Pere respon als dènou capítols demanats pel Consell municipal de València com a condició per a oferir una ajuda durant dos anys per a la conquesta de Sardenya.

ACA, Reial Cancelleria, Cartes reials, Legislació, Lligall 8, 21, ff. 1r-3r.

Al primer capítol respon lo senyor infant que supplicarà al senyor rey que satisfaga al dit capítol, segons que és demanat quant és el tenir de la Cort, mas del temps que [... ..] par al senyor infant que aquell temps no és covinent per rahó dels afers de

Sardenya, los quals en aquell temps haurà a entendre lo senyor rey [... ..] [*Omnium*] *Sanctorum* o abans [se] porà celebrar la dita Cort.

[Al segon capítol respon lo] senyor infant que altres vegades és estat demanat aquest capítol [... ..] que a açò ell no és restret per fur ne per privilegis, ans en Aragó [... ..] privilegis e libertats, ciutats e viles que tots los plets principals se determen[en per los] ordinaris, [que] lo senyor rey ne fa comissions tota \hora/ que a ell és ben vist faedor e semblantment n'è usat e n'usa en aquest regne, per ço com entén e és cert que és bé comú e a manteniment de justícia. Emperò, suplicarà que sobrese[esca] [...] comissions tro a la Cort, en la qual sia provist sobre lo dit capítol.

Al terç capítol respon lo senyor infant que suplicarà al senyor rey que faça observar lo fur qui parla de la rahó contenguda en lo dit capítol e qui proveheix complidament a açò que és demanat en lo dit capítol.

Al quart capítol respon lo senyor infant que suplicarà al senyor rey que revoch tots los guiatges que han fets tro al dia de vuy, ell e lo senyor infant do Alfonso, e que sobreseesque que no'n faça negú tro a la Cort, en la qual el senyor rey hi proveesque sobre lo dit capítol.

Al .v. capítol respon lo senyor infant que no és enteniment del senyor rey haver atorgades cartes d'allongaments contra fur, mas, segons fur i diu, que les cartes que'l senyor rey ha atorgades de [al]longaments, ha atorgades e entén haver atorgades segons fur de València ^{1v} [...] en rúbrica «De pagues, com deuen ésser feytes», lo capítol [... ..] devem e podem atorgar aquells allongaments de la paga dels diners si justa e [necessària] e evident rahó serà, e axí lo senyor rey [...] los allongaments que ha feyts [... ..] la forma del dit fur, que assats apar que'ls allongaments que ha feyts a aquells [...] Sardenya [ha] feyts per justa e necessària e evident rahó. Emperò, si lo senyor rey [h]a feyts allongaments contra fur e privilegis suplicarà [... ..] senyor infant que'ls revoch. [E encara su]plicarà al senyor rey que dins lo [... ..] abstenga de fer allongaments, si donchs no era per rahó del [... ..] e, aquells que faça, que'ls faça segons fur e privilegis.

Al .vi. capítol respon lo senyor infant que la provisió contenguda en lo dit capítol fo [... ..] acordadament per lo senyor rey e per bones e evidents rahons e [...] presumir que u feu rahanablement e per bé de justícia, però suplicarà al senyor rey que man sobreseer \e cessar/ que no usen los officials del manament feyt per lo senyor rey sobre açò tro a la Cort, per tal com la ciutat entén que la carta feyta sobre'l dit manament fo feta contra fur, e sobreseesquen en les sentències d'aquén donades tro a la dita Cort, enaxí que no sien manades a exequió.

Al .VII. capítol respon lo senyor inffant que aquest capítol tocha a molts del regne e no's poria ne's pot rahanablement desembargar sens aquells a qui tocha e per Cort, mas lo senyor infant suplicarà al senyor rey que proveesque sobre lo dit capítol segons justícia.

Al .VIII. capítol respon lo senyor infant que per honor de la ciutat suplicarà al senyor rey que y faça gràcia per honor \d'ell/ o justícia favorable.

||^{2r} [Al] .IX. capí[tol respon lo senyor] infant [que] ell suplicarà al senyor rey d'açò que en el dit [capítol és] contengut [... ...] que és demanat.

Al .X. capítol respon lo senyor infant que suplicarà al senyor rey que pr[...] [...] contenguda en lo dit capítol a bé e a profit del regne.

[Al] .XIe. capítol respon] lo senyor infant semblantment.

[Al] .XII. [capítol respon lo] senyor inffant que suplicarà al senyor rey que no do licència d'aquí a avant [...] de trer blat segons lo dit capítol, salv a la ciutat e als altres lochs del regne.

Al .XIII. capítol respon lo senyor infant que li plau que'l senyor rey hi proveesque.

Al .XIII. capítol respon lo senyor infant que ell suplicarà al senyor rey que les coses contengudes en lo dit capítol se facen, salv que de les penes haja lo senyor rey la meytat e l'altre meytat haja entre la ciutat e l'acusador per eguals parts. E aquell qui tindrà l'ofici sie tengut de retre compte de les dites penes al batle general e als jurats de la ciutat.

Al .XV^{en}. capítol respon lo senyor infant que dels mudaments dels officis suplicarà al senyor rey. Quant és del salari dels oficials contengut en lo dit capítol [...] lo senyor rey que los atorga, lo justícia en lo civil hi cresqué del seu major salari, e no sembla al senyor infant que ara hi degués més créxer del seu, mas bé suplicarà al senyor rey que ço que vuy hi dona hi do e sia partit entre'ls dits oficials.

||^{2v} [Al] .X]VI. capítol respon lo senyor infant que suplicarà al [senyor rey] [...] axí [...] [dema]nat.

[Al] .XVII. capítol respon lo se]nyor infant que bé'n saben ells que quant al jutge el [...] a açò contrastant fur d'Aragó [...] farà [...] ben en lo dit fet per honor de [...] aquellas partides.

Al .XVIII. capítol respon lo senyor infant que ell té lo dit capítol [...] aquest e que y farà aquellas cartes de justícia que necessàrias hi sien, e si mester serà, suplicarà al senyor rey que y do remey.

Al .XIX. capítol respon lo senyor infant que ell farà ab carta sua manament al justícia que costrenga en P(ere) Ciriol e les fermances per ell donades e lurs béns a fer paga de la dita quantitat sumàriament, e si no basten lurs béns, que y farà fer compliment segons la carta del senyor infant n'Amfós.

||^{3r} Als capítols ordenats e offerts sobre lo [fet] de la ajuda la qual la ciutat entén a fer al senyor rey per lo viatge de Sardenya, diu lo senyor inffant que, jasia que la dita ajuda sia bona e qui serà pla[sent al] senyor rey, emperò, que li seria semblant que, axí com la ciutat de València ha tots temps acostumat de fer grans ajudes al senyor rey en sos negocis e majors que negunes de les ciutats que'l senyor rey haja, que'ls plàcia ara de fer semblant ajuda que les altres ciutats de Cathalunya han feta al senyor rey per aquests affers, car ço que éls han excep[tat en] los capítols lurs de la dita ajuda munta fort poch a cascun singular, e serà bona cosa e que muntarà a covinent quantitat al senyor rey e als dits affers.

Encara, prega lo senyor inffant que tempren e adoben les messions que han ordonades [... ...] cuyleta? en la forma que la ciutat de Barcelona ha feta, car par que aytans cullidors hi dejen bastar e complir com a la ciutat de Barcelona, e a ells deu plaer que con menys messions se'n poran fer <e> se'n facen, sabén la gran necessitat qui és en los affers de Sardenya.

Encara, prega lo senyor inffant que les messions que'ls missatgers de la ciutat faran per anar al senyor rey no sien levades d'aquesta ajuda, car les ciutats e les viles de Cathalunya, que per aquests affers han estat ab lo senyor rey més de .III. meses, no u han levat de la ajuda que fan, ans ho han pagat de ço del lur.

18.3

1323, c. novembre. València.

El Consell municipal de València replica a les respostes fetes per l'infant Pere sobre els capítols que han proposat a Jaume II com a condició per a oferir una ajuda durant dos anys per a la conquesta de Sardenya.

ACA, Reial Cancelleria, Cartes reials, Legislació, Lligall 8, 21, f. 3r.

Ultima responsio domino infanti facta per consilium civitatis Valentie est que sequitur.

Senyor, lo Conseyl de la ciutat ha regonegudes les respostes per vós feytes als dits capítols e entén que, en tant quant en vós és, vós, senyor, satisfets graciosament a major partida dels dits capítols, de la qual cosa, senyor, lo dit Conseyl vos fa gràcies ab reverència e supplica que sia vostra mercé que us plàcia supplicar al senyor rey affectuosament segons que per vós, senyor, és offert en les dites vostres respostes.

Quant als altres capítols, senyor, los quals la ciutat demana e als quals vós, senyor, havets feytes respostes, a les quals lo Conseyll ha feytes alcunes replicacions sobre alguns tempraments e enadimens, los quals demana ésser feyts per lo senyor rey, supplica lo Conseyll que us plàcia supplicar affectuosament ab letra vostra al senyor rey que, per amor e per honor de vós, senyor, li plàcia atorgar los dits tempraments e enadiments graciosament. E açò, senyor, vos plàcia fer per honor de la ciutat, en tal manera que la ciutat conega e senta les vostres supplicacions a si ésser fructuosas.

Quant a la offera, senyor, de la ajuda, la ciutat trametrà sos missatgers al senyor rey ab los dits capítols e respostes, e tempraments e enadiments, e confia que lo senyor rey, per honor e amor de vós, senyor, e per vostres supplicacions, se haurà graciosament envers la ciutat, en tal manera que lo senyor rey haurà la ajuda ordenada, axí que'l senyor rey e vós, senyor, e la ciutat ne serets contents e pagats, e vós, senyor, ne serets haüt per bon missatger et intercessor.

18.4

1324, c. març. Barcelona.

Jaume II respon als capítols proposats pel Consell municipal de València, negociats prèviament amb l'infant Pere, com a condició per a oferir una ajuda durant dos anys per a la conquesta de Sardenya.

ACA, Reial Cancelleria, Cartes reials, Legislació, Capsa 8, Lligall 22, ff. 1r-2v.

Quant al primer capítol,³² atorgua lo senyor rey \e promet que de tot en tot,/ Déus volent, ell tendrà Cort a *Omnium Sanctorum* que ve en la ciutat de València o en altre loc del regne on al senyor rey plaurà. E en la dita Cort ordonarà³³ que de .I[II]. en .IIII. anys tendrà Cort als del regne de València, en la ciutat ho en altre loc del regne hon a ell plàcia.

Per gràcia de la ciutat, mellora lo senyor rey en sa resposta e atorgua que aquesta Cort que ha atorgada de tenir en la ciutat o \altre loc del regne a *Om[nium Sanctorum* que ve] tendrà [en] la ciutat./

Al segon capítol, respon lo senyor rey que a les dites coses no l'estrenyen furs ne privilegis, e axí no s'i estrenyaria, mas que de gràcia sobresiurà de fer les dites comissions tro a la primera Cort, segons que l'infant li supplicà.

Al terç capítol, respon lo senyor rey³⁴ que farà observar \bé e complidament/ lo fur qui parla de la rahó contenguda en lo capítol. \No y cal/ altra addició ne declaració, com lo dit fur hi bast.

¶ ³² Ratllat: *respon*. ¶ ³³ Ratllat: *a bé e a profit de la ciutat e del regne*. ¶ ³⁴ Ratllat: *que està en la resposta del infant*.

Al quart capítol, respon lo senyor rey que fur clarament li dona que ell sol e no altri puxa guiar, perquè ell no estrenyeria son poder ne revocaria los guiatges que fets ha, mas bé li plau que·ls guiatges fets per l'infant sien revocats, com lo fur digua que per altre no puxen ésser fets guiatges sinó per lo senyor rey. Plau-li encara que en los guiatges qui·s faran no sia posada certa pena pecuniària, mas que·s facen sots la pena del fur. \E encara/, per gràcia de la ciutat, s'abstendrà de fer \los dits/ guiatges tro a la dita Cort.

Melloran, enadex lo senyor rey que los seus guiatges ja fets sien sospeses tro a la primera Cort e atorgua axí que no n'enant hom en re per aquell tro a la primera Cort.

Al .V. capítol, respon lo senyor rey que li plau, que no farà allongament negú que sia contra els cases del fur, e si alcú \o alguns/ n'à atorgats \contra els dits cases,/ que li sia mostrat e ell reevocar-los ha. Atorgua encara que, durant lo temps del servey, ell s'abstendrà de fer allongaments de deutes que sien deguts als habitants de la ciutat, salvant a persones qui a servey [...] anassen en Cerdenya, e açò deuen sostenir per favor dels affers.

Melloran, enadex lo senyor rey que farà manament que sobre los allongaments que sien fets contra fur, si doncs fet no fo en favor del viatge, que no sien [...].

¶^{1v} Al .VI. capítol, respon lo senyor rey que li plau e atorgua que sia sobresehït entrò a la primera Cort, axí en l'ús de la dita provisió com en la execució de les condempnacions fetes per aquella, axí com per l'infant és estat supplicat.

Al .VII. capítol, respon lo senyor rey que les coses contengudes en lo capítol toquen a molts, e axí no y poria res determenar ne ordenar sinó appellats aquells e, oydes l[es ...] rahons, e encara dins lo regne, e axí en esta Cort qui ara·s deu celebrar lo senyor rey provehir-hi ha segons justícia, guardant tota vegada e volent lo dret de la ciutat.

Al .VIII.^{én} capítol, respon lo senyor rey que ell entén que la dita leuda se deja pagar segons la ordinació per ell feta en lo mudament de la moneda per moltes rahons qui fan per la part del senyor rey, emperò, no·ls falrà a justícia, ans és aparellat de assignar-hi jutge ho jutges bons e covinents qui·n determenen per dret.

Al .IX. capítol, respon lo senyor rey que li plau axí com és demanat.

Al .X.^{én} capítol, respon lo senyor rey que sia regonegut l'atorgament fet per ell a les³⁵ universitats de Cathalunya, et plau-li que·ls sia fet semblant, e promete·ls de tenir-ho segons ja ha promés a les dites universitats.

¶ ³⁵ Ratllat: *General*.

Al .XI. capítol, respon lo senyor rey que li plau.

||^{2r} Al .XII. capítol, respon lo senyor rey que ell no ha donat [... .. donar protecció [...] poder o auctoritat a alcuna persona de qualque condició sia o serà que, durant lo temps de la inhibició feta o [faedora] [...], pusca donar ho atorgar licència de tres ho carregar alcun blat o al[tres coses] vedades d'alcú port o plaja del dit regne de València per portar dins lo dit regne.

Al .XIII. capítol, respon lo senyor rey que u atorgua de aquella forma [que per] ell és estat atorgat en Cathalunya sobre semblant rahó, aytant com durarà lo temps del servey.

Al .XIII. capítol, respon lo senyor rey que li plau s[i] ha fetes coses perquè ell sia digne de perdre l'offici, que ell [que·l] perdés; en altra manera no seria rahó que·l perdés com li sia donat a vida. E plau al senyor rey que quantque aquest ho perda, o per la dita rahó o après, sa vida, que la ciutat li pos \per tots temps/. Axí emperò, que les calònies se partesquen en esta manera: que·l senyor rey n'aja la meytat e la ciutat l'altra meytat, e donen \de la lur meytat/ ço que's vulle a l'acusador, axí, emperò, que aquell qui posat hi serà do compte al batle del senyor rey e als jurats.

Al .XV. capítol, respon lo senyor rey e li plau sots la \quantitat del/ salari que vuy prenen los dits officials, e que aquell sia partit axí com bé vist serà al senyor rey.

||^{2v} [Al .XVI. capítol], respon lo senyor rey que li plau.

[Al .XVII. capítol], respon lo senyor rey que, segons que apar per la resposta feta [per l'in]fant, [...] dix que con seria a Terol per honor de la ciutat hi faria aquell bé [... ..], e creu lo senyor rey que n'haurà [...], emperò, res no y serà ordenat, lo senyor rey hi farà complir [... ..] ço que fer [...] segons justícia.

Al .XVIII. capítol, respon lo senyor rey que ell hi farà aquelles cartes de justícia que y són mester, e scrivén-ne a'n R(amon) Folc e farà tornar lo [f]et a degut [est]ament.

[Al .XIX.] capítol, respon lo senyor rey que li plau que sia fet manament al justícia de València que forç e costrengue lo dit P(ere) Ciriol e les fermances de pagar tot ço que·l dit P(ere) n'aja rebut. E el sobreplús, si res ne roman, que sia pagat de ço que [ro]man de la ajuda primera.

Les coses \damunt dites/ entén \[ésser]/ atorgades lo senyor rey, ells faent-li la ajuda segons lo[s] adobs que·l senyor rey ha fets en la \ordinació de la/ dita ajuda.

18.5

1324, març, 28. Barcelona.

Jaume II, a suplicació dels jurats i prohoms de la ciutat de València, promet celebrar Corts a la mateixa ciutat de València a partir de la festa de Tots Sants, 1 de novembre de 1324, i en concedeix carta als síndics municipals, Pere de Regués, jurista, i Domingo de Claramunt, notari.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 308, f. 260v.

Nos Iacobus, Dei gratia rex Aragonum, et cetera.

Cum pro parte iuratorum et proborum hominum civitatis Valentie fuerit nobis humiliter supplicatum quod ad tranquillitatem et bonum statum civitatis et regni Valentie ac conservationem iustitie deberemus per primum (...) possemus Curiam Generalem in civitate Valentie celebrare, idcirco eorum supplicationibus velut iustis et rationabilibus inclinati tenore presentis carte nostre concedimus et vobis Petro de Regeriis, iurisperito, et Dominico de Claromonte, notario, sindicis et procuratoribus civitatis predictae, bona fide promittimus quod dictam Curiam in festo Omnium Sanctorum primo venturo celebrabimus et tenebimus in dicta civitate Valentie, Domino annuente.

In cuius rei testimonium presentes vobis fieri iussimus nostro sigillo sigillatas.

Data Barchinone, quinto kalendas aprilis anno Domini .M^o.CCC^o.XX°. quarto.

18.6

1324, octubre, 24. Lleida.

Jaume II informa els jurats i prohoms de la ciutat de València que anirà al regne de València i celebrarà Corts quan acabe el Consell de prelats, nobles cavallers i procuradors de les ciutats d'Aragó, València i Catalunya, entre els quals es troben els de la capital valenciana, que han estat convocats a Lleida per sant Lluç, el 18 d'octubre de 1324, per tal de tractar sobre la mort del rei Sanç de Mallorca.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 308, f. 260v.

Iacobus et cetera, fidelibus suis iuratis et probis hominibus civitatis Valentie et cetera.

Significamus vobis quare cum nos, sicut scitis, intenderemus Curiam Generalem ad tranquillitatem et bonum statum civitatis et regni Valentie ac conservationem iustitie incolis dicti regni celebrare festo Omnium Sanctorum instante supervenit casus gravissimus nobis mortis illustris bene memorie Sanccii, regis Maioricarum, karissimi consanguinii nostri, quem nos cedimus audivissie, et quia negotium successionis regni Maioricarum et aliarum terrarum dicti quondam regis ex substitutionibus et alias intendimus nos et regnum nostrum plurimum tangere ne videremus regalia iura negligere, set ad ea conservanda opportunam diligentiam

adhibere, deliberato consilio, propter tam arduum negotium prelatos, nobiles, milites et procuratores civitatum regnorum Aragonum et Valentie ac Catalonie, inter quos vestros evocavimus ad civitatem Ilerde, quam propterea personaliter adiungere providimus evocandos ad proxime nunc preteritum festum beati Luche evangeliste, ut in prescripto tanto negotio possimus pleniori consilio utilius et salubrius providere, et hec autem causa est tam necessaria que non permisit nos, ut intendebamus, ad partes regni Valentie accedere dicto festo pro celebratione Generalis Curie supradicte. Premissa igitur ad vestram notitiam deducentes vobis significamus quod, expeditis que super premissis agenda sunt de presenti in dicta civitate Ilerde qua sumus, si predictum negotium utiliter permiserit quod de partibus Catalonie recedere valeamus ex tunc ad partes dicti reg[ni] V[a]lentie accedemus ibique cum erimus dictam generalem Curiam curabimus celebrare.

Data Ilerde, .IX°. kalendas novembris anno Domini .M^o.CCC^o.XX°. quarto.

18.7

1324, novembre, 10. Lleida.

Jaume II requereix que els bisbes de València, Tortosa i Albarrasí-Sogorb, els abats dels monestirs de Benifassà i Valldigna, el lloctinent del castellà d'Amposta, el capítol de la seu de València i el mestre de Montesa, fra Arnau de Soler, assistisquen a les Corts que ha proveït celebrar a la ciutat de València a partir del huité dia després de la festa de l'Epifania, 14 de gener de 1325. També ho ordena a l'infant Pere, comte de Ribagorça, a l'infant Ramon Berenguer, als nobles Jaume de Xèrica, a l'arquebisbe de Saragossa, tutor de Lope de Luna, i a Artal de Luna júnior, al germà del rei, a Fernan Pérez, Bernat de Sarrià, Francesc Carròs, senyor de Rebollet, Francesc de Pròixida, Blasco Maça de Berga, Gonçalvo Eximenes d'Arenós, Eximén Peres d'Arenós, Gilabertí de Centelles o el seu tutor i Hug de Bellpuig. I als cavallers Gil Martínez d'Entença, Guillem de Bellvís, Pere Eximenes de Borriol, Pelegrí de Monteaгут, Vidal de Vilanova, Gonçalbo Garcia, Felip de Boil, Berenguer de Puigmoltó, Francesc de Mataró. I als veïns d'Oriola Guillem de Togores i Guillem de Liminyana. Igualment, ordena que els jurats, prohoms i universitats de València, Morella i les seues aldees, Castelló de la Plana, Borriana, Vila-real, Morvedre, Sogorb, Llúria, Castellfabib, Ademús, Alpont, Alzira, Xàtiva, Cullera, Corbera, Ontinyent, Bocairent, Penàguila, Castalla, Biar, Xixona, Alacant, Oriola i Guardamar constituïsquen dos o tres procuradors per tal que hi assistisquen.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 308, ff. 261r-262r.

Invocatio Curie Generale indicte per dominum regem universitati regni Valentie mense novembris anno Domini millesimo .CCC^o. vicesimo quarto.

Fuit forma hec:

Iacobus, Dei gratia rex Aragonum, Valentie, Sardinie et Corsice, comesque Barchinone ac sancte romane Ecclesie vexillarius, ammiratus et capitaneus generalis, venerabili in Christo patri Raimundo, divina providentia Valentino episcopo, salutem et dilectionem.

Cum nos providere volentes tranquillitati et bono statui regni Valentie et incolarum eiusdem et ut convenit regie dignitati illum de bono in melius reformare, Curiam Generalem propterea in civitate Valentie ordinaverimus celebrandam octava die post festum Epiphanie Domini proxime nunc venturum, ideo vos requirimus et monemus quatenus loco et die predictis celebrationi dicte Generalis Curie; intersitis ipsis enim loco et die nos ea causa personaliter intererimus, Domino disponente.

Data Ilerde, quarto idus novembris anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo quarto.

Similes:

[Col. A]

Venerabili in Christo patri Berengario, divina providentia episcopo Dertusense.

Venerabili in Christo patri fratri Sancio, divina providentia Sancte Marie de Albarrazino et Segurbiensi episcopo vel eo absente vicario suo in Sugurbio.

Venerabili et religioso abbati monasterii de Benifaçano.

Venerabili et religioso abbati monasterii Vallisdigne.

Venerabili et religioso tenenti locum castellani Emposte vel comendatori in civitate Valentie domus Hospitalis Sancti Iohannis Iherosolimitani.

Venerabilibus et dilectis capitulo ecclesie Valentine ut ordinent procuratores et syndicos quos cum pleno posse, die et loco predictis celebrationi dicte Curie faciant adesse.

[Col. B]

Venerabili et religioso fratri Arnaldo de Solerio, militie Muntésie ordinis Calatrave magistro.

||^{261v} Nobilibus:

Iacobus, Dei gratia rex Aragonum, Valentie, Sardinie et Corsice, comesque Barchinone ac sancte romane Ecclesie vexillarius, ammiratus et capitaneus generalis, inclito infanti Petro, karissimo filio nostro, comiti Rippacurtie vel procuratori suo eo absente, salutem et benedictionem paternam.

Cum nos providere volentes tranquillitati et bono statui regni Valentie et incolarum eiusdem et ut regie convenit dignitati illum de bono in melius reformare, Curiam Generalem propterea in civitate Valentie ordinaverimus celebrandam octava die post festum Epiphanie Domini proxime nunc venturum, ideo vobis dicimus et mandamus quatenus pro hiis que habetis in dicto regno Valentie loco et die premissis celebrationi dicte Generalis Curie intersitis; ipsis enim loco et die nos ea causa personaliter intererimus, Domino disponente.

Data Ilerde, quarto idus novembris anno Domini millesimo CCC^o vicesimo quarto.

Similis fuit missa de verbo ad verbum pro hiis similiter que habet in regno Valentie domino infanti Raimundo Berengarii, filio domini regis.

Similes absque dictionibus «pro hiis que habetis in regno Valentie» infrascriptis nobilibus et militibus regni Valentie.

Nobilibus:

[Col. A]

Iacobo, domino de Exerica.

Reverendo in Christo patri Petro, Cesaraugustano archiepiscopo, tutori nobilis Luppi de Luna, filii nobilis quondam Artaldi de Luna, maioris, et tutori similiter nobilis Artaldi de Luna, filii nobilis quondam Artaldi de Luna, iunioris, dicendo et mandando ut ratione eorum que dicti pupilli vel aliter eorum habent in regno Valentie intersit dicte Curie.

[Col. B]

Ferdinando, fratri domini regis.

Bernardo de Serriano.

Francisco Carroci, domino de Rebolleto.

Francisco de Proxida.

Blasio Maça de Vergua.

Gondiçalvo Eximinii de Arenosio.

Eximino Petri de Arenosio.

Guilabertino de Scintillis vel tutori suo.

Hugoni de Bellopodio.

[Col. C]

Militibus:

Egidio Martini de Entença.

Guillermo de Pulcrovisu.

Petro Eximeni de Burriol.

Peregrino de Monteaccuto.

Vitali de Villanova.

Gondiçalvo Garsie.

Philippo de Boyl.

Berengario de Podiomoltone.

Francisco de Materone.

Guillermo de Togores.

Guillermo de Liminyana. .... Vicinis Oriole

¶^{262r} Universitatibus regni Valentie.

Iacobus, Dei gratia rex Aragonum et cetera, fidelibus suis iuratis, probis hominibus et universitati civitatis Valentie, salutem et gratiam.

Cum nos providere volentes tranquillitati et bono statui regni Valentie et incolarum eiusdem et ut regie convenit dignitati illum de bono in melius reformare, Curiam Generalem propterea in civitate Valentie ordinaverimus celebrandam octava die post festum Epiphanie Domini proxime nunc venturum, ideo vobis dicimus et mandamus quatenus constituatis et ordinetis ex vobis duos vel tres in procuratores et syndicos vestros plenam a vobis potestatem habentes consentiendi et firmandi ea que ordinari et fieri contigerit in Curia supradicta, quos sufficienter instructos in dicta civitate Valentie die premissa celebrationi dicte Generalis Curie faciatis adesse; ipsis enim loco et die nos ea causa personaliter intererimus, Domino disponente.

Data Ilerde, quarto idus novembris anno Domini millesimo .CCC°.XX°. quarto.

Similes:

[Col. A]

Morelle et aldearum.

Castilionis campi de Burriana.

Burriane.

Ville regalis.

Muriveteris.

Sugurbii.

Lirie.

Castrihabib.

Ademuç.

Alpuent.

Algezire.

Xative.

Cullarie.

Corbarie.

Ontinyen.

Bocayren.

Penaguila.

Castayla.

[Col. B]

Biar.

Sexone.

Alacantis.

Oriole.

Guardamar.

18.8

1325, febrer, 15. València.

Jaume II, a petició dels síndics de Xixona, Penàguila, Castalla i Biar, concedeix als esmentats llocs que, per ser llocs de frontera, no els convocarà a les futures Corts del regne de València.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 308, f. 262r.

In civitate Valentie, .XV°. kalendas martii anno Domini .M^o.CCC^o.XX°. quinto, dominus rex, atento quod loca subscripta, videlicet Saxona, Penaguila, Castalla et Biar, s[unt] modica et in frontaria supplicantibus sindicis ipsorum locorum qui ad predictam Curiam convenerant ordinavit, voluit et mandavit quod de cetero in futuris Curiis regni Valentie non vocentur dicte universitatis vel sindici eorundem.

18.9

1325, c. febrer-març.

Una anotació en el registre de les cartes de convocatòria dels estaments a les Corts valencianes de 1325 indica que, tot i que s'hi han tractat molts afers, no s'hi ha concordat res i s'ha llicenciat els que hi havien anat.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 308, f. 262r.

Certum est quod, licet tractatum fuisset plurimum in Curia supradicta, nichil tamen finaliter actum fuit vel etiam concordatum, immo licenciati fuerunt qui venerant ad Curiam supradictam.

18.10

1325, juny, 28. València.

Els jurats i consellers de la ciutat de València informen els justícies, jurats i prohoms de Morvedre, Castelló de la Plana, Morella, Alzira i Xàtiva sobre dos conflictes amb el procurador del regne de València, que vol jutjar les causes de dos musulmans de llocs de cavallers dels termes d'Alzira i de València. Els demanen que envien un prohoms per les viles deçà Xúquer, un altre per les dellà Xúquer i un altre de la ciutat de València, per tal que es presenten davant Jaume II i li supliquen el compliment dels Furs de València.

AMV, Manuals de Consells, A-1, ff. 237v-238r.

Publ.: Vicent ANYÓ, *El primer Manual de Consells de la ciutat de València (1306-1326)*, València, Ajuntament de València, 2001, pp. 354-355.

Als honrats e amats lo justícia, los jurats e los prohòmens de Murvedre, de nós, los jurats e los prohòmens consellers de la ciutat de València, saluts e bona amor.

Bé sab la vostra discreció en qual manera l'estament del regne ha estat e de present és. Sabets encara diverses tractaments que són estats en Cort General a aportar lo regne en tranquil·litat e unió sobre la discensió que és estada. E és per rahó dels furs e de la jurisdicció entre·ls ordinaris e lo procurador del regne, per les quals coses moltes e diverses e immoderades messions ha convengudes a fer a la ciutat e al regne.

Ara havem entés, per part dels prohòmens de la vila d'Algezira, que el procurador los agreuja contra fur en ço que de un delicte comés dins lur terme per un moro de loch de cavaller vol conéixer, no contrastan fur ni la provisió feyta ab carta per lo senyor rey obtenguda per los dits prohòmens d'Algezira; et del dit feyt han tractat ab nós en aytal manera que, com lo cas toch a tot lo regne, que seria cosa covinent que un prohòme fos elet per les viles deçà Xúquer e altre prohòme per les viles dellà Xúquer e altre prohòme per la ciutat, a esquivar majors messions, als quals fos donat plen poder de comparar denant lo senyor rey e de suplicar a aquell que furs e privilegis sien servats a la ciutat e al regne. Et quasi semblant cas és entre nós e el procurador de un delicte perpetrat per un altre moro qui's dia ésser de cavaller dins los térmens de la ciutat, del qual feyt nós som apellats al senyor rey e y volíem trametre nostre missatger, lo qual ja hagrem tramés si no fos per lo tractament dels dits prohòmens d'Algezira. Et entenem que, siguén lo dit tractament ab acabament per lo regne e per nós, molt més ne serà obtengut dret e justícia, les quals coses vos signifícam per ben comú de tot lo regne.

Et semblantment n'avem escrit a Xàtiva, a Castelló e a Morella si tendran per bé que la dita elecció e missatgeria sia feyta, perquè us pregam ^{||238r} que donets endreça que us vejats ab los prohòmens de Morella e de Castelló en loch covinent, si haurets \per/ bo la dita missatgeria. Et si aquella per bona tendrets, que tractets entre vós que plen poder sia donat a aquell qui per vós per la dita rahó serà tramés e que'ns façats saber lo nom del missatger, car és cosa necessària que en lo dit feyt tarda alcuna no donets, com lo present negoci no u requer. Resnomenys, vos pregam que qualque cosa sobre lo dit feyt provehrets e haurets per bo, que per vostra letra responsiva nos en certiffiquets, per tal que nós puscam procehir en los dits affers et que vós ne les altres viles del regne no haguéssets causa excusatòria que del dit feyt no sabíets res, emperò, si entre nós serà concordat de fer la dita elecció e missatgeria, lo prohòme qui serà elet, a esquivar messions, pot estar en son loch tro que·ls altres dos dits missatgers sien en aquell loch, los quals plenerament seran infformats dels dits affers.

Data Valentie, .IIII°. kalendas iulii anno Domini .M^o.CCC^o.XX°. quinto.

Ítem, semblant letra fon tramesa a Castelló.

Ítem, a Morella.

Ítem, a Algezira.

Ítem, a Exàtiva.

1332, gener, 3. València.

Alfons el Benigne ordena que els jurats i homes de Borriana i Vila-real paguen 300 sous a l'escrivà reial Bertran Desvall —o al corredor reial Joan de Cascant en nom seu— per unes protestacions que va fer en les darreres Corts del regne de València que va celebrar Jaume II —les de gener-març de 1325— a requisició dels síndics de la ciutat de València, algunes de les quals van ser respostes pels nobles, cavallers i generosos, i pels jurats i síndics de Borriana Mateu Renart i Bernat Claret i pel de Vila-real Ferran de Calaceit, per les quals va haver d'anar a les viles de Xàtiva i Alzira. Si tenen raons per a no pagar l'esmentada quantitat, que compareguen davant del vicecanceller reial en el termini de sis dies des de la recepció de l'orde.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 449, f. 235r-v.

Alfonsus et cetera, fidelibus suis iuratis et hominibus Burriane et Ville regalis, salutem et gratiam.

Asseruit coram nobis fidelis scriptor noster Bertrandus de Vallo quod tempore Curie Generalis civitatis et regni Valentie per illustrissimum dominum regem Iacobum, bone memorie genitorem nostrum, ultime celebrate idem Bernardus, ut scriptor dicti domini patris nostris, ad requisitionem sindicorum seu procuratorum civitatis Valentie fecit protestationes aliquas quibus fuit responsum per nobiles, milites et personas generosas regni predicti, necnon etiam per Matheum Renart et Bernardum Claret, iuratos ac syndicos seu procuratores dicte ville Burriane, et Ferdinandum de Calaçeyt, iuratum ac sindicum seu procuratorem dicti loci Ville regalis, et fecit etiam responsiones et protestationes aliquas ad instantiam dictorum sindicorum vestrorum, pro quibus habuit accedere ad villas Xative ac etiam Aliezire ut declarationes fierent per dictum dominum regem super protestationibus et requisitionibus supradictis et, licet per universitatem dicte civitatis et nobiles ac milites dicto Bertrando in suo labore satisfactum fuerit, tamen per vos non fuit sibi, ut asserit, satisfactum, quapropter cum, ut didicimus, compensata qualitate negotii et labore scripturarum sibi persolvi debeant trecenti solidi regalium, videlicet quisque vestrum partem suam secundum magis et minus, ut in questiis et aliis exactionibus consuevistis exsolvere, idcirco vobis dicimus et mandamus quatenus dictos trecentos solidos tribuatis eidem Bertrando vel Iohanni de Cascant, cursori nostro, loco eiusdem; verum tamen si iustas causas habere intenditis quibus non teneamini ad premissa, .VI^a. die a receptione presentium si feriata non fuerit, aliter proxima tunc sequente die non feriata, compareatis per procuratores vestros coram ^{235v} nostro vicecancellario, parati eis hostendere et super ipsis hec facere quid fuerit faciendum.

Alias per presentes mandamus iustitiis dictarum villarum vel eorum loca tenentibus ut quisque eorum in districtu suo ad premissa vos et bona vestra compellat.

Data Valentie, .IIII°. nonas ianuarii anno Domini .M^o.CCC^o.XXX°. primo.

ELS TRACTAMENTS DE VALÈNCIA DE 1326

19.1

1326, febrer, 5. València.

El Consell municipal de València escull Arnau Guillem Català, Domingo de Claramunt i el notari i síndic de la ciutat Berenguer de Codinacs de missatgers solemnes per a anar davant del rei per certs negocis. També escull una comissió de dèsset prohoms per a tractar i decidir sobre la missatgeria: Ramon Montaner, Arnau Català, Ramon de Soler, Ramon Guillem Català, Pere Guillem Català, Guillem Berenguer, Pere de Regués, Salvador Rich, Bartomeu Saranyó, Domingo de Claramunt, Guillem Constantí, Francesc de Vall-llobrega, Jaume Tolsà, Jaume de Ripoll, Guillem Cervià, Pere Roig i Domingo de Cedrelles.

AMV, Manuals de Consells, A-1, ff. 273v-274v.

Publ.: V. ANYÓ, *El primer Manual de Consells de la ciutat de València (1306-1326)*, València, Ajuntament de València, 2001, pp. 390-391.

En lo dia de dimercres, en lo qual comptava hom *nonas febroarii anno Domini millesimo .CCC^o. vicesimo quinto*, fo appellat e ajustat Consell en les cases de la confadria de Sent Jacme apòstol per rahó de alguns negocis de la ciutat, sobre los quals lo Consell provehí que misatgers solemnes fosen elets e trameses al senyor rey. Finalment elegeren en misatgers n'Arnau G(uillem) Català e n Domingo de Clarmunt, e ab aquells ensemps en Berenguer de Codinacs, notari, síndich e procurador de la dita ciutat.³⁶

¶^{274r} Encara lo dit Consell provehí e ordenà, a esquivar que sovén no's convengués a tenir Consell per los affers e capítols necessaris a la dita missatgeria, que los jurats elegeren certs prohòmens de la ciutat, de paròquies e de officis o mesters, e ab consell de aquells fos tractat e ordenat tot ço que atrobasen que fos a utilitat de la ciutat e en observació de furs e de privilegis e bones costumes, e tractar e ordenar per aquells les dites coses <que> per capítols fosen liurats als dits misatgers per tot lo Consell e universitat de la dita ciutat, e obtenga fermetat, força e valor, axí com si per tota la dita universitat fos ordenat e feyt sobre açò.

Et los dits jurats elegeren a ordenar los dits campítols (sic) los prohòmens infrascrits: en R(amon) Montaner, n'Arnau Català, ¶^{274v} en R(amon) de Soler, en R(amon) G(uillem) Català, en P(ere) G(uillem) Català, en G(uillem) Berenguer, en P(ere) de Regués, en Salvador Rich, en Bertomeu Çaranyó, en Domingo de Clarmunt, en G(uillem) Costantí, en Francesch de Vallòbrega, en Jacme Tholsà, en Jacme de Ripoll, en G(uillem) Cervià, en P(ere) Rotg, en Valentí Calaff, en P(ere) de Senta Fe, en R(amon) Polgar e en Domingo de Cedrelles.

¶³⁶ Ratllat: *als quals lo dit Consell atorgà e donà plen poder.*

19.2

1326, març, 8. València.

Jaume II, després que els prohoms de la ciutat de València i la resta de viles reials del regne de València l'hagen informat que els cavallers i generosos, i les seues famílies i homes, es neguen a ser jutjats davant dels justícies locals i acudeixen al procurador del regne, ordena al justícia de la ciutat de València i de la resta de viles reials que siguen ells els qui veguen les seues causes, segons s'ha de fer per fur de València i per dret comú, llevat que mostren privilegi exprés sobre la qüestió.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 187, f. 113r-v.

Iacobus et cetera, fidelibus suis iustitiis civitatis Valentie, tam in civilibus quam in criminalibus, necnon iustitiis ceterorum locorum nostrorum dicti regni, et cetera.

Ex querela insinuatione nobis facta pro parte universitatis proborum hominum civitatis Valentie et locorum nostrorum eiusdem regni, intelleximus quod nonnulli milites et generosi predicti regni qui et eorum predecessores, familia et homines sunt de foro Valentie et eo hactenus usi sunt et utuntur, et secundum quem tam ipsi <et> eorum familie quam homines in suis causis seu littibus tam civilibus quam criminalibus fuerint hactenus iudicati et iudicantur, licet secundum predictum forum Valentie ipsi et eorum familie et homines tam in contractibus quam delictis tenentur coram ipsius civitatis et aliorum nostrorum locorum iustitiis respondere, tamen dictorum iustitiarum iudicium declinantes, procuratoris regni predicti seu eius vices gerentis iudicium advocant, mitentes coram ipso et non coram predictis iustitiis in iudicio respondere, quod fieri asseritur in non modicum ipsarum universitatum preiudicium et iacturam, sicque fuit nobis supplicatum super hiis per nos de opportuno remedio provideri, nos igitur supplicatione predicta, ut iuri consona benigne admissa, attendentes quod clari sunt fori Valentie, quibus cavetur quod curia in sua propria persona cum consilio proborum hominum civitatis audiat et determinet omnes causas tam civiles quam criminales et quod unus solus vicinus tamen predictas causas audiat et determinet cum consilio proceres, necnon etiam quod milites populati in civitate vel locis dicti regni et eorum terminis de causa civili vel criminali tenentur coram iustitiis respondere, sicque dictorum iustitiarum iure omni dicti regni, scilicet ipsius fori Valentie iurisdictio sit fundata, vobis dicimus et mandamus quatenus predictas causas prout et vobis de foro licet audiatis, set si milites predicti vel eorum aliqui asserant se exemptos a iurisdictione vestra, requiratis eosdem ut si de predicta exemptione habent privilegium illud eorum vobis in loco congruo et se-^{113v}-curo vel coram prudentibus viris per vos deputandis, omni suspicione carentibus, infra terminum vestro vel dictorum delegatorum arbitrio moderandum ostendant seu exhibeant legendum et si dictum privilegium fuerit per se sufficiens, vos eidem predictum privilegium observetis, set si privilegium et prescriptionem allegant, privilegium exhibeant ut in proximo articulo continetur, et si tale fuerit quod saltem prebeat

prescribendi prescriptionem teneantur probare prescriptionem quod cognitione pendente in possessione dicte exemptionis non violenta, non clandestina, non concessa precario de qua fidem fecerint non turbentur; qui si nullum privilegium sive per se sufficiens vel saltem tale, quod causam prebeat prescribendi exhibuerint, set solam prescriptionem allegent cum vestra sit in premissis, ut dictum est intentio de iure comuni fundata, donec prescriptionem ipsam probaverint, vos iurisdictionem civilem et criminalem exerceatis, prout in foro Valentie continetur.

Mandantes per presentes gerenti vices procuratoris in regno Valentie pro inclito infante Alfonso, karissimo primogenito et generali procuratore nostro, comite Urgelli, ut in casibus in quibus iuxta predictam distinctionem dictarum causarum cognitio ad vos spectat de ipsis se nullatenus intromittat.

Data Barchinone, idus martii anno Domini .M^o.CCC^o.XX°. quinto.

19.3

1326, abril, 8. València.

El Consell municipal de València, després que Arnau Guillem Català, Domingo de Claramunt i Berenguer de Codinacs hagen exposat la seua missatgeria, escull una comissió de vint-i-huit prohoms per a què negocien sobre la unitat foral del regne de València, que inclou Bartomeu Matoses, Ramon Montaner, Ramon de Soler, Arnau Guillem Català, Jaume Castellet, Pere Guillem, Salvador Rich, Bernat de Valldaura, Bartomeu Saranyó, Pere de Regués, Nicolau Duran, Jaume d'Artés, Guillem Berenguer, Guillem Constantí, Francesc de Vall-llobrega, Domingo de Claramunt, Jaume Tolsà, Jaume de Ripoll, Joan de Miralles, Guillem de Cervià, Pere Solà, Pere Roig, Domingo Cedrelles, el sastre Pere Arnau, Valentí Calaf, Ramon Montanyà, Pere de Santafé i Ramon Polgar.

AMV, Manuals de Consells, A-1, f. 279r-v.

Publ.: V. ANYÓ, *El primer Manual de Consells de la ciutat de València (1306-1326)*, València, Ajuntament de València, 2001, pp. 395-396.

En lo dia de dimarts, en lo qual comptava hom .VI. idus aprilis anno Domini millesimo .CCC^o. vicesimo sexto, fo appellat e congregat Consell en les cases de la confadria del benaventurat Sent Jacme, e en aquell n'Arnau G(uillem) Català e en Domingo de Clarmunt e en Berenguer de Codinacs, misatgers de la ciutat, exposaren lur misatgeria e foren lestes les cartes d'aquén per ells impetrades del senyor rey.

Finalment, lo dit Consell ordenà que certs prohòmens fosen elets qui fosen als tractaments necessaris sobre la unió dels furs, axí que fur de València fos en lo regne per bon estament de justícia de la ciutat e regne, ^{279v} los quals prohòmens són segons que's seguexen, als quals lo dit Consell atorgà e donà plen poder de tractar segons lur bona discreció:

[Col. A]

En Bernat Dalmau.

En Bertomeu Mathoses.

En R(amon) Montaner.
A(rnau) G(uillem) Català.
En R(amon) de Soler.
En R(amon) G(uillem) Català.
En Jacme de Castellet.
En P(ere) G(uillem).
En Salvador Rich.
En Bernat de Valldaura.
En Bertomeu Çaranyó.
En P(ere) de Regués.
En Nicholau Duran.
En Jacme d'Artés.
En G(uillem) Berenguer.

[Col. B]

En G(uillem) Costantí.
En Francesch de Vallòbrega.
En Domingo de Claramunt.
En Jacme Tholsà.
En Jacme de Ripoll.
En Johan de Miralles.
En G(uillem) de Cervià.
En P(ere) Solà.
En P(ere) Rotg.
En Domingo Cedrelles.
En P(ere) A(rnau), sartre.
En Valentí Calaff.
En R(amon) Montayà.
En P(ere) de Sentafé.
En R(amon) Polgar.

19.4

1326, maig, 1. València.

Els jurats de València informen Jaume II que s'han assabentat de la resposta donada als missatgers de la ciutat Arnau Guillem Català i Domingo Claramunt i de la seua orde, per la qual ha proveït que els cavallers, generosos i els membres de les seues companyies hagen de ser jutjats pels justícies locals. Li informen també dels tractaments haguts a la capital amb els rics homes, cavallers i generosos del regne per als quals s'han escollit certs prohoms: Vidal de Vilanova, Peregrí de Montagut, Ramon Costa i Martí Enyegues d'Eslava, per la cavalleria; Berenguer de Ripoll, jurat, Ramon Montaner, Arnau Guillem Català i Domingo de Claramunt, per la ciutat; i els savis en dret Arnau Samorera i Nicolau

Duran i el notari Jaume de Ripoll, que són comuns a les parts. El bisbe de València i l'esmentat Vidal de Vilanova, que hi estan intercedint, també han escrit sobre la qüestió al monarca.

ACA, Reial Cancelleria, Cartes reials, Jaume II, núm. 8.719.

Al molt alt e molt poderós senyor en Jacme, per la gràcia de Déu rey d'Aragó *et cetera*, los jurats e los prohòmens de la ciutat de València, homilmén ab besament de mans e de peus, ab reverència nos comanam en la vostra gràcia.

A la vostra excel·lència, senyor, per les presents significam aver entesa largament d'en Arnau Guillem Català e d'en Domingo de Claramunt, missatgers de la dita ciutat, trameses novellament a la vostra cort, la relació per aquells feyta dels negocis e afers per los quals foren trameses a vós, senyor, qui toquen universalment lo bon estament de la ciutat e de tot lo regne d'aquella. Senyor, encara avem reebudes e vistes les cartes vostres en qual manera, per deute de justícia e volén observar furs e privilegis a la dita ciutat e viles del dit regne, avets provehit que·ls cavallers e persones generoses e lurs hòmens e companyes responen e facen dret e·l prenen en poder dels ordenaris de la dita ciutat e viles, com per fur se deja fer.

Senyor, per tal que·ls affers pus covinentment vinguessen a bona perfecció, feem appellar los cavallers de la dita ciutat qui són vehiins nostres, e en deute de parentesch o d'affinitat e de bona amiatat, que fossen al monestir dels preycadors e foren-hi una partida d'aquells, ab los quals aguem col·loqui e·ls dixem paraules covinents e inductives faents al propòsit. Et aquells respongueren-nos que per si no·ns podien fer resposta, per ço com lo dit feyt tocava a la cavalleria de la ciutat e regne, e que ab aquells aurién lur acort. Et aquells, senyor, no solament appellaren los cavallers de la ciutat, ans appellaren richs hòmens e cavallers del dit regne, qui en breus dies foren congregats en la dita ciutat e elegiren lurs síndichs, qui demanaren a nós trasllat de les cartes, et nós, senyor, dixem-los que·l demanassen al portanveus de procurador e als justícies, als quals les avíem presentades; et el senyor bisbe de València, temén, senyor, algun contrast o divisió no pogué entrevenir entre los cavallers e nós, tractà e parlà ab nós e ab los cavallers quinya via seria pús convinent e segura a plaer de Déu e a servii vostre sobre lo dit feyt e a bon estament del dit regne, lo qual, segons que és exposat, requer unió e esquivar divisió.

Finalment, senyor, per esquivar tota spècia o ca[... ..] [con]trast e divisió fos toltà, e que càrrech [...] [r]eprehensió de vós, senyor, no·n fos imputat, de consell del dit bisbe e d'en Vidal de Vilanova, qui van molt per via ordenada ves vós, senyor, e lo bon estament del dit regne, e certs prohòmens de nós; enaxí, de part de la dita cavalleria a tractar dels affers són estats elets lo dit en Vidal de Vilanova, en Pelegrí de Muntagut, en Ramon Costa e en Martí Enyegues d'Eslava, de part de la ciutat, en Berenguer de Ripoll, jurat, en Ramon Muntaner, n'Arnau Guillem Català e en Domingo de Claramunt; n'Arnau Çamorera e en Nicholau Duran, savis en dret, qui són comuns per les parts, e en Jacme de Ripoll, notari. Axí, senyor, que tractam dels afers en presència del dit bisbe en manera que serà a servii de Déu

e vostre, e a bon estament del dit regne, a conservació, fortificació e ampliació del fur de València. Et, senyor, tractat dels affers e posats en estament per tal que no fos a vós, senyor, tan gran afan e trabayl, serà exposat denant vós e supplicat que y vullats, senyor, provehir de remey covinent en aquella manera que la vostra altea e senyoria conexerà ésser faedor a concordar la dita unió, per tranquil·litat del dit regne e per bon estament de justícia.

Senyor, les dites coses vos fem sentir e saber a tolre tot dubte e concepció si per aventura alguns qui no han tan bona affecció al bon estament del regne com aver deurien vos n'escriuen en contrari; et semblantment, senyor, d'aquesta rahó los dits bisbe e en Vidal de Vilanova vos n'escriuen.

Lo nostre senyor Déus, senyor, vós do vida longa ab sanitat e victòria dels vostres enemichs.

Data Valentie, kalendis madii anno Domini millesimo .CCC°. vicesimo sexto.

19.5

1326, maig, 2. València.

El bisbe de València informa Jaume II d'allò que ha passat des que uns missatgers de la ciutat de València van tornar de la cort amb una carta reial que ordenava als oficials de justícia que jutjaren tots els litigis dels cavallers i generosos, llevat que tingueren privilegi exprés d'exempció. Hi ha tractaments per la unitat foral entre els cavallers i els ciutadans, per a la qual cosa han escollit Vidal de Vilanova, Pelegrí de Montagut, Ramon Costa i Martí Enyegues d'Eslava, per la cavalleria, i Berenguer de Ripoll, jurat, Ramon Montaner, Arnau Guillem Català i Domingo de Claramunt, per la ciutat. El bisbe i l'esmentat Vidal de Vilanova, conseller reial, hi intercedeixen per tal que s'hi arribe a un acord.

ACA, Reial Cancelleria, Cartes reials, Jaume II, núm. 8.722.

Excellentissimo ac magnifico principi domino Iacobo, Dei gratia regi Aragonum, Valentie, Sardinie et Corsice, c[omit]ique Barchinone ac sancte romane Ecclesie vexillario, ammirato et capitaneo generali, Raymundus, miseratione divina Valentie episcopus, seipsum (sic) et augmentum glorie et honoris.

Nuper dum iurati civitatis Valentie de serenitatis vestre presentia Valentiam rediissent cum quadam littera regia data B[archino]ne, idus martii anno Domini .M°.CCC°.XX°.V°. , per quam mandabatur iustitiis civitatis Valentie, tam in ci[vi]li]bus quam in criminalibus, necnon iustitiis ceterorum locorum dicti regni, quod milites et generosi ipsius regni de litibus civilibus vel criminalibus tenerentur coram eis respondere, nisi possent privilegio vel prescriptione leg[i]ti[me] se tueri, ut in ipsa littera latius continetur, iurati et alii probi homines civitatis, significato quibusdam militibus in civitate Valen[tie] [... trac]tatibus quod eis habebant aliqua dicere et ex hoc ad domum fratri dominicatorum Valentie cum dictis iuratis et probis hominibus convenissent, preffati iurati et probi homines, dictis militibus dictam litteram hostend[erunt et], hostensa, ipsi milites responderunt se non posse absque [con]silio ceter[orum] militum regni Valentie, cum eos tangeret contenta

in dicta litera plenarie respondere cum non sufficeret ad [dic]tum negotium providentia eorumdem; qui milites, habito inter eos diligenti tractatu, ad certam diem citarunt [om]nes milites dicti regni, qui die assignata [...] in domo fratrum minorum Valentie in maxi[ma] multitudine convenerunt et d[... ..]one diligenti et tractatibus diverssis habitis inter eos quare contenta in littera supradicta videbantur eis multum preiudicialia et statum eorum tangentia [...] ex deliberatione quod ombes vel saltim maio eorum pars ad vestrum [c]elitudinem accederent eident humiliter supplicant, ut dignaretur dictam literam sic ipsis non vocatis concessam revocare [...] ad providere de re[...] [...] tuo [...] removendum tantum periculum, scandalum et preiudicium inter partes, et demum cum iurati et probi homines de predictis scientiam habuissent unacum eis super contentis in dicta lit[er]a [collo]quium habuerunt, tractantes viam per quam p[ro]ssent hinc inde facta fieri et communi utilitati dicti regni providere, et tandem cum ad hoc nequiret comunis consensus partium conco[r]dare.

Nos, videntes quod ipsos ad unitate[m et] pacem reducere esse[...] s[...]tium of[...]ro Deo et quod ad pastoralis nostri officii debitum talia facere tanquam Deo accepta pertinebat, voluimus in dicto tractatu unacum [...]is partibus ad honorem Dei et comunem totius regni utilitatem et vestri ac corone regie exaltationem et gloriam effectualiter laborare et negotium in statu ponere partibus et regno utili magistratis regie vol[...] et a[uctori]tate [...]ata et in omnibus semper salva, convocatis igitur partibus in aula palatii nostri Valentie et eis expositis rationibus ad preffatam concordiam inductivis, ipse partes, tanquam Deum timentes [...]regie affectantes ac bonum comune prosequentes, ut ipsi negotio citius imponeretur finis debitus et Deo ac vobis gratus, certas personas inter se elegerunt que forum diligenter [...] et [...]m ad concordiam reducerent utrisque partibus acceptandam nobis presentibus et consentientibus, ad predic[tam] celsitud[ini] vestre postea presentandam et approbandam per vos vel corrigendam se[cun]d[um] quod vestre placeret magnificentie et videretur utilius expedire, ita quod ex parte militum venerabilis Vitalis de Villanova, Raymundus Costa, Peregrinus de Monteacuto et Marti[nus] Enyeguez d'Eslava, e[t] [e]x parte civium B[er]engarius de Ripullo, iuratus, Arnaldus Guillermi Cathalani, Raymundus Muntanerii et Dominicus de Claromonte, ad faciendum predicta nominati fuerunt unanimiter et [...] qui secundum ea que possunt [...]ma [...] cogitari intendunt in predictis taliter providere quod erit ad Dei honorem, partium utilitatem et totius regni tranquillitatem et pacem [...]publicam [utili]tatem et per regiam magestatem absque [...]ne et lesione poterunt aprobari cum ad hoc, tam nos quam venerabilis Vitalis de Villanova, consiliarius vester, qui honorem vestrum [...]genti res[...] [...] possumus ad vestri exonerationem [...]anti studio intendamus [i]sta omnia, serenissime princeps, sic se a principio usque ad finem habuerunt et sicut in veritate consis[...]atem providimus intim[...] ad istum finem ut si aliquis de civi[...] vob]is vel alicui de domo vestra in contrarium scripserunt vel scriberet non

talium scribendum literis sed istis rei veritatem continentibus fide adhibere, et [...] sunt in [...]tate querentes que sua sunt non que d[... ..]tius vellent discordiam quam concordiam inter partes, videretur nobis fore utile et expediens, salvo tamen vestro consilio et voluntate, quod [...]i regia dignita[te] scribere iuratis et probis hominibus civitatis quod cum a[...]ud [...] pre[s]enti per literas nostras et etiam dicti Vitalis negotium eorum et militum posse ad concordiam pervenire quod faciant et procurent modis quibus poterunt [...] militibus dicti regni pacem et concordiam antedic[tam] ad hon[orem] partium et comune <bonum> publicum dicti regni, cum verisimiliter presumatis quod nedum ad utilitatem regni, sed ad vestri et dicte corone gloriam redundabit, ad quod cum dicta convenien[... ..] presentata, dum tamen sine magno onere et dampno vestro et corone regie face-re poteritis [... ..]tis opere et operam efficacis sint ad hoc vestra serenitas obtulit meltotiens si paratam [... ..]teras si vestre gratie fuerit tradi celeriter faciatis presen-tium portitori ut ipsis habituri possimus ad concordiam et unitatem fori et partium procedere et ipsam concordiam vestre [ma]gestati [... ..]are per vos aprobanda aut corrigenda in totum vel in parte, ut superius est dictum.

Hoc enim, serenissime princeps, erit Altissimo summe gratum et toti regno fructuosum et vobis et corone [... ..]cedet ad gloriam et honorem si tempore ves-tro tam antiqua questio, sic ista est, poterit terminari.

Data Valentie, .VI°. nonas madii anno Domini millesimo .CCC°.XX°.VI°.

19.6

1326, maig, 27. València.

Els jurats de València informen Jaume II sobre els tractaments que estan tenint lloc entre la majoria de prelats i nobles de la ciutat i regne de València, tant catalans com aragonesos, amb l'excepció de les cases d'Artal de Luna i Jaume de Xèrica, i la ciutat i les viles del regne sobre la unió dels Furs de València i d'Aragó, amb la intercessió del bisbe de València. En relació amb això, una carta tramesa pel rei a Eximén de Tovia, senyor de Xella, on li serva el fur d'Aragó, ha semblat la divisió, atés que altres cavallers, com Pere Eximenes de Borriol, Pelegrí de Montagut i el lloctinent del portantveus del procurador Gilabert Sanoguera volen obtindre'n de semblants, malgrat que abans d'això estaven d'acord en tots els capítols negociats, excepte en un, de manera que ara intenten induir alguns cavallers aragonesos a què s'aparten del consens, amb l'ajuda i favor de l'arquebisbe de Saragossa —en nom del fill d'Artal de Luna— i de Jaume de Xèrica. Els jurats ho comuniquen al rei per tal que no atenga aquestes peticions i l'informen que seran enviats missatgers de les dues parts dels tractaments, alhora que li pregunten que Gilabert Sanoguera siga revocat del seu càrrec com a lloctinent del portantveus del procurador del regne Bernat Sarrià.

ACA, Reial Cancelleria, Cartes reials, Jaume II, núm. 8.775.

Al molt alt e molt poderós senyor en Jacme, per la gràcia de Déu rey d'Aragó et cetera, los jurats e los prohòmens de la ciutat de València, ab besament de peus e de mans, homilment se comanen en vostra gràcia.

Bé creem, senyor, que remembra a la vostra altea com per lo honrat en Christ pare en R(amon), bisbe de València, e per l'onrat e amat conseller vostre en Vidal de Vilanova, e per nós, de part e en nom de la universitat de la dita ciutat fo a vós, senyor, scrit reverentment dels tractaments los quals eren començats entre los prelats, richs hòmens, cavallers e generosos de la dita ciutat e regne de València, o la major partida, de la .I.^a part, e les universitats de la dita ciutat e viles del dit regne de l'altra sobre la divisió dels furs de València e d'Aragó, la qual d'un temps a ençà era estada e és en lo dit regne a gran periment de justícia e a deservii de Déus e de vós, senyor; e n los [dits trac]taments, senyor, entenem e avem entés servir Déus e vós, senyor, e totes les universitats de les ciutats e lochs situats dins lo regne de València, axí [...] com lo dit pare en Christ bisbe de València, com la major partida dels dits richs hòmens, cavallers e generosos, los quals tractaments, senyor, han a pendre effi[c]àcia e vigor migança la gràcia e misericòrdia de Déus, per vós, senyor, e per la vostra gran excel·lència e misericòrdia acostumada, et als quals, senyor, vós, per vostra gran gràcia e excel·lència, vos sots profert de donar obra ab acabament en tant com serà entre les dites parts concordat e serà covinent.

Ara, senyor, és ver que·ls dits tractaments són concordats per les parts desús dites en quant en elles és e eren [...]ament per tots los generosos, axí catalans com aragoneses, exceptades les casades [de]ls nobles do Artal e don Jayme, les quals per si ni per procurador [...] [...]evengudes, les quals nós, senyor, entenem a comportar segons lo grau de lur ho[nor s]ens perjudici del dre[t] nostre e de les viles.

Et com per vós, senyor, novellament sia tramesa .I.^a carta al portanveus de procurador en la qual li manats que a n'Exemén de Tovia, senyor de Xella, e als seus hòmens, sia servat fur d'Aragó, és gran divisió sembrada per la dita carta per alguns dels generoses aragoneses, los quals, senyor, ja eren ab nós e ab los altres generosos catalans bé e amigablement concordats e cabuts en los tractaments damunt dits. Enaxí, senyor, que han cercada manera per la qual se sien partits de nós e és solament per un capítol com per algun dels altres no ho pogessen, en tan raho-nable e covinent estament fossen posats a servii de Déus e de vós, senyor, e plaer e a bon estament de tot lo regne. Lo qual capítol, senyor, és que en tot cas civil e criminal agués loch fermaça de dret e que fos comú a tuyt, del qual, senyor, se ensequirien grans injustícies, et sobre aquell tenien fort per tal que desviassen la dita unitat e concordància, e foren tan solament dos, ço és, en P(ere) Xemèneç de Burriol e en Pelegrí de Muntagut, jassesia que ja aguessen ab nós complidament en tot l'als concordat e encara sobre lo dit capítol sostengut que·s tempràs en ma-nera que fos covinent. Mas après que la dita letra fo venguda, tengren fortment lo contrari, e ab ells ensemps en Gilabert Çanoguera, tinent[lo]ch del portanveus de procurador, qui és .i. dels forçors deffenedors del fur d'Aragó. Et nós, senyor, tots, axí generosos com ciutadans, veén que era adxaquia (sic) que cercaven, confian que vós, senyor, lo dit capítol reduyriets a justícia e egualtat, atorguam sots la dita esperança que concordàvem en lo dit capítol. Et éls, veén açò a palés, digeren que

no volien en res ésser ab nós, entenén que aurién de vós, senyor, semblant carta que avia haüda lo dit n'Exemén de Thovia, e a la lur entenció entenen e s'esforcen de induyr alguns altres aragoneses qui ja han loats e atorgats de paraula los dits tractaments axí com justs e rahonables, e specialment ab ajuda e favor de l'archebisbe de Saragoça e per lo fill de do Artal, son nebot, e de don Jayme.

Ara, senyor, nós, veén que més de divisió e de destorb procurarién poques persones que no porien molts avenir o concordar [...] ab tants que ells, per empetrar semblant carta a la desús dita o per altres rahons inhonestes e desviadores de les coses desús dites, no vag[en] o trameten a la vostra excel·lència, exposan algun[es] [r]ahons les quals puxen fer per lur intenció, la qual és tan solament de desviar e contrastar los dits bons, justs, sants e profitosos tractaments, certifficam-vos, senyor, de les dites coses, clamam mercé a la vostra alta exce·lència e pietat, que us plàcia sobreseyr de manar alguna letra semblant a la desús dita [...] altra per la qual los dits tractaments alguna desviació poguessen pendre, com en breu, senyor, nostre senyor Déus atorgant, entenam trametre a la vostra presència missatgers, axí de part de la major partida dels dits prelats, rics hòmens, cavallers e generosos, axí catalans com aragoneses, exceptades les dites [don]es casades, com de part de les ciutats e viles del dit regne, per manifestar a vós, senyor, los dits tractaments e supplicar e clamar mercé que sobre aquells vos plàcia provehir a honor e servii de Déus e a tranquil·litat, pau e bon estament dels habitants en lo dit regne, les quals se enseguiran, Nostre Senyor Déus atorgant, per les coses en los dits tractaments concordades e a vós, senyor, supplicadores.

Senyor, supplicam e clamam mercé a la vostra real magestat que us plàcia ab carta vostra manar a'n Bernat de Sarrià, portanveus de procurador en lo dit regne, que remoga lo dit en Gilibert de ésser son lochtinent, com no y sia profitós per les rahons desús dites, e sia contrari e perseguidor del fur de València, e no n'ha causa, e que y meta aquell qui vós, senyor, tendrets per bé.

Lo Nostre Senyor Déus, senyor, vos do v[id]a longa ab sanitat e victòria de vostres enemichs.

Data Valentie, sexto kalendas iunii anno Domini millesimo .CCC°.XX°. sexto.

19.7

1326, maig, 27. València.

Els jurats de València pregunen al notari i secretari reial Bernat d'Aversó que llija apartadament i en secret a Jaume II la carta que han enviat sobre la qüestió foral del regne de València, bo i donant favor als Furs de València. També li pregunen que li diga al rei que induisca els infants Pere i Ramon Berenguer a defensar la seua posició.

ACA, Reial Cancelleria, Cartes reials, Jaume II, núm. 8.776.

Al molt honrat e discret en Bernat de Aversó, notari del senyor rey, de nós, los jurats e los prohòmens de la ciutat de València, saluts e apparellats a la vostra honor.

Fem-vos saber que nós, confiam molt de la vostra lealtat e bonea, axí com aquell del qual som certs que'l senyor rey molt confia, e no sens rahó, ens plau molt procurar lo bé e utilitat del dit senyor rey e de la terra a vós familiarment e privada solament, fem sentir e saber que per nostres letres significam al senyor rey en qual manera són esdevençuts los tractaments enfre les persones generoses del regne de València e nós, segons que per lectura de la letra, la qual de la dita rahó al dit senyor rey trametem mils e pus largament, porets veer ésser contengut.

E per ço, affectuosament, pregam la vostra discreció e bona amistat que us plàcia legir les dites letres al senyor rey, solament et secreta, e donar favor e consell en la auçmentació dels Furs de València ad istirpació [del] fur d'Aragó, com lonch temps haja que lo senyor rey, ne nós tanbé, loch no'n veem com ara, car poch romandran en lo dit regne qui's dien ésser de fur d'Aragó e aquells, ab justícia, farem venir e ésser de fur de València, car aquell solament deu ésser e servat en tot lo dit regne e no altre, lo senyor rey, emperò, donan-nos favor ordenada e tenín fo[...] en justícia, e en açò los prelat ne generoses qui ab nós seran, ne nós ne les viles del dit regne nenguna mesió ne treball no planyeren, car en altra manera lo regne seria posat en aul e perillós estament per la divisió dels dits furs.

Encara us pregam caramente que tractets ab lo dit senyor rey que ell vulla e deja induyr o fer menció als senyors inffants en Pere e en Ramon Berenguer que ells, per inducció de altres, no degen ésser contraris als affers tro que hagen sentits, ans n'estien a la volentat del dit senyor rey en poder del qual han avenir e pendre fermetat, car segons que entenem per alguns qui no han bona volentat a justícia ne a equitat e pau, tranquil·litat ne bon estament de la terra ne s[er]an informats e requests que de açò hagen ajuda e favor, les quals favor e ajuda bonament a aquells donar pori[en e cr]eurien en les dites coses, sens gran lesió e perill de lur ànima e de la senyoria real e de la cosa pública.

En tal es[t]a[m]ent són posats e concordats los dits affers semblantment, sényer, vos pregam que donets favor e endreça que breument ajam resposta, e en açò vos pregam que no plangats alcun treball vostre ne lagui, car fe havem en Déu e en lo senyor rey que'ls affers vendran a bona perfecció, e dels treballs que vós ara e a avant sostendrets per aquells secrets de nós en tal manera regonegut que vós et nós romandrem amichs per a tots temps e'ns tendrets per obligat a vostres affers.

Si alcunes coses, sényer, vos plaen que nós fer puscam per vós, escrivits-nos-en fiançosament ab coratge de obtenir.

Data Valentie, .VI°. kalendas iunii anno Domini millesimo .CCC^o. vicesimo sexto.

1326, maig, 27. València.

El bisbe de València informa el secretari reial Bernat d'Aversó dels tractaments haguts a la capital entre la part dels prelats i nobles i la part de les ciutats i viles del regne de València sobre la diversitat foral, que, per tal d'arribar a una solució, han examinat els capítols de Corts anteriors i els Furs de València i Aragó. Hi havia un acord generalitzat, però la concessió de Jaume II a Eximén de Tovia, senyor de Xella, per tal que ell i els seus homes siguen jutjats a fur d'Aragó ha fet que molts cavallers se n'aparten, esperant rebre cartes semblants, per la qual cosa el bisbe demana a Aversó que induïska el monarca a no concedir-ne més, perquè s'hi pugui arribar a un consens sobre la unitat foral.

ACA, Reial Cancelleria, Cartes reials, Jaume II, núm. 8.773.

Venerabili et discreto viro domino, domino Bernardo de Aversone, illustrissimi domini regis notario, Raymundus, miseratione divine Valentinus episcopus, salutem et sincere in Domino dilectionis affectum.

Nuper excellentissimo principi domino nostro regi significavimus per nostras literas sicut scitis qualiter, intendendo Deo et utilitati totius regni Valentie et honori regio et tranquillitati et quieti ipsius, servire interponebamus partes nostras ut tractatus qui fiebant inter prelatos, nobiles, milites et generosos civitatis et regni Valentie et universitatis civitatis et villarum dicti regni super divisione fori Valentie et Aragonum ad finem perducerentur oblatum quod dominus rex, ut per eius responsivam percepimus, gratum habuit et acceptum.

Nunc autem, continuando ad precedentia que fuerunt postmodum subsequuta, ut dictum dominum nostrum regem ex parte nostra si placuerit informare possitis ad notitiam vestram deductis per presentes et examinatis per personas a partibus supradictis comuniter electas capitulis olim in Curiis diversis temporibus Valentie celebratis et responsionibus hinc inde oblatis et factis, visis etiam foris Valentie et Aragonum predictis ac omnibus aliis necessariis et facientibus ad convenientiam partium predictarum, dum sic per diversos dies et tempora examinarentur et fierent, Spiritus Sancti gratia operantis in eisdem ipsorum corda adeo illuminavit, quod super diversitate fori Valentie et Aragonum et concordantia eorumdem modicis, additis et substractis ad honorem semper domus et corone regie, (...) unanimes remanebant et cum unio seu concordia supradicta debuisset iuxta eius exhigentiam approbari hinc inde celsitudini regie postea presentandam, supervenit quedam litera noviter per dictum regem concessa venerabili Eximino de Thovia, domino de Xella, per quam mandabatur gerenti vices procuratoris in regno quod dicto Eximino et eius hominibus forus Aragonum servari deberet, que littera retraxit multum corda \aliquorum/ militum Aragonum a concordia quam cum foro Valentie volebant et proposuerant se habere in tantum quod, audita littera, perquisierunt vias et modos per quos possent a concordia et unitate cum ipsis tractata recedere et ab ea modis omnibus deviare, credentes et firmiter sperantes se posse similes literas a dicto domino rege pro se et suis hominibus

obtinere, de qua littera tranquillitati et paci ordinate et non sine magnis laboribus et tractatibus diversis acquisite contraria doluimus plurimum et dolemus, cum tractatus qui habiti fuerant et qui cedebant ad maximam dicti domini regis relevationem et gloriam qui longis temporibus ad concordiam huiusmodi laboravit et corone regie honorem et totius regni utilitatem retardabunt ex ea, cum aliqui milites de Aragonum durius amodo consentient hiis in quibus antedictam litteram proposuerant consentire, confidentes, ut prediximus, similes litteras obtinere.

Unde cum adhuc de Spiritus Sancti gratia confidentes speramus negotium reparare si tamen dominus rex voluerit litteras similes postulantibus denegare, providentiam vestram ea qua possumus affectione rogamus quatenus, divini nominis intuitu ac dicti domini regis tranquillitatem, honorem et pacem et totius regni utilitatem, placeat vobis ex parte nostra domino regi supplicare eumque inducere quod a concessione litterarum huiusmodi dignetur et velit restringere manum suam, ipsas postulantibus omnimode denegando, cum ex ipsis si concederentur et fierent, turbaretur concordia et unio supradicta et nunquam ex tunc negotium venire posset ad finem ita domino regi et eius corone honorabilem et utilem toti regno ad quod dominus rex pluries obtulit locum dare et favoris sue gratiam exhibere, cum alias si littera supradicta sicque per aliquos opinatur ad impediendum et turbandum negotium impetrata fuerit sive missa, posset contingere quod alibi scriptum invenitur quod Herodes et Pilati facti sunt amici, in quo casu dominus rex si partes volendo istos circuitus evitare amicarentur et concordēs \super uno foro/ efficerentur non posset eis audientiam comode denegare quod est penitus evitandum.

Ista omnia providentie vestre ita seriati ducimus intimanda ut, certificato domino rege plenarie de predictis, nobis eius voluntatem et vestrum consilium si placuerit celeriter rescribatis.

Data Valentie, .vi°. kalendas iunii anno Domini .M°.CCC°.XX°.vi°.

19.9

1326, maig, 27. València.

El bisbe de València demana que el secretari reial Bernat d'Aversó done favor a la carta secreta que li han escrit els prohoms de la ciutat de València.

ACA, Reial Cancelleria, Cartes reials, Jaume II, núm. 8.774.

Viro venerabili et discreto domino Bernardo de Aversone, domini regis notario, Raymundus, miseratione divina Valentie episcopus, salutem et sincere in Domino dilectionis affectum.

Iurati et probi homines civitatis Valentie scribunt dicto domino regi et vobis aliqua secreta et utilia ipsi domino regi et toti regno Valentie prout in

eorum literis videbitis contineri, unde cum iurati et probi homines de bonitate et diligentia vestra quam per exhibitionem operis reperierunt vobis confidant ad plenum providentiam vestram attente rogamus quatenus placeat vobis honore et favore dicte civitatis ac contemplatione nostra attendere ad contenta in literis supradictis et facere ac procurare cum domino rege quod ea dignetur favorabiliter exaudire, quod ex hoc sequitur utilitas evidens et tractatus inde habiti cum magnis laboribus venient ad finem diutius peroblatum si que vobis placuerint rescribatis.

Data Valentie, .VI°. kalendas iunii anno Domini .M°.CCC°.XX°. sexto.

19.10

1326, maig, 30. València.

Els jurats de València pregunen a Jaume II que l'infant Alfons no vaja a València, com han sentit que vol fer a partir de finals de juny, ja que això pot perjudicar els tractaments per la unió foral del regne a causa dels obstacles que hi posen l'arquebisbe de Saragossa, Jaume de Xèrica, Gonçalbo Garcia i d'altres que van amb ell, així com per altres raons que li faran saber els missatgers que porten la carta. Preguen, a més a més, que Gilibert Sanoguera, defensor dels Furs d'Aragó, siga remogut del seu càrrec de lloctinent del portantveus del procurador del regne Bernat de Sarrià.

ACA, Reial Cancelleria, Cartes reials, Jaume II, núm. 8.787.

Al molt alt e molt poderós senyor en Jacme, per la gràcia de Déu rey d'Aragó, *et cetera*, los jurats e los prohòmens de la ciutat de València, ab besament de peus e de mans, nos comanam en vostra gràcia.

Senyor, après que per nós fo a vós tramesa la letra la qual fon feyta .IIII. jorns ans de la present, en la qual vos significam que·ls tractaments los quals eren estats entre·ls tractadors elets per los prelats, rics hòmens, cavallers e generosos, d'una part, e per nós, de l'altra, eren posats en estament degut, lo qual, si a Déu plau, serà a servii e honor de Déus e de vós, senyor, e a bé e a pau, tranquil·litat e bon estament del regne de València, avem entés que·l senyor infant do Alfonso deu venir ves les parts de València e en breu, enaxí que hic deu ésser deçà sent Joan o almenys per tot juny. Et nós, senyor, pensan en los affers tractats comunament per la manera desús dita, dubtam fort e creem que la venguda del dit senyor infant seria fort dampnosa e als dits affers, los quals nós pensavem que vinguessen a aquella concòrdia en què són e los quals, senyor, si a Déus plau, con vós los aurets hoyts, entendrets que són a bon e pacíffic estament del dit regne e a gran aleujament de vós, senyor, e acostats a Déu e a justícia, lo qual dan se ensequiria a aquells axí per la presència de l'archebisbe de Saragoça e de don Jayme, qui serien encontinent ab lo dit senyor infant, e encara d'en Gonçalbo Garcia com d'algunes altres persones que no han sa enteniment en los dits affers, segons Déu e justícia a servii de vós, senyor, e per algunes altres rahons les quals, senyor, a vós pus largament

seran recomtades per los missatgers elegidors per la dita rahó, com per scriptura profitosament no les puxam declarar.

Per què, senyor, homilment clamam mercé a la vostra excel·lència e altea que us plàcia scriure al dit senyor infant que ell per profit dels afers, ço és, de venir quant és de present ves lo dit regne, per ço com los dits prelats, rics hòmens, cavallers e generosos e nós ab los prohòmens de les viles ivaçosament entenem eligir nostres missatgers sol·lempnes per trametre aquells ab los dits tractaments a la vostra excel·lència per supplicar a vós, senyor, sobre aquells reverentment e homil, segons que's pertany a honor e servii de Déus e de vós, senyor, e a bé e pacífich estament, pau e tranquil·litat de tot lo dit regne. En altra manera, senyor, sia a vós cert que nós entenem que'ls affers poran pendre tal entrecolp que serà desservir de Déus e de vós, senyor, e perill e escàndel del dit regne.

Ja, senyor, en la letra primera de la qual desús és feyta menció, vos supplicam que manàssets ab letra vostra al noble en Bernat de Sarrià que ell remogués en Gilabert Çanoguera de l'offici, axí com aquell qui és .i. dels pus forçors defenedors e mantenidors de fur d'Aragó, segons son poder e estament, perquè, senyor, encara us supplicam de la dita rahó com lo dit Gilabert novellament s'esforç de sembrar verí de dissensió entre algunes persones en la ciutat, axí com aquell qui no esguardan ço que deuria, axí com a natural e official de vós, senyor, no ha reglada volentat als dits affers, volén apropiari a si e als qui seguexen la sua volentat profit singular, en dan de vós, senyor, e del general bé e profit de tot lo regne.

Nostre senyor Déus vos do vida longa ab sanitat e victòria de vostres enemichs.

Data Valentie, tertio kalendas iunii anno Domini millesimo .CCC°.XX°.VI°.

19.11

1326, maig, 30. València.

Els jurats de València demanen al secretari reial Bernat d'Aversó que llija apartadament i en secret a Jaume II la nova carta que han enviat sobre els tractaments per la unió foral del regne de València, bo i donant-los favor en allò que demanen.

ACA, Reial Cancelleria, Cartes reials, Jaume II, núm. 8.784.

Al molt honrat e discret en Bernat de Aversó, notari del senyor rey, de nós, los jurats e prohòmens de la ciutat de València, saluts e aparellats a la vostra honor.

Ben creem que remembra a la vostra saviea com poch dies ha que nós escrivim a vós, com ne en qual manera escrivim al senyor rey sobre lo feyt dels tractaments qui són estats enfre los generoses del regne de València e nós. Aprés d'açò és estat tractat sobre cert negoci qui fa al propòsit a bona perfecció dels affers dels quals ara nós escrivim al senyor rey, segons que per tenor de la

letra nostra, la qual trametem al dit senyor rey e a vós ensemps, ab les presens largament veurets ésser contengut, per què affectuosament pregam la vostra discreció e bona amistat que us plàcia que les dites letres vullats secretament legir al senyor rey e sobre allò que li suplicam que us plàcia donar favor ab lo senyor rey, en manera que ls affers venguen a servii de Déu e del senyor rey e ab bon estament dels habitans en lo dit regne.

Data Valentie, .III°. kalendas iunii anno Domini millesimo .CCC^o. vicesimo sexto.

19.12

1326, desembre, 30. Barcelona.

Jaume II respon als jurats i prohoms de la ciutat de València després d'haver rebut els seus nuncis, Domingo de Claramunt i Jaume de Ripoll, que li han mostrat els tractats i concordances pactats pels prelats, rics homes, cavallers, ciutadans i vilatans del regne de València sobre els Furs de València i els informa que podran trobar-se a la ciutat de Tortosa a mitjan juliol de 1327.

ACA, Reial Cancelleria, reg. 249, f. 278r-v.

Iacobus et cetera, fidelibus suis iuratis et probis hominibus civitatis Valentie et cetera.

Vidimus fideles nostros Dominicum de Claromonte et Iacobum de Ripullo, convicinos vestros, quos ad nostram nunc presentiam transmisistis, qui nobis vestram litteram presentarunt, qua supplicastis ut ipsis credere dignaremur de hiis que pro parte prelatorum, richorum hominum, militum, civium et hominum villarum regni Valentie supplicarent et ostenderent super tractatibus et concordantiis comuniter tractatis ad Dei servitium, ad honorem nostrum et pro universali bono et pro bono statu civitatis et regni Valentie supradicti et in ampliationem fori Valentie, et tam dicte littere vestre tenorem quam quod memorati Dominicus et Iacobus ex parte qua supra coram nobis etiam vicibus iteratis dicere, referre et exponere voluerunt benigne audivimus, bene consideramus ac intelleximus diligenter pluresque etiam collationes et colloquiones habuimus cum dictis vestris nuntiis cum certis et secretis de nostro consilio in premissis, super quibus fidelitati vestre taliter respondemus quod habuit et habet credentia firma nostra prenomatos et vos intentione recta et zelo laudabili ad faciendos tractatus huiusmodi premissis, causis alios et vos moventibus fuisse inductos, et certe de nobis referre possumus quod iam alias circa hec ut possent pro utilitate regni feliciter terminari sicuti est omnibus plene necum sollicitudinis nostre curas diligenter prestimus gerentes tunc et nunc firmiter animo dare operam quantamcumque poterimus comode ut premissa tam utili deciderentur et decidantur exitu quod unitas et concordia nutriantur in regno, desiderantes illud sub pacis et tranquillitatis dulcedine abiectis divisione et scandalo refirmari, memoratos autem Dominicum et Iacobum informavimus in

premissis de quibusdam pro vestra parte vobis serius exponendis qui et etiam vobis intentionem nostram bonam quam in hiis ¶^{278v} gerimus poterunt plenius explicare, quibus in predictis adhibere poteritis plenam fidem; ceterum affectantes quam cito fas sit nobis prebere viam negotio opportunam intendimus versus partes regni Valentie personaliter declinare, ita quod, expeditis quibusdam arduis et expressis negotiis que dictis nuntiis vestris retulimus quibus habuimus in Catalonie necessario providere indubie esse intendimus, Deo duce, in civitate Dertuse medio mensis iulii nunc instantis et ex tunc prout iuxta exponenda vobis a vestris nuntiis predictis fuerimus informati a vobis si[...] in civitate ipsa Dertuse aliorum et vestri mittendos nuntios audiemus aut prout status persone nostre sustulerit ad regnum declinabimus supradictum in premissis negotio quantum poterimus sollicita diligentia efficaciter intenturi.

Data Barchinone, tertio kalendas ianuarii anno Domini .M^o.CCC^o.XX°. sexto.

19.13

1327, gener, 23. València.

Els missatgers Domingo de Claramunt i Jaume de Ripoll exposen la seua missatgeria sobre els tractaments i les concordances dels furs als jurats de València —Guillem Saplana, Jaume de Castellet, Jaume de Selma i Jaume Crespi— i als prohoms missatgers de les viles de Xàtiva, Morella, Morvedre, Alzira, Sogorb i Castelló de la Plana i mostren una carta de creença de Jaume II per a explicar-los certes coses sobre la institució de capellanes, llànties i aniversaris.

AMV, Manuals de Consells, A-1, f. 296r-v.

Publ.: V. ANYÓ, *El primer Manual de Consells de la ciutat de València (1306-1326)*, València, Ajuntament de València, 2001, pp. 411.

És cert que en lo dia de divendres, en lo qual fon comptat .XI°. kalendas febroarii³⁷ anno Domini millesimo .CCC^o. vicesimo sexto, lo qual dia fo l'endemà de la festa del benaventurat sent Vicent Màrtir, lo qual dit dia e festa fo assignat als prohòmens misatgers de les viles del regne que fosen en la dita ciutat a hoyr relació de la misatgeria d'en Domingo de Claramunt e d'en Jacme de Ripoll del feyt dels tractamens e concordàncies dels furs.

Et, feyta la dita relació per los dits misatgers a·n G(uillem) Çaplana, a·n Jacme de Castellet, a·n Jacme de Celma e a·n Jacme Crespi, jurats de la ciutat de València en l'any present, e els dits prohòmens misatgers de les viles de Xàtiva, de Morella, de Murvedre, de Algezira, de Segorb e de Castelló, presentaren a aquells una carta del senyor rey en paper, uberta, sagellada el dors d'aquella ab lo segell d'aquell metex senyor rey, la tenor de la qual se seguex:

¶³⁷ Havia de dir, en teoria: .X^o. kalendas febroarii
—que va ser divendres i l'endemà de la festa de Sant Vicent Màrtir.

Iacobus, Dei gratia rex Aragonum, Valentie, Sardinie et Corsice, comesque Barchinone ac sancte romane Ecclesie vexillarius, amirantus ¶^{269v} et capitaneus generalis, fidelibus suis iuratis civitatis Valentie et villarum omnium regni Valentie, salutem et gratiam.

Cum fidelibus nostris Dominico de Claromonte et Iacobo de Rivopullo, civibus Valentie, nuntiis per dictam civitatem nobis noviter destinatis quondam comiseramus super negotio institutionum capellaniarum et lampadarum ac aniversariorum vobis ex parte nostra vive vocis oraculo exponenda, idcirco volumus vobisque dicimus et mandamus quatenus relatibus dictorum Dominici et Iacobis super premissis fidem indubitatum adhibeatis eaque effectui mancipetis.

Data Barchinone, quarto kalendas ianuarii anno Domini millesimo .CCC^o. vicesimo sexto.

Índex onomàstic

A

- Abat, Miquel (*Michel*) 123
Açagra (*Çagra*), Martí d' (*Martinus de*) 142, 143
Açcò → Ascó
Àer, Berenguer d' 124
Àger, Ramon Berenguer d' 23, 55, 56
Agostí (*Augustini*), Guillem (*Guillemus*) 259, 261-266, 268, 269
Agramunt (*Acrimonte*), Guillem d' (*Guillemus de*) 123, 191
Aguiló (*Agiló*), Berenguer (*Berengarius*) 216, 217
Aguiló, Domingo d' 124
Aguiló (*Aguilone*), Guerau d' (*Geraldus de*) 79
Ahonés, Pero 155, 156
Aibar (*Ayvar*), Pero d' (*Petrus de*) 202
Aitona (*Aytona*), Ferrer d' (*Ferrarius d'*) 215, 216
Alagó (*Alagone, Alagonum*), Artal d' (*Artaldus de*) 84, 87, 98, 155, 157, 158, 236, 237
Alagó (*Alagone*), Blasco d' (*Blascho d'*) 156, 158, 236, 237
Alaman de Vera (*Alamandi de Vera*), Pere (*Petrus*) 203
Alarich, Ponç 120, 122
Albalat (*Albalato*), Jaume d' (*Jacobus de*), ardiaca de València 210
Alberola, Berenguer d' 122
Alberola, Vidal d' 160, 162
Albert (*Alberti*), Bernat (*Bernardus*) 198, 199
Albert (*Alberti*), Simó (*Simon*) 219, 220
Alcalà de Lucernic (*Alcalano de Lurcenich*), Guillem (*Guillemus*) 76
Alçamora, Bernat d' (*Bernardus d'*) 219, 220
Alcanyís (*Alcanicii*), comanador d' 90, 91
Alfaro, Francesc d' (*Franciscus de*) 200, 201
Alfaro, Palací d' (*Palazinus de*) 219, 220
Aljaferia (*Alieferia*), Esteve d' (*Stephanus de*) 24, 55, 56, 59
Almacit, Guillem d' 122
Almenara, Berenguer d' (*Berengarius de*) 85-87
Almirall, Pere d' 122
Alós, Bernat d' 122, 123
Alou (*Alodio*), Esteve d' (*Stephanus de*) 198,
Alpont (*Ponte*), Miguel d' (*Michael de*) 142, 143
Amalrich, Bernat 123
Amenla → Ametla
Amer, Berenguer d' (*Berenger d'*) 211, 212
Ametla (*Amenla*), Andreu d' (*Andreas d'*) 207
Amigó, Berenguer (*Berengarius*) 217, 218
Anadón, Climent d' (*Crement de*) 221
Andrés, Domingo 212
Andrés, Joan (*Johan*) 211, 212
Andrés, Ximeno d' 204-206
Anglesola (*Angularia*), Arnau d' (*Arnaldus de*) 69, 71, 82, 89, 261
Anglesola (*Angularia*), Berenguer Arnau d' (*Berengarius Arnaldi de*) 90
Anglesola (*Angularia*), Bernat d' (*Bernardus de*) 89, 90

- Anglesola (*Angularia*), Guillem d' (*Guillemus de*) 89, 90, 125, 139, 157, 175, 178, 179, 187
- Anglesola (*Angularia*), Ramon d' (*Raimundus*) 33, 146
- Anglesola, Ramon d' (*Raimundus, episcopus Vicensi*), bisbe de Vic 86
- Antilló (*Antillone*), Sanç d' (*Sancius de*) 63, 155
- Aparici, Guillem d' 124
- Apiera → *Piera*
- Aranyó, Jaume (*Jacme*) 122
- Aranyó, Pere 160, 163
- Arau, Bernat 123
- Arbocet (*Arboseto*), Jaume d' (*Iacobus de*) 201
- Arbocet (*Arboseto, Arboçeto*), Pere d' (*Petrus de*) 201
- Arbúcies, Pere d' (*Petrus d'*) 215, 216
- Arenys, Bernat d' 122
- Arenys, Guillem d' (*Guillemus de*) 219, 220
- Arenys (*Arens*), Ramon d' 160, 163
- Argensola (*Argençola*), Arnau 208
- Argenter, Jaume (*Jacme*) 122
- Argenter, Pere 122
- Arnau (*Arnaldus*), bisbe de Barcelona → Gurb, Arnau de
- Arnau (*Arnaldus*), bisbe de Tortosa → Jardí, Arnau de
- Arnau (*Arnaldi*), Bartomeu (*Bartolomeus*) 216
- Arnau (*Arnaldi*), Berenguer (*Berengarius*) 201
- Arnau (*Arnaldi*), Bernat (*Bernardus*) 67
- Arnau (*Arnaldi*), Guillem (*Guillemus*) 67
- Arnau, Pere 299, 300
- Artés, Jaume d' (*Jacme d'*) 299, 300
- Ascó (*Açcò*), Domingo d' (*Dominicus d'*) 215, 216
- Aster, Arnau (*Arnaldus*) 216, 217
- Aster, Guillem (*Guillemus*) 217
- Astruch → *Estruch*
- Augustini → *Agostí*
- Aulesa → *Olesa*
- Avellà, Ponç 123
- Aversó (*Aversone*), Bernat d' (*Bernardus de*) 306-309, 311
- Avinyó, Jaume d' (*Jacme d'*) 160, 162
- Ayerbe, Pere d' (*Petrus, dominus de*) 146
- Aygalada → *Igalada*
- Aytona → *Aitona*
- Ayvar → *Aibar*
- Azagra → *Açagra*
- B**
- Baiona (*Bayona*), Joan de (*Iohannes de*) 219, 220
- Balaguer, Bernat 122
- Balaguer, en 122
- Balaguer, Pere de (*Petrus de*) 24, 55, 56, 59, 62
- Baldoví, Guillem 123
- Baldrich, Pere 160, 163
- Barbastre, Joan de (*Johan de*) 79
- Barber, Andreu 160, 162
- Barber, Pere 160, 163
- Barber, Ramon 122
- Barberà (*Barberani*), Pere de (*Petrus de*) 121, 217
- Barrera, Pere (*Petrus*) 198, 199
- Bassa, Domingo 211
- Basset, Bernat 122
- Basset, Guillem 122
- Bastida* → *Sabastida*
- Bataller, en 124
- Bataller (*Batayller*), Guillem 160, 162
- Bayona* → *Baiona*
- Bearn (*Bearne*), Gastó de (*Gastonus*), vescomte de 77, 79
- Bell, Bernat (*Bernardus*) 198, 199
- Bell (*Beill*), Miquel (*Michael*) 198, 199
- Bellet, Guillem 124
- Bell-lloc (*Belloch, Belloloco, Pulcroloco*), Guillem de (*Guillemus de*) 55, 56, 59, 62, 67
- Bellpuig (*Pulcropodio*), Esteve de (*Stephanus de*) 157, 158
- Bellpuig (*Bellopodio*), Hug de (*Hugonus de*) 176, 178, 179, 195, 196, 290, 292
- Bellveí (*Belvehí*), Bernat (*Bernardus*) 219, 220
- Bellveí (*Belvehí*), Guillem (*Guillemus*) 220
- Bellví (*Pulcrovisu*), Bernat de (*Bernardus de*) 133, 157, 159
- Bellví (*Pulcrovisu*), Guillem de (*Guillemus de*) 195, 196, 290, 292
- Benavent (*Benavento*), Gombau de (*Gombaudus de*) 76-78, 89, 90
- Benencasa, Pere 160, 162
- Benet, Joan (*Johan*) 122
- Berenguer (*Berengarius*), bisbe de Barcelona → Palou, Berenguer de
- Berenguer, Guillem 297, 299
- Berenguer, Pere 306, 307
- Berenguer (*Berengarii*), Ramon (*Raimundus*), infant 290, 291, 306, 307

- Berga, Berenguer de 119
 Berga, Pere de (*Petrus de*) 77, 79
 Bergua, Andreu de 122
 Bergua, Bernat de 122
 Bergua, Fortún de (*Fortunius, episcopus Tirassone*), bisbe de Tarassona 86, 87, 89-91
 Bernat (*Bernardus*), arquebisbe de Tarragona → Olivella, Bernat d'
 Bernat, Guillem, ciutadà de València 120
 Bernat (*Bernardí*), Guillem (*Guillemus*), procurador de Jaume Pere 146
 Bernat (*Bernardí*), Guillem (*Guillemus*), veí d'Alacant 199
 Bernat, Ramon 123
 Bertran, Guillem (*Guillemus*), veí de Gandia, 200, 201
 Bertran, Guillem, veí de Museros 124
 Bertran, Pere, pellisser de València 122
 Bertran, Pere, veí de Museros 124
 Besaldú, Berenguer de 122
 Bidaure → Vidaurre
 Biscarra, Sancho de 124
 Bofill, Jaume (*Jacme*) 124
 Boil (*Boyl*), Felip de (*Philippus de*) 290, 292
 Boil (*Boyl*), Pere 193, 194
 Boisán (*Boysano*), Mingot de (*Mingotus de*) 65, 67
 Boix, Bernat del 122
 Boixadors (*Boxadós*), Bernat de (*Bernardus de*) 237
 Boixeres (*Boxeres*), Guillem 160, 162
 Bolea, Berenguer de (*Berengarius de*) 215, 216
 Bolea, Bernat de (*Bernardus de*) 166
 Bonet (*Boneti*), Bernat (*Bernardus*) 188
 Bonet, Guillem 123
 Bonet, Pere 121
 Bonet, Romeu 160, 163
 Bonmacip, Jaume (*Jacme*) 160, 162
 Bonora, Maimó de (*Maymonus de*) 198, 199
 Bonora, Pere de (*Petrus de*) 198, 199
 Bordet, Miquel de (*Michael de*) 218
 Borgonyó (*Burgundi*), Joan (*Johannes*) 210
 Borràs (*Borraç*), Bernat 124
 Borràs (*Borraç*), Guillem 124
 Borrell (*Borrelli*), Guillem (*Guillemus*) 200, 201
 Bosser (*Borsser*), Guillem 160, 162
 Bosaldó, Guillem (*Guillemus*) 207
 Bosch, Arnau (*Arnaldus*) 198, 199
 Boscho → Desbosch
 Boter (*Boterii*), Miquel (*Michel*) 210
 Botonac (*Botonach*), Pere Arnau de (*Petrus Arnaldi de*) 102, 118
 Bou (*Bovis*), Arnau (*Arnaldus*) 198, 199
 Bou (*Bovis*), Guillem (*Guillemus*) 24, 55, 56, 59
 Bou (*Bovis*), Ramon (*Raymundus*) 199
 Boxadós → Boixadors
 Boyl → Boil
 Boysano → Boisán
 Brusca (*Bruscha*), Tèric de (*Tericus de*) 140, 143
 Burguera (*Burgera*), en 142, 143
 Burguera (*Burgera*), Guillem (*Guillemus*) 121
 Burgundi → Borgonyó
- C
- Çabater → Sabater
 Cabrera (*Capraria*), Guerau de (*Geraldus de*), vescomte de 77, 78, 89, 90
 Cabrera, Nicolás de (*don Nicolás de*) 211, 212
 Cabrera, Ramon de (*Raimundus de*) 78
 Cabrero, Domingo 206
 Cabrero, Eximén (*Ximén*) 206
 Casabó (*Caçabó*), Guillem (*Guillemus*) 215, 216
 Çaçelva → Saselva
 Çaffont → Safont
 Çagra → Açagra
 Çagranada → Sagranada
 Çaguilera → Saguilera
 Çahilla → Sailla
 Cairat (*Cayrat*), Joan (*Johan, Iohannes*) 160, 164, 200, 201
 Calaf (*Calaff*), Valentí 297, 299, 300
 Calahorra (*Calahora*), Domingo 204-206
 Calaceit (*Calaçeyt*), Ferran de (*Ferdinandus de*) 296
 Calatrava, orde i comanador de 149, 157
 Çalboreda → Salboreda
 Calbó, Bernat (*Bernardus, episcopus Vicensi*), bisbe de Vic 55, 56, 58, 61
 Calderer, Joan (*Johan*) 123
 Calderer, Ramon 123
 Calderó, Guillem 124
 Calvera, Ramon de (*Raimundus de*) 178, 179
 Camarasa, Bartomeu de (*Bertholomeus de*) 213
 Çamata → Samata

Çamesó → Samesó
 Çamora → Samora
 Çamorera → Samorera
 Campdàsens, Arnau de 123
 Campfranch → Canfranc
 Campgalí, Jaume (*Jacme*) 208
 Candela, Bosaldó (*Bosaldonum*) 206, 207
 Canelles, Vidal de (*Vitalis Oscensis*), bisbe d'Osca 56, 58
 Caner, en 121
 Canet (*Caneto*), Guillem de (*Guillemus de*) 89, 91
 Canfranc (*Campfranch*), Ramon de 122
 Çanoguera → Sanoguera
 Çapata → Sapata
 Çapatero → Sapatero
 Capeller, Jaume (*Jacme*) 121, 122
 Çaplana → Saplana
 Çaranyó → Saranyó
 Carbonell (*Carbonelli*), Bernat (*Bernardus*) 200, 201
 Carbonell (*Carbonelli*), Pere (*Petrus*) 198, 199
 Carbonell (*Carbonelli*), Ponç (*Pontius*) 65, 67
 Carcassona (*Carcasona*), Jaume de (*Iacobus de*) 217, 218
 Carcassona, Pere de 123
 Carcastillo (*Carcastiello*), Domingo 211, 212
 Carcia (*Carçia*), Domingo de 124
 Cardona, arrosser 160, 161
 Cardona, Berenguer de (*Berengarius de*), mestre de l'orde del Temple 91, 157, 159, 179, 181
 Cardona, en 121
 Cardona, Ramon Folc de (*Raimundus Folch de*), vescomte de 275
 Ça-reyal → Sa-real
 Ça-riera → Sa-riera
 Carles, Joan (*Johan*) 208
 Ça-rocha → Sarroca
 Carreres, Guillem (*Guillemus*) 213
 Carreres (*Careres*), Joan (*Iohanes*) 220
 Çarrocha → Sarroca
 Carròs de Rebollet (*Carroci de Rebolleto*), Francesc (*Francisclus*) 157, 158, 175, 176, 178, 179, 195, 196, 290, 292
 Cartellà (*Cartiliano*), Arnau Guillem de (*Arnaldus Guillemi de*) 77, 78
 Carusses (*Caruces*), Bernat 123
 Çasala → Sasala
 Cascant, Joan de (*Iohannes de*) 296
 Caselles, Ramon de 122
 Çaselva → Saselva
 Castalla (*Castaylla*), Guillem de (*Guillemus de*) 142, 143
 Castellà, Jaume (*Jacme*) 121
 Castellar (*Castellario*), Adam del (*Adee de*) 215
 Castellar, Arnau del 122
 Castellar (*Castellario*), Bartomeu de 214
 Castellet, Jaume de (*Jacme de*) 299, 300, 313
 Castelfollit (*Castrofolito*), Ponç Guillem de (*Pontius Guillemi de*) 214
 Castellnou (*Castelnou*) 95, 97
 Castellnou (*Castronovo*), Dalmau de (*Dalmatius de*) 77, 78, 158, 167, 172
 Castellnou (*Castrinovi*), Guillem de (*Guillemus de*) 77-89, 91, 102, 118
 Castellnou (*Castrinovi, Castronovo*), Jasbert de (*Iaçbertus, Iaspertus, Iazpertus*) 63, 69, 157, 158, 172, 175, 187, 261
 Castellnou, Pere de (*Petrus, episcopus Gerundensi*), bisbe de Girona 86, 90, 91
 Castelló, Guillem de 211, 212
 Castelló, Jaume de (*Iacobus de*) 200, 201
 Castellonet, en 123
 Castell-sarraí (*Castro Sarraceno*), Jaume de (*Iacobus de*) 92
 Çata → Sata
 Català, Arnau 297
 Català, Guillem 119
 Català (*Cathalani*), Arnau Guillem (*Arnaldus Guillemi*) 297, 299-303
 Català, Pere Guillem 297
 Català (*Cathalani*), Ramon Guillem (*Raimundus Guillemi*) 142, 143, 160, 212, 297
 Çatallada → Satallada
 Çataula → Sataula
 Çatorra → Satorra
 Caucolibero → Cotlliure
 Çavila → Savila
 Cayrat → Cairat
 Cedrelles, Domingo de 297, 299, 300
 Cedrelles, Martí de 122
 Celma, Bernat de 161
 Celma, Jaume de (*Jacme de*) 122, 313
 Celolm, Domingo (*Dominicus*) 223
 Celolm (*Celom*), Guillem 120, 151
 Centelles (*Scintiliis*), Bernat de (*Bernardus de*) 77, 79
 Centelles (*Scintiliis*), Gilabertí de (*Guilbertinus de*) 290, 292

- Centelles (*Scintiliis*), Pere de (*Petrus de*) 210
Cerdà, Guillem 122
Cerdanyola, Guillem de 160, 164
Cerdanyola (*Cerdaynola*), Pere de (*Petrus de*) 142, 143
Ceriol (*Ciriol*), Pere 275, 282, 285, 288
Cervató (*Serbetó*), Espanyol de (*Spanyol de*) 151
Cervelló (*Cervilione*), Guillem de (*Guillemus de*) 77, 70
Cervera (*Cervarie*), comanador de 148, 150
Cervera (*Çervera*), Guillem (*Guillemus*) 212, 213
Cervera, (*Cervaria*), Jaume de (*Iacobus de*) 77, 79
Cervera, Jaume Ramon de (*Jacme Ramon de*) 120
Cervera, Pere de 155, 156
Cervera (*Cervaria*), Ponç de (*Pontius de*) 77, 79
Cervera (*Cervaria*), Ramon de (*Raimundus de*) 77, 78
Cervià (*Cerviano*), Guerau de (*Geraldus de*) 77, 78
Cervià, Guillem de 297, 299, 300
Cervilione → Cervelló
Cesarauguste → Saragossa
Çespluga → Sespluga
Cid el Mayor (*Cit*), Pero 205
Cifre (*Ciffre*), Arnau 121
Cifre, Pere 124
Cigar, Ramon de 123
Cintero, Joan (*Johan*) 221, 222
Cirera, Guillem 124
Cirera, Ramon 160, 162
Ciriol → Ceriol
Ciudadilla (*Ciudadia*), Berenguer de 208
Clapers → Desclapers
Claramunt (*Clarmunt*, *Claromonte*), Domingo de (*Dominicus de*) 289, 297, 299-303, 312-314
Claramunt (*Clarmunt*), en 122
Claret, Bernat (*Bernardus*) 296
Clariana (*Cleriana*), Pere de (*Petrus de*) 219, 220
Clavell (*Clavelli*), Berenguer (*Berengarius*) 65, 67
Claver, Arnau 123
Clergue, Guillem (*Guillemus*) 204
Cloquerio → Descloquer
Codinacs, Berenguer de 297, 299
Colent, Joan de (*Johan de*) 123
Colle → Descoll
Çolivera → Solivera
Colomer (*Colomerio*), Pere de (*Petrus de*) 200, 201
Comadolms (*Cumbaulmorum*), Guillem de 219, 220
Company, Jaume (*Jacme*) 122
Conesa, Pere (*Petrus*) 198, 199
Constantí (*Costantí*, *Constantini*), Ferrando (*Ferrandus*) 142, 143, 160, 161
Constantí (*Costantí*), Guillem 119, 122, 297, 299, 300
Copons, Guillem de 123
Corberà, en 122
Çorito → Sorito
Cornell (*Cornel*, *Corneliu*), Pere (*Petrus*) 23, 55, 61
Coromines, Ramon de 121
Corsaví (*Corsavino*), Arnau de (*Arnaldus de*) 102, 118
Cortés, Ramon 124
Cortit, Bernat 123
Cortit, Jaume (*Jacme*) 122, 160, 162
Corts, Guillem (*Guillemus*) 198, 199
Costa, Ramon (*Raymundus*) 300-303
Costanç, Bernat 119, 122
Costantí → Constantí
Cotlliure (*Caucolibero*), Jaume de (*Iacobus de*) 215, 216
Creixell (*Crexell*), Guillem 122
Crespí, Jaume (*Jacme*) 313
Cristià (*Crestia*), Bernat 162
Cruce → Sacreu
Cruilles (*Crudiliis*), Bernat de (*Bernardus de*) 195, 196
Cruilles, (*Crudiliis*), Jofre de (*Iaufridus de*) 76
Cucaló, Domingo de (*Dominicus de*) 203, 204
Cucaló (*Cucalon*), Joan de (*Johan de*) 211, 212
Cuch, Antoni (*Antonius*) 217, 218
Cumbaulmorum → Comadoms
Curtibus → Descorts
D
Dalmau (*Dalmatii*), Berenguer (*Berengarius*) 65, 142, 160, 161
Dalmau (*Dalmatii*), Bernat (*Bernardus*), ciutatà de València 65

- Dalmau (*Dalmatii*), Bernat (*Bernardus*), prohom de València 299
- Davit, Bernat 124
- Daviu (*Davini*), Guillem (*Guillemus*) 210
- Delca, Miquel de (*Michel de*) 211, 212
- Desbosch (*Deçbosch*), [...] 122
- Desbosch (*Deçbosch, de Boscho*), Guillem (*Guillemus*) 218
- Desbosch (*de Boscho*), Pere (*Petrus*) 65, 67
- Descals (*Deçcalç*), Berenguer 122
- Descanet (*Deçcanet*), [...] 122
- Descaus (*Deçcaus*), Pere 123
- Desclapers (*Deçclapers, de Claperiis*), Bernat (*Bernardus*) 37, 122, 142, 160, 161, 190
- Descloquer (*de Cloquerio*), Guillem (*Guillemus*) 142, 143, 160, 163
- Descoll (*de Colle*), Esteve (*Stephanus*) 217, 218
- Descoll (*Deçcoll*), Pere 124
- Descortell (*Dezcortell*), Ferrer 226
- Descorts (*de Curtibus*), Pere (*Petrus*) 207
- Desgüells (*Desgüeels*), Bernat 160, 162
- Desllor (*de Lauro*), Simó (*Simon*) 165
- Desmàs (*Deçmàs*), Jaume (*Jacme*) 119, 122, 160, 161
- Desmàs (*Deçmaç*), Simó (*Simon*) 121
- Despí (*de Pinu*), Jaume (*Iacobus*) 82
- Desplà (*Deçplà*), Bernat 124
- Desplà (*Deçplà, de Plano*), Pere (*Petrus*) 124
- Despont (*Deçpont, de Ponte*), Bartomeu (*Bertholomeus, Berthomeu*) 65, 67, 121
- Despuig (*Deçpuig*), Arnau 122
- Despuig (*de Podio*), Bernat (*Bernardus*) 213
- Despuig (*de Podio*), Guillem (*Guillemus*) 89, 91
- Despuig (*Deçpuig, de Podio, de Podey*), Pere (*Petrus*) 123, 201, 212
- Des-soler (*Dezsoler*), Ponç 193
- Des-soler (*Deçsoler*), Romeu 123
- Destorms (*de Turmis*), Guillem (*Guillemus*) 37, 160, 163, 190, 216, 217
- Destorrent (*de Torente, de Torrente*), Valentí (*Valentinus*) 219, 220
- Déu, Berenguer de 123
- Déu, Pere de 208
- Desvall (*de Vallo*), Bertran (*Bertrandus*) 42, 296
- Díaz, Sancho 206
- Dionís (*Dionisii*), Amor 133, 134, 139, 157, 159
- Dionís (*Dionisii*), Gabriel 131, 134
- Domingo, Pascual 221
- Don Felices (*don Felyces*), Mateo de 221, 222
- Duran, Arnau 124
- Duran, Bernat 123
- Duran, Nicolau (*Nicholau*) 299-301
- Duran, Pere 124
- Durfort, Romeu (*Romeus*) 24, 55, 56, 59, 62
- E*
- Elna, Bernat d' 123
- Egidii → Gil
- Eixarch (*Exiarch*), Valero d' 211, 212
- Emgue, Romeu (*Romeus*) 211
- Empúries (*Impuriis*), Huguet de (*Huguetus de*) 165
- Empúries (*Impuriarum*), Ponç Hug (*Hug, Hugono, Pons Huc, Pontius Hugonis*), comte d' 78, 91, 174
- Empúries (*Empuriis*), Ramon d' (*Raimundus de*) 196
- Enneci → Enyego
- Entença (*Entenza*), Berenguer d' (*Berengarius de*) 69, 79, 90
- Entença (*Entenza*), Bernat Guillem d' (*Bernardus Guillemi de*) 98
- Entença, Gombau d' (*Gombaldus de*) 196, 202
- Entença, Teresa d' (*Taresia de*) 202
- Enyego (*Enneci*), Pere (*Petrus*) 219, 220
- Enyegues d'Eslava (*Enyeguez d'Eslava*), Martí (*Martinus*) 300-303
- Ermengol (*Ermengaudí*), Salvador (*Salvator*) 219, 220
- Ermengou, Ferrer 122
- Escolà (*Scolani*), Arnau (*Arnaldus*) 217
- Escolano (*Escollano*), Domingo 221
- Escolano (*Escollano*), Joan (*Johan*) 221
- Escorna, Joan (*Iohannes*) 166
- Escorna (*Scorna*), Pere (*Petrus*) 139
- Escorna (*Scorna*), Ramon (*Raimundus*) 99, 102, 118, 125, 139, 141, 147
- Escrivà, Arnaldó 162
- Escrivà (*Scriba, Scribani, Scrivà*), Arnau (*Arnaldus*) 28, 65, 67, 82
- Escrivà (*Scribani*), Bernat (*Bernardus*) 66, 67
- Escrivà (*Scribani*), Guillamó (*Guillemonus*) 65, 67
- Escrivà (*Scribe*), Guillem (*Guillemus*) 118, 121, 142, 143, 160, 169, 171

- Escrivà (*Scribe*), Pere (*Petrus*) 210
 Escuder (*Scuder*), Guillem (*Guillemus*) 200, 201
 Escuder (*Scutiferii*), Pere (*Petrus*) 219
 Escudero 79
 Espanya, Arnau d' 36
 Espanya (*Yspania*), Miquel d' (*Michael de*) 204
 Espígol, Guillem d' 121, 124
 Espinavell, Ferrer d' (*Ferrarius d'*) 210
 Estany (*Estagno*), Bernat d' (*Bernardus d'*) 142, 143
 Esteban (*Estevan*), Miguel (*Migual*) 204, 205, 206, 221, 222
 Estella, Bartomeu d' (*Bartholomeu d'*) 211, 212
 Estella (*Estela*), Domingo d' 123
 Esteve (*Stefani*), Bonanat (*Bonanatus*) 220
 Esteve, Pere 160, 161
 Esteve de Llimotges (*Steve de Limotges*), Pere 122
 Estruch (*Astruchi*), Arnau 123
 Exèrica → Xèrica
 Eximenes (*Eximenis*), Pasqual (*Paschasius*) 219
 Eximenes (*Eximini*), Pere (*Petrus*) 203
 Eximenes (*Eximenis*), Pasqual (*Paschasius*) 219
 Eximenes (*Eximeni*), Sanxo 76
 Eximenes d'Arenós (*Eximeni de Arenoso, Eximini*), Gonçalvo (*Gondisalbo, Gondisalvo*) 34, 156, 176, 179, 196, 292
 Eximenes d'Ayerbe (*Eximeni de Ayerb*), Blasco (*Blaschus*) 102, 118
 Eximenes de Borriol (*Eximeni de Burrio, Xemenèc de Burriol*), Pero (*Petrus*) 96, 180, 292
 Eximenes de Bunyol (*Xemenis de Buniol*), Roís (*Ruy*) 96
 Eximenes de Luna (*Eximeni de Luna*), Ramon (*Raymundus*) 159
 Eximenes de Luna (*Eximeni de Luna*), Rodrigo (*Rodericus*) 139, 159
 Eximenes de Montornés (*Eximini de Montornés, Xemenis de Muntornés, Eximeni de Montetornesio*), Pere (*Petrus*) 133, 159
 Eximenes de Tierga (*Eximeni de Tierga*), Pere (*Petrus*) 179
 Eximenes d'Urrea (*Eximeni de Urrea*), Joan (*Iohannes*) 176
 Eximenes Romeu (*Eximeni Romei*), Gil (*Egidius*) 159
 Eximenes Romeu (*Eximeni Romei*), Martí (*Martinus*) 158
 Eximeno, Pere (*Petrus*) 200, 201
 Eximeno, Sanxo (*Sancius*) 200, 201
 Exiarch → Eixarch
 F
 Fabarzà, Berenguer 119, 122
 Fabre, Guillem (*Guillemus*) 210
 Fabre, Tomàs (*Thomàs, Thomasius*) 37, 121, 160, 161, 190
 Favars, Vidal de (*Vitalis de*) 160, 163, 200, 201
 Felices → Don Felices
 Felmer, Domingo (*Dominicus*) 215, 216
 Fernández d'Açagra → Ferrandes d'Albarrasí
 Ferran, Arnau (*Arnaldus*) 215
 Ferran, Guillem (*Guillemus*) 215, 216
 Ferrandes d'Albarrasí (*Ferrandec d'Albarray*), Pere 26, 55, 61
 Ferrandis (*Ferrandiz*), Pere (*Petrus*) 146, 158, 187
 Ferrandis d'Íxer (*Ferdinandi, dominus de Íxar, Fernandi de Íxar*), Pere (*Petrus*) 175, 178
 Ferrando (*Ferrandi*), Joan (*Iohannes*) 142, 143
 Ferrando (*Ferrandi*), Pere (*Petrus*) 56, 59, 139
 Ferre, Miquel (*Michell*) 213
 Ferrench de Luna, Lope (*Luppuss, Lupo*) 158, 175
 Ferrer, Berenguer 124
 Ferrer (*Ferrarii*), Bernat (*Bernardus*) 123, 160, 162, 217, 218
 Ferrer, Ferrando 123
 Ferrer, Guillem 119
 Ferrer, Pasqual (*Paschual*) 123
 Ferrer, Pere 122
 Ferrer de Muro (*Ferrarii de Muro*), Pere (*Petrus*) 204
 Ferrer de Valls (*Vals*), Jaume (*Jacme*) 211, 212
 Ferris (*Fèriç*), Pere 160, 162
 Figuera, Jaume (*Iacobus*) 213
 Figueroles (*Figeroles*), Rodrigo de 155
 Fillach, Peire de (*Per de*) 211, 212
 Fiveller, Ramon (*Raimundus*) 149
 Fluvià (*Fluviano*), Berenguer de (*Berengarius de*) 37, 190
 Foces (*Focibus, Foçes*), Ato de (*Atho de*) 33, 69, 89, 91, 146, 155, 156, 261
 Foces (*Focibus*), Eximén de (*Eximinus de*) 165
 Foix (*Fuxii*), comte de 77
 Folch de Cardona → Cardona
 Fona, Ramon (*Raimundus*) 216

- Fontanet (*Fontaneto*), Bernat de (*Bernardus de*) 151, 160, 161
- Fort, Guillem 119, 123, 160, 161
- Fort, Pere 124
- Fort (*Fortis*), Ramon (*Raimundus*) 91
- Fraga, Esteve de (*Stefanus de*) 220
- Fraga, Gil de (*Egidius de*) 202
- Frígola, Felip de (*Phelip de*) 119, 122
- Furtaner (*Furtanerii*), Jaume (*Iacobus*) 199
- Fuster, Bartomeu (*Berthomeu*) 119
- Fuster, Berenguer 123
- Fuster, Garcia 123
- Fuster, Pere 123
- Fuster, Ramon (*Raimundus, Raymundus*) 214
- Fuster, Tomàs (*Thomàs*) 123
- G
- Gaçó* → Gassó
- Gaçol* → Gassol
- Galceran, Bernat 123
- Galceran, Guillem 155, 156
- Galindo, Joan (*Iohannes*) 219, 220
- Galindo, Martín (*Martinus, Martius*) 219, 220
- Gallart (*Gayllart*), Joan (*Iohannes*) 142, 143
- Gallejo (*Galejo*), Joan (*Iohannes*) 78
- Galliça, Pere de 123
- Garbera, Joan (*Iohannes*) 198, 199
- Garcés de Jaunas, Pedro (*Petrus, episcopus Cesarauguste*), bisbe de Saragossa 86, 87, 90, 91
- Garcia 240
- Garcia (*Gartia Tirasonensis*), bisbe de Taras-sona 61
- Garcia (*Garcie*), Gonçalbo (*Gondiçalvo*) 290, 292, 310
- Garcia, Ivanyes (*Ivanes*) 223
- Garcia, Joan (*Iohannes*) 198, 199
- Garcia, Pere (*Petrus*) 142, 143
- Garcia, Tomàs (*Thomàs*) 122
- Garidell, Tomàs (*Thomàs, Thomasius*) 24, 55, 62
- Garriga, Antoni (*Anthoni, Anthonius*) 198, 199
- Garrigans, Dalmau de 123
- Gassó (*Gaçó*), Ferrer (*Ferrarius*) 198, 199
- Gassol (*Gaçol*), Jaume (*Iacobus*) 215
- Gassol (*Gaçol*), Ramon (*Raimundus*) 215, 216
- Gastó, Ramon de (*Raimundus, Raymundus episcopus Valentie*), bisbe de València 42, 187, 195, 210, 290, 301, 302, 304, 305, 308, 309
- Gavarra (*Guavarra*), Arnau 122
- Gayllart* → Gallart
- Geferia* → Aljeferia
- Gelats, Ramon 123
- Gener (*Ianuarii*), Guillem (*Guillemus*) 198
- Gener (*Ianuarii*), Pere (*Petrus*) 198
- Geraldi* → Guerau
- Gerb (*Ierp*), Jaume de (*Iacobus de*) 215, 216
- Gerb (*Gerp*), Salvador de 164
- Gil, Joan (*Johan*) 84, 162
- Gil (*Egidii*), Pasqual (*Pascasius*) 219, 220
- Gil de Borja (*Egidii de Borga*), Pere (*Petrus*) 212
- Gilabert (*Guilaberti*), Domingo (*Dominicus*) 219, 220
- Gilbert (*Gilberti*), Bernat (*Bernardus*) 56, 59
- Ginebret (*Ginebreto*), Bernat de (*Bernardus de*) 150
- Giner, Jaume (*Jacme*) 124
- Gisbert (*Gizberti*), Bernat (*Bernardus*) 24, 55, 62
- Gisbert (*Gizberti*), Bernat (*Bernardus*), veí de Cullera 199
- Glòria, Pelegrí de (*Peregrinus de*) 200
- Gomar, Guillem 124
- Gombau (*Gumbaldi*), Bernat (*Bernardus*) 216
- Gombau (*Gombaldi*), Pere (*Petrus*) 142, 143
- Gonçalvo (*Gundisalvi*), Vicent (*Vincentius*) 203
- Graa (*Graha*), Andreu de (*Andreas de*) 142, 143
- Graa, Romeu 124
- Granollers (*Granoyllers, Granoylleriis*), Pere de (*Petrus de*) 200, 201
- Granyén (*Graynnén*), Bartomeu de (*Berthomeo de*) 87
- Grau, Ferrer 124
- Gregori (*Gregorii*), Domingo (*Dominicus*) 201
- Grony (*Gronini*), Jaume (*Iacobus*) 91
- Guasch (*Guasqui*), Pere (*Petrus*) 65, 67, 123, 160, 163
- Guavarra* → Gavarra
- Guaxart, en 121
- Guerau de Montmajor (*Geraldi de Montmayor*), Guillem (*Guillemus*) 215
- Guilla, Pere 123
- Guillem, Andreu 160, 161
- Guillem, Bernat, procurador de Jaume Pere 146
- Guillem, Bernat, veí d'Alacant 199

Guillem (*Guillelmus*), bisbe de Lleida →
Montcada, Guillem de, bisbe de Lleida
Guillem (*Guillemi*), Pelegrí (*Peregrinus*) 220
Guillem, Pere 299
Guillem (*Guillemi*), Ramon (*Raimundus*) 216
Guillem Català → Català
Gumbaldi → Gombau
Gundisalvi → Gonçalvo
Gurb, Arnau de (*Arnaldus, Barchinone episcopus, episcopus Barchinone*), bisbe de Barcelona 76, 86, 90
Gusargues, Bernat de (*Bernardus de*) 217, 218

H

Habas, Miguel de 204-206
Hongria (*Ongria*), Joan d' (*Johan d'*) 121
Hormir → Oromir
Hugonis, Pontius → Empúries, Ponç Hug d'

I

Iaçmar → Jasmar
Ierb → Gerb
Ianuarii → Gener
Igualada (*Ayqualada*), Ramon d' (*Raymundus de*) 201
Impuriarum → Empúries
Iofre → Jofre
Iordan → Jordan
Iordani → Jordà
Iulianes → Julianes
Iuliani → Julià
Iuneta → Juneda
Iuscafré → Juscafré

J

Jaca (*Jacca*), Pero 221, 222
Jasmar (*Iaçmar*), Ponç (*Pontius*) 217, 218
Jaime (*Jayme*), Pero 204, 205
Jaimos (*Jaymos*), Rodrigo 220
Jaquesa, Joan de na (*Johan de na*) 123
Jardí, Arnau de (*Arnaldus, episcopus Dertuse*), bisbe de Tortosa 86, 90, 91, 181
Jaume I de Sicília 155, 156
Javaloyas, Pero 221, 222
Jiménez → Eximenes
Jofre (*Iofre*), Pere (*Petrus*) 218
Jofre (*Iofre*), Tomàs (*Thomasius*) 217, 218
Jordà (*Iordani*), Domingo (*Dominicus*) 216
Jordà (*Iordani*), Nadal (*Natalis*) 215, 216
Jordà (*Iordani*), Pere (*Petrus*) 223

Jordán de Penya (*Jordan, Iordani de Pena*), Pedro (*Petrus*) 131, 133, 134
Julià (*Iuliani*), Bernat (*Bernardus*) 198, 199
Julià, Esteve 160, 161
Julià, Pere 124
Julià (*Iulia*), Simó (*Simonus*) 215
Julianes, Alfonso 95, 97
Julianes, Martín 95, 97
Juneda (*Juneta, Iuneta*), Arnau de (*Arnaldus de*) 66, 67
Juscafré (*Iuscafré*), Joan (*Johannes*) 198, 199
Jusseu, Jaume de (*Jacme de*) 160, 163

L

Lacera, Guillem de (*Guillelmus de*) 24, 55, 56, 59, 62
Lacerda (*Laçerda*), Domingo 211, 212
Lamera, Pere 124
Lancee → Llança
Lançol → Llançol
Lanera → Llanera
Las Cuevas, Miquel de (*Michel de*) 211, 212
Las Cuevas, Pero 221, 222
Laurentii → Llorens
Lauria → Llòria
Lavanya (*Lavannia*), Albert de (*Albertus de*) 76
Lenda → Lienda
Lenes → Llenes
Libiano → Llebià
Lienda, Pere de (*Petrus de*) 178, 199, 200
Liminyana, Guillem de (*Guillelmus de*) 208, 290, 292
Linyan, Andreu de 56, 62
Llagostera (*Lagostera*), Bartomeu de (*Berthomeu de*) 121
Llançà (*Lançà*), Bernat de 123
Llança (*Lancee*), Conrad (*Corrado, Corraldo*) 131, 134, 157
Llançol (*Lançol, Lansol*), Berenguer (*Berengarius*) 37, 131, 133, 134, 157, 158, 188
Llanera (*Lanera*), Julià 124
Llebià (*Libiano*), Pere de (*Petrus de*) 139, 141
Lledó (*Letone*), Pere de (*Petrus de*) 175
Llémena (*Lémena*), Bernat de 123
Llenes (*Lenes*), Ramon (*Raymundus*) 216, 217
Llombart (*Lonbart*), Domingo (*Dominicus*) 91
Llombart (*Lombart*), Miquel (*Michel*) 124
Llop (*Lupi*), Arnau (*Arnaldus*) 220
Llopis (*Lópiç*), Garcia 124

- Llopis de Vallmanya (*Lopis de Valimaya*), Pero 95, 97
- Llorens (*Laurentii*), Arnau (*Arnaldus*) 67
- Llória (*Loria*), Berengueró de (*Berengaronus de*) 195, 196
- Llória (*Lauria, Lloria*), Roger de (*Rogierius de*) 157, 158, 168, 175, 176, 178, 179, 188, 259, 261-266, 268, 269
- Lluïsmo (*Luysme*), Martí de (*Martinus de*) 198, 199
- Lluïsmo (*Luysme*), Mateu de (*Matheus de*) 198, 199
- Loarre, Sanxo (*Sancho*) 124, 160, 161
- Lombart → Llombart
- López de Borja, Martín 212
- López d'Eslava (*López d'Eslava*), Joan (*Johan*) 211, 212
- López de Heredia (*Luppi de Heredia*), Íñigo (*Ennecho*) 178, 180
- López de Vaíllo (*de Vayllo*), Íñigo (*Ennego*) 208
- López de Vaíllo (*de Vayllo*), Pero 221, 222
- López de Vizcaya (*Lòpiz de Bischaya*), Diego 156
- Loria → Llória
- Luímanya (*Luymanya*), Bernat de 123
- Luna, Andrés de (*Andrei de*) 24, 55, 56
- Luna, Artal I de (*Artaldus de*) 23, 26, 38, 55, 56, 59, 61
- Luna, Artal II de (*Artaldus de*) 83, 175, 177-179
- Luna, Artal III de (*Artaldus de*) 195, 196, 202, 203, 236, 292
- Luna, Artal de (*Artaldus de*), júnior 290, 292, 304, 306
- Luna, Lope de (*Luppis de*) 290, 292
- Luna, Miquel de (*Michael de*) 207
- Lupi → Llop
- Luppi → López
- Luysme → Lloïsmo
- M**
- Maça, Blasco (*Blasio*) 195, 196
- Maça de Bergua (*Maça de Vergua*), Blasco (*Blasio*) 195, 196, 290, 292
- Maçana, Arnaldus 220
- Maçana (*Maçane*), Ramon (*Raymundus*) 82, 123
- Maçó → Massó
- Maçoni → Maçó
- Maçot → Massot
- Maestre, Guillem 124
- Màger, Nicolau (*Nicholau*) 124
- Maldà (*Maldano*), Berenguer de (*Berengarius de*) 198, 199
- Malferit, Ponç de (*Pontius de, Pons de*) 142, 143, 160, 163
- Mal-lléó (*Malloleone, Maloleone*), Bernat de (*Bernardus de*) 77, 82, 89, 90
- Manresa (*Manrresa*), Pere Guillem de 121
- Manresa, Ramon de 34, 155, 156
- Manuel, Joan (*Johan*) 38, 192, 234
- March, Guillem (*Guillermus*) 215
- Marés, Ramon (*Raymundus*) 204
- Maretrie → Martres
- Marí, Berenguer (*Berengarius*) 203, 204
- Marqués (*Marchesii*), Pere (*Petrus*) 125
- Marroquí, Bartomeu (*Berthomeu*) 123
- Martell (*Martelli*), Pere (*Petrus*) 24, 55, 56, 59
- Martí, Berenguer (*Berengarius*) 210
- Martí (*Martini*), Bernat (*Bernardus*) 200, 201
- Martí, Francesc (*Francesch*) 208
- Martí (*Martini*), Guerau (*Geraldus*) 65, 67
- Martí, Guillem 123
- Martí, Hug (*Uch, Hugonis*) 24, 55, 56, 59, 62
- Martí (*Martii*), Ramon (*Raimundus*) 219
- Martínez, Alfonso 157, 159
- Martínez, Pere (*Petrus*) 223
- Martínez, Pero 204, 205
- Martínez de Caparrós (*Martínez de Capparoso*), Joan (*Iohannes*) 206, 207
- Martínez d'Entença (*Martini de Entença, Martiniz d'Entença*), Gil (*Egidius*) 34, 155, 157, 178, 202, 290
- Martínez de Lagunella (*Martini de Lagunella*), Sancho (*Sancius*) 131, 134
- Martínez de Lumbierre (*Lumbiere*), Garci 204-206
- Martínez de Luna (*Martini de Luna*), Pedro (*Petrus*) 69, 89
- Martínez de Morella (*Martini de Moriella*), Fortuny (*Fortunius*) 239
- Martínez d'Oblites (*Martini de Oblitis*), Sancho (*Sancius*) 82
- Martínez de Sorita (*Martini de Sorita*), Romeo (*Romeus*) 178, 180
- Martini → Martí, Martínez
- Martorell, en 123
- Martres (*Maretrie*), Guillem de (*Guillermus de*) 200, 201

- Mas, Ferrer del 123
 Masquefa, Pere de 208
 Massó (*Maçó*), Berenguer 122
 Massó (*Maçoni*), Borràs (*Borratius*) 191
 Massó (*Masoni*), Guillem (*Guillermus*) 200
 Massó (*Maçó*), Pere 120
 Massot (*Maçot*), Bartomeu (*Berthomeu*) 123
 Mataró (*Materone*), Arnau de 157, 159
 Mataró (*Materone*), Francesc de (*Franciscus de*) 290, 292
 Mataró (*Materone*), Ponç de (*Pontius de*) 157, 158
 Mateu (*Matheu*), Bernat 123
 Mateu (*Matheu*), caçador 161
 Mateu (*Matheu*), en 120
 Mateu (*Matheu*), Joan (*Iohan*) 223
 Matoses (*Mathoses*), Bartomeu, (*Berthomeu*) 160, 161, 299
 Matoses (*Mathoses*), Ferrer (*Ferrarius*) 65, 67, 119, 121, 160
 Màyer, Pere 122
 Maza de Bergua → Maça de Bergua
 Mediona, Albert de (*Arbertus de*) 165
 Medir, Guillem (*Guillermus*) 198, 199
 Menescal (*Meneschal*), Ricard (*Richart*) 122
 Mercer, Bernat 160
 Mercer (*Mercerii*), Pere (*Petrus*) 65, 67
 Merola, Guerau de 123
 Messeguer (*Mesegerii*), Bernat (*Bernardus*) 219, 220
 Messeguer (*Meseguer*), Domingo 124
 Metge, Berenguer 122
 Miguel, Pero 205, 206
 Milleres, Arnau de 120, 122
 Miquel (*Michel*), Guillem 119, 121
 Miquel (*Michel*), Pere 123
 Mir, Guillem 160, 161
 Mir, Pere 160, 161
 Miralles, Joan de (*Johan de*) 299, 300
 Mirambell (*Mirambello*), Ramon de (*Raimundus de*) 199, 200, 234
 Molina, Domingo (*Dominicus*) 206, 207
 Moliner, Ferrer 123
 Moliner, Guillem 122
 Moltó, Bartomeu (*Bertholomeus*) 217
 Moltó, Bernat (*Bernardus*) 216, 217
 Monçó (*Montesono*), Arnau de (*Arnaldus de*) 67
 Monçó, Domingo de 122
 Monçó (*Montesono*), Guillem de (*Guillermus de*), canonge 202
 Monçó, Guillem de, corretger 123
 Monçó, Jaume de (*Jacme de*) 122
 Monreal, Bartomeu de (*Berthomeu de*) 211, 212
 Montagut (*Muntagut, Monteacuto*), Pelegrí de (*Peregrinus de*) 195, 196, 292, 300-305
 Montagut (*Monteacuto*), Pere de (*Petrus de*) 37, 52, 178, 179, 188
 Montalbà (*Montisalbaní*), comanador de 89-91, 124
 Montalbà (*Muntalbà*), Joan de (*Johan de*) 123
 Montaner (*Muntanerií*), Ramon (*Raymundus*) 297, 299-303
 Montanyà (*Montayà*), Ramon 300
 Montcada (*Muncada*), Galceran de (*Gauseran de*) 95, 96
 Montcada (*Moncada, Muncada*), Guillem de (*Guillermus de*) 23, 59, 78
 Montcada, Guillem de (*Guillermus, episcopus Ilerdensi*), bisbe de Lleida 63, 86, 90
 Montcada (*Moncada, Montecatano*), Guillem Ramon de (*Guillermus Raimundus de*) 61, 78, 90, 131, 134
 Montcada (*Montecatheno*), Guillem Ramon de (*Guillermus Raimundus de*), de Nules 158, 196
 Montcada (*Moncada, Montecatheno*), Ot de (*Otonus de*) 195, 196
 Montcada (*Muncada, Montecatheno*), Pere de (*Petrus de*) 23, 56, 59, 61, 174
 Montcada (*Moncada, Montecatheno*), Pericó de (*Periconus de, Peratonus de*) 71, 78, 91
 Montcada (*Moncada*), Ramon de (*Raimundus de*) 78, 82, 91
 Montcada (*Moncada, Montecatano, Montecat-heno, Montechatano*), Ramon de (*Raimundus de*), senyor de Nules 157, 175, 176, 178, 179, 187, 195, 196
 Montclús, Guillem de (*Guillermus de*) 77, 79
 Montgai (*Muntgay*), Ramon de 122
 Mont-roig (*Monrog, Monterubeo*), Arnau de (*Arnaldus de*) 67, 161
 Montsó → Monçó
 Mora, Joan de (*Iohanes de*) 65, 67
 Moragues (*Morages*), Guillem (*Guillermus*) 24, 55, 56, 59, 62
 Morata, Miquel de (*Michel de*) 211, 212
 Morató (*Moratoni*), Llorenç (*Laurentius*) 82
 Morera, Guillem 160, 163
 Morella (*Morela*), Guerau de 160, 163

- Morella (*Moriella*), Pere de (*Petrus de*) 239
 Morrelles, Arnau 208
 Morvedre (*Muroveteri*), Alfons de (*Alfonsus de*) 239
 Motes, Berenguer 123
 Moya, Domingo 211, 212
 Moya, Pero 211, 212
 Moya, Romeo de 221, 222
 Mulner (*Mulnerii*), Bernat (*Bernardus*) 198
 Mulner, Guillem 160, 162
 Munnoz → Muñoz
 Muntalbà → Montalbà
 Muñoz (*Munnoz*), Miquel 205
 Muntaner → Montaner
 Muntanyola, Pere de 123, 160, 161
 Muntarco (*Muntarcho*), Bernardó de 124
 Muntgay → Montgai
 Muroveteri → Morvedre
 Munyós (*Muynós*), Ramon (*Raimundus*) 56, 69, 62
- N*
 Nabau, Arnau de 124
 Nabau, Miquel de (*Michel de*) 124
 Navarro, Sanxo 123
 Navata, Domingo de 120, 123
 Nebot, Pere 160, 161
 Nisano, Martí de (*Martinus de*) 202
 Nogaria → Sanoguera
 Noguera, Berenguer de 123
 Noves, Pere (*Petrus*) 76
- O*
 Oblites (*Oblitis*), Ferrando d' 36, 175, 177, 179
 Olesa (*Oulesa*), Borràs d' (*Borraç d'*) 122, 160, 162
 Olesa (*Aulesa, Oulesa*), Joan d' (*Johan d'*) 121, 160, 161
 Olivella, Bernat d' (*Bernardus, archiepiscopus Terrachone, archiepiscopus Terracone, Terrachonensis archiepiscopus*), arquebisbe de Tarragona 68, 86, 90
 Oliver (*Oliverii*), Bartomeu (*Bartholomeus*) 200, 201
 Oliver, Guillem, ferrer 123
 Oliver, Guillem, hortolà 123
 Oliver (*Oliverii*), Guillem (*Guillermus*), veí de Gandia 200, 201
 Oliver, Sanxo 122, 123
- Oller (*Oler*), Pere 160, 162
 Om (*Ulmo*), Guillem d' (*Guillermus de*) 151
 Ongria → Hongria
 Orcau (*Orchau*), Bernat d' 123
 Oromir (*Hormir*), Bernat (*Bernardus*) 204
 Orós, Eximén d' (*Exemén d'*) 223
 Orrea → Urrea
 Ortís (*Ortiç*), Garcia 28, 83
 Ortís d'Açagra (*Ortís de Açagra*), Garcia (*Garcias*) 223
 Orús (*Oruç*), Guillem d' (*Guillermus d'*) 218
 Ós, Berenguer d' 160, 162
 Osca (*Oscha*), Guillem d' 160, 162
 Ossal, Bartomeu d' (*Bertholomeus d'*) 65, 67
 Oulesa → Olesa
- P*
 Pagà (*Pagani*), Bernat (*Bernardus*) 82
 Palasí (*Palazini*), Guillem (*Guillermus*) 187
 Palau (*Palatio*), Arnau de (*Arnaldus de*) 219, 220
 Palau (*Palatio*), Bernat de (*Bernardus de*) 142, 143
 Palau, Joan de (*Johan de*) 123
 Palmerola, Guillem 124
 Palmerola, Pere 124
 Palmerola, Romeu 124
 Palou, Berenguer de (*Berengarius Barchinonensis*), bisbe de Barcelona 56, 58
 Pàmies, Arnau de 160, 162
 Parençós, en 122
 Parençós, Andreu 225, 233, 234
 Parençós, Jaume (*Jacme*) 225, 233, 235
 Parent, Jaume (*Iacobus*) 142, 143
 Pasqual (*Pascasii*), Bernat (*Bernardus*), veí d'Alzira 219, 220
 Pasqual (*Pascasii*), Bernat (*Bernardus*), veí d'Elx 236, 237
 Pasqual (*Pascasii*), Guillem (*Guillermus*) 215, 216
 Pasqual (*Pascasii*, Miquel (*Miquael*) 219, 220
 Pedró, Berenguer (*Berengarius*) 198, 199
 Pedro (*Petrus*), bisbe de Saragossa → Garcés de Jaunas, Pedro
 Pelegrí, en 124
 Pelegrí, Jaume (*Jacme*) 160, 163
 Pelegrí (*Peregrini*), Pere de (*Petrus de*) 200, 201
 Pellicer (*Pellicerii*), Romeu (*Romeus*) 65, 67, 120, 121

- Peralta, Domingo de 121
 Peralta, Ponç de (*Pontius de*) 77, 78, 89
 Peralta, Ramon de (*Raimundus de*) 23, 55, 56, 59, 61, 89, 90
Pere (*Petrus*), bisbe de Girona → Castellnou, Pere de
Pere (*Petri*), Jaume (*Iacobus, Jacme*) 131, 134, 146, 155, 157, 175, 178
Pere (*Petrus*), bisbe d'Urgell → Urtx, Pere d'
Pere, Marqués 160, 162
Pere de Lleida (*Pere de Leyda*), Ramon 55, 62
Peregrini → Pelegrí
Peres d'Arenós (*Petri de Arenoso*), Eximén I (*Eximinius*) 63
Peres d'Arenós (*Petri de Arenosio, Petri de Arenoso*), Eximén (*Eximinius*) 179, 195, 196, 290, 292
Peres d'Isuerre (*Peres de Ysuerre*), Garcia 209
Peres de Montornés (*Petri de Montornes*), Eximén (*Eximinius*) 178, 180, 202, 203, 237
Peres de Tarassona, Eximén → Peres d'Arenós, Eximén I
 Pérez (*Petri*), Alfonso 158, 220
Perez, Eximenus → Peres d'Arenós, Eximén
 Pérez (*Petri*), Ferrando (*Ferdinandus*) 24, 55, 56
 Pérez, Lope 206
 Pérez, Miquel (*Michel*) 210
 Pérez (*Petri*), Sanxo (*Sancius*) 223
 Pérez d'Andilla (*Petri de Andilla*), Eximén (*Eximenus, Eximinius*) 157, 158, 259, 261-266, 268, 269
Pérez de Arenós → Peres d'Arenós
 Pérez de Bosa (*Petri de Bosa*), Martí (*Martinus*) 142, 143
 Pérez de Calataiud (*Petri de Calataiubio*), Eximén (*Eximinius*) 157, 158
 Pérez de Lenda (*Pérez d'Alenda*), Garcia 131, 133
 Pérez de Lenda (*Petri de Lenda*), Sanxo (*Sancius*) 180
 Pérez de Valacloche (*Pérez de Valacorgre*), Miguel 222
 Pérez de Viñales (*Petri de Vignales*), Lope (*Luppus*) 202, 203
 Pérez Romeu (*Petri Romei*), Eximén (*Eximenus*) 157, 158
 Perfeta (*Perfeita*), Arnau (*Arnaldus*) 200, 201
Pèriç → Peris
Pèriç, Examén → Peres d'Arenós, Eximén
 Peris (*Pèriç*), Enyego (*Enego*) 121
 Peris (*Pèriç*), Ferran 62
 Peris (*Pèriç*), Nicolau (*Nicholau*) 120
 Peris (*Pèriç*), Martí 122
 Peris de Boisà (*Pèriz de Boysan, Pèriç de Bohisà*), Enyego (*Enego*) 119, 161
 Peris del Castellar (*Pèriz del Castelar*), Garcia (*Garçia*) 160, 161
 Peris de Ribavellosa (*Peris de Ribaveloza*), Sanxo 96
 Peris d'Orís (*Périz de Oris, Petri de Oris*), Eximén (*Eximinius*) 133, 158
 Peris d'Uesa (*Peris d'Ueza*), Eximén (*Eximén*) 95, 96
 Pero García, Pero de don 221
 Pero García, Rodrigo de don 222
 Perpinyà, Bartomeu de 122
 Perpinyà (*Perpiniani*), Jaume de (*Jacme de, Iacobus de*) 219, 220
 Pertusa, Joan de (*Iohannes de*) 139, 140
Petri → Pérez
 Pich, Bartomeu (*Bartholomeus*) 217, 218
 Pich, Pere (*Petrus*) 217, 218
 Piera (*Apiera*), Ferrer de 65, 121
 Pina (*Pinna*), Arnau (*Arnaldus de*) 142, 143
 Pina, Joan de (*Johan de*) 160, 164
 Pinell (*Pinel*), Bernat 160, 163
 Pinós, Galceran de (*Gaucerandus de, Garceran de*) 69, 77, 79, 89, 90
 Pintor, Marco (*Marcho*) 119
Plana → Saplana
 Planell (*Planelli*), Bernat (*Bernardus*) 166
 Plegamans (*Plicamanibus*), Marimó de (*Mari-mundus de*) 24, 55, 56, 59, 62
 Poalat, Francesc de (*Franciscus de*) 142, 143
 Poblet, Macià de 123
 Poblet (*Populeto*), Ramon de (*Raymundus de*) 65, 120, 160, 161, 193
 Poblet, Ramonet de 122
Podio → Despuig, Puig
Podioviridi → Puigverd
 Polgar, Ramon 297, 299, 300
 Polinyà, Guillem 160, 162
 Pomar, Bonanat de 120, 122
 Pomar, Guillem de 123
 Ponç, en 123
 Pons (*Pontii*) Arnau (*Arnaldus*) 219, 220
 Pons (*Ponç*), Bernat 123

- Pons (*Ponç*), Guillem 122
Ponte → Alpont
Ponte → Despont
Pontii → Ponç, Pons
Ponç (*Pontius*), bisbe de Tortosa → Torrella,
 Ponç de
 Pontons, Maimó de (*Maymó de*) 121
 Porçà (*Porzano*), Guillem de (*Guillermus de*)
 65, 67, 120, 121
 Porcell, Arnau 122
 Port, Pere del (*Petrus de*) 199
Porta → Saporta
 Portaví, Pericó de 123
 Portella, Muce de (*Muçe de*) 139, 141
 Porter, Pere 123
 Pradella, Arnau de (*Arnaldus de*) 215, 216
 Pratboí (*Pratbuhí*), Guillem de 123
 Prats, en 123
 Prats, Pere (*Petrus*) 198, 199
 Pròixida (*Proxida*, *Prochida*), Francesc de
 (*Franciscus de*) 157, 158, 175, 178, 179,
 195, 290, 292
 Prunell, Berenguer 123
 Puig (*Podio*), Pere de (*Petrus*) 219, 220
 Puig (*Podio*), Pere de (*Petrus de*) 212
 Puigmoltó (*Podiomoltone*), Berenguer (*Be-*
rengarius) 236, 237, 290, 292
 Puig-roig (*Pug-rog*), Bertran de 160, 163
 Puigverd (*Podioviridi*), Berenguer de (*Beren-*
garius de) 77, 78, 146, 174
 Pujalt, Bernat (*Bernardus*) 91
 Pujol, Guillem 120, 123, 124
Pulcrolocco → Bell·lloc
Pulcropodio → Bellpuig
Pulcrovisu → Bellví
- Q
 Queralt (*Queralto*), Pere II de (*Petrus de*) 77,
 79, 89, 90
 Queralt (*Queralto*), Pere IV de (*Petrus de*)
 175, 187, 239, 240, 259, 261-266, 268,
 269
- R
 Rabassa (*Rabaça*), en 124
 Rabassa (*Rabaça*), Giner 122
 Rafaces (*Raffaços*), Berenguer 122
 Raga, Miquel de la 220
 Ramon (*Raimundus*, *Raymundus*), bisbe de
 València → Gastó, Ramon de
 Ramon (*Raimundus*), bisbe de Vic → Angle-
 sola, Ramon d'
 Ramon, Joan (*Johan*) 123
 Ramon (*Raymundi*), Ramon (*Raimundus*)
 56, 59
 Rebollet (*Rebolleto*), Carròs de (*Carrocius de*)
 69, 85-87, 97, 98, 131, 133, 134
 Redon, Pere 124
 Redoner, Bernat 123
 Reguers (*Regeriis*), Pere de (*Petrus de*) 289
 Reig, Bonanat 122
 Reixach (*Rexach*), Bernat de (*Bernardus de*)
 204
 Remir (*Reemir*), Pere (*Petrus*) 124
 Renart, Mateu (*Matheus*) 296
 Retascón, Marín de 204-206
 Retascón, Pero 204-206
 Ribagorça, Pere (*don Pedro*), infant, comte
 de 276
 Ribelles (*Ripellis*), Ramon de (*Raimundus*
de) 181
 Rich (*Rich*), Salvador 297, 299, 300
 Riera (*Riaria*), Antoni de (*Antonius de*) 201
 Riera, Bernat 122, 160, 163
 Riera, Guillem 122
 Ripoll, Berenguer de 120, 121
 Ripoll (*Ripullo*), Berenguer de (*Berengarius*
de), jurat 300, 301, 303
 Ripoll (*Ripullo*, *Rivopullo*), Jaume de (*Jacme*
de, *Iacobus de*) 297, 299-302, 312-314
 Ripoll, Pere de, corretger 119, 123
 Ripoll (*Ripol*, *Rippollo*), Pere de (*Petrus de*),
 draper 122, 142, 143, 160, 161
 Riquer, Jaume (*Jacme*) 123
 Riusech (*Rivosicco*), Ramon de (*Raymundus*
de) 67, 120
Roca → Sarroca
 Roca (*Rocha*), Guillem 122
 Rocabertí (*Rocabertino*), Dalmau de (*Dalma-*
tius de) 77, 78, 91
 Rocabertí (*Rocabertini*), Jofre de (*Iaufridus de*)
 77, 78, 89, 91
 Roderà, Bernat 193
Roderici → Roís
 Rodrigo, Domingo 204-206
 Roger (*Rogeri*), Arnau (*Arnaldus*), comte de
 Pallars 77, 78, 125
 Roger, Pere 122
 Roger (*Rogeri*), Ramon (*Raimundus*, *Ray-*
mundus), comte de Pallars 146

- Rohiç* → Roís
Roiç → Roís
 Roig, Bartomeu (*Berthomeu*) 121
 Roig, Bernat 123
 Roig (*Rotg*), Pere 297, 300
 Roig de Peralada (*Rubei de Petralata*), Pere (*Petrus*) 218
 Roís (*Rohiç*), Pero 124
 Roís d'Alfaro (*Roiç de Alfaro*), Pere (*Petrus*) 200, 201
 Roís de Corella (*Roderici de Corella, de Coriella*), Pere (*Petrus*) 178, 239
 Roís de Liori (*Roderici de Lahori*), Gil (*Egidius*) 178, 179, 237
 Roís de Xelva (*Ruys de Xelva*), Martín 95, 96
 Romaní (*Romanino*), Arnau de (*Arnaldus de*) 131, 133, 134
 Romaní, Huguet de 121
 Romeu (*Romei*), Bernat (*Bernardus*) 198, 199
 Romeu (*Romei, Romeu, Romey*), Garcia (*Garcias*) 23, 55, 56, 59, 61, 63
 Roqueta, Guerau 123
 Ros, Bartomeu (*Bartolomeus*) 215, 216
 Ros, Domingo 211, 212
 Rosanes (*Rosanis*), Berenguer de (*Berengarius de*) 165
 Rosselló (*Rossellione*), Pere de (*Petrus de*) 219, 220
 Roster, Joan (*Johan*) 123
Rotg → Roig
 Rotlà (*Rotlandi*), Jaume (*Iacobus*) 218
 Rotxella, Ramon (*Raymundus*) 201
 Rovira, Romeo 222
 Rubió, Berenguer de 124
Rubei → Roig
 Ruescas, Yagüe de 204–206
 Rufach, Joan (*Iohannes*) 206, 207
 Rufes (*Ruffes*), Domingo de 121
 Rufet (*Ruffet*), Arnau 122
 Rufo (*Ruffi*), Guillem (*Guillermus*) 200, 201
Ruiz → Roís
Ruys → Roís
- S
- Sabastida (*Bastida*), Arnau (*Arnaldus de*) 148, 149
 Sabata (*Çapata*), Garcia (*Garçie*) 237, 239
 Sabata (*Çapate*), Gonçalvo (*Gondissalbo*) 157, 158
 Sabata d'Alfaro, Eximén (*Exemén*) 95, 96
 Sabata de Tous (*Çappata de Thous*), Eximén (*Eximinius*) 176, 178
 Sabata de Tous (*domino de Tous, Çappata de Tous*), Pere (*Petrus*) 131, 133, 134, 237
 Sabater (*Çabater*), Barberà 124
 Sabater (*Sabaterii*), Bartomeu (*Bartholomeus*) 200, 201
 Safont (*Çafont*), Arnau 160, 161
 Safont (*Çaffont*), Bernat 124
 Safont (*Çafont*), Ferrer 122, 160, 162
 Safont (*Çaffont, Çafont*), Guerau (*Gerau*) 121, 160, 161
 Safont (*Çaffont*), Marquet 122
 Saganada (*Çagranada*), Miquel (*Michel*) 208
 Saguilera (*Çaguilera*), Calvaró 124
 Saïlla (*Çahilla*), Bartomeu (*Berthomeu*) 122
 Salas, Joan de (*Johan de*) 122
 Salboreda (*Çalboreda*), Berenguer 122
 Salcedillo, Pero 221, 222
 Salelles, Guillamó 123
 Salelles (*Saleles*), Jaume (*Jacme*) 160, 164
 Sallent (*Salent*), Joan de (*Johan de*) 160, 163
 Salvaterra, Nicolau de (*Nicholau de*) 121
 Samata (*Çamata*), Pere 123
 Samesó (*Çamesó*), Pere (*Petrus*) 216, 217
 Samora (*Çamora*), Joan (*Iohannes*) 219, 220
 Samorera (*Çamorera*), Arnau 300, 301
 Samorera (*Çamorera, Zamorera*), Berenguer (*Berengarius*) 65, 67, 160, 162
 Samorera (*Çamorera, de Moraria*), Bernat (*Bernardus*) 121, 200, 201
 Sanç I (*Sanccius*) de Mallorca 41, 289
Sanç → Sans
 Sancho Dasió, Domingo 211, 212
Sancii → Sans
Sancii de → Sanxes de
Sancius → Sancho, Sanxo
Sanctacara → Santacara
 Sanoguera (*Çanoguera, de Nogaria*), Gilibert (*Guilabertus*) 156, 159, 304, 305, 310, 311
 Sans (*Sancii*), Arnau (*Arnaldus*) 218, 219
 Sans (*Sancii*), Asensi (*Assensius*) 219, 220
 Sans (*Sancii*), Bernat (*Bernardus*) 218
 Sans, Guillem 209
 Sans (*Sanç*), Pere 56, 59
 Sans (*Sancii*), Pere (*Petrus*), veí de Xàtiva 218
 Sans (*Sanç*), Ramon 119
 Sans (*Sanç, Sancii*), Ramon (*Raymundus*), justícia de Xàtiva 217

- Sant Climent (*Sancto Clemente*), Ramon de (*Raimundus de*) 142, 143
- Sant Feliu (*Sancto Felicio*), Simó de (*Simon de, Symon de*) 69, 71, 76, 82, 261
- Sant Ginés (*Sancto Genesisio*), Berenguer de (*Berengarius de*) 219, 220
- Sant Joan (*Sancto Iohanne*), Guillem de (*Guillemus de*) 200, 201
- Sant Lleir (*Sancto Licerio*), Ramon de (*Raimundus de*) 157, 159
- Sant Salvador (*Sent Salvador*), Guillem 123
- Sant Vicent (*Sancto Vincentio, Sent Vicent*), Berenguer de (*Berengarius de*) 77, 79
- Santacara (*Sanctacara, Sentacara*), Pere (*Petrus*) 87, 88
- Santa Creu (*Sancta Cruce*), Pere de (*Petrus de*) 142, 143
- Santa Fe (*Sancta Fide*), Galceran de (*Gauce-randus de*) 77, 78
- Santa Fe (*Senta Fe*), Pere 297, 299, 300
- Santa Palaya, Joan de (*Johan de*) 124
- Santa Pau (*Sancta Pace*), Simó de (*Simon de*) 200, 201
- Santiago (*Uclés*), orde de 148, 149
- Sanxes d'Aibar (*Sancii de Ayvar*), Rodrigo (*Rodericus*) 239
- Sanxes de Calataiud (*Sancii de Calataiubio*), Rodrigo (*Rodericus*) 131, 133, 134, 178, 180
- Sanxes d'Esperandéu (*Sanxeçs d'Esperandeu*), Pere (*Petrus*) 212
- Sanxes d'Orradre (*Sancii d'Oradre*), Eximén (*Eximinus*) 239
- Sànxiç → Sanxis
- Sanxis de Castre (*Sànxeçs, Sànxic*), Ferran 28, 29, 83, 89
- Sanxis d'Orradre (*Sanxis de Rohadre*), Garcia 95, 96
- Sanxo, Guillem 209
- Sanxo, Mateu (*Matheus*) 215
- Sapata → Sabata
- Sapata de Tous → Sabata de Tous
- Sapatero (*Çapatero*), Gil 205, 206
- Saplana (*Çaplana, de Plana*), Berenguer (*Berengarius*) 65
- Saplana (*Çaplana, de Plana*), Bernat (*Bernardus*) 24, 55, 62
- Saplana (*Çaplana*), Guillem 313
- Saplana (*Çaplana*), Maimó (*Maymó*) 160, 161
- Saporta (*de Porta*), Nicolau (*Nicholaus*) 199
- Saragossà (*Scesaraugustani*), Bernat (*Bernardus*) 56, 58
- Saragossa (*Saragoça*), Garcia de 122
- Saranyó (*Çaranyó*), Bartomeu 297, 299, 300
- Sa-real (*Ça-reyal*), Ferrer 120
- Sa-riera, Antoni 200
- Sa-riera (*Ça-riera*), Berenguer 122
- Sarraí (*Sarrahí, Sarray*), Jaume (*Jacme*) 123, 160, 162
- Sarrià (*Sarriano, Serriano*), Bernat de (*Bernardus de*) 41, 165, 175, 176, 178, 179, 195, 196, 290, 292, 304, 306, 310, 311
- Sarrià, Domingo de 121
- Sarrià, Guillem de 122
- Sarrià (*Serrià, Serriano*), Pere de 157, 159, 160, 163
- Sarroca (*de Rocha*), Jaume (*Iacobus*) 76
- Sarroca (*Ça-rocha, Çarrocha*), Pere 123, 160, 163
- Sasala (*Çasala*), Pere 160, 162
- Sasala, Ramon 124
- Sacreu (*de Cruce*), Simó (*Simon*) 82
- Saselva (*Çaselva*), Pere 123
- Saselva (*Çacelva*), Ramon 123
- Sata (*Çata*), Guillem (*Guillemus*) 204
- Satallada (*Çatallada*), Bernat (*Bernardus*) 215
- Sataula (*Çataula*), Bernat 119, 121
- Satorra (*Çatorra*), Bernat 124
- Satorre (*Çatorre*), Ponç (*Pontius*) 218
- Savila (*Çavila*), Ponç (*Pontius*) 204
- Scesaraugustani* → Saragossà
- Scintillis* → Centelles
- Scolani* → Escolà
- Scorna* → Escorna
- Scribe* → Escrivà
- Scrivà* → Escrivà
- Sedasser (*Sedaceri*), Francesc (*Franciscus*) 219, 220
- Seller, Jaume (*Jacme*) 123
- Sena, Ramon (*Raymundus*) 215
- Senan, Guillem 119
- Senan, Ramon 122
- Sentacara* → Santacara
- Seny (*Seynnu*), Pere (*Petrus*) 200, 201
- Serbetó* → Cervató
- Serra, Arnau de 122
- Serra, Berenguer (*Berengarius*) 219, 220
- Serra, Felip (*Phelip*) 121, 160, 161
- Serra, Pere 160, 164
- Serra, Romeu de la 123

- Serrador, Berenguer 122
 Serrador, en 160, 162
 Serrador, Guillem 123, 160, 162
 Serrallet (*Serrayllet*), Arnau 160, 163
 Serrià → Sarrià
 Sespiles, Gombau 160, 163
 Sespluga (*Çespluga*), Pere 122
 Seta, Martí de (*Martinus de*) 150, 166, 167
 Seynnu → Seny
 Sirvent, Pere (*Petrus*) 203, 204
 Sobirats → Subirats
 Solà, Pere 299, 300
 Solanes (*Solanis*), Guillem de (*Guillemus de*) 165, 172, 174
 Soler, Arnau de 150
 Soler (*Solerio*), Arnau de (*Arnaldus de*), mestre de Montesa 290, 291
 Soler, Guillem de 123
 Soler, Jaume de (*Jacme de*) 122
 Soler, Pere de 119
 Soler, Ramon de 297, 299, 300
 Solivera (*Çolivera*), Pere (*Petrus*) 217, 218
 Solsona, Bernat de 122, 160, 161
 Solsona, Guillem de 121
 Sorell (*Surello*), Guillem de (*Guillemus de*) 200, 201
 Sorito (*Çorito*), Gonçalvo (*Goçalvo*) 121
 Stefani → Esteve
 Steve → Esteve
 Subirats (*Sobirats*, *Sobiratz*), Arnau de 121, 160, 161
- T**
- Talla, Pere 121
 Tamarit, en 65, 160, 161
 Tarassona (*Taraçona*), Joan de (*Johan de*) 123
 Tarassona (*Tarazona*), Rodrigo de (*Rodericus de*) 90
 Tarba, Domenge de 275, 281
 Tarragona, Guillem de 160, 163
 Teixeda (*Tixeda*), Ramon 122
 Teixidor (*Texidor*), Arnau 122
 Teixidor (*Texidor*), Guillem 122
 Teixidor (*Texidor*), Pere 123
 Tena (*Thenà*), Sanxo de (*Sancius de*) 149, 166, 167
 Térmens, Arnau de 121
 Térmens, Nicolau de (*Nicolaus de*) 203, 204
 Terol, Domingo 162
 Terré (*Terreni*), Guillem (*Guillemus*) 140
- Terroga → Torroja
 Tholosa → Tolosa
 Tholsà → Tolsà
 Thomàs → Tomàs
 Thovia → Tovia
 Tixeda → Teixeda
 Todó, en 124
 Todó, Ramon 123
 Togores, Guillem de (*Guillemus de*) 290, 292
 Tolosa (*Tholosa*), Bartomeu (*Bartholomeus*) 198, 199
 Tolsà (*Tholsà*), Jaume (*Jacme*) 297, 299, 300
 Tolsà, Pere 209
 Tomàs (*Thomàs*), Nadal 123
 Torrafeira (*Torrafeyta*), Domingo de 121
 Torrella, Ponç de (*Pontius Dertusensis*), bisbe de Tortosa 56, 58
 Torres, Berenguer de 120
 Torres (*Turribus*), Bernat de (*Bernardus de*) 139, 140, 143
 Torres, Eximén de (*Exemén de*) 120, 122
 Torres (*Turribus*), Mingot de (*Mingotus de*) 142, 143, 160, 163
 Torres, Pere de 121
 Torres, Salvador de 119, 122
 Torroella, Pol de 120
 Torroja (*Terroga*), Jaume (*Jacme*) 123
 Tortosa, Bernat 124
 Tortosa, Miquel (*Michel*) 214
 Tovia (*Thovia*), Eximén de (*Exemén de*, *Eximinus de*) 237, 304-306, 308
 Travesseres, Guerau Hug de (*Geraldus Huc de*) 77, 78
 Tremp, Marqués de (*Marchés de*) 160, 161
 Turmis → Destorms
- U**
- Uclés → Santiago, orde de
 Urgell (*Urgelli*, *Urgellensis*), Ermengol (*Ermengaudus*), comte d' 125, 174
 Urgellés (*Urgellesii*), Bartomeu (*Bartolomeus*) 216
 Urrea (*Orrea*, *Urrera*), Eximén II d' (*Examén d'*, *Exemén d'*, *Eximinus de*, *Jimeno de*, *Ximén d'*) 23, 26, 55, 56, 59, 61
 Urrea, Eximén III d' (*Exemén d'*, *Exemenus de*, *Eximenus de*, *Eximinus de*) 63, 69, 83, 97, 98, 261
 Urtx (*Urgio*), Ermengol d' (*Ermengau de*, *Ermengaudus de*) 77, 78

- Urtx (*Urgio*), Galceran d' (*Gaucerandus de*) 77, 78
- Urtx, Pere d' (*Petrus, episcopus Urgellensi*), bisbe d'Urgell 85-87
- Urtx (*Urgio*), Ramon d' (*Raimundus de*) 77, 78, 89, 91, 157, 158
- V
- Valacloche (*Valleacro*), Rodrigo de (*Rodericus de*) 143
- Valentí, Tomàs (*Thomàs*) 119, 123
- Valero, García 223
- Vallach, Guillem de 120, 121
- Valldaura, Arnau de 122
- Valldaura, Bernat de 122, 299, 300
- Valleriola (*Valeriola*), Domingo de 160, 162
- Vallés, Domingo 124
- Vall-llöbrega (*Vallöbrega*), Francesc de (*Francesch de*) 297, 300
- Vallmoll, Guillem 122
- Vallo → Desvall
- Vallsenís (*Vallesenic*), Guillem de (*Guillemus de*) 202
- Vallterra (*Valtierra*), Sanxo de (*Sancius de*) 203
- Vallverd (*Vallevirid*), Guillem de (*Guillemus de*) 210
- Vedell, Bernat (*Bernardus*) 214
- Venes, Benet de 122
- Verdú, Pere 122
- Vernet (*Vernet*), Jaume de (*Iacobus de*) 191
- Veyà, Guillem 122
- Veyà, Ramon 122
- Viaga, Esteve de 123
- Vic, Bernat de 160, 162
- Vic (*Vich*), Jaume de (*Jacme de*) 160, 162
- Vic (*Vich*), Pere (*Petrus*) 204
- Vic (*Vich*), Ramon de 123
- Vicent, Pero 206
- Vicent (*Vincenti*), Samsó (*Samssoni*) 201
- Vicent (*Vicenti*), Simó (*Simon*) 212, 213
- Vidal (*Vitalis*), bisbe d'Oscà → Canelles, Vidal de
- Vidal, Bernat 123
- Vidal, Ferrer 123
- Vidal, Joan (*Iohannes*) 198
- Vidal, Pere 123
- Vidaurre (*Bidaure*), Joan de (*Iohannes de, Jo-han de*) 34, 146, 155, 156
- Vilà, Ferrer 160, 162
- Vilalba, Bonet de 121
- Vilallonga (*Villalonga*), Berenguer de (*Berengarius de*) 219, 220
- Vilamur (*Villamuro*), Pere de (*Petrus de*) 71, 77, 78
- Vilanera, Bernat 160, 163
- Vilanova (*Villanova*), Vidal de (*Vitalis de*) 41, 42, 290, 300-303, 305
- Vilar (*Vilar*), Arnau de (*Arnaldus de*) 198, 199
- Vilaragut, Berenguer de (*Berengarius de*) 157, 158
- Vilardida, Arnau de (*Arnaldus de*) 142, 143
- Villalonga → Vilallonga
- Vimbodí (*Vinbudí*), Ramon de (*Raymundus de*) 212, 213
- Vinader (*Vinateri*), Pere (*Petrus*) 200, 201
- Vincenti → Vicent
- Violeta (*Violete*), Miguel (*Michaelis*) 63
- Virgili, Pere 119, 122
- Viverna, Garcia de (*Garcias de*) 217, 218
- Vives, Bernat 160, 163
- Voltorasch (*Voltorasci*), Robau de (*Robaudus de*) 65, 67
- X
- Xàtiva, Joan de (*Johan de*) 123
- Xemèneç de Burriol → Eximenes de Borriol
- Xeménez → Eximenes
- Xemenis → Eximenes
- Xiémez, Pero 206
- Xèrica (*Exerica, Xericha*), Jaume de (*Iacobus de, Iacobus, dominus de, Jayme de*) 36, 41, 131, 133, 134, 146, 157, 158, 175-179, 195, 196, 236, 259, 261-266, 268, 269, 290, 292, 304, 310
- Y
- Yspania → Espanya
- Z
- Zamorera → Samorera

Í ndex

*Presentació del Molt Excel·lent Senyor Enric Morera i Català,
president de les Corts Valencianes* 7

*Presentació de l'Excel·lentíssima Senyora Maria Vicenta Mestre
Escrivà, rectora magnífica de la Universitat de València* 11

Presentació d'Antoni Furió 13

Estudi introductori

La lluita per un regne amb lleis i institucions parlamentàries
pròpies 21

El regnat de Jaume I (1238-1276) 23

El regnat de Pere el Gran (1276-1285) 30

El regnat d'Alfons el Liberal (1285-1291) 32

El regnat de Jaume II (1291-1327) 34

Referències bibliogràfiques 43

CORTS I ASSEMBLEES PARLAMENTÀRIES

Selecció documental, fonts i edició 49

Criteris de transcripció 50

Sigles i abreviatures 52

El regnat de Jaume I	53
L'assemblea de València de 1238	55
Les Corts de València de 1261	57
El tractament de València de 1266	65
Les Corts de València de 1271	69
Les Corts de Lleida de 1272	77
Les Corts d'Alzira-València de 1273	83
Les Corts de València de 1276	89
El regnat de Pere el Gran	93
El tractament de València de 1276	95
Les Corts de València 1281	97
El tractament de València de 1283	102
El regnat d'Alfons el Liberal	129
Les Corts de València-Borriana de 1286	131
Les Corts de Montsó de 1289 i el tractament de València de 1290	145
El regnat de Jaume II	153
Les Corts de València de 1292	155
El tractament de València de 1293	168
Les Corts de València de 1301-1302 i el tractament de València de 1304	175
Les Corts de València de 1314	195
Els tractaments de València de 1321	235
Els tractaments de València-Barcelona de 1323-1324 i les Corts de València de 1325	275
Els tractaments de València de 1326	297
<i>Índex onomàstic</i>	315

*P*ublicat

en febrer de 2023

per les Corts Valencianes

i la Universitat de València

fontes històriques valencianes
85.

SÈRIE

Acta Curiarum Regni Valentiae

1.

CORTS VALENCIANES

VNIVERSITAT D VALÈNCIA